פר' **במדבר-שבועות** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתקצ"ט שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

וקדשתם היום ומחר

בבית רעוע וקטן אשר דלתותיו עקורות חלונותיו שבורות וקירותיו מושחרות, היה דר כפרי עני עם משפחתו ימים רבים, אוכל ומשקה לא הי' בבית, ובני הבית חיים וניזונים מכל הבא לידם, הדלות משוועת, העירום וחוסר כל שואג מכל פינה ופינה.

יום אחד מגיעו בשורה על ביאתו של המלך להתאכסן דווקא בביתו למשך כמה ימים, מה עשה הכפרי הזה למען קבלת פני אורחו המלך, רחץ את כל קירות הבית, ותיקן את הדלתות ואת החלונות, והציע את מיטת האורח כמיטב יכולתו, ומילא את חדר האוכל בכל מה שידו משגת, יום ולילה לא שבת על מנת להכין את ד' אמותיו לקראת ביאתו של המלך.

עבר שם איש אחד וברואותו הכפרי עסוק כל כולו בניקוי והכנת ביתו לרגל ביאתו של המלך, נענה ואמר לעומתו: מה לך לטרוח טירחות של חינם, הלא ממילא לא תצליח במשימתך להכשיר את ביתך כראוי וכיאות לכבודו של מלך, ואם כן איפוא הרי כל עמלך לריק המה.

השיבו הכפרי: אכן הצדק עמך, אלא מאחר שהנני מכיר בכך שאיני יכול במצב זו לקבל את פני המלך, לכן אין ביכולתי לשבת בחיבוק ידים, ועל אף כי קצרה ידי מלהכשיר ביתי כראוי, ואני משתדל לעשות לכה"פ מה שבידי עשות.

והנמשל מובן, דהנה מקרא מלא דיבר הכתוב "היו נכונים ליום השלישי", דבר אשר לא מצאנו בשום מצוה חובה מן התורה, והלא כה דברי חכמינו ז"ל כאש אשר כל מצות ספירת העומר מהותה וכוונתה היא הכנה מתמשכת של ארבעים ותשעה יום לקראת יום הגדול והנורא זמן מתן תורתינו, הרי לנו שלחג השבועות הועידה התורה מצוה מדאורייתא של הכנה דרבה.

אכן אל יאמר האדם במה יוכל איש שפל וקרוץ מחומר להתכונן למעמד הנשגב של קבלת התורה אשר בו יתגלה האורות שירדו לעולם בשעת מתן תורה, הרי לא יועיל לי שום הכנה להשלים את עצמי כראוי וכנכון לקראת קבלת התורה הק', אך לפי האמור מי שיודע ומכיר את מך ערכו יודע גם יודע שאע"פ שלא יספיק להגיע אל שלימות הראויה מ"מ לא יוכל לשבת בחיבוק ידים בלי שום הכנה לקבלת פני השכינה.

ובכן כאשר עומדים אנו ביומא דשבתא שלפני קבלת התורה הרי חובה מוטלת עלינו להכין את עצמינו בהכנה דרבה, וכמ"ש בספה"ק בית אהרן וז"ל: בשבת זה שקודם מתן תורה צריך כל אחד לראות ולהכין עצמו לקבלת התורה, כי השבת הוא גדול מחג השבועות ואיך יהיה הכנה לו, רק מזה השבת צריך להמשיך הארה גדולה להחג, ויראה כל אחד להכין עצמו בקדושה ובשמחה לקבלת התורה, ובזכות זה נזכה לכל ההשפעות אכי"ר.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים ~ לקיטת תמרים ..... ב
קדו"ש יאמ"ר ..... ג
נשפתך צדיקים ~ לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ה
שבח"י רפאל ..... ו
פינת יקרת ..... ז
הוקים להורותם ..... ח
לשכת סת"ם ..... ט
עומד על הפרק ..... י
לוח ההילולא ..... יא
קשר עליון דאורייתא ..... יב
דבר בעתו ..... יג
פשולחן מלכים ..... יד

אגרת פרק ו'



להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

כְּשֵׁם שֶׁעָזַרְתָּנוּ לְסַיֵּם:

בעוד 5 שבועות | א' שלח נחוג במקהלות אלפים

מעמד סיום והתחלת הש"ס

אַ ערשטמאָליגע געשעעניש;

טויזנטער בעלי בתים

פייערן בשמחת התורה

סיום בל הש"ס בולו!

מיט אַ 'פאַרמעגן' אין די האַנט שפאַנען

טויזנטער לומדים צום היסטארישן סיום הש"ס

אַ 'רייכטום' פון

2,711 דפים

תלמודם נידם!



רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי
אוֹמֵר, חַס וְשָׁלוֹם
שֶׁתִּשְׁתַּכַּח תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל.

(שבת קלח:)



להורות דרך תשובה מתוך הכנעה ושמחה גם יחד

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני וגו'. "נראה דהתורה מלמדת לאדם [איך] שיתנהג עצמו, **כי להיות שהתורה ניתנה בסיני, למען ילמד אדם להיות תמיד מוכנע גדול ונבזה בעיניו,** כדרך שעשה השי"ת ב"ה שמאם בהרים הגבוהים ובחר בהר סיני הנמוך מכולם (מגילה כט.), וזהו: 'במדבר סיני'. **רק לזה צריך האדם שלא יתעצב, מחמת גודל הכנעה יפול בעצבות, וזה הוא מניעה גדולה מעבודת הבורא ית', "לכן הזהירה תורה עליו שיראה להיות תמיד בשמחה" כי אין השכינה שורה מתוך עצבות** (שבת ל:). וזהו **'באהל מועד,** פי' שיכנים עצמו לאהלו של מועד, הוא לשון שמחה, כי 'מועד' היא לשון יום טוב. ואם יאמר האדם, ואיך אוכל לשמוח כיון שהרביתי לפשוע, ולזה אמרה תורה, אעפ"כ יראה לעשות תשובה בשמחה ויתחזק עצמו לאמר: **הרי אני כאילו נולדתי היום הזה ולא אשוב עוד לכסלה,** וזה נקרא חידוש שנתחדש כבריה חדשה. וזהו: **'באחד לחודש השני',** כי האדם הזה הוא נתחדש ב' פעמים, **האחד ביום שנולד והשני ביום שעושה התשובה ונתכפר לו.**

נועם אלימלך

אפילו השפל שבשפלים יתעלה ע"י התוה"ק

במדבר סיני באוהל מועד וגו'. זה מורה לנו על קדושת התורה שהולכת ממקום גבוה למקום נמוך, כי **אפילו השפל שבשפלים יוכל לבוא לעבודת ה' על ידי התורה הקדושה,** ולזה בא לנו הכתוב לומר, שדיבורו ית"ש היה במדבר, שהוא מקום פחות מאוד, ומקום תוקף הקליפות, כמו שנאמר (דברים ח, טו) נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים, (במדבר כ, ה) לא מקום זרע ותאינה וגפן, **ועם כל זה במקום הפחות הנרוע הזה, שם היה דיבורו ית"ש, ושם היה משכן השכינה הקדושה ואוהל מועד, כי זאת הוא השלימות [של] התורה הקדושה, שתוכל להתפשט לכל מיני שפלים ועומקים, ולהעלות כל הבחינות, אפילו הפחותים מתעלים על ידי התורה הקדושה.**

זרע קודש

קריאת פרשת דגלים הכנה לקבלת התורה

איש על דגלו באותות לבית אבותם ובתנחומא זה שאמר הכתוב **'הביאני אל בית היין',** כיון שנגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו כו' מרכבות מלאכים כו', **והיו עשוין דגלים דגלים.** כיון שראו אותן ישראל כו' התחילו מתאוים לדגלים, אמרו: **ולואי שאנו נעשין דגלים כמותן** וכו', אמר להם הקב"ה: **התאויתם בדגלים, חייכם, הריני עושה משאלותיכם** וכו'. עיי"ש. **"ואם כן כיון שנתאוו ישראל לדגלים כמו המלאכים בהר סיני, א"כ בכל שנה בשעת מתן תורה נתעורר זה, ונעשו ישראל לדגלים,** והיינו דאמר: 'דגל מחנה יהודה לצבאותם', רצה לומר **מהמלאכים אשר נבראו ממצוות ומעשים טובים של ישראל עם קדושו נעשו דגלים.** ועל כן נראה לי העני והשפל והבזוי, **אשר קודם קבלת התורה מסדרין ישראל הדגלים למעלה ע"י קריאת התורה שאנו קורין פרשת במדבר דהוא סידור הדגלים קודם חג השבועות, כדי שיהיו מוכנים לקבלת התורה כמו שהיה אז.** וזהו: **'וכן חנו לדגליהם'** (ב, לו), היינו דגלים של מעלה שנתהוו ע"י מצוות ומעשים טובים של ישראל מלאכים הקדושים שנעשו דגלים, וכן עתה מסודרין למעלה המלאכים שנעשו משבט ראובן ונעשו דגל מחנה ראובן, וכן דגל מחנה יהודה, **וכן שאר דגלים נתהוו בכל שנה ונתעורר על ידי קריאת התורה וע"י מעשיהם הטובים, על כן קורין פרשת במדבר קודם שבועות. השם ירחם לקבל תורתו באמת בלי שום מכשול אמן.**

דביר המוצנע

לישכר, 'נתן-אל' את התורה, מפני ענותנותו

לישכר נתנאל בן צוער. "צוער" הוא לשון קטנות ושפלות; **"לישכר"** רומז לבעלי תורה (רש"י לקמן ז, יט) ו**"נתנאל"** הוא צירוף: נתן א–ל. הרמז בזה, כי לישכר נתן א–ל את התורה (זה הוא 'בן' היינו תוצאה) מחמת מדת קטנות ושפלות **'צוער'** שהיה לו, וכמאמר חכמינו ז"ל (עירובין נד.) **"אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו, תורה ניתנה לו במתנה".**

חסד לאברהם

בקדושת התורה טמון גם קדושת מלכות וכהונה

ופרשו בגד כליל תכלת מלמעלה. במדרש (במדב"ר ד, יג) רבי שמעון אומר, שלשה כתרים הם כו', מעשה **הארון** כנגד בעלי תורה שהם ספונים, **שכל הזוכה לתורה כאילו זוכה למלכות וכהונה,** וכן הוא אומר (משלי ח, טו) "בי מלכים ימלוכו". ענין **כליל תכלת** הוא, דהנה מבואר בקדמונים כי על אף שגבולות חלק הקב"ה בעולמו, ואין ישראל יכול להיות כהן או לוי וכדו' (ראה במדב"ר יח, ז) זהו דוקא בפועל ממש, **ברם 'בכח' אפשר לזכות לכל הקדושות על ידי לימוד התורה.** וזהו ענין **"כליל תכלת"** שהיו כלולות בארון – שהוא התורה, כל הקדושות (עיי"ש במדרש) **שכל הזוכה לתורה זוכה גם לקדושת מלכות וכהונה.**

הה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה

לחג השבועות

עוצם מעלת היום שכולל כל טובות וסגולות רוחניות

גודל מעלת קבלת התורה ביום חג השבועות אשר בו מגיע לכל השלימות מכל התרי"ג מצות. משל למה הדבר דומה ע"פ הנראה מחכמי הרופאים שיצוה לבשל לחולאים רוטב מכל מיני בשר אשר עולה לסך עצום, ומחמת כח השמנונית מכל מיני בשר עולה לתרופה לחזק כוחות כל הגוף. **כן נוכל להבין גודל מעלות יום הזה זמן מתן תורתינו,** כי בכל המועדים שיש בהם מצות פרטיות; מצה ולולב וכדומה אנו מברכין על כל מצוה ומצוה הברכה הראויה לה על נטילת לולב או על אכילת מצה וכדומה, וזמנו של מצוה זו איננו בזמנו של זו, וכל דבר ודבר בעתו מה טוב. **לא כן בחג הזה בקבלת התורה הנה נכללים בו כל התרי"ג מצות ביחד, טועמיה חיים זכו לא תחסר כל בה.**

תפארת שלמה

בחג השבועות כלולים קדושת כל המועדים

כל הימים טובים צריכין להיות להם רמז בחג השבועות, שהוא זמן מתן תורה, ובתורה כלול כל הימים טובים, ואם כן בעת נתינתה מהכרח שיכלול כל הימים טובים בו. **וראש השנה** מרומז בו 'וקול שופר חזק מאוד' (שמות יט, טז) במתן תורה, ובראש השנה גם כן שופר. **וסוכות** מרומז דישיבת סוכה תחות גדפיה שכינתיה (זה"ק ח"ג קג, ב), וכן במתן תורה, [וגם אי אפשר להחזיק שבועות רק אחר ספירות ז' שבועות כמאמר בזוהר הקדוש (ח"ג צז, ב), דהכוונה הוא על ז' ימי הבנין. וענין נטילת לולב גם כן כוונה זו]. **ופסח** גם כן כוונה אחת עם שבועות, כמבואר בדברי האריז"ל דשבועות הוא יום שמיני של פסח כמו **שמיני עצרת** מסוכות. אמנם ענין יום הכיפורים צריך לדעת האיך מרומז בו, אפס חכמינו ז"ל אמרו בגמרא (ע"ז ירושלמי ביכורים פ"ג ה"ג; רש"י בראשית לו, ג) **בג' דמוחלין** עוונותיהם ואחד מהם הוא חתן, וכיון דמוחלין לחתן וודאי מוחלין גם כן לכלה, דמאי בינייהו, תרוייהו נשואים זה לזה. וחכמינו ז"ל אמרו **'ביום חתונתו' זה מתן תורה, נמצא כיון דהיה נשואין בשבועות, ואנו הכלה, נמחל לנו עוונותינו, אם כן זהו רומז ליום הכפורים בשבועות, דביום הכפורים מוחלין עוונות גם כן.**

קדושת לוי

נעשה ונשמע הוא קבלת מסירות נפש של כל ישראל

בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה מי גלה רז זה לבני לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר (תהלים ק"ג, ב') גבורי כח עושי דברו והדר לשמוע בקול דברו. ביאור הענין דהנה למלאכים שייך זה, כי הלא הם אינם בעלי תאוה ורצון, על כן יכולין לקבל עול עבודתו לעשותו טרם השמיעה. כי ודאי יעשו כל אשר ישמעו אחר כך. **ואמנם איש הישראלי המקבל עליו לאמר לנפשו שחי ונעבורה בשביל אהבת הבורא. ולא יעכבנו ולא יעצרנו כל חפצי עולם הזה כולם מעבודתו יתברך.** הרי גם הוא יכול לומר נעשה קודם לנשמע. **כיון שמקבל עליו לעשות כל אשר ישמע שבגדר האדם לעשותו עד כלות נפשו ונשמתו. ועל כך אמרו אז כל ישראל נעשה ונשמע כי קבלו עול מלכות שמים עליהם באהבה בכל לבבם ונפשם ומאודם. וזאת נחת רוח גדול לפני מי שאמר והיה העולם. כי הוא מעלה זה לפניו כאילו מסרו נפשם וגופם ומאודם לעבודתו יתברך.**

באר מים חיים

פניני אור החיים הקדוש

ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני, כוונת הכתוב הוא להקדים שלשה ענינים הם עקרי ההכנה לקבלת התורה, שבאמצעותם נתרצה ה' להנחילם נחלת שדי היא תורתינו הנעימה:

הא' הוא התגברות והתעצמות בעסק התורה, כי העצלות הוא עשב המפסיד השגתה, ולזה תמצא כי כל מקום שיזכרנה ה' לתורה ידקדקו לומר לשון חוזק ואומץ, עד גדר שימית עצמו עליה, דכתיב (במדבר יט יד) **זאת התורה אדם כי ימות** וגו', ודרשו ז"ל (ברכות סג:) וכו', כמו כן רבותינו ז"ל ידקדקו בהזכרתם לומר עסק התורה, השתדלות התורה, ורבים כמוהו, ועיין מה שפירשתי בספרי חפץ ה' שחברתי על קצת ממסכתות הש"ס בקטנותי במאמר רבותינו ז"ל (שבת פח:) למיימינים בה כו', ותראה כי לא תושג ההשגה אלא בהתעצמות גדול, וכנגד זה אמר הכתוב ויסעו מרפידים, לא בא להודיע מקום שממנו נסעו, שאם כן היה לו להקדימו קודם תחנותם, אלא נתכוין לומר שנסעו מבחינת רפיון ידים, כמו שמצינו שדרשו כן רבותינו ז"ל (בכורות ה:) בפסוק (לעיל יז ח) וילחם עם ישראל ברפידים ברפיון ידים עד כאן, והן עתה נסעו מבחינה זו והכינו עצמם לעבוד עבודת משא בנועם ה', והוא אומרו ויבואו מדבר סיני.

ועניין ב' הוא השפלות והענוה, כי אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשפיל עצמו ומשים עצמו כמדבר (עירובין נד), וכנגד זה אמר ויחנו במדבר, פירוש לשון שפלות וענוה כמדבר שהכל דורכים עליו.

ועניין ג' הוא בחינת ייעוד חכמים בהתחברות כלב שלם ותמים לא שיהיו בד בבד, שעליהם אמר הכתוב (ירמיה נ לו) חרב אל הבדים (תענית ז), אלא יתועדו יחד ויתחדדו זה לזה, ויסבירו פנים זה לזה, וכנגד זה אמר ויחן שם ישראל לשון יחיד, שנעשו כולן יחד כאיש אחד, והן עתה הם ראוים לקבלת התורה.



קח את הלוים תחת כל בכור וגו' והיו לי הלוים אני ה'. ודקדקו מה דכתיב אני ה' בסוף, וני"ל דכתיב בקהלת מה שהיה כבר הוא ואשר להיות כבר היה, דהי"פ דכל מי שנדחה משום איזה עבירה א"כ לעתיד כאשר יתהפך הכל לזכות יחזור לשירותו כמו הבכורים שנדחו מפני חטאם כמבואר במדרש, וכן מבואר כי לעתיד לבוא יהיה העבודה בבכורות, והיינו מה שהיה כבר הוא, ר"ל הוא גם עכשיו, משום ואשר להיות כבר היה, כי מה שיהיה בעתיד הוא אצלו כאילו כבר היה בעבר, וחנה שם הויה מורה על עבר והוה ועתיד שהם אצלו כאחד, וזה אשר להיות כבר היה הוא בבחינת הויה, והנה אכן שהבכורות יחזרו לעתיד מכל מקום אם עלה לא ירד והלוים ג"כ לא ירדו, והיינו והיו לי הלוים אין לי אלא עולמות כמבואר במדרש דהיינו שתמיד אף לעתיד לא ירדו, אני ה' ר"ל אף בזמן שאתנהג בבחיי שמי שם הוי"ה המורה שהכל אחד הוא אצלי ולפי זה יחזרו הבכורות לשירותן ולעבודתן מי"מ הלוים לא ירדו.

(ישמח משה)

☆

ושא את מספר שמותם. גי' במסורה ראה עניי ועמלי ושא לכל חטאותי, ושא עיניך ימה וגו', וי"ל דהנה מבואר במדרש דהשבטים נקראים ע"ש גאולתן של ישראל ראובן ע"ש ראה ראיתי, שמעון ע"ש וישמע אלקים, לוי ונלוו גוים רבים, יששכר ע"ש יש שכר לפעולתך, יוסף ע"ש יוסף ה' שנית ידו, ע"ש, וביפ"ת כתב ששמות שמרמזין על הגאולה העתידה נכתבו שם בבואם למצרים כי גאולת מצרים פתח תקוה על הגאולה העתידה, ווש"ה וידבר ה' וגו' לצאתם מארצ"מ שהוא פועל דמיוני על העתיד שאו את ראש כל עדת בנ"י וגו' לתת להם קרן כדאי' במדרש לקיים מה שנאמר וירם קרן לעמו, במספר שמות הרומז להגאולה העתידה, וזאת תורת המסורה כי ידוע כי אלמלא היה נכנם משה לארץ לא חרבה עירנו ולא גלינו מארצינו, ומאז אמר ה' למשה ושא עיניך ימה וצפונה וגו' כי לא תעבור נצמח הגלות, ולכן מבקשים עתה להקב"ה ראה עניי ועמלי ושא לכל חטאותי, ע"י ושא את מספר שמותם המורה על הגאולה.

(ייטב לב)

☆

שאו את ראש כל עדת בני ישראל. ובמדרש ההי"ד מגיד דבריו ליעקב וגו' לא עשה כן לכל גוי, כי הנה בדבר ה' שמים נעשו וכל עשיותיו של ה' המה רק בדיבורו ואמירה בעלמא וכח הדיבור הזה מסר לישראל עם קרובו שע"י דבורם יוכלו לפעול ישועות וכמו שדיברו של הקב"ה עושה רושם כמו עשיה ממש כמו כן יש כח ביד ישראל לעשות נפלאות בדיבורם בלבד, והן נודע שהמנין והמספר מזיק מאד, אמנם יש בכח ביד ישראל להמתיק כל אלה שאדרבה מה שמזיק עפ"י הטבע נצמח לחם התנשאות וכל זה רק ע"י הכח שבפיהם ולכן הסמיך לכאן דברי המדרש מגיד דברי"ו ליעקב היינו דיבורו של הקב"ה שהם עשיה גמורה אותן הדברים הגיד ומסר לבנ"י שיהי גם בכוחם לפעול עשיה בדיבורם לא עשה כן לכל גוי שאצל אוה"ע אין עשיה כלל בדבריהם, ולכן שא"ו את עדת וגו'.

(קדושת יו"ט)

☆

איש על דגלו באותות לבית אבותם אשר יחנו בנ"י מנגד סביב לאוהל מועד יחנו. וי"ל לפי דברי הזוהי"ק שהקשו כי אסור להקריב קרבן רק בביהמ"ק בירושלים אשר שם נתקדש בעשר קדושות וזהו איסור קדשים בחוץ א"כ האיך הקריבו קרבנות בכל ארבעים שנה שהיו

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

'כאשר יחנו' כפי שנוהג בי"ש בביתו, 'כן יסעו' כן יהיה בעת הנסיעה

ונסע אהל מועד מחנה הלוים בתוך המחנות כאשר יחנו כן יסעו איש על ידו לדגליהם. שמעתי מפי אבא מארי הגאון הצדיק (רבי אלעזר ניסן) זלה"ה שהיה מרגלא בפומי' לפרש 'כאשר יחנו' כלומר בביתו, 'כן יסעו' כלומר כן יהיה בעת הנסיעה. ובזה פי' אחי הרב מה"ר שמואל שי' ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם ואלה מסעיהם למוצאיהם (במדבר לג, ב) שהוא כפל, אבל בא לומר שהיה במקום מסעיהם דומה למה שהיה במקום מוצאיהם, היינו בביתם, ולא שינו טעמם, וריחם לא פג מטורח הדרך.

וזה שאמרו (ראה ילקוט שמעוני תורה רמז תתל"ז ד"ה ואהבת) שלא יהיה לבך חלוק (מאתו ית') על המקום, כלומר בשביל המקום, כלומר בשביל היותך באיזה מקום לא בביתך, כי אם גם בלכתך בדרך לא יצר צעדך, כי אם יהיה לבך דבוק בו ית' בכל עת ובכל שעה ובכל רגע.

ייטב לב (ואתחנן, ד"ה בכל לבבך)

במדבר, ותירצו כמו שמצינו אצל יעקב אבינו שקיפל הקב"ה כל א"י והניחו תחתיו כמו כן בנ"י בצאתם ממצרים בכל מקום שהיה חנייתם וגם בנסעם נסע עמהם א"י ונמצא שהקריבו הקרבנות באי"י, וזש"ה איש על דגלו באותות לבית אבותם ופירש"י באות שמסר להם יעקב, וי"ל דאות שמסר לנו יעקב היינו אשר קיפל הקב"ה א"י תחתיו כן גבי בנ"י בעת חנייתם במדבר נחלו מדה זו, אשר יחנו בנ"י ר"ל אפי' בעת שיסעו בנ"י ממקום למקום נקרא חנייה כי בכל הזמן הם עומדים במקום אחד באי"י, מנגד כפירש"י מרחוק דאפי' בהיותם מרחוק מארצם עכ"ז סביב לאוהל יחנו כי בכ"מ שהם נמצאים הוא בקרוב לאהל מועד.

(עצי חיים)

☆

וידבר ה' אל משה במדבר סיני. ודקדקו המפרשים מה בא לאשמיענו שהדיבור היה במדבר סיני, ויובן לפי דברי החת"ס כי הקב"ה נתן לנו את התורה שהיא אש ועי"ז מהראוי שנהיה עומדים נגד הכל כאש, ולעומת זאת מצינו בגמ' למה נמשלו דברי תורה למים לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכים למקום נמוך אף ד"ת אין מתקימת אלא במי שדעתו שפלה, ובנ"י משתמשים בהתפכים האלו במקום הראוי ובזמן הראוי לעבודת ה', דהיינו נכנעים וממעטים עצמם כמים, ומגביהים לבם ברכי ה' כאש, והנה בפסוק שאו את ראש כנ"י כתב הרמב"ן כי שאו הוא לשון גדולה, ולדרכינו נרמז לישראל שינשאו ראשם ויגביהו לבם בעבודת ה', ולכן פתח ואמר וידבר ה' אל משה במדב"ר סיני"י ומבואר בגמ' כי מדבר רומז על מדת ענוה שהכל דשין אותו ואין בו גסות כלל ובא ללמדינו שצריכין להשתמש בשני מדות אלו במקום הראוי ובזמן הראוי לפעמים במדת הענוה למעט עצמם כמדבר ולפעמים במדת הגאוה להגביה לבם בדרכי ה'.

(ברך משה)

☆

ויתילדו על משפחתם. במדרש בשעה שקבלו בני ישראל את התורה נתקנאו בהם אומות העולם ואמרו מה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם הקב"ה פיהם ואמר להם הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שבני מביאין, שנאמר ויתילדו על משפחתם לבית אבותם, ויבואר בהקדם דברי הגמי דעל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצאה נשמתן של ישראל והקשה ביד יוסף על מה עשה הי ככה הרי בידו לעשות שיוכלו להתקיים ולא יצא נשמתן, וי"ל כי כתב בקדושת יו"ט דאברהם אבינו בגודל אהבתו לעשות רצון קונו בהקרבת בנו יחידו לעולה תמימה הוליד גם בלב בנו יחידו התעוררות להקריב עצמו לעולה אשה ריח ניחוח להי' והגם שאחרי שצוה עליו הקב"ה שלא לשחוט את בנו לא עשה דבר בפועל ממש אבל אהבה זו נשאר גם אחרי כן בבנו יחידו ובזרעו אחריו שגם הם ימסרו נפשם להי' ע"כ, ובכן י"ל דלכן יצא נשמתן בעת מתן תורה למען יקבלו את התורה במסירות נפש להורות להם שצריכים למסור הנפש על כל מוצא פי הי', וזהו ביאור המדרש בשעה שקבלו בנ"י התורה בדרך נעלה זו שיהיו מוכנים למסור נפשם על קדושת שמו, אמרו מה ראו להתקרב דאחז"ל דהנהרגין על קידוש הי' אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן, וע"ז נתקנאו דהרי הם אינם מצוין על קדושת הי' (סנהדרין עד:), סתם הקב"ה את פיהם הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שמביאין בני, כי בנ"י זרע אברהם יצחק ויעקב אשר השרישו כח מסירות נפש בבנ"י עד סוף כל הדורות וכח זה נשאר בבנ"י להיות מוכן ומזומן תמיד למסור נפשם למען קדושת שמו יתברך.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

החץ שירו הרשעים נעצר אצל הפסוק 'והכהנים העומדים על משמרתם'

והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שומרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל והזר הקרב יומת. סיפר רבינו זללה"ה ביומא דהילולא של מרן הקדושת יו"ט ביום כ"ט שבט שנת תשכ"ה לפ"ק, שביום רביעי י"ב ניסן תש"ד לאחר שכבר תכפו הצרות בימי מלחמת העולם השנית, והרשעים ארורים הדייטשן ימ"ש כבשו את מדינת אונגארין, וכידוע שארבו על רבנים ומנהיגי העדה. פחדו אנשי ביתו של רבינו, ובקשו את רבינו שלא ישאר בדירתו מגודל שנאת הרשעים לרבינו, ואחר מנחה ומעריב הלך רבינו ללינת לילה לבית איש אחד ר' פנחס איזראעל ע"ה, ובבית רבינו נשארה רק האשה המבשלת ועוד שכינה. ופתאום באמצע הלילה, באו הרשעים הארורים החיילים הגרמנים עם חיילי אונגארן ימש"ו לבית רבינו, ואיימו על הנשים שיאמרו היכן מחבואו של רבינו, והנשים ענו להם שאינם יודעים. וחפשו בכל הבית, וגם עלו על העלי' (בוידעם) ובמרתף וגם בביהמ"ד, ואחר חיפוש של שתי שעות הלכו להם בכעס, ומגודל כעס של רציחה ירו חץ באויר, והחץ הגיע לארון הספרים ונכנס לתוך ספר מצות גדול [סמ"ג], ולפלא שהחץ נעצר באמצע הספר בתיבות 'והכהנים עומדים על משמרתם', וראו בזה רמז שאף לגודל הרדיפות יינצל רבינו אשר הוא כהן לקל עליון, ויעמוד על משמרתו משמרת הקודש מבלי שישלטו עליו ידי הרשעים, וע"פ השגחה עליונה נסתבב מהמסבב כל הסיבות שהספר סמ"ג הלז בא לידי רבינו אחר המלחמה, ושמח בו מאוד.

מחזור דברי יואל (פסח עמ' צ"ו)

לחג השבועות

כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע. ובמס' שבת מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו, ונל"פ לפי"ד הגמ' דאף דתרי קלא לא משתמעי, מ"מ בהלל ובמגילה אפילו עשרה קורין כאחד דכיון דחביבי יהבי דעתייהו ושמעו, ונראה דמזה יש ללמוד על הכלל כולו, דבדבר חשוב מאוד אין שום טרדה מבטלו ונהנה, והנה אם התורה היי בעינינו כאילו היום ניתנה, לא היי שום טרדה מבטל, וז"ש הפסוק נחלתי עדותיך לעולים, ר"ל בלי ביטול רגע אחת, כי ששוין לבי המה דאז אין שום דבר מבטל דכיון דחביב יהיב דעתיי, אבל נטיתיי לבי לעשות חקיך דהיינו שכופה יצרו, אבל אינו חביב, אז לעולם הוא בעקב דהיינו כשיפנה מכל הטרדות בסוף הכל אז פונה להתורה, משא"כ כשיש לו איזה טרדה לא יוכל למיהב דעתייהו, והנה בני ישראל כשקבלו את התורה אמרו נעשה ונשמע, והפירוש דאף אם נעשה איזה דבר מ"מ נשמע דכ"כ חביב היא אצלינו דלא יבטלנו שום דבר, וע"ז יובן מי גילה לבני רז זה לשון שמלאכי השרת משתמשין בו דהיינו שמלאהי"ש אין עשיי מבטלתן, וכן ישראל אמרו נעשה ונשמע דעשיי לא יבטלו אותם מלשמוע עוד.

(ישמח משה)

☆

ויחן שם ישראל נגד ההר וגו' ועתה אם שמוע תשמעו וגו'. ויבואר לפי"מ שפיי המפורשים אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו שהשיגו מעצמן מצותיי של תורה כמו שמצינו אצל אברהם שקיים כל התורה עד שלא ניתנה וכמו כן בקבלת התורה הגיעו ישראל למעלה זו, וז"ש ויחן שם ישראל נגד ההר, יתכון נגד ההר זה אברהם, כדמפרש במדרש ויקרא אליו מן ההר בזכות אברהם, דהיינו שהגיעו למדריגת אברהם, אלא שאז היו רק בבחיי אינו מצווה ועושה ולכן ניתנה התורה שיהיו בבחינת מצווה ועושה וז"ש כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, והקדימו עשיה לשמיעה כי כבר ראו והשינו טרם ששמעו אלא שאמרו נעשה המושג לנו, ונשמע להיות מצווה ועושה, וזש"ה אתם ראיתם וגו' ואביא אתכם אלי היינו אל ההר הזה ועי"ז השנתם תורתי מעצמכם ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ועכ"ז ושמרתם את בריתי כלומר בבחיי מצווה ועושה והייתם לי סגולה.

(ייטב לב)

☆

בנוסח ברכת התורה אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ויש להבין הרי הקב"ה בוחר בנמוכים וע"כ בחר בהר סיני הנמוך מכל ההרים ובזה שאנו משבחין אשר בחר בנו מכל העמים נראה כיוהרא שרק בנו בחר לצד מעלתינו, ואפ"ל עפי"מ דבתיב כי באת אלי להזכיר את עוני ופיי המפוי שעד שלא באת אתה הייתי נחשב לצדקת נגד מעשה בני עירי וכו', היוצא לנו מזה דאם האדם אינו שלם במידותיו וצדיק עכ"ז בהעריך אותו נגד אחרים הפחותים ממנו במדרגה נקרא צדיק, ובזה פיי האלשיך הקי אתה בחרתנו מכל העמים ר"ל בהעריך אותנו נגד העמים כידוע, זזהו ביאור הברכה ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדלנו מן התועים ואיך אפשר לשבח ע"ז דנחשב כיוהרא, עז"א והבדלנו מן התועי"ם דייקא, דהיינו עבור שאוה"ע ההם תועים ולכן הבדלנו מהם, אבל אם לא כן אין אנו נחשבים לכלום שיכחר בנו כמאמר הכתוב אל תאמר בצדקתי הביאני כי ברשעת הגוים, וז"ש ג"כ אשר בחר בנו מכל העמים, היינו דייקא בהערך אותנו נגד העמים התועים לכן בחר הי להיות לו לעם קדוש אך אין זה מצד מעלתינו.

(קדושת יו"ט)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"ד רבותיה"ק עצי התמרים

מיסודי היסודות לקבל התורה, הוא עבודת האכילה כראוי

רביה"ק זי"ע אמר פעם בחג השבועות, לפרש דברי המדרש (שמות רבה כח-א) **כשעלה משה למרום נתקנאו בו מלאכי השרת וכו' צר קלסתר פניו דומה לשל אברהם, ואמר להם לא זה שאכלתם אצלו** וכו' ואמר רבינו ז"ל שכוונת המדרש, שהקב"ה אמר להמלאכים לא זה שאכלתם אצלו, הרי אתם הייתם אצל אברהם אבינו וראיתם את עבודתו הקדושה בשעת האכילה, וע"כ בדין הוא שבניו יזכו לקבל את התורה [ובל"ק "עטין האט דאך געזעהן ווי אזוי ער עסט"], **כי מיסודי היסודות לזכות להתורה הקדושה, הרי הוא עבודת האכילה שיהיה בקדושה ובטהרה.**

מושיען ש"י (ח"ו עמ' תמ"ט)

ואני קרבת אלקים לי טוב

פעם בליל חג השבועות אמר רבינו אהא דאמרו חז"ל "פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם", דלפי זה **אם רואין שאין עדיין פתח כפתחו של אולם, אז הוא סימן שעדיין לא פתחו אפילו כחודו של מחט.** עוד אמר רבינו **שרגע אחת של התקרבות להשי"ת חשוב יותר מכל העוה"ז,** (ובמשנה באבות פ"ד: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, ויפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז).

תפארת יואל (ח"א)

ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי וגו' אלה הדברים אשר תדבר אל בני"י. ופירש"י אלה הדברים לא פחות ולא יותר, וי"ל דאיתא במדרש שבעת מתן תורה ראו ישראל מלאכי השרת עשויים דגלים התאוו להם ומלא הקב"ה משאלותם, אמנם במדרש אחר איתא להיפוך דבשעת מתן תורה התאוו לשור שבמרכבה ועשו העגל, ויש להתבונן מדוע בבקשת הדגלים נתקבל מבוקשתם ובבקשת השור שבמרכבה היה להם למכשול ויצא העגל, אכן י"ל בהקדם דברי המדרש עה"פ איש על דגלו בשעה שנפטר יעקב אבינו טמר להם יהודה ויששכר וכו' ואם תעשו כן הקב"ה עתיד להשרות אתכם דגלים דגלים, והנה כלל גדול שנו חכמים דחדש אסור מן התורה בכל מקום ואסור לשנות מדרכי אבותינו, ולכן י"ל דמאחר שהיתה מסורת ביד בני"י מיעקב אבינו שעתיד הקב"ה לעשות להם דגלים ע"כ הותר להם להתאות לזה ונתמלא מבוקשתם אבל על השור שבמרכבה לא היה להם מסורת מאבותיהם ע"כ היה למכשול מה שנתאוו לה, וזשי"ה ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אליי שהרים את בני"י מעלה מעלה עד שיכלו להביט במרכבה העליונה לכן בא האזהרה ועתה אם שמוע תשמעו לקולי ושמרתם את ברית"י וע"י אמרם ברית אבות לא תמה, והיינו שאין להם להתאוות אלא על מה שקבלו מאבותיהם הק' ולא זולת וסיים אלה הדברים אשר תדבר אל בני"י לא פחות ולא יותר שלא יפחתו מן הדברים שקבלו מאבותיהם מדור ודר ולא יוסיפו להתאוות מה שלא קבלו מאבותיהם.

(ברך משה)

☆

ויתיצבו בתחתית ההר.. ובגמי מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, וי"ל הכוונה דהנה אמרו חז"ל לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה וכוי יזכיר לו יום המיתה, והקשו המפרשים דאם יום המיתה היא הבחינה המועילה הוי"ל להזכיר מיד יום המיתה, והתי שיש כמה מעלות טובות אם ינצח את האדם את היצ"ר ע"י התורה שפקודי הי ישרים משצחי לב משא"כ ע"י הזכרת יום המיתה יתעצב תמיד, ובזה יש לרמז דהנה היצהי"ר נקרא הר כמאמרם צדיקים נדמה להם כהר, וזהו שכפה עליהם ההי"ר כגיגית היינו שכפה עליהם היצהי"ר, ואמר להם אם אתם מקבלים את תורתי מוטב, היינו שמוטב ביותר לנצחו ולהתגבר עליו ע"י לימוד התורה, ואם לאו שם תהא קבורתכם דרק אז יתגבר עליו בעצת יום המיתה.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

להשיג מתיקות קרבת אלקים
צריך מקודם לעמול בעבודת ה' ביגיעה

סיפור הרה"ג האב"ד (שליט"א) [זצ"ל]: בראשית ימי ממלכת מרן רביה"ק מסאטמאר זי"ע כשהי' אב"ד בעיר אורשיווע יע"ו, בא אליו בשנה אחד על חג השבועות איש חשוב וחסיד ות"ח גדול שדר בפולין, והי' מחסידי סטרעטין, ובימים ההם נהג מרן ז"ל שביום א' דשבועות אחר התפלה נכנס לביתו וקידש שם על מיני מזונות, ואח"כ בא שוב לביהמ"ד לומר "הקרעפיל פשעטיל", ולקידוש הזמינו רק אנשים חשובים ומכובדים, וחסיד הזה הי' גם כן מן הקרואים, וכאשר ישבו שם בחדר רבינו ושתו י"ש נעשה אותו החסיד בגילופין, ובדח דעתי' כדרך החסידים, ואמר ש"**אמירת ההלל ששמע היום יוצאים מפי מרן ממש אין כדוגמתו**", וככה הרבה לדבר בהתפעלות רבה מתפלת מרן ז"ל.

ומרן ז"ל בשמעו דברים אלו לא ענה כלום, רק סיפר שמרן הק' משינאווע זי"ע הי' חתן הרה"ק מראזלע זי"ע, וידוע דהרה"ק משינאווא היה מגדולי חסידי הרה"ק מבעלזא זי"ע וכאשר הגיע פרשת יתרו הי' בדעתו ליסע לבעלזא לקבלת התורה, וגיסיו בני חותנו בקשוהו ש'אל יסע לבעלזא, שהרבה חסידים היו באים להרה"ק מראזלא על שבת קודש זו, ואם כן יהי' בזיון לחותנו שחתנו יסע לרבי אחר, אבל הוא באחד, שנוסע לבעלזא, ע"כ ביקשו גיסיו את אביו מרן הק' מצאנז זי"ע שיכתוב לבנו שמצוה לו בגזירת כיבוד אב שיבא אצלו לצאנז על שבת זה, (שזה אין כ"כ בזיון שסוכ"ס נוסע לאביו ולא לרבי אחר). וכן הוה, ונסע לצאנז, ובשבת קודש בבוקר בשעת קריאת התורה שהרה"ק מצאנז קרא בעצמו בתורה, **וכאשר הגיע להעשרת הדברות שמע הרה"ק משינאווע ממש כל סדר קבלת התורה כמו שהי' באמת, וראה את הקולות ואת הלפידים, ואת ההר עשן.**

ואח"כ באותו שנה על חג השבועות בא מעצמו לצאנז, והכין עצמו בהכנה דרבה לקראת קבלת התורה, אבל בשעת הקריאה לא ראה כלום, ושאל את אביו אח"כ פשר הדבר, על מה זה ועל מה זה לא זכה נם עכשיו לקבלת התורה כמו בפרשת יתרו. ענה לו אביו הקדוש, **אסביר לך במשל, איש אחד פתח למסחר בית אופה, והיות שרצה שבני העיר יבואו לקנות מאתו, ע"כ הכריז שמי שיבא יתן חתיכת מזונות בחינם אין כסף, והי' שם אחד שאחר שאכל החתיכה הראשונה ביקש עוד חתיכה, אמר לו בעל האופה, בפעם הראשון נתתי לך כדי שתרגיש הטעם הטוב אבל לחתיכה השנית צריכים לשלם, וכן הוא כאן בנידון דידן המשיך הרה"ק מצאנז להסביר לבנו הק' בפעם הראשון נתתי לך שתרגיש כי טוב הוא, אבל אח"כ צריכין לעבוד את השי"ת ביתר שאת כדי שיוכלו להגיע למדריגה זו לשמוע קבלת התורה כמו שהי' על הר סיני ע"כ.**

והי' נראה שבזה מכוון מרן ז"ל להסביר לאותו חסיד שמה שהרגיש מתיקות התפלה היום הוי בלי הכנה כראוי מקודם, אבל בפעם הבא יהי' צריך לזה הכנה כדבעי.

'**מבאר רבותינו**' (שבועות)

ליקוטי אמרים מפרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאורה

וידבר ה' אל משה במדבר סיני וגו' לאמר. הלא מלן למלר שכמה למבריה דבנוי או דממוניה, בעי לברכא ליה, ושרש החל משה למנות ישראל פמה בברכה (זוה"ק פרשה זו). **וזהו לאמר,** שיקדים תמירה לבדך את ישראל בשרש נשמה למנותם, כדי שלא ישלוט בהם עין הרע, ואחר כך **שאו את ראש וגו'.** וזהו גם כן **כאשר ציוה ה' את משה,** שמשמיענו שבשרש התחיל משה למנותם הקדים לברכם, ואחר כך **ויפקדם במדבר סיני.** (דברי יואל)

שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם. לכאורה מה לורך במנין זה, הלא כבר נמנו בשותה שנה במודש תשרי שחר מעשה העגל, ושותם שלש שנו לגיל עשרים עד תשרי, לא נכנסו לף בכלל המנין הזה של רשם מודש אייר, לשנות עולם מנינן (מפרשים). **נפנים יפות** תירן בשם **מבני:** שבמנין הקודם נמנו כל ישראל יחד, לדעת מספרם הכולל גלגלותם, אבל כאן נמנה כל שבט בפני עלמו, לצורך חלוקת הארץ שנחלקה לשבטים, שהרי אילו לא היו חושבים במרגלים היו נכנסים לארץ ישראל מיד, והיתה הארץ מתחלקת ליושבי מלרים; אך גם דבריו לריכים עיון, דהלא כלפי שמיא גליא שהם עתידים לחטוא, ולא יזכו להכנס לארץ. ורלתה למרו (דברים רבה ג): לא זכה משה להכנס לארץ ישראל ונקבר במדבר, כדי שיקומו דור המדבר בזכותו לתחיה לעתיד לבוא; והנה למרו (שם ג): כשיבוא אליהו לבשר בשורת הגאולה, יבואו משה ואהרן עמו; וכאשר יקומו משה ואהרן יבואו גם דור המדבר עמם, ואז עתידים דור המדבר לנחול את הארץ לשבטיהם, על פי חותו המנין אשר פקד משה כאן. ונמלא לפף שבחותו זמן לא יפא תועלת ממנין זה, מכל מקום נלטוו למנותם, לאילו זכו היה התיקון השלם מיד והיו נכנסים לארץ, ועכשיו שלא זכו וחטאו במרגלים, היה המנין לצורך העתיד כשיקומו לתחיה, לשלל ה' עבר הוה ועתיד הכל אחד, וחותו מנין שמנה משה במדבר הוא נמי ויקיים לעד. (דברי יואל)

שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם. לומס את רשם גדל את רשם לא נאמר, אלא שאו את רשם, כאילו החומר לקיסטנר סב לי (מדרש). רבי יונתן רמי כתיב (הושע ג): והיה מספר בני ישראל כחול הים, וכתיב (שם): אשר לא ימד ולא יספר, לא קשיא כאן בזמן שעושין רלונו של מקום, כאן בזמן שאין עושין (יומא כב:). בשעטות נראה הכוונה, שבזמן שעושין רלונו של מקום אעז הם במדריגה גבוהה, אז אין להם מספר, ואם אינם עושין רלונו של מקום, אעז אינם במדריגה גבוהה כל כך, אז יש להם מספר. אולם **בעטם אלימלך** (בפרשתינו) פירש להיפוך: בשן שלא למנות את ישראל שלא יהיה להם מספר, כדי שלא יתבטלו בין האומות, אך כשישראל הם עושים רלון ה' אין מזיק להם המנין, והוא כשעושים רלונו ודבוקים בה', דבפקידין (ויק"ד לב): דבר הדבוק לריך ביטול נגד כל הדבוק, וכשאנו דבוקים בה' אינם יכולים לבטל אותנו, וזהו שאירן כאן בעושין רלונו של מקום, ואין יכולים ומלוה למנותם ואין מזיק להם, מאחת שהם דבוקים ולא יתבטלו, אבל כשאין עושין רלונו, אז מזיק להם המנין, ואז אשר לא ימד ולא יספר; ונמלא במה שלוה ה' למנות את ישראל, הודיעו בזה שהם במדריגה של עושין רלונו של מקום, ולכן יכולים למנותם, כי לא יזיק להם המנין להתבטל עכשיו לפני האומות, מאחר שהמה דבוקים בה', ובדבר הדבוק לריך שיהיה הביטול בנגד כל הדבוק, ומכיון שה' אינו בטל לעולם, אוב אינם יכולים לבטל אותם. וזהו **ואתם אשר לכם תלוי רשם ודאי אתכם לי** באומרו **שאו את רשם,** שיכולים למנות אתכם, והטעם הוא מאחר **שדאי אתכם לי,** שאתם דבוקים בה', ולכן אוב אינם יכולים לבטל אותם. (שבועות רמה)

שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם. רומס את רשם גדל את רשם לא נאמר, אלא שאו את רשם, כאילו החומר לקיסטנר סב

ריפיה דפלן, כך נתן רמז למה שאו את ראש, שאם יזכו יעלו לגדולה, ואם לא יזכו ימותו כולם (מדרש). כמה גדול שכרן של פרנסי ישראל (ספרי פנחס). **ובזוה"ק** (ויקהל קצח.) מצותו: בתר ריפא כל גופא גריר, וכל העם נמשכים אחריהם; ועל כן מתאמן השטן ביותר להתגבר על מנהיגי ישראל, כדאמרו (סוכה נב.): היצר הרע מתגבר בתלמידי חכמים יותר מכולם; שבתגבורות כן יעלה בידו להטות את לב כל העם אחריו. וזהו **שאו את ראש, שאם יזכו יעלו לגדולה, ואם לא יזכו ימותו כולם**, להם בהם תלוי, לפי שיש בכך נשיאות ראש וגדולה לישראל עולם היצר להתגבר ביותר, ואם אין מחזיקים כנגדו מזי נופלים ברשתו. (דברי יואל)

שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם. משה הביט כל הגלגולים שעתידים להתגלגל עד בילת המשיח, וזהו גלגולתם (רמ"ע מפאנו עשרה מאמרות). הוא בו בזמן שנצטוה לפקוד את ישראל, עדיין היה בטרם שנגזר עליהם שימותו במדבר, ואכתי היה בשפשר שיכנסו לארץ מיד ויהיה התיקון השלם, ולפי מצב ישראל בשעה, לא היה בשפשרי שיתפרש **לגלגולתם** על מנין הגלגולים, דשם מיתה אין כאן, גלגול אין כאן. ומצינו דבמקרואות גלו נכללו שני כיוונות, אם יזכו ויהיה עולם התיקון מיד, יתפרש **לגלגולתם** כפשוטו, ואם לא יזכו ותגזר עליהם מיתה, וכשאר כן היה לבסוף כשחטאו במרגלים, יתפרש מלשון גלגול, שנכללו בזה כל הגלגולים העתידים. וזהו **שאו את ראש**, שנדרשת לתרי מנפי **שאם יזכו יעלו לגדולה, ואם לא יזכו ימותו כולם.** (דברי יואל)

שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם. הדא דכתיב (תהלים קמז): לא עשה כן לכל גוי, וכן (שם קמח): וירם קרן לעמו (מדרש). היום שהוא יומנו נתקן לדורות, ובכל שנה בזמן היום הזה, נתעורר בו מחדש יומא היאוה שנית. וזהו 'בשרו מיום ליום ישועתו' (תהלים צו), שיום זה מסוגל יותר ליישועה משאר הימים (מפרשים הובא בייטב פניט מתן תורתנו נח). ומפשר דלכן נזה ה' למשה לכתוב לישראל את פרטי וזמני גלגוליהם, כדי לחקוק בזה לכל הדורות, כי בזמן הזמנים האלו, יפציע ה' בהם מחדש כיומן ההשפעות שירדו בעת ההוא, אבל להתומות לא כתב מימתי ברצון וממימתי העבירן, וממילא אין להם סוף יום שבו יופיע להם השפעות רבות. וזהו **לא עשה כן לכל גוי**, ומה עשה **וירם קרן לעמו**, שבדבר זה נתנשאו רשעם וקרנם של ישראל נגד העמים, אשר רק להם חקק ה' זמנים מיוחדים שבו יופיעו עליהם השפעות גדולות. (ליקוטי תורה שבועות תכב)

שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם. הדא דכתיב (הושע ג): והיה מספר בני ישראל כחול הים, אמר רבי ברכיה והיה מספר הסופר כמספר התורה נתנקש להם, שכך אמר להם על ידי משה (דברים ז): ברוך תהיה מכל העמים (מדרש). **התומות** טועניס שהם מרובים מאחנו, ואם כן בדין הוא שיהיו ישראל בטלין ברוב לגבייהו (מדרש). ונראה לתמהו (שמות רבה ו): תות אחת מן התורה תפילו בחלף לא בטלה; ואמרו (פני יהושע קידושין ג.): ישראל"ל רשאי תיבות י"ג מ'שים ר'בוע ע'ותיות ל'תורה, דכל אחד משאים רבוע נשמות ישראל הוא כנגד תות אחת מהתורה; נמצא כיון דישראל מחוזים בתומות התורה, אין שייך בהם ביטול. וזהו **שאו את ראש כל עדת בני ישראל**, ולכאורה הלא אמר שימנו רואין שהתומות הם מרובין, וישראל מועטין כנגדן, לזאת בא לומר **הדא דכתיב והיה מספר בני ישראל**, ומפרש והולך **מספר הסופר כמספר התורה נתנקש להם**, דמספרן של שאים רבוע ישראל עולה כנגד שאים רבוע תומות התורה, ואם כן לא שייך בהו ביטול, **שכך אמר להם על ידי משה: ברוך תהיה מכל העמים**, לתין ישראל בטלין במוכן. (טיב לבב)

שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם. שאים רבוע תומות התורה הם כנגד שאים רבוע נשמות ישראל שהיו במעמד הנבחר, ולפי שבפרשה זו נמנו כל ישראל **למשפחותם לבית אבותם**, שבהם כלולים כל נשמות ישראל עד סוף כל הדורות, על כן קורין פרשה זו בטרם קבלת התורה, כדי לקשר שאים רבוע נשמות ישראל בשאים רבוע תומות התורה. (דברי יואל)



סיפורי צדיקים, גבי אזור הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה פניקים

איש על מחנהו ואיש על דגלו

פעם אחת בעת הגזירה של מלכות רוסיה להרחיק היהודים מגבולי המדינה שלשים מיל, והיה הדבר נוגע להרבה בני ישראל אזי אמר אא"ז הרה"ק רבי שמואל אליהו זצוק"ל מזוואלין בליל שבת קודש על הזמר כל מקדש שביעי כראוי לו וכו' שכרו הרבה מאוד על פי פעלו איש על מחנהו ואיש על דגלו דקשה, אם על פי פעלו הרי שכרו במדה ובמשקל ואיך אמר שכרו הרבה מאוד. אלא הפירוש הוא שכרו הרבה מאוד על פי פעלו על פי גזירת אמרי פיו של הצדיק הנקרא פעלו של הקב"ה כמו"ש יראה אל עבדיך פעליך עי"ז שכרו הרבה מאוד כי צדיק גוזר והקב"ה מקיים לכך אני גוזר להיות איש על מחנהו ואיש על דגלו לא עברו ימים מועטים ונתבטלה הגזירה.

(ישא ברכה מאדזיץ)

ואלה תולדות אהרן ומשה

מסופר על הגאון מהר"מ מרגליות שכשהי' בן חמש והתחיל ללמוד מסכת בבא מציעא לימדו המלמד את המשנה "אבידתו ואבידת אביו אבידתו קודמת, אבידת אביו ואבידת רבו של רבו קודמת, מפני שאביו הביאו לחיי עלם הזה ורבו שלימדו תורה מביאו לחיי העולם הבא". והי' נהוג אז בימיהם שבשבת הראשונה להתחלת לימודו, היו עושים קידוש והילד חתן השמחה הי' יושב בראש המסובים, והיה חוזר על המשנה הראשונה שלמד, והנה כאשר התחיל ללמוד את המשנה בפני הציבור שקע פתאום בהרהורים, שאלו אביו: במה הוא מהרהר, ענה לו הילד: הנה כשחזרתי על דברי המשנה נתקשיתי בדברי רש"י בפרשתן עה"פ "ואלה תולדות אהרן ומשה" ופרש"י ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה לפי שלמדו תורה מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, ולכאורה מדברי המשנה שלמדתי עכשיו מוכח כי יפה כח המלמד מכח האב, כיון שהאב מביאו לחיי עוה"ז ורבו מביאו לחי עוה"ב, וא"כ למה זה כותב רש"י כי המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב "כאילו ילדו", ותו לא, לאחר שהרהר קצת, קרנו לפתע פני הילד, ואמר: אני חושב שכוונת רש"י הוא לא כפי שלמדני רבי, אלא כך הוא הפי' האמיתי: המלמד את בן חבירו תורה מעל"ה עליו הכתוב היינו שהכתוב מעלה ומרומם אותו הרבה יותר מאביו, שחוץ ממה שמביאו לחיי עוה"ב הוא גם נחשב "כאילו ילדו" הוא בעצמו ובכן דברי רשיז"ל ודברי המשנה יהיו עולים בקנה אחד.

אל תכריתו את שבט הקהתי

פעם באו פרנסי העיר לאניק להתדיין עם רב העיר בפני הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע הרב טען כי אין הוא יכול להתקיים מהקיצבה הזעומה של הקהל, והפרנסים טענו שיש לו די צרכו, ולא עוד אלא שגם אומרים עליו שיש לו חסכונות, השיב להם הרה"ק מבעלזא: עכשיו התיישב לי מאמר תמוה במדרש על הפסוק "אל תכריתו שבט הקהתי" זש"ה אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער, ולכאורה מה הקשר בין שני הפסוקים, אלא בדרך כלל צרה עינם של הבריות בלויים המתפרנסים מכספי הציבור, ורוצים תמיד לגזול מהם "דלותם" ולהוכיח שיש להם כסף סמוי, ואין צריכים להחזיק בהם, לפיכך הזהירה תורה "אל תכריתו - אוכל מפי - שבט הקהתי", ואל תדכאו עני "בשער" בכל מיני השערות שיש לו ממון בסתר.

מטה זבולון..

מעשה שהיה ושני בעלי דין הסכימו ביניהם אחר דין ודברים לבוא לבוררות, בחר לו האחד כבורר את הגאון מווילנא זצוק"ל, והשני בחר לו כבורר בעל הבית שמבין היטב בעסקי ממונות.

כששמע בכך הגר"א סירב לישב עמו בדין, ואמר. מצינו בדגלים בכל שבט שלישי הנמנה על הדגל, שכתוב בו ומטה עם וא"ו החיבור, (ומטה גד ומטה בנימין ומטה נפתלי) חוץ משבט זבולון שנאמר בו מטה זבולון בלא וא"א, כי היות וזבולון לחוף ימים ישכון, והיה מתעסק במסחר, אין ביכולתו להשתוות עם שבט יששכר המתייגע בתורה.

[בסמ"ע (חו"מ סי' ג' ס"ק ג) **מביא בשם תשו' מהר"א** (סי' קמ"ז) **שפסקי בעלי בתים ולומדי תורה הם שני הפכיים עיי"ש]**

ויקח משה את כסף הפדיום

שח הרה"ק רבי יצחק מנעשכיז זי"ע שהעולם טועים במה שיאמרו שמה שאומרים שסעודת פדיון הבן נחשבת כפ"ד תעניתים נמצא באיזה ילקוט או מדרש, שאין נמצא מזה בשום מקום, רק הוא נובע מאמרי פיו של אביו הקדוה"ט מו"ה רבי מרדכי זצ"ל מנעשכיז זי"ע שאמר שבכל התורה כתיב כסף הפדוים ורק כאן כתיב כסף הפדיום שהוא אותיות פ"ד יום, לרמז על זה.

(אילנא דחיי)

לחג השבועות

תיקון ליל שבועות

פע"א בליל שבועות כשערך הרה"ק מרוזין זי"ע את שולחנו, הרהר חסיד אחד בלבבו: הלא מן הענין לומר עכשיו "תיקון ליל שבועות" ומה אני יושב כאן אצל השולחן, הרגיש הרה"ק במחשבתו של החסיד, ואמר: הראשי תיבות של "ת'ערוך ל'פני ש'ולחן" הוא כמו הר"ת של "ת'יקון ל'יל ש'בועות", הרי שעריכת השולחן פועלת כמו התיקון.

(נר ישראל)

☆

בקובץ נחלת צבי מובא שהעיד החסיד רבי סענדער קעלער ששמע מרבו הק' מצאנז קודם חג השבועות שהרעיש מאוד על חיוב אמירת תיקון ליל שבועות וז"ל: ובהיותי צעיר לימים ילדות היתה בי, ורציתי לראות אם רבינו הדברי חיים אומר ג"כ התיקון בליל שבועות, מה עשיתי, בשעה שהי' הרה"ק בביהמ"ד לתפילת ערבית של יו"ט נכנסתי לחדרו והתחבאתי תחת הבגדים שהיו תלויים על הקיר, כשחזר הרה"ק מצאנז אחר התפילה, נכנס לחדרו והחל באמירת תיקון ליל שבועות בהתלהבות גדולה כדרכו בקודש, לאחר שגמר חמשה חומשי תורה הרים את קולו ואמר "באמת צריך לומר התיקון כולו, אלא שמחכים עלי אנשים חשובים שאכנס לביהמ"ד לעשות קידוש, לפיכך נאלץ אני לסיים כאן".

(פניני החסידות)

☆

סיפר הרב מגאלאנטא, שהיה פעם בבעלז אצל הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע על חג השבועות ובליל יו"ט אצל עריכת שולחנו הטהור ישבו אנשים מאויבערלאנד, וכשהרה"ק האריך לספר מהבע"ש הקדוש אמרו זה לזה בחשאי שצריכין לומר תיקון ליל שבועות, והרה"ק הרגיש מה שדברו ועמד תיכף במלוא קומתו ואמר בזה הלשון "די גרעסטער תיקון אויף דעם עולם איז שמועסן פון צדיקים.

(יד משה)

☆

פעם אחת בא מוכסן אחד מארץ רוסיא להרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע על חג השבועות זה הי' ימים אחדים קודם חג השבועות כאשר בא לבית הרה"ק בכדי לקבל שלום אמר לו הרה"ק, סע חזרה לביתך לחיים ולשלום, ואני נותן לך במתנה הגארטיל שלי, ובחג השבועות כשתהיה נעור בלילה תהיה חגור באזור שלי, המוכסן התחיל לבקש על נפשו מלפני הרה"ק מבעלזא, כי נסע נסיעה גדולה וקשה ורוצה להשאר על חג השבועות בבעלזא אצל הרה"ק, אמר לו אל תשאל שום שאלות ואם אני מצוה עליך תעשה כן, והוסיף בחג השבועות אל תלך לבית הכנסת להיות נעור בלילה, רק תהיה נעור בביתך כל הלילה, ותלך לבוש באזור שנתתי לך, לשמע דברים אלו לקח המוכסן תיכף ברכת פרידה מהרה"ק מבעלזא ונסע לביתו, והגיע לביתו בערב חג השבועות סמוך למנחה, אשתו כשראתה אותו עמדה ותמהה מאד מה קרה איתו שחזר עוד לפני החג, ועוד בערב יו"ט לפנות ערב, אזי סיפר לה כל המעשה, נענתה ואמרה אם הרה"ק ציוה כן בודאי יש בזה כונה, ואין להרהר, בליל החג אחר הסעודה לא הלך המוכסן לביהכ"נ, רק אזר את חגורו של הרה"ק והתישב בביתו לאמר תיקון ליל שבועות, כשעה אחר חצות הלילה פרצו לביתו שלשה גזלנים ובידיהם מקלות של ברזל, וישאל אותם המוכסן מה חפצם, ומכין שראו את האזור של הרה"ק נבהלו מאד ולא יכלו לענות אותו, המוכסן לקח את האזור וקשר ידיהם היטב והמה כפסלים לא יכלו לעשות דבר, ושלח אחר שוטרים, והושיבו אותם בבית הסוהר.

(כתבי החסידים)

☆

בנו של הרה"ק ר' יצחק אייזיק מקאלוב השתדך עם בת הרה"ק ר' צבי מזידיטשוב, הזוג הי' סמוך על שולחן הרה"ק מקאלוב, פע"א נסעה בת הרה"ק מזידיטשוב לבקר את אביה הק' ויבקש לה אביה שתספר לו קצת מהנהגת חמיה, וסיפרה לו כי פעם שכב חותנה ביום ערב שבועות לישון קצת, והיה ישן והולך בלי הפסק עד יום שני של שבועות, עד שהרבנית הרהיבה עוז בנפשה והקיצה אותו משנתו, והלך להתפלל, אמר לה אביה הרה"ק מזידיטשוב: חבל מאוד שהקיצו אותו, הלא כבר היה בהיכלו של משיח, ואם לא היו מעירים אותו כבר הי' פועל שיבוא.

(ספרן של צדיקים)

☆

פעם בליל שבועות נכנס הרה"ק ר' אהרן הגדול מקארלין לבית המדרש, וראה שהקהל יושב מסביב לשולחנות ואומרים את ה"תיקון ליל שבועות" בחיפזון, התחיל הרה"ק מקארלין לצעוק בשפה הרוסית "דאוואי טובאר! טובאר דאוואי!" (כלומר תן סחורה! סחורה תן!...) כשראה הצדיק שאין הקהל מבין כוונתו, הסביר להם את הענין: בנוהג שבעולם, סוחר כשהוא יוצא לדרך, אין הוא מוביל עמו את כל הסחורה, אלא דוגמאות בלבד, דוגמא מכל מין שיש לו למכירה, אך אימתי יש להדוגמאות ערך, כשיש לו סחורה מספקת מכל מין, אבל אם אחד נוסע ומוכר סחורה ומראה דוגמאות מבלי שתהיה לו שום סחורה בבית גנזיו, הרי סופו להתקבל בעיני הבריות כרמאי, הוא הדבר ב"תיקון ליל שבועות", בלילה של חג השבועות, מתיישבים אנחנו ומסדרים אנחנו על השולחן את הדוגמאות מכל מה

שלמדנו במשך כל ימות השנה ואגרנו סחורה, תורה, נביאים, כתובים, משנה, גמרא, וכדו', במה דברים אמורים אם כל זה מונח על האיצטבאות, אבל אם במשך כל השנה אין לומדים והאיצטבאות ריקניות, ובליל שבועות מתישבים פתאום ומתחילים להכריז את כל הדוגמאות השונות, הרי זה באמת מעשה צחוק!, למה לי רוב דוגמאות שלכם, "טובאר דאוואי! דאוואי טובאר!", כלומר סחורה תן ולא רק דוגמאות.

(שיח שרפי קודש)

עשרת הדברות

עובדא ידענא שהרה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווא סיפר שפע"א הי' בפרשת יתרו בצל קדושת אביו הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע ובקראו את עשרת הדברות ראה ממש קולות וברקים כמו בשעת קבלת התורה על הר סיני ולא בדמיון ראיתי אלא בפועל ממש ראיתי בעיני את הקולות וברקים של מתן תורה, ואח"כ חשבתי אם כך זכיתי לראות בלי ההכנה לזה א"כ אשתדל להכין עצמי בקדושה ובטהרה ושמירה יתירה וכן עשיתי עד חג השבועות עבדתי על זה עבודת הקודש ונסעתי על חג השבועות לאבי והנה אז לא זכיתי לראות והבנתי שמה שזכיתי לראות בפרשת יתרו הי' מפני שאבי רצה להראות לי בכח קדושתו מה שהצדיקים יכולים לראות.

(דברי מנחם)

☆

עוד סיפר הגה"ק משינאווא שבעת שקרא אביו הק' את עשרת הדברות הי' לו התפשטות הגשמיות ממש כמו במעמד הר סיני.

(שם)

☆

וכמה דהיה מספר הגה"ק משאמלויא זי"ע ששמע בשם הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע שפעם ישב בשולחנו הטהור בחג השבועות ודיברו ביניהם על מה דאיתא בשם הרה"ק בעל קדושת לוי זי"ע ש"אפשר לשמוע הקולות והברקים כמו שהיה בעת מתן תורה" ואמר חסיד אחד לחבירו, כי יכול להיות כי הכוונה היא שמתאמצים במחשבה כ"כ כאילו עומדים בהר סיני, עד שאפשר להעמיד בדמיונו כאילו שומעים הקולות והברקים, הרה"ק מליסקא זי"ע בשמעו זאת, ענה ואמר בלשון הקודש: "לא ולא! קול ממש! בוודאי קולות וברקים ממש! וגם אני יודע שהוא אמת".

(דרכי הישר והטוב)

☆

ידוע עבודתו הק' של הרה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע כשהיה קורא את עשרת הדברות בחג השבועות שהי' נורא על כל סביביו, והיה מעשה בחג השבועות שבקריאת התורה נתלהב כל כך עד שאחד מגדולי תלמידיו קהו פתאום עיניו מראות מחמת ההתרגשות העצומה שתקפתו, וכשגמר הרה"ק את כל הקריאה חזר אליו מאור עיניו, אחר התפילה כשסיפר החסיד להצדיק את אשר קרהו, אמר לו הצדיק שהמאורע בא לו מפני שנתקשרה נפשו בנפשו והוא עבר אז דרך "חושך ענן וערפל" שבמעמד הר סיני, ועל כן חשכו עיניו לפי שעה.

(שיחות קודש)

☆

הרה"ק ר' חיים דוד דוקטור מפיעטרקוב זצ"ל תלמידו של הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע סיפר כשהיה בפעם הראשונה בחג השבועות בלובלין, ובעת שהתחיל החוזה קריאת העשרת הדברות אנוכי ה' אלוקיך, לא ראה שום אנשים בבית המדרש, כי היה מלא כל הביהמ"ד מאותיות "אנוכי" עד שגמר הרב כל העשרת הדברות אז ראה בחזרה כל האנשים.

(גדולת הצדיקים)

☆

וכעין זה שמעתי בשם צדיק אחד כשהיה בביהמ"ד של הרבי מלובלין זי"ע בעת קריאת עשרת הדברות, והביט בעת קריאת עשרת הדברות בביהמ"ד ונדמה לו שכל הביהמ"ד היה פנוי ולא נשאר בו איש.

(ישמח ישראל)

☆

מעשה שהיה אצל מרן הבעש"ט הק' שפעם אחד קודם התגלות למד עם תלמידיו, כידוע שהיה מלמד נערים, ומסר להם חלק תורתם בבחינת מעמד הר סיני בקולות וברקים, וכשהגיע לפני חג השבועות ולמד עמהם סדר מתן תורתינו הק' שאל את הילדים, בניי, אתם זוכרים מעמד הר סיני, והשיבו כולם בפה אחד, אנו זוכרים, כי פתח להם הדעת והשכל עד שזכרו ממש, ורק אחד השיב: אין אני זוכר, וזה יצא לתרבות רעה ר"ל.

(ספר הבעש"ט)

☆

ביום ראשון של שבועות, קודם קריאת התורה, הלך פעם הצדיק ר' חנוך הענין מאליסק לביתו לנוח מעט, קודם שבא בחזרה לבית הכנסת נזדרזו כמה חסידים ועלו על הבימה, כדי שיוכלו לעמוד סמוך אצל הצדיק בשעה שיקרא עשרת הדברות, כשנכנס הצדיק לבית הכנסת, רמז בידו על האנשים שירדו מהבימה, ואיש פשוט אחד מהמון העם עומד אף הוא על הבימה, ורמז הצדיק שהוא ישאר על מקומו, וחסיד אחד התרעם בלבו וחשב: אנחנו לומדים כל השנה בתורה הקדושה, ולא נתן לנו הרבי לעמוד אצלו, ולעם הארץ הזה נתן רשות, אתמהה! אבל כשהתחיל הצדיק לקרוא עשרת הדברות בהתלהבות נוראה כדרכו בקודש,

עברה וחלפה המחשבה ממנו, כי כל חושיו היו דבוקים לשמוע אמרות קדשו של הצדיק, אחר התפלה נהגו החסידים ללכת לשלחנם של בני הצדיק, ואותו חסיד הלך לחתנו הרב ר' אנשיל אשכנזי, כשבא לשם ומצא אותו האיש שעמד על הבימה אף הוא יושב שם, חזרה וניעורה אותה מחשבה בלבו, ותיכף שמע את ר' אנשיל אומר: בהר סיני, כידוע, נתרפאו כל החולים, וחותני הוא צדיק הדור והבימה שלו היא בבחינת הר סיני, ומפני שהאיש הזה זקוק לרפואה, לכן נתן לו חותני הקדוש רשות לעמוד אצלו בשעת קריאת התורה על הבימה, כדי שתהיה לו רפואה.

(כתבי החסידים)

☆

פעם אחת בשנה שחל ערב שבועות בשב"ק, אמר מרן הדברי חיים שחיוב על כל אחד לומר כל התיקון ליל שבועות, זאת אמר בתורה של סעודה ג' ורצו החסידים לראות אם מרן יאמר כל התיקון ליל שבועות, נכנסו שני אברכים בהסתר לחדר מרן, אח"כ בא מרן וישב ובא הגבאי לחדר ומצאם, בקשוהו שישתוק, אבל הוא התרגז עליהם עד שמרן שמע, וצעק על הגבאי למה מזלזל בהם ומצער בני ישראל בחינם, ויצא ממחבואם ועמדו שם ושמעו אמירת תיקון ליל שבועות, כשהגיע מרן הקדוש לעשרת הדברות שבפרשת יתרו, הרגישו האברכים הנ"ל שכמעט פרחה נשמתם מגודל הפחד שנפל עליהם ממתיקות נעימות הקדושה, וכשהגיע לעשרת הדברות שבפרשת ואתחנן הרגישו עוד הפעם רעדה גדולה עד מאוד, עד שסיים כל התורה.

(בחצרות החיים)

הצדיק ר' ברוך ממז'יבוז', נכדו של הבעש"ט, כשהיה דר בטלטשין, נסע פעם קודם חג השבועות למז'יבוז', להשתטח על קבר זקנו הבעש"ט, ולא נכנס לבקר את אחיו הצדיק בעל "דגל מחנה אפרים" שדר אז במז'יבוז, רק תיכף בבואו העירה נסע אל קבר הבעש"ט, ומשם חזר ישר לביתו לטולטשין, תיכף אחר חג השבועות בא פעם שנית למז'יבוז', ונסע שוב אל קבר הבעש"ט, ומשם בא לבית אחיו בעל ה"דגל" שאל אותו אחיו: למה זה כשהיית קודם החג על קבר זקנינו לא באת אלי, ולמה זה באת תיכף אחר החג פעם שנית על קבר הבעש"ט? השיבו ר' ברוך: אמרו לי מן השמים, שאם אני רוצה אקבל התורה בחג השבועות בקולות וברקים כמו שקבל משה רבינו מסיני, והייתי על קבר הבעש"ט, ובקשתי ממנו שיפעול שיהיה לי כח לקבל התורה באופן זה, חזרתי לביתי, וקבלתי התורה בחג השבועות בקולות וברקים, והנה עכשיו אני רואה שאין כח בידי, ובקשתי מזקני הבעש"ט שיקח זאת ממני.

(כתבי החסידים)

☆

הרה"ק ר' הירצקא מראצפארט זי"ע היה פעם בצאנז בשבת שקורין עשרת הדברות, והיה שם גם הגביר ר' מאיר לעוולקי, ומרן הקדוש קרא בחשאי מאד מפני שהיה אז חלש וגם גרונו נחר, אחר התפילה שאל הרה"ק מראצפערט את הגביר הנ"ל אם שמע את הקולות והברקים בעת שקרא רבינו את עשרת הדברות, והיה לפלא בעיני הגביר הנ"ל כי כל הקהל שהיו שם במקום לא שמעו את קול רבינו בשעת הקריאה ואפילו העומדים סביבו, והרה"ק הנ"ל הגם שעמד למטה ליד התנור שמע קולות וברקים.

(זכרון נפתלי)

לשון חכמים

לשון חכמים צדק וטישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

פעם אחת היו חסידים הרבה על חג השבועות בראדאמסק אצל הרה"ק התפארת שלמה זי"ע, ומחמת שהיו כמה מאות חסידים ולא הכינו עבור 'עולם' כזה, לכן לא היו יכולים לקיים את מאמר חז"ל (פסחים ס"ח) הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם. וכאשר לקחו פרידת השלום מזקני זצללה"ה **אמר להם בבדיחותא, שובו 'לכם' לאהליכם, היינו ה'לכם' שחסר לכם פה תקחו אותו לאהליכם שיהיה לכם באהליכם פרנסה וברכה וכל טוב.**

אהל שלמה

י"ל טעם בדרך צחות על מה שאוכלין לביות 'קרעפליך' בחג השבועות, על פי מה שכתב בספר מגדול עוז להריעב"ץ (בחלק עליית הטבע) שאחד מפלאי הטבע בדוממים נזכר בדברי הקדמונים כי הר סיני העידו עליו כי האבנים הנמצאים בו מצוייר עליהן צורת סנה, ולכן נקרא ההר ההוא 'סיני' על שם הסנה, ואחד מנכבדי ברצלונא הביא עמו מן האבנים ההם והיו יכולים לראות בו הסנה מצויר בתכלית הציור והציור ציור אלקי, ושברו את האבן לחצאים ונגלה הסנה בכל חלק, ואח"כ חלקו אותו חלק לחצאים ונמצא הסנה מצויר בכל חלק בפנימיתו, וכן פעמים רבות עד שהיו החלקים כדמות בטנים ועדיין הסנה בהם יעוי"ש. והנה הלביות עשויים בשלשה קרנות וכשמחלקים אותם לחצאים עדיין יש לכל חלק ג' קרנות, וכשמחלקים אותן החצאין לחצאין עדיין יש בכל אחד מהם ג' קרנות וכן לעולם, **נמצא שבענין זה של חלוקה לחצאין יש להלביות דמיון לאבני הר סיני, וכיון שבחג השבועות נתעלה הר סיני שקבלו עליו בני ישראל את התורה, לכוונה זו נוהגין לאכול לביות בחג השבועות.**

קדושת ציון, מועדים

במדרש ילקוט בפרשתן אי' בשעה שקבלו בני ישראל את התורה נתקנאו בהם אומות העולם ואמרו מה ראו אלו להתקרב יותר מאלו, סתם הקב"ה את פיהם ואמר הביאו לי ספרי יוחסין שלכם כשם שבני מביאין שנאמר ויתילדו על משפחותם וכו'.

ויל"פ עפ"מ שראיתי בספר זכור ושמור שמביא בשם שמנה לחמו להקשות דהיאך נתנה תורה בשבת והא קי"ל בשו"ע (יו"ד סי' רמ"ה) שאין קורין לכתחילה בשבת, דהיינו שאסור ללמוד דבר חדש בשבת (מפני הטורח) ואין לך דבר חדש כמו נתינתה, ותירץ עפ"י המדרש דישראל אמרו נעשה ונשמע עד שלא שמענו כבר קיימנו דהאבות קיימו את התורה קודם נתינתה וא"כ לא הי' התורה דבר חדש, משא"כ גבי אוה"ע שהי' דבר חדש.

וז"ש בשע"ה שקבלו ישראל את התורה דהיינו ביום שב"ק ואפ"ה קבלו ישראל את התורה על אף שהי' דבר חדש, א"כ מה ראו להתקרב אלו יותר מאלו א"ל הקב"ה הביאו לי ספר"י יוחסין שלכם, דייקא "ספר" יוחסין, שיש להם הס"ת כבר בירושה להם מייחוס אבותיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב שקיימו את התורה עד שלא ניתנה וגם אצלם מימיהם של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם ואין כל חדש אצלם שפיר השעה מוכשרת לכך וע"כ ניתן להם התורה.

(אלופי יהודה)

☆

איש על דגלו באותות לבית אבותם, במדרש פליאה איתא אל תיקרי באותות אלא באותיות לפיכך אמר בלעם מה אקוב לא קבה אל, והיא פלאי.

ויבואר עפי"מ דאי' בספר עשרה מאמרות דבדגלים היו כתובין האותיות מהאבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב כסדר זה, שבדגל הראשון הי' כתוב האות א' של אברהם, האות י' של יצחק, ואות י' של יעקב, וכמו"כ על דגל השני הי' כתוב ע"ז הדרך, הב' מאברהם, הצ' מיצחק, והע' מיעקב, וכן על דגל השלישי היה כתוב, הר' מאברהם, הח' מיצחק, והק' מיעקב, ועל דגל הרביעי היה כתוב, המ' מאברהם, הק' מיצחק, והב' מיעקב, ונשאר הה"א מאברהם שהיתה פורחת באויר ומחופפת על ישראל שלא ישלוט בהם שום רע, עכ"ד.

ולכאורה קשה הלא לפי הסדר הי' צריך ליכתב הה"א שזה קודם למ"ם והמ"ם יהיה פורחת באויר, אך התי' ע"ז הוא שהש"ת לא רצה להזכיר על בניו הנעימים שום שם של קללה ח"ו ואם הי' כתוב כסדרן דהיינו הה"א מאברהם, והק' מיצחק, והב' מיעקב, הי' יוצא ממנו האותיות קב"ה שהוא לשון קללה ח"ו, וע"כ הי' מהכרח שהה"א דייקא יפרח באויר והמ"ם תיכתב על המפה, (ובזה כתב בספר אבן שלמה (להגה"ע אב"ד שאמלוי זצ"ל) לפרש עה"פ ודגלו עלי אהבה, ודרשו חז"ל אל תיקרי ודגלו אלא ודילוגו, דהיינו ודגל"ו על אהבה שמהדגלים אנו רואים האהבה שהקב"ה אוהב את ישראל וע"ז דרשו אל תיקרי ודגלו אלא ודילוג"ו עלי אהבה, שע"י הדילוג שדילג הקב"ה על הה"א כדי שלא יהיה ח"ו קללה על ישראל מזה אנו רואים האהבה).

ובזה יבואר המדרש איש על דגלו באותות אל תיקרי באותות אלא באותיות לבית אבותם, דהיינו שיכתב האותיות מהאבות הק' על הדגלים כנ"ל ולפיכך אמר בלעם מה אקוב לא קב"ה אל, שע"י שראה "והנה ישראל שוכן לשבטיו" וראה את סדר האותיות על הדגלים הבין שהקב"ה לא רצה שיהא האותיות כסדרן כדי שלא יצא הצירוף קב"ה, ולכן שפיר אמר מה אקוב לא קב"ה אל.

דורש טוב

שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו' במספר שמות וגו'. ודייקו בזה דתיבות "במספר שמות" לכאורה מיותר.

אלא יבואר על פי מה דמתאמרא בשם אחד מהגדולים בהא דאיתא בגמרא (יומא כב:): רבי יונתן רמי, כתיב (הושע ב, א בהפטורת השבוע): **"והיה מספר בני ישראל כחול הים"** וגו', וכתיב (שם) **"אשר לא ימד ולא יספר"**. אלא: כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום (לא ימד ולא יספר), כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום (והיה מספר וגו'), עי"ש. **והקשה**, והלא אם ישראל אין עושין רצונו של מקום, ומספרם כחול הים, ובשעה אחת יכולים לעשות תשובה שלימה ולהיות עושים רצונו, והיאך אם כן אפשר שיתרבו מיד להיות בלי מספר.

ותירץ על פי מה שמצינו שצדיק אחד שקול נגד כמה וכמה אנשים [כמו יאיר בן מנשה, שכתוב עליו (יהושע ז, ה): "ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששה איש" ואמרו חז"ל (סנהדרין מד.) שהיה שקול כנגד ל"ו איש, רובה של סנהדרין]. נמצא, שאם אין עושין רצונו של מקום, יש להם מספר לישראל, **אבל אם עושין רצונו אז אמנם שקול כל אחד כנגד כמה וכמה, ואם כן אין להם מספר.** עד כאן דברי פי חכם חן.

ולפי זה, אכן שמותם של בני ישראל יש להם מספר, אבל בני ישראל עצמם אין להם מספר כשעושין רצונו של מקום, שהרי אז אחד שקול כנגד כמה, לכן אמר הפסוק "**במספר שמו"ת**" **שרק שמותיהם יש להם מספר, אבל הם עצמם אין להם מספר.** ומדוייק שפיר.

אבני שוהם

(נדפס בס' "נחלת יעקב" לאביו, אמשטרדם תפ"ד)

לחג השבועות

והגבלת את העם לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו וכו' וירד משה מן ההר ויאמר להם היו נכונים לשלושת ימים וכו' וקשה למה לא אמר להם מרע"ה תיכף מצות הגבלה, גם אינו מובן מאמה"כ ויאמר ה' אל משה לך רד העד בעם פן יהרסו וכו' והשיב משה לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העידות בנו הגבל את ההר וקדשתו, וקשה ג"כ למה לא רצה לומר להם מצות הגבלה וגם מה היתה תשובתו אל ה' לא יוכל העם לעלות וכו', ולהלן בפ' כתיב ויאמר ה' אל משה לך רד ועלית אתה ואהרן וכו' וירד משה מן ההר ויאמר אליהם ופרש"י מצות הגבלה ותמוה למה המתין עד עכשיו במצות הגבלה.

והנראה לפרש דמרע"ה אשר היה במעלה גבוה מעל גבוה לא היה יכול להשיג איך אפשר לעבור את פי ה' לעשות ח"ו נגד רצונו ית"ש וסבר דכמו שהוא זיכך את אבריו ומוכנים מעצמם לעשות רצון קונם, כמו"כ ישראל מסתמא אבריהם מוכנים ומזוככים שלא לעבור על מצות ה', לכן אמר כי לא יוכל העם לעלות, ר"ל הלא אין ביכולתם לעלות אף אם הם ירצו אין ביכולתם מפני כי אתה העדותה בנו, א"כ אבריהם מעצמם לא יעשו את פעולתם, לכן אמר לו השי"ת לך רד, רד מגדולתך ואז תראה שישראל הם לא במדריגה זו וצריכים התראה.

(דברי חנוך)

☆

עוד לאלוקי מילין לפרש מה שמיאן משה בתחילה לרדת ורק אח"כ כשאמר לו הקב"ה עוד הפעם לך רד הסכים, עפ"מ דאיתא בגמ' (ברכות ו:) **היוצא מביהמ"ד אל יפסיע פסיעה גסה** וה"מ למיפק אבל למיעל לית לן בה, ותמהו המפו' דמאי קמ"ל הא בהדיא קאמר היוצ"א מביהכ"נ, וכתב הרי"ף (בעין יעקב ברכות סי' כ"א) דהכוונה אם יוצא מביהכ"נ ע"מ שיבוא מהר בחזרה לביהכ"נ מותר לרוץ אפי' בהליכתו מביהכ"נ שהוא סיבה שיבא מהר בחזרה, וז"ש וה"מ למיפ"ק כשכוונתו לצאת לגמרי אבל למיע"ל פי' שרוצה לחזור אז לית לן בה וכל שכן דהיטנא טפי כדי לחזור מהר,

ובזה פי' בבית אפרים (בפתיחה לאו"ח) מאמר נעים זמירות ישראל חשבתי דרכי ואשיב"ה רגל"י אל עדותיך שאני יוצא ע"מ לשוב בחזרה לבית הכנסת אז חשתי ולא התמהמהתי כי מותר לרוץ בכה"ג אפי' ביציאתו.

ובזה א"ש דמשה רבינו לא רצה לירד רק בנחת כדין היוצא מביהכ"נ שלא יפסיע פסיעה גסה ולכן התמהמה ביריד‌תו, וה' הבין כוונתו ע"כ אמר לו ל"ך ר"ד ועלי"ת אתה ואהרן דהואיל שתהיה צריך לחזור תוכל לפסוע פסיעה גסה ואז וירד משה.

(זרע שמשון)

דורש טוב

בגמ' פסחים (ס"ח ע"ב) **ר' אלעזר אמר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, ופירש"י "שישמח בו במאכל ומשתה, להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה בו תורה".** הנה לכאורה היה נראה דהיינו דוקא לדידן שחדשי הקיץ סדורין אחד מלא ואחד חסר ואינם משתנים, לכן יוצא תמיד דעצרת בששה בסיון שהוא יום שניתנה בו תורה, אבל בימי ר' אליעזר הגדול ורבי יהושע (שנחלקו בחיוב לכם) שהיו בזמן הבית **לא היה עצרת תמיד ביום מתן תורה, שהרי עצרת פעמים חמשה, פעמים ששה, פעמים שבעה.** [בגמ' ר"ה דף ו' ע"ב: הא כיצד שניהן מלאין, חמשה. (מלאים היינו ניסן ואייר, שאז יוצא יום חמישים לספירה בה' סיון), שניהן חסרין שבעה, אחד מלא ואחד חסר ששה] **ונמצא דאז היה עצרת לענין החיוב 'לכם' רק כמו שאר ימים טובים, דלא חל ביום שנתנה בו תורה.**

ואת"ל דבאמת בזמן שקידשו עפ"י הראיה לא בכל שנה היו מחייבין ב'לכם' לכו"ע, זה אי אפשר לומר, **דהא מרא דמימרא זו שהכל מודים בעצרת הוא ר' אלעזר בן פדת,** תלמידו של רבי יוחנן, [וכדמפו' ברש"י יבמות דף ע"ב: רבי אלעזר בן פדת לאו תנא היה, ואמורא היה, תלמידו של רבי יוחנן והוא רבי אלעזר סתם דמיירי בכל הש"ס בגמ'] **ובימיו עדיין היו מקדשין עפ"י הראיה,** כדאמרינן בסוף פ"ק דר"ה (דף כ"א), ואם כן איך אמר ר"א **"הכל מודים"** בעצרת כו'. אלא נראה דאכן גם אז היה לכ"ע חיוב לכם, **אמנם לפי"ז צ"ב דניזיל בתר טעמא. ואמאי נתחייב ב'לכם' כשאינו חל ביום שנתנה בו תורה.**

ולכן כתב הצל"ח לחדש דבר נפלא דהנה כתבו התוס' במס' שבת (דף פ"ח) בד"ה כפה עליהן הר כגיגית **ואע"פ שכבר הקדימו נעשה לנשמע, שמא יהיו חוזרין כשיראו האש הגדולה** ע"כ. והנה נעשה ונשמע אמרו ישראל בחמישי בסיון, וכמו שפירש"י בפר' משפטים בפסוק ויכתוב משה וגו' וישכם בבוקר ופירש"י **בחמשה בסיון היה,** ושם (בפסוק ז') כתיב **כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. ואז התחיל זמן קבלת התורה, שהרי קבלו עליהם לשמוע ולעשות, אמנם לא נגמר עד מתן תורה ממש, שראו האש הגדולה ולא חזרו בהם.**

ולכן כתב לחדש דכל הני תלתא יומי נקראין מתן תורה, ד'בחמשה' קיבלנו עלינו נעשה ונשמע, ו'בששה' בו נתקיים העולם על המחשבה של הקב"ה שהיתה ראויה להנתן בו ביום, ו'בשביעי' היתה קבלת התורה בפועל, ושפיר אמר ר"א הכל מודים בעצרת וכו', יום שניתנה תורה לישראל, **דבאיזה יום שיחול בו עצרת נקרא יום מתן תורה,** ואפשר שזה רמז (שבת דף פ"ח) **ההוא גלילאה בריך רחמנא דיהיב אוריין תליתאה וכו' ביומא תליתאה, ודו"ק.**

צל"ח (פסחים ס"ח ע"ב)

סֵפֶר בַּמִּדְבָּר

אַחַר שֶׁבֵּאֵר תּוֹרַת הַקָּרְבָּנוֹת בְּסֵפֶר הַשְּׁלִישִׁי [סֵפֶר וַיִּקְרָא], **הִתְחִיל עַתָּה** [בְּסֵפֶר בַּמִּדְבָּר] **לְסַדֵּר בְּסֵפֶר הַזֶּה, הַמִּצְוֹת שֶׁנִּצְטַוּוּ בְּעִנְיַן אֹהֶל מוֹעֵד** [– הַמִּשְׁכָּן]. **וּכְבָר הִזְהִיר** [בְּסֵפֶר וַיִּקְרָא] **עַל מַמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו לְדוֹרוֹת. עַתָּה יַגְבִּיל אֶת הַמִּשְׁכָּן בִּהְיוֹתוֹ בַּמִּדְבָּר, כַּאֲשֶׁר הִגְבִּיל הַר סִינַי בֶּהֱיוֹת הַכָּבוֹד שָׁם**[א]**. וְצִוָּה: "וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת" (בְּמִדְבַּר א נא), כַּאֲשֶׁר אָמַר שָׁם: "כִּי כָל הָעָם יִסְקֹל" (שְׁמוֹת יט יג). וְצִוָּה: "וְלֹא יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע אֶת הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ" (בְּמִדְבַּר ד כ), כַּאֲשֶׁר הִזְהִיר שָׁם: "פֶּן יֶהֱרְסוּ אֶל ה' לִרְאוֹת" וְגו' (שְׁמוֹת יט כא). וְצִוָּה: "וּשְׁמַרְתֶּם אֵת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ, וְאֶת מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ" (בְּמִדְבַּר יח ה), כַּאֲשֶׁר אָמַר שָׁם: "וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגָּשִׁים אֶל ה' יִתְקַדָּשׁוּ" וְגו' (שְׁמוֹת יט כב), "וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם" וְגו' (שְׁמוֹת יט כד). – (מִתּוֹךְ הַהַקְדָּמָה לְסֵפֶר בַּמִּדְבָּר)

בהר סיני	במשכן
כי סקול יסקל או ירה יירה	והזר הקרב יומת
פן יהרסו אל ה' לראות	ולא יבאו לראות כבלע את הקודש ומתו
וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו	ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח

והנה דברי רבינו כאן יסודם במש"כ רבינו (בהקדמה לפרשת תרומה) הדמיון בין המשכן למתן תורה על הר סיני, שאותה השראת השכינה שהיתה בהר סיני היתה על המשכן, אלא שבהר סיני היה זה בגלוי, גדלות מעמד הר סיני, ובמשכן היה זה בסתר. בהר סיני היתה זו פעם אחת, ואילו במשכן היה באופן תמידי. וז"ל רבינו:

"וְסוֹד הַמִּשְׁכָּן הוּא שֶׁיִּהְיֶה הַכָּבוֹד אֲשֶׁר שָׁכַן עַל הַר סִינַי שׁוֹכֵן עָלָיו בְּנִסְתָּר. וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם (שְׁמוֹת כד טז) 'וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד ה' עַל הַר סִינָי', וּכְתִיב (דְּבָרִים ה כא) 'הֵן הֶרְאָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת כְּבֹדוֹ וְאֶת גָּדְלוֹ', כֵּן כָּתוּב בַּמִּשְׁכָּן 'וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן' (שְׁמוֹת מ לה). וְהַזְכִּיר בַּמִּשְׁכָּן שְׁנֵי פְּעָמִים 'וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן' (שָׁם פְּסוּקִים לד לה) כְּנֶגֶד 'אֶת כְּבֹדוֹ וְאֶת גָּדְלוֹ'. וְהָיָה בַּמִּשְׁכָּן תָּמִיד עִם יִשְׂרָאֵל הַכָּבוֹד שֶׁנִּרְאָה לָהֶם בְּהַר סִינַי, וּבָבָא מֹשֶׁה הָיָה אֵלָיו הַדִּבּוּר אֲשֶׁר נִדַּבֶּר לוֹ בְּהַר סִינַי, וכו'. וְהַמִּסְתַּכֵּל יָפֶה בַּכְּתוּבִים הַנֶּאֱמָרִים בְּמַתַּן תּוֹרָה וּמֵבִין מָה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם, יָבִין סוֹד הַמִּשְׁכָּן וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ".

בְּנֵי[ב] נַפְתָּלִי תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא: (פרק א פסוק מב)

מעשה חש"ב

א רבינו מבאר שהגבלות במשכן היו מקבילות להגבלות שהיו במתן תורה בהר סיני, כדלהלן:

ב הנה אצל כל שבט ושבט כתוב 'לבני' בלמ"ד, ורק אצל שבט נפתלי כתוב 'בני' בלי למ"ד, שנאמר 'בני נפתלי', וצ"ב. והנציב"ב בהעמק דבר מיישבו בהקדם מה שהביא בשם האריה"ק וז"ל "מתחילה היו מניחין כל הפתקאות דכל ישראל בתיבה גדולה אחת, ואח"כ באו כל הנשיאים כל אחד בתיבה שלו, ובוררים כל אחד הפתקאות, וכל נשיא שמצא אחד משבטו היה מטיל בתיבתו, ואח"כ מנה מה שנתקבץ בתיבתו. משום הכי כתיב בכולהו "לבני" [עם למ"ד], פירוש זה הפתקא שייכת לזה השבט, אבל בני נפתלי [שהם נמנו] האחרון, לא היה נשיא שלו בורר כלל, אלא כל שבטו נשאר בתיבה הגדולה, משו"ה כתיב 'בני' [בלי למ"ד] ומזה למדנו דדעת האריז"ל כמו שכתבתי שהיו מונין שמות הכתובין בפתקאות, ולא ע"י בקע לגולגולת".

ואפשר להביא סמוכין לדעת האריז"ל שהיו רושמים השמות בפתקאות לפני משה ואהרן, ממש"כ רבינו (פרק א פסוק מה) טעם המצוה של למנות את ישראל וז"ל "ועוד, כי הבא לפני אבי הנביאים ואחיו קדוש ה', והוא נודע אליהם בשמו, יהיה לו בדבר הזה זכות וחיים, כי בא בסוד העם, ובכתב בני ישראל [שהיו כותבין על פתק שמם ומסרו לפניהם], וזכות הרבים במספרם, וכן לכלם זכות במספר שימנו לפני משה ואהרן, כי ישמו עליהם עינם לטובה יבקשו עליהם רחמים וכו'". הרי לנו שכשבאו להמנות הזכירו ישראל בפתקא לפני משה ואהרן.

וידועים מש"כ רבי חיים ויטאל בהקדמתו לספרו אוצרות חיים: בענין ספרי הקבלה הנמצאים, אמר מורי זלה"ה כי שלשלת הקבלה, הראב"ד ז"ל ממנו ומבנו ומתלמידיו עד הרמב"ן ז"ל, תלמיד תלמידיו כולם קבלה אמיתית, והוא מפי אליהו זכור לטוב שנגלה עליהם.

סדר הדגלים לפי מהלך השמש, וסדר השבטים לפי סדר חשיבותם

בתחילת הפרשה (פרק א פסוק א) **איתא הציווי לספור את ישראל**, ומפסוק יז והלאה **איתא שספרו את בני ישראל**, ומפורט מספר כל שבט ושבט, ובפסוקים מה – מו כתוב מספר סך הכל שהיו בני ישראל מבן עשרים שנה ומעלה, "שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים". והנה בפרק ב הכתוב מפרט סדר ארבעת הדגלים והמחנות, איזה שבט היתה ראש הדגל, ובאיזה צד חנה, והשבטים שחנו עמו. והכתוב חוזר ומפרט את מנין הפקודים של כל שבט ושבט, ומנין של כלל ישראל יחד.

הטעם שנזכר עוה"פ מנין השבטים: כתב רבינו לא מפני שספרו עוה"פ, אלא כיון שעברו עשרים יום מאז שמנו אותם בראשון לחדש השני, עד שסדרו את הדגלים, בא הכתוב להודיע נסי ה' שבתוך עשרים יום משעה שמנאם עד שסדרו את המחנות לא מת מהם אדם, אף שהיו עם גדול.

סדר הדגלים, וסדר השבטים

סדר הדגלים בקרא הוא: מזרח – דגל יהודה. והשבטים החונים שם: יהודה, יששכר, וזבולן. **דרום – דגל ראובן.** והשבטים החונים שם: ראובן, שמעון, וגד. **מערב – דגל אפרים.** והשבטים החונים שם אפרים, מנשה, ובנימין. **צפון – דגל דן.** והשבטים החונים שם: דן, אשר, ונפתלי. ומעם סדר זה כתב רבינו שיהודה היה הראשון כיון שהוא היה המלך, ואחריו דגל ראובן שהוא היה הבכור, ושני דגלים אלו היו מבני לאה, [וגם שבט גד בא עמהם שהיה בכור שפחתה] ואחריו דגל אפרים, בני רחל, ולאחרונה דגל דן, דגל בני השפחות וז"ל:

"וְחַנָּה חַפְאוֹת [סַדְרָן שֶׁל רוּחוֹת הָעוֹלָם] תְּחִלָּתָן מִן הַמִּזְרָח, כְּמַהֲלַךְ הַשֶּׁמֶשׁ [שֶׁעוֹלֶה בַּמִּזְרָח]. וְאַחֲרָיו הַדָּרוֹם [שֶׁהוּא הַצַּד הַשֵּׁנִי שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ זוֹרַחַת בּוֹ] וְאַחֲרָיו הַמַּעֲרָב, וְאַחֲרָיו הַצָּפוֹן. וּשְׁמוֹ דֶּגֶל יְהוּדָה בַּמִּזְרָח, כִּי הוּא נוֹסֵעַ בָּרִאשׁוֹנָה שֶׁהוּא הַנָּגִיד [הַמַּנְהִיג], כְּמוֹ שֶׁצִּוָּה ה', 'יְהוּדָה יַעֲלֶה בַּתְּחִלָּה'. וּרְאוּבֵן [וַאֲחָרָיו] בַּדָּרוֹם, לִכְבוֹד הַבְּכוֹרָה. וְהִנֵּה שְׁנֵי הַדְּגָלִים הַסְּמוּכִים ['יְהוּדָה וּרְאוּבֵן] הָיוּ לְלֵאָה [שֶׁל שִׁבְטֵי בְּנֵי לֵאָה], עִם [וָגָד] בְּכוֹר שִׁפְחָתָהּ, הַנּוֹלָד עַל בִּרְכֶּיהָ [פָּרוּשׁ, דְּבִכְלַל דֶּגֶל הָיָה שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים, וּבִשְׁנֵי הַדְּגָלִים הָיוּ חֲמֵשׁ מִבְּנֵי לֵאָה, וְהָיָה חֶסֶר שֵׁבֶט אֶחָד, הִכְנִיסוּ אֶת שֵׁבֶט גָּד שֶׁהָיָה בְּכוֹר זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה]. וְדֶגֶל אֶחָד לִבְנֵי רָחֵל, בַּמַּעֲרָב. וְדֶגֶל בְּנֵי הַלְּחָנוֹת [בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת] בַּצָּפוֹן אַחֲרוֹנִים".

והביא רבינו דברי המדרש (רבה, במדבר ב' ט') **שמפרש בארוכה סדר הדגלים וסדר השבטים לפי חשיבותם:**

"וּכְשֶׁם שֶׁבָּרָא הקב"ה אַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם... וּכְנִגְדָּן, סִדֵּר הקב"ה הַדְּגָלִים לְמֹשֶׁה. אָמַר לוֹ: מִזְרָח, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצֵא אוֹר לָעוֹלָם, יְהֵא בְּנִגְדּוֹ יְהוּדָה שֶׁהוּא בַּעַל מְלוּכָה. וְעָלָיו שֵׁבֶט יִשָּׂשכָר, שֶׁהוּא בַּעַל תּוֹרָה. וְעָלָיו מַטֵּה זְבוּלוּן, שֶׁהוּא בַּעַל עֲשִׂירוּת, כְּמָה דְּכְתִיב 'זְבוּלוּן לְחֹף יַמִּים יִשְׁכֹּן'... [וְהֵם] יִסְעוּ בָּרִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּסְעוּ מֵהַר לְפָנֶיהָם וַה' בְּרֹאשָׁם'".

רוח	דגל	השבטים החונים שם	משמעות הדגל	משמעות הרוח	מספרם
מזרח	יהודה	יהודה יששכר וזבולון	מלוכה, תורה, עשירות	זריחה ואור	והם יסעו בראשונה, משום שהמלך נוסע בראש

"דָּרוֹם, מְלֵלֵי בְּרָכָה וְגִשְׁמֵי בְּרָכָה יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ לָעוֹלָם, יְהֵא בְּנִגְדּוֹ רְאוּבֵן שֶׁהוּא בַּעַל תְּשׁוּבָה. וּתְשׁוּבָה מָדָּה טוֹבָה, וְרַחֲמָיו שֶׁל הקב"ה בְּאֵין לָעוֹלָם בְּשָׁעָה שֶׁעוֹשִׂין תְּשׁוּבָה. וְעָלָיו גָּד, שֶׁהוּא בַּעַל גְּבוּרָה, וְשִׁמְעוֹן בָּאֶמְצַע לְכַפֵּר עָלָיו. וּשְׁנַיִם יִסְעוּ שֶׁתְּשׁוּבָה הִיא שְׁנִיָּה לַתּוֹרָה".

רוח	דגל	השבטים החונים שם	משמעות הדגל	משמעות הרוח	מספרם
דרום	ראובן	ראובן שמעון וגד	תשובה	מללי וגשמי ברכה	שניים יסעו, שתשובה היא שניה לתורה

"מַעֲרָב, אֹצְרוֹת שֶׁלָּג וְאֹצְרוֹת בָּרָד וְקֹר וְחֹם. וּכְנִגְדָּן אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וּבִנְיָמִין. וּשְׁכִינָה לָעוֹלָם בַּמַּעֲרָב בִּגְבוּל בִּנְיָמִין, שֶׁנֶּאֱמַר 'לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד ה' יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו'. וּשְׁלִישִׁים יִסְעוּ, נָאֶה לַתּוֹרָה וּלְתְשׁוּבָה גְּבוּרָה, כְּדֵי שֶׁיִּתְנַבֵּר אָדָם בַּתּוֹרָה, וְיִתְנַבֵּר עַל יִצְרוֹ".

רוח	דגל	השבטים החונים שם	משמעות הדגל	משמעות הרוח	מספרים
מערב	אפרים	אפרים מנשה ובנימין	גבורה	אוצרות שלג וברד, קור וחום	שלישים יסעו, שגבורה נאה לתורה ולתשובה

"צָפוֹן, מִשָּׁם יוֹצֵא הַחֹשֶׁךְ לָעוֹלָם. וּכְנִגְדּוֹ שֵׁבֶט דָּן, לָמָּה? שֶׁהוּא הֶחְשִׁיךְ הָעוֹלָם בַּעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁעָשָׂה יָרָבְעָם, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאֶת הָאֶחָד נָתַן בְּדָן'. וְעָלָיו שֵׁבֶט אָשֵׁר, לְהָאִיר אֶת הַחֹשֶׁךְ, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְטוֹבֵל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ'. וְעָלָיו שֵׁבֶט נַפְתָּלִי, שֶׁהוּא בַּעַל בְּרָכָה. לָאַחֲרוֹנָה יִסְעוּ, שֶׁכָּל מִי שֶׁעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, הוֹלֵךְ לְאָחוֹר וְלֹא לְפָנִים".

רוח	דגל	השבטים החונים שם	משמעות הדגל	משמעות הרוח	מספרם
צפון	דן	דן אשר ונפתלי	חשך אור וברכה	חושך	לאחרונה יסעו, שעובד ע"ז, הולך לאחור

ומסיים רבינו: **הָיָה הַכֹּל בְּחָכְמָה וְכָבוֹד וּגְדֻלָּה לְיִשְׂרָאֵל, וּלְךָ יְזַכִּיר הַכָּתוּב הַכֹּל בְּפֶרֶט".**

'אנכי' ה' – יסוד האמונה, 'אלקיך' – קבלת עול מלכות שמים. מארץ מצרים – מנלה יסוד האמונה [מורה על 'אנכי ה'']. מבית עבדים – ולכן חייבים לעבדו [מורה על 'אלקיך'].

אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: (שמות פרק כ פסוק ב)

אנכי ה' אלקיך. הַדִּבּוּר הַזֶּה מִצְוַת עֲשֵׂה, אָמַר אָנֹכִי ה', יוֹרֶה [יִלְמַד] וְיַצַּוֶּה אוֹתָם, שֶׁיֵּדְעוּ וְיַאֲמִינוּ כִּי יֵשׁ ה', ['אֱלֹקֶיךָ'] וְהוּא אֱלֹהִים לָהֶם. כְּלוֹמַר, [הוּא] הַוֶּה [נִמְצָא, הוּא] קַדְמוֹן [לְכָל] דָּבָר], מֵאִתּוֹ הָיָה הַכֹּל [וְכָל הַבְּרִיאָה הַתְּהוָתָה מֵאִתּוֹ] בְּחֵפְץ [מַשּׁוּם שֶׁחָפֵץ לְבָרְאוֹ], וְיִכֹּלֶת [וּבְיִכְלָתוֹ לַעֲשׂוֹת הַכֹּל. וְאָמַר 'אֱלֹקֶיךָ'] וְהוּא אֱלֹהִים לָהֶם, שֶׁחַיָּבִים לַעֲבֹד אוֹתוֹ. וְאָמַר 'אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם', כִּי הוֹצָאָתָם מִשָּׁם תּוֹרָה עַל הַמְּצִיאוּת [שֶׁהוּא הַמְצִיא אֶת כָּל הַנִּמְצָאִים] וְעַל הַחֵפֶץ [שֶׁמֵּרְצוֹנוֹ נַעֲשָׂה הַכֹּל], כִּי בִּידִיעָה וּבְהַשְׁגָּחָה מִמֶּנּוּ יָצָאנוּ מִשָּׁם [כֵּיוָן שֶׁבְּרוּר שֶׁלֹּא בְּמִקְרֶה יָצְאוּ מִמִּצְרַיִם, אֶלָּא בִּידִיעַת ה' וּבְהַשְׁגָּחָתוֹ]. וְגַם תּוֹרָה [יְצִיאַת מִצְרַיִם] עַל הַחִדּוּשׁ [שֶׁהָעוֹלָם אֵינוֹ קַדְמוֹן, אֶלָּא ה' בָּרָאוֹ יֵשׁ מֵאַיִן], כִּי עִם הָיָה הָעוֹלָם [כִּי אִם הָיָה הָעוֹלָם קַדְמוֹן] לֹא יִשְׁתַּנֶּה דָּבָר מִטִּבְעוֹ [לֹא יִתְכַּן שֶׁיּוּכַל אֵיזֶה כֹּחַ לְחַדֵּשׁ בּוֹ מְאוּמָה לְשׁוֹנוֹת הַטְּבָעִים], וְתוֹרָה [יְצִיאַת מִצְרַיִם, גַּם] עַל הַיְכֹלֶת [שֶׁל ה' לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹנוֹ], וְהַיְכֹלֶת תּוֹרָה עַל הַיִּחוּד [שֶׁאֵין אֱלֹהַּ מִבַּלְעָדָיו, וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ שׁוּם כֹּחַ בִּבְרִיאַת הַטְּבָעִים, שֶׁהַיְכֹלֶת וְהַשְׁתּוּף סְתִירָה זֶה לָזֶה, שֶׁאִם הָיוּ שְׁנַיִם יְכוֹלִים לְשׁוֹנוֹת הַטְּבָעִים נִמְצָא כָּל אֶחָד מֻגְבָּל בִּכוֹחוֹ, שֶׁהַשֵּׁנִי יוּכַל לְבַטֵּל אוֹ לְמַנֵּעַ מִמֶּנּוּ לִפְעֹל בַּטְּבָעִים כִּרְצוֹנוֹ], כְּמוֹ שֶׁאָמַר (לעיל ט יד) 'בַּעֲבוּר תֵּדַע כִּי אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל הָאָרֶץ'. וְזֶה טַעַם 'אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ' [וְלֹא אָמַר 'אָנֹכִי ה"א שֶׁבָּרָאתִי שָׁמַיִם וָאָרֶץ', אַף שֶׁגַּם בְּרִיאַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ מְרַמְּזִים עַל כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים[2]], כִּי הֵם הַיּוֹדְעִים וְעֵדִים בְּכָל אֱלֹהַּ [כִּי נִסֵּי יְצִיאַת מִצְרַיִם רָאוּ מַקִּבְּלֵי הַתּוֹרָה בְּעַצְמָם, אֲבָל בְּרִיאַת הָעוֹלָם לֹא רָאוּ בְּעַצְמָם].

וְטַעַם 'מִבֵּית עֲבָדִים' [לָכֵן הוֹסִיף וְאָמַר 'מִבֵּית עֲבָדִים', אַחַר שֶׁכְּבָר אָמַר 'מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם']. שֶׁהָיוּ עוֹמְדִים בְּמִצְרַיִם בְּבֵית עֲבָדִים, שְׁבוּיִים לְפַרְעֹה. וְאָמַר לָהֶם זֶה, שֶׁהֵם חַיָּבִין שֶׁיִּהְיֶה הַשֵּׁם הַנָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הַזֶּה לָהֶם לֵאלֹהִים, שֶׁעַבְדוּהוּ, כִּי הוּא פָּדָה אוֹתָם מֵעַבְדוּת מִצְרַיִם. כְּטַעַם 'עַבְדֵי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם' (ויקרא כה נה). וּכְבָר רָמַזְתִּי עוֹד לְמַעְלָה (יט כ) טַעַם שְׁנֵי הַשָּׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים ['ה' אֱלֹקֶיךָ] עַל דֶּרֶךְ הָאֱמֶת.

וְזוֹ הַמִּצְוָה תִּקָּרֵא בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ (ברכות יג:) קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם, כִּי הַמִּלּוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִזְכַּרְתִּי [בְּבֵאוּר 'אֱלֹקֶיךָ'] הֵם בְּמִלֶּךָ בְּנֶגֶד הָעָם [קַבָּלַת הַמַּלְכוּת עַל יְדֵי הָעָם]. וְכָךְ אָמְרוּ בְּמִכִילְתָּא (בפסוק הבא) 'לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי' לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר 'אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ'. כְּשֶׁל לְמֶלֶךְ שֶׁנִּכְנַס לַמְּדִינָה, אָמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו: גְּזֹר עָלֵינוּ גְּזֵרוֹת. אָמַר לָהֶם: לָאו, כְּשֶׁתְּקַבְּלוּ מַלְכוּתִי אֲגְזֹר עֲלֵיכֶם גְּזֵרוֹת. שֶׁאִם מַלְכוּתִי אֵינְכֶם מְקַבְּלִים, גְּזֵרוֹתַי הָאֵיךְ אַתֶּם מְקַיְּמִין? כָּךְ אָמַר הַמָּקוֹם לְיִשְׂרָאֵל 'אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ', [וְרַק אח"כ אָמַר] 'לֹא יִהְיֶה לְךָ'. אֲנִי הוּא שֶׁקִּבַּלְתֶּם מַלְכוּתִי עֲלֵיכֶם בְּמִצְרַיִם? אָמְרוּ לוֹ הֵן. כְּשֶׁקִּבַּלְתֶּם מַלְכוּתִי קַבְּלוּ גְּזֵרוֹתַי. כְּלוֹמַר, אַחַר שֶׁאַתֶּם מְקַבְּלִים עֲלֵיכֶם, וּמוֹדִים שֶׁאֲנִי ה', וַאֲנִי אֱלֹהֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, קַבְּלוּ כָּל מִצְוֹתַי.

וְנֶאֱמְרוּ כָּל הַדְּבָרוֹת כֻּלָּן בִּלְשׁוֹן יָחִיד, 'ה' אֱלֹהֶיךָ', 'אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ'. וְלֹא כַּאֲשֶׁר הִתְחִיל לָהֶם 'אַתֶּם רְאִיתֶם וְגוֹ'', 'אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ' (לעיל יט ד ה). לְהַזְהִיר, כִּי כָּל יָחִיד מֵהֶם יֵעָנֵשׁ עַל הַמִּצְוֹת, כִּי עִם כָּל אֶחָד יְדַבֵּר, וּלְכָל אֶחָד יְצַוֶּה. שֶׁלֹּא יַחְשְׁבוּ כִּי אַחַר הָרַב יֵלֵךְ וְאִם רַבָּם יִשְׁמְרוּ אֶת הַדְּבָרִים], וְהַיָּחִיד יִנָּצֵל עִמָּהֶם. וּכְאֵר לָהֶם מֹשֶׁה זֹאת הַפַּעֲנָה בְּסוֹף הַתּוֹרָה בְּפָרָשַׁת אַתֶּם נִצָּבִים (דברים כט יז – יט)[3]:

מעשה חש"ב

א פירוש, אנכי ה' אלקיך, נמנית במנין תרי"ג מצוות, כדעת הרמב"ם בספר המצוות (מצות עשה א), וכמו שכתב רבינו בהשגות לספר המצות (ל"ת ה') 'והטוב בעיני בזה הענין כולו, שנמנה אנכי ה' אלקיך מצוה זו ממנין תרי"ג מצוות. ואע"פ שבהשגות הרמב"ן לספר המצות להרמב"ם (מצות עשה א) ביאר רבינו דעת הבה"ג "והנראה מדעתו של בעל ההלכות שאין מנין תרי"ג מצות אלא גזירותיו יתעלה שגזר עלינו לעשות, או מנענו שלא נעשה, אבל האמונה במציאותו יתעלה שהודיע אותה אלינו באותות ובמופתים ובגילוי השכינה לעיננו הוא העיקר והשורש שממנו נולדו המצות לא ימונה בחשבונן וכו'", מ"מ למעשה חולק עליו וסובר דשפיר נחשב במנין המצוות.

ב בדרשת תורת ה' תמימה (עמוד קנא) מפרש רבינו בהדיא קושיא זו וז"ל "וזהו מש"כ בדברות, 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', וכבר שאל זה רבי יהודה הלוי בספר הכוזר (מאמר א אות כה) שהוא היה המחבר, או היתה השאלה מן המלך כוזר אל החבר ששמו יצחק הסנגרי, למה אמר 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים', ולא אמר 'שבראתי שמים וארץ וכל צבאם', כמו שאמר 'אנכי ה' עשה כל נטה שמים לבדי רוקע הארץ מאתי (ישעיה מד, כד), כי היה זה ראוי יותר... אבל עיקר הדבר ברור הוא לכל מעין, כי בתחילה אמר 'אנכי' לומר שיאמינו שיש אלוה נמצא, להוציא מדעת הנבל האומר בלבו אין אלהים... ואמר אשר הוצאתיך, להזכירם שכבר ידעו ונתברר להם ביציאת מצרים שיש אלוה מחדש העולם ויש לו ידיעה בפרטים והשגחה בהם".

ג פירוש, שעיקר ציווי 'אנכי' הוא להאמין שהוא ברא את העולם וכל שאר עיקרי האמונה, וחייבים לעבוד אותו, אבל האופן בו אנו מגיעים לאמונה הזאת הוא מכח יציאת מצרים, משום שביציאת מצרים ראינו בעינינו שכן הוא. וכן כתב רבינו (דברים פרק כ פסוק ו) כוונת הכתוב (שם פסוק כב) 'ויתן ה' אותות ומופתים גדולים ורעים במצרים בפרעה ובכל ביתו לעינינו, וז"ל: והכוונה בזה הוא הטעם במה שאמר בעשרת הדברות (שם ה ו) 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים', כי יתכוין שנודיע לבן השואל כי ה' הוא הבורא והחפץ והיכול כאשר נתבאר לנו ביציאת מצרים. וזה טעם 'לעינינו', כי אנחנו היודעים ועדים מן האותות והמופתים שראינו שם, כי ה' אלקינו הוא האלקים בשמים ובארץ ואין עוד מלבדו, כי כל זה יודע ביציאת מצרים כאשר פירשתי בדיבור הראשון".

ד (יז) פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ שֵׁבֶט אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹנֶה הַיּוֹם מֵעִם ה' אֱלֹקינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה: (יח) וְהָיָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת דִּבְרֵי הָאָלָה הַזֹּאת וְהִתְבָּרְכוּ בִלְבָבוֹ לֵאמֹר שָׁלוֹם יִהְיֶה לִּי כִּי בִּשְׁרִרוּת לִבִּי אֵלֵךְ לְמַעַן סְפוֹת הָרְוָה אֶת הַצְּמֵאָה: (יט) לֹא יאבֶה ה' סְלֹחַ לוֹ כִּי אָז יֶעְשַׁן אַף ה' וְקִנְאָתוֹ בָּאִישׁ הַהוּא וְרָבְצָה בּוֹ כָּל הָאָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה וּמָחָה ה' אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם:

וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה

במאמר שלפנינו נעסוק במשנתו של רבינו בענינים הנוגעים למעמד קבלת התורה

חיוב זכירת מעמד הר סיני: אמונה מוחשית שאינה נתנת להכחשה – זכירת פרטי מעמד הר סיני, הלפידים והקולות / ממי שמעו עשרת הדברות: מפי הקב"ה, אלא ששתי דברות הראשונות גם הבינו מה ששמעו, משא"כ שאר הדברות שמעו ולא הבינו. ומשה פירש להם. סדר עשרת הדברות: חמש הדברות שבלוח הראשון הן בין אדם למקום, וחמש הדברות שבלוח השני הן בין אדם לחבירו / שני לוחות: כנגד, – שמים וארץ – חתן וכלה – שני שושבינין – שני עולמים. 'זכרו תורת משה'.

חיוב זכירת מעמד הר סיני

בתוה"ק (דברים פרק ד פסוקים ט–י) "רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ: יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקיךָ בְּחֹרֵב בֶּאֱמֹר ה' אֵלַי הַקְהֶל לִי אֶת הָעָם וְאַשְׁמִיעֵם אֶת דְּבָרַי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לְיִרְאָה אֹתִי כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל הָאֲדָמָה וְאֶת בְּנֵיהֶם יְלַמֵּדוּן:

אמונה מוחשית שאינה נתנת להכחשה

כתב רבינו (מצוה ל"ת מצוה ב) "שֶׁלֹּא נִשְׁכַּח מַעֲמַד הַר סִינַי, וְלֹא נָסִיר אוֹתוֹ מִדַּעְתֵּנוּ, אֲבָל יִהְיוּ עֵינֵינוּ וְלִבֵּנוּ שָׁם כָּל הַיָּמִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְבָּרַךְ 'הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד, פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ, וּפֶן יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ. וְהוֹדַעְתָּ לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בְּחֹרֵב'. וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה גְּדוֹלָה מְאֹד, שֶׁאִם הָיוּ דִּבְרֵי תוֹרָה בָּאִים אֶצְלֵנוּ מִפִּי נָבִיא בִּלְבַד, אע"פ שֶׁנִּתְאַמֵּת אֶצְלֵנוּ עִנְיַן נְבוּאָתוֹ בְּאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים, אִם יָקוּם בְּקִרְבֵּנוּ נָבִיא וְיצַוֵּנוּ הֲהֵפֵךְ מִן הַתּוֹרָה, וְנָתַן אֵלֵינוּ אוֹת אוֹ מוֹפֵת יִכָּנֵס בִּלְבֵּנוּ סָפֵק, וְעַל זֶה אָמַר בִּשֶׁהִשְׁמִיעָנוּ בְּאוֹר הַתּוֹרָה מִפִּי הַגְּבוּרָה לְאָזְנֵינוּ, וְעֵינֵנוּ רוֹאוֹת אֵין שָׁם אֶמְצָעִי, נַבְחִישׁ כָּל חוֹלֶק וְכָל סָפֵק, וּנְשַׁקֵּר אוֹתוֹ, וְלֹא יוֹעִילוּהוּ אוֹת וְלֹא יְצִלֵּהוּ מִיָּדֵנוּ מוֹפֵת, שֶׁאֲנַחְנוּ יוֹדְעִים בִּשְׁקֵרוּתוֹ וּבְפַחֲזוּתוֹ" עכ"ל.

זכירת הקולות ולפידים

ובפרשת ואתחנן (דברים שם) כתב רבינו שבכלל לאו זה, שלא נשכח את כל פרטי המעמד, את הקולות, ואת הלפידים, וכל אשר שמענו מתוך האש. וחוץ מהלאו יש בה מצות עשה של 'והודעתם לבניך'. וז"ל רבינו: "חָזַר וְאָמַר רַק אֲנִי מַזְהִירְךָ מְאֹד לְהַשְׁמֵר וְלִשְׁמֹר עַצְמְךָ מְאֹד לְזָכֹר מֵאַיִן בָּאוּ אֵלֶיךָ הַמִּצְוֹת, שֶׁלֹּא תִּשְׁכַּח מַעֲמַד הַר סִינַי מִכָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ, הַקּוֹלוֹת וְהַלַּפִּידִים, אֶת כְּבֹדוֹ וְאֶת גָּדְלוֹ וּדְבָרָיו אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ, וְתוֹדִיעַ כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ בַּמַּעֲמָד הַנִּכְבָּד הַהוּא לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ עַד עוֹלָם... וְזֶה בְּמִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁנִּזְדַּיֵּן בּוֹ לְכָל זַרְעֵנוּ מִדּוֹר לְדוֹר כָּל מָה שֶׁהָיָה שָׁם בְּרִאָיָה וּבְשִׁמִיעָה".

ממי שמעו עשרת הדברות

נחלקו הקדמונים ממי שמעו בני ישראל את עשרת הדברות ובאיזה אופן שמעום. והנה רבינו (שמות פרק כ פסוק ז) **הביא** קושיית **האבן עזרא** (שמות שם א) על מ"ש חז"ל (מכות כד.) שרק שתי דברות הראשונות שמעו ישראל מפי הגבורה, מכתובים מפורשים בהם נאמר, שהקב"ה **בכבודו ובעצמו אמר את כל עשרת הדברות אל כל ישראל**, כמו שנאמר (דברים פרק ה פסוק יט) "**את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם**", ומתרץ רבינו **שלעולם שמעו את כל עשרת הדברות מפי הקב"ה, וכפי פשוטם של הכתובים, אלא שאת שתי הדברות הראשונות הבינו ישראל כמו משה, ולא הוצרכו לפירושיו של משה, ואילו את שמונת הדברות האחרות שמעו ישראל בקול דיבור בלבד, ולא הבינו את הדברים, עד שבא משה ופירש להם.** ובזה מבאר רבינו סתירת המקראות, דאלו ואלו דברי אלקים חיים, גם אלו המורים שישראל שמעו כל עשרת הדברות מפי הקב"ה, וגם מה שמתבאר ששמעו רק את שתי דברות הראשונות. וז"ל רבינו (שם): "וְהִנֵּה לְשׁוֹן הַכָּתוּב הַזֶּה [לֹא תִשָּׂא] אֶת שֵׁם ה' אֱלֹקֶיךָ כְּאִלּוּ מֹשֶׁה יְדַבֵּר, וְכֵן בְּכָל הַדְּבָרוֹת אַחֲרֵי כֵן, וּבְשֶׁנַיִם הַפְּסוּקִים הָרִאשׁוֹנִים הַשֵּׁם יְדַבֵּר, אָנֹכִי אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ וְכוּ'. וּמִפְּנֵי זֶה אָמְרוּ רז"ל אָנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה לְךָ מִפִּי הַגְּבוּרָה שָׁמָעִנוּם, שֶׁהֵם עִקַּר הַכֹּל. וְרַבִּי אַבְרָהָם הַקָּשָׁה כִּי הַכָּתוּב אָמַר וְכוּ' (ה יט) אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר ה' אֶל כָּל קְהַלְכֶם, וְשָׁם כָּתוּב עוֹד וַיִּכְתְּבֵם עַל שְׁנֵי לוּחוֹת אֲבָנִים, כִּי כַּאֲשֶׁר אֲמָרָם אֶל כָּל קְהַלְכֶם כֵּן כָּתָבָם עַל הַלּוּחוֹת. וַאֲנִי אֲפָרֵשׁ לְךָ קַבָּלַת רַבּוֹתֵינוּ, בְּוַדַּאי שֶׁכָּל עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת שָׁמְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מִפִּי אֱלֹקִים, כְּפִשׁוּטוֹ שֶׁל כָּתוּב, אֲבָל בִּשְׁנֵי הַדְּבָרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת הָיוּ שׁוֹמְעִים הַדִּבּוּר וּמְבִינִים אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ, כַּאֲשֶׁר יָבִין אוֹתָם מֹשֶׁה, וְעַל כֵּן יְדַבֵּר עִמָּהֶם כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר הָאָדוֹן אֶל עַבְדּוֹ, כְּמוֹ שֶׁהִזְכַּרְתִּי. וּמִכָּאן וָאֵילָךְ בִּשְׁאָר הַדְּבָרוֹת יִשְׁמְעוּ קוֹל הַדִּבּוּר וְלֹא יָבִינוּ אוֹתוֹ, וַיִּצְטָרֵךְ מֹשֶׁה לְתַרְגֵּם לָהֶם כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר, עַד שֶׁיָּבִינוּ אוֹתוֹ מִמֹּשֶׁה, וְכָךְ הֵם מְפָרְשִׁים, 'מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹקִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל', וְעַל כֵּן הָיוּ בָהֶם דִּבְרֵי ה' עִם מֹשֶׁה שֶׁיֹּאמַר לָהֶם כֵּן. וְהַכַּוָּנָה הָיְתָה בָּזֶה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ בָּלָם נְבִיאִים בֶּאֱמוּנַת ה' וּבְאִסּוּר ע"ז כַּאֲשֶׁר פֵּרַשְׁתִּי, לְפִי שֶׁהֵם הֶעָקָר לְכָל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת וְכוּ', אֲבָל בִּשְׁאָר הַדְּבָרוֹת יְקַבְּלוּ מִפִּי מֹשֶׁה בְּאוֹזֶן עִם שְׁמִיעָתָם קוֹל הַדְּבָרִים, וּבִשְׁאָר הַמִּצְוֹת יַאֲמִינוּ בְּמֹשֶׁה בְּכָלָל".

חמש הדברות שבלוח הראשון הן בין אדם למקום, וחמש הדברות שבלוח השני הן בין אדם לחבירו

דעת רבינו (שמות פרק כ פסוק יג) שחמש הדברות שבלוח הראשון הן ממצות שבין אדם למקום, וחמש דברות שבלוח השני הן ממצות שבין אדם לחבירו. ולפי"ז מצות 'כיבוד אב ואם' הכתובה על לוח ראשון, נחשבת כמצוה שבין אדם למקום, שהרי ההורים משותפים עם הקב"ה ביצירה, ועל כן בן הנוהג כבוד בהוריו מכבד בכך את הבורא. ובזה מבאר רבינו הטעם למה בחמש דברות הראשונות הוזכר ענשו של העובר על המצוה ושכרו של המקיים. ואילו בחמש דברות האחרונות לא הוזכר כלל עונש או שכר. משום שחמש הראשונות הן מצוות שנאמרו לכבוד הבורא, וצריך להזהיר את האדם שלא יעבור עליהן, אך חמש האחרונות העוסקות במה שבין אדם לחבירו, קיומן הוא עצמו טובה לאדם, ובקיום המצוה בא הוא על שכרו. וז"ל: "וְהִנֵּה עֲשָׂרֶת הַדְּבָרוֹת, חֲמִשָּׁה בִּכְבוֹד הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ וַחֲמִשָּׁה לְטוֹבַת הָאָדָם. כִּי 'כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ' כָּבוֹד הֶקֵּל, כִּי לִכְבוֹד הַבּוֹרֵא, צִוָּה לְכַבֵּד הָאָב הַמִּשְׁתַּתֵּף בִּיצִירָה. וְנִשְׁאֲרוּ חֲמִשָּׁה לָאָדָם, בְּצֶרְכּוֹ וְטוֹבָתוֹ. וְהִנֵּה הַזְּכִירוֹת בְּקָצַת הַדְּבָרוֹת נִמּוֹקָם, וּבְקָצָתָם לֹא הִזְכִּיר, כִּי בַּדִּבּוּר הַשֵּׁנִי אָמַר 'קֵל קַנָּא', בַּשְּׁלִישִׁי, 'כִּי לֹא יְנַקֶּה', בַּחֲמִישִׁי 'לְמַעַן יַאֲרִכוּן'. וְלֹא הִזְכִּיר בַּאֲחֵרִים עֹנֶשׁ אוֹ שָׂכָר. וְהָיָה זֶה, כִּי הַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים הָאֲחֵרוֹנִים, טוֹבַת הָאָדָם הֵם. וְהִנֵּה שָׂכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו. אֲבָל בַּעֲבוֹדָה זָרָה צָרִיךְ אַזְהָרַת עָנֶשׁ, לְהַטֵּר הַנָּדוֹל שֶׁבָּהּ, וְלִכְבוֹד הַבּוֹרֵא".

שני לוחות – כנגד תורה שבכתב תורה שבע"פ – שמים וארץ – חתן וכלה – שני שושבינין– שני עולמים

וכתב שם עוד: "וְהַנִּרְאֶה בְּמִכְתָּב הַלּוּחוֹת, שֶׁהָיוּ הַחֲמֵשׁ רִאשׁוֹנוֹת בְּלוּחַ אֶחָד, שֶׁהֵם כִּבּוּד הַבּוֹרֵא כְּמוֹ שֶׁהִזְכַּרְתִּי. וְהַחֲמֵשׁ הַשְּׁנִיּוֹת בְּלוּחַ אֶחָד, שֶׁיִּהוּ חֲמֵשׁ כְּנֶגֶד חֲמֵשׁ. כְּעִנְיַן שֶׁהִזְכִּירוּ בְּסֵפֶר יְצִירָה (פ"א מ"ג) עֶשֶׂר סְפִירוֹת בְּלִי מָה בְּמִסְפַּר עֶשֶׂר אֶצְבָּעוֹת, חֲמֵשׁ כְּנֶגֶד חֲמֵשׁ, וּבְרִית יָחִיד מְכֻוָּנֶת בָּאֶמְצַע. וּמִזֶּה, יִתְבָּרֵר לְךָ לָמָּה הָיוּ שְׁתַּיִם, כִּי עַד כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ, הוּא כְּנֶגֶד תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, וּמִכָּאן וָאֵילָךְ כְּנֶגֶד תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְנִרְאֶה, שֶׁלָּזֶה רָמְזוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁאָמְרוּ (שמו"ר מא ו) שְׁתֵּי לוּחוֹת כְּנֶגֶד שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וּכְנֶגֶד חָתָן וְכַלָּה, וּכְנֶגֶד שְׁנֵי שׁוֹשְׁבִינִין, וּכְנֶגֶד שְׁנֵי עוֹלָמִים. וְכָל זֶה רָמְזוּ אֶחָד. וְהַמְסַכֵּיל יָבִין הַסּוֹד".

מאמר המשך

רק השמר לך ושמור נפשך מאוד (ו)

(דברים ד, ט)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

כבר התחלנו בגליון בפ' שמיני לברר בענין מה שמבואר בפרשה דיני התורה המותר והאסור במידי דאכילה, ובשו"ע ונו"כ ובספרי גדולי הפוסקים נתבאר כמה מאכלים דאינו אסור מצד הדין רק מצד סכנה, וחמירא סכנתא מאיסורא, ובמיוחד לבאר אי דין שמירת הגוף והנפש הוי חיוב מדאורייתא, ואח"כ בטעמי המצוה, ובגדר דין המובא בגמ' בכמה מקומות, כשעובר ע"ז עליהם נאמר שומר פתאים ה'.

ומדי דברו בו המשכנו לבאר, מענין לענין באותו ענין, דין אכילת מאכלים שונים הגורמים שכחה, ואם חל עליהם איסור משום דלאו דשכחת התורה, ולכבוד חג השבועות הבעל"ט נפסיק קצת מאמרינו כדי לעיין בעניני דיומא בדין איסור שכחת התורה כהיום הזה.

הנה כבר העתקנו במאמרינו בגליון שבוע העבר את דברי הגה"ק מבוטשאטש ז"ל בספרו 'דברי אבות' שכתוב בזה"ל: "הפוסקים השמיטו לאו דפן תשכח משום דהאידנא שכיחי ספרים ולא חיישינן לשכחה כיון דמיד אמ"ר עם הספר", עי"ש. ובאמת דברים מתאימים לדברי הגר"א המובא בספר 'כתר ראש' בזה"ל: "בענין השוכח דבר אחד ממשנתו זה קאי על הראשונים שלמדו בעל פה" עי"ש, ומבואר דבזמן הזה ליכא איסור שכחת התורה, והסברא כיון דכל איסור שכחה הוא משום דכיון דלא הי' נכתב אם שוכח משהו יש שכחת התורה ממש.

ובכת"י אחרת מספר 'כתר ראש' ביאר הטעם: "השיב, זה נאמר על דורות הראשונים שלמדו עד שהיו בקיאין בעל פה, אם שוכח אחר כך דבר אחד, אבל אנחנו לא למדנו בתחילה עדיין שנהיה בקי בזה, על זה לא נאמר" עי"ש. הרי לנו מבואר סברא חדשה דבדורות הראשונים למדו וידעו היטב ואז שייך שכחה, אבל אנחנו עדיין אנו 'לפני הלימוד' דיהי' שייך שכחה ע"ז.

ובספר 'דרך אבות' (לרבי מאיר ז"ל נכד הגה"ק רבי אברהם ז"ל אחיו של הגר"א ז"ל), על המשנה באבות (אבות ג, ח) כתב, וז"ל: "השוכח דבר אחד ממשנתו, קאי על משנתו הסגורה בידו והסדורה אצלו, כי זה בלתי אפשר שלא לשכוח דבר אחד מתלמודו אשר למד כל ימיו, אבל על משנתו הסדורה בידו לחזור על פה, וכשעוזב אותם ושכחה מחמת שיושב בטל ומסיר מלבו אז מתחייב בנפשו", עי"ש. מבואר דשכחה שייך רק על משנתו שכבר סדורה בידו, אבל אם אינו סדורה בידו לא שייך שכחה דא"א שלא ישכח, ולכאורה לפי"ז מובן היטב סברת הגר"א הנ"ל דבזמנינו כיון דלא למדו היטב לא שייך דין שכחה.

ובספר 'חדושי מרן ריי"ז הלוי' (פר' ואתחנן) ביאר דברי רבינו באופן מחודש, וז"ל: "הנה ב'כתר ראש' מביא בשם אא"ז הגר"ח מוואלאזין וז"ל: 'בענין השוכח דבר אחד ממשנתו זה קאי על הראשונים שלמדו בעל פה' עכ"ל, והביאור בזה דעיקר אזהרה זו היא על תורה שבעל פה הנמסרת מדור לדור, ועלה הוא דתנן דאם שכח דבר אחד מהקבלה הנמסרת לו הרי זה מתחייב בנפשו וזהו דתנן 'ממשנתו' דהיינו תורה שבעל פה כנ"ל, אבל אחר שכבר נחתם התלמוד ונפסקה הקבלה של תורה שבעל פה איש מפי איש, שוב אין זה בכלל

שוכח דבר אחד ממשנתו, דעיקר אזהרה זו היא על המשנה המסורה בעל פה שלא תשכח, ובהמשך שם כתב דמלבד הברית והציווי על לימוד התורה ולימודה לאחרים, נכרתה ברית מיוחדת על חובה זו של שמירת הקבלה שתתקיים אצלנו ולמוסרה לדורות", עי"ש.

ובסוף דבריו מביא: "הא דדרשו בירושלמי (פאה פ"ב ה"ד) עה"פ 'כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל', אם שמרת מה שבפה, וקיימת מה שבכתב, אני כורת אתך ברית, ואם לאו איני כורת אתך ברית, ובביאור הגר"א שם ביאר דמה שבפה צריך לשמור אותן שלא ישכח, אבל מה שבכתב אין צריך לשמור אלא לקיום, ודברי הגר"א מתאימים עם מה שכתב דעל תורה שבע"פ נכרתה ברית מיוחדת לשמור הקבלה ולמוסרה לדורות", עי"ש.

עכ"פ מבואר מדבריו, דיסוד האיסור של שכחת התורה נאמר על מסירת התורה שבעל פה, אשר עליה נכרתה ברית שלא תשתכח מאתנו ונאמר בה ציווי מיוחד לשמור הקבלה ולמוסרה לדורות, ולכן עיקר האזהרה דשכחת התורה נאמרה על מסירת התורה שבעל פה, וממילא היא נאמרה רק כל זמן שהקבלה היתה נמסרת בע"פ, אבל לאחר חתימת התלמוד שנפסקה הקבלה והמסורה שוב לא שייך לאו זה, והוא חידוש גדול ודנו בזה הרבה אחרוני זמנינו.

אולם ידועים דברי השו"ע הרב (הל' ת"ת פ"ב ה"ד) וז"ל: "גם עכשיו שנכתבה תורה שבעל פה ויוכל לעיין בספרים מה ששכח, אין זה מועיל כלום, כי מיד ששכח עובר בלאו קודם שיעיין, כמו בימיהם שעובר בלאו בשעה ששוכח אף שאחר כך יחזור וישאל מרבו וילמדנו מה ששכח, ועוד שמצות התורה לא תשתנה בשינוי הדורות ולא יחליף ולא ימיר דתו לעולמים".

וכתב שם בסעי' ז' במאמר המוסגר בזה"ל: דמי שאינו חוזר כראוי לו גם על ההלכות הקלות עליו, ועל ידי זה בא לידי שכחה, אע"פ שעוסק תמיד בתלמוד תורה ואינו מסיר דברי תורה מלבו הרי זה עובר ומתחייב בנפשו וכו' שהרי לא נאמר ופן 'תסיר' מלבבך אלא ופן 'יסורו' מאליהם, דהיינו שלא ישכחו מלבו כמ"ש פן תשכח" וכו', עי"ש.

ובפשטות מבואר בדברי הרב דכתיבה דברי תורה נמי לא מהני, דלא כמו שהבאנו בשבוע העבר מדברי הגה"ק מבוטשאטש ז"ל דאם רשם לעצמו תורתו אינו חייב דהא יכול לעיין בו, והגה"ק הנ"ל האיר על דבריו ממש"כ בדברי הרב כאן, עיי' ב'סידור דעת קדושים' וז"ל: ,"וכמדומה שבהלכות ת"ת להר"ב התניא נ"י כתב שכתיבה אינה מועלת ולא עיינתי כעת ראייתו שם בזה, ועל כל פנים י"ל שגם הוא לא כתב כן רק שהוא מדרבנן", עי"ש, ולפי"ז מדאורייתא אינו עובר רק מדרבנן.

וב'רבינו יונה' על אבות (שם) ביאר הטעם דשוכח דבר ממשנתו מתחייב בנפשו, וז"ל: "כי השכחה מצויה בבני אדם, והיה לו לחזור ההלכה הרבה פעמים ולחשוב בה כל היום וכל הלילה עד שלא תוכל להסיר מלבו ולא עשה, והרי הוא מתחייב בנפשו כי יבא להורות על פי הזכרתו, ויאמר כך אמר לי רבי ויאסור המותר ויתיר האסור ונמצאת תקלה באה על ידו, ונקרא פושע מפני ששגגת התלמוד עולה זדון", עי"ש. ולפי"ז פשוט דגם בזמנינו יש טעם זה ומתחייב בנפשו ר"ל אם שוכח דבר אחד ממשנתו.

ועי' ב'חידושי היעב"ץ' (מס עירובין נד:) שכתוב: "דמה שאמר ר' אליעזר שחייב אדם לשנות לתלמידו ארבעה פעמים היינו דוקא בימיהם שהיו לומדים בע"פ, משא"כ היום שהכל לומדים מתוך הספר", עי"ש. ואמנם כבר העירו ע"ז, דהתם בגמ' מיירי בחזרה לענין הבנה ולא לענין זכירה כמבואר למעיין שם היטב בדברי הגמ' וברש"י שם, דכיון שיש ספרים יכול התלמיד בעצמו לחזור עוד כמה פעמים כדי להבין, משא"כ לענין זכירה דיש בזה חובה על כל אדם מצד עצמו יותר מאשר חיוב המלמד כלפיו, וכל שעתא ושעתא רמי עליה שלא לשכוח ולחזור על לימודו, ובזה יש לומר דלא יועילו הספרים.

גם הגאון בעל לחם שלמה ז"ל משאמלוי, בהקדמת ספרו שו"ת 'לחם שלמה' (חלק יו"ד) כתב: "ושמעתי בשם הגה"ק בעל דעת קדושים זי"ע ע"ד חז"ל שהזהירו שלא לשכוח דבר א' ממשנתו, דאם כותב בספר לא מיקרי שוכח וכו', **וכמה יקרה הלכה זו ובלעדה לא מצינו ידינו ורגלינו שהשכחה גברה מאד על כל ההרים הגבוהים והרמים**", עי"ש.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בס"ד

פּינת יקרת
מאמר מקיף וסודי להרחיב הידיעות בענינא דיומא ופרשת השבוע

זמן טבילה במקוה קודם עלות השחר בחג השבועות, והמסתעף

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

מנהג קדוש מקובלת בתפוצות ישראל, להוסיף טהרה וקדושה ע"י טבילה במקוה בליל קדוש של חג השבועות אחר עריכת תיקון הלילה, וראוי לברר זמנה המדיוקת של טבילה זו.

ענין זה מוזכר בראש וראשונה באגרת הידוע של הרה"ק רבי שלמה אלקבץ ז"ל, לאחר שהאריך בסדר הלימוד שלמד בחבורת הבית יוסף כידוע, מזכיר שם ענין זה, וזל"ק: "ואז נתחזקנו עד אור הבוקר ולא פסק גירסא מפומנא בגילה ורעדה, **ויהי בבקר הלכנו וטבלנו** כאשר עשינו שני ימים קודם" וכו', עי"ש. וכ"כ ה'של"ה הק' בספרו [מס' שבועות] לאחר שהאריך בסדר לימוד הלילה, וזל"ק: "ובהאיר היום ילכו לטבילה", עי"ש. וגם בספר 'יוסף אומץ' (ס"ק תתנ"ב) כתוב כן, וז"ל: "**וההולך לטבול קודם שיאיר היום מה טוב גורלו**, ואני וכל תלמידי הולכים אחר הלימוד לבית המרחץ לטבול קודם שיאיר היום ואחרינו נהגו שאר עדה קדושה מקהלתינו", עי"ש. ונעתיק את לשון הספה"ק 'יסוד ושורש העבודה' שכתב: "וקודם עלות השחר מעט, ילך לטבול כדי לקבל תוספות קדושה, גם בטבילה זו עושה תיקון גדול בעולמות העליונים הקדושים", עי"ש.

והטעם ע"פ פשטות מבואר בספר 'היכל הקודש' להרה"ק ר' משה [בר מימון] אלבז ז"ל, וזל"ק: "**ונהגו כל ישראל לזרוק מים זה על זה ביום שבועות, וגם כן טובלין בטבילה או טהרת ט' קבין קודם שחרית**, לזכרון טל התחיה שהיה יורד עליהם בהר סיני יום מתן תורה, כמו שאמרו רבותינו (שבת פח.) שבשעה ששמעו ישראל הדיבור מפי הגבורה פרחה נשמתן והיו כולם פגרים מתים, אמרה התורה רבון העולמים לחיים נתתני או למתים, מיד הוריד עליהם הקב"ה הטל שבו עתיד להחיות המתים וחיו וכו', עי"ש. וכן הוא מנהג מאראקא, לזרוק מים זה על זה ביום שבועות, עד היום הזה.

והרה"ק ר' חיים וויטאל ז"ל בספרו 'פרי עץ חיים' (שער חג השבועות פרק א') כתב, וזל"ק: "המנהג פשוט בישראל לעסוק בתורה בליל שבועות ואינן ישנים אף רגע א' כדי להמשיך אותו הכתר עליון דז"א שהיא דיקנא דא"א [אריך אנפין], ואח"כ באשמורת הבוקר **מעט קודם עלות השחר בעת שמשחיר פני הרקיע סוד אילת השחר, אז מצוה לטבול כדי לקבל תוספות קדושה** מבחי' הכתר ועליו נאמר וזרקתי עליכם מים טהורים, כי אז המלכות טובלות במקוה העליון שהוא סוד הכתר שער הנ' ויתקן לה כתר בסוד הטבילה, ואנו ג"כ שושבינא דמטרוניתא טובלין עמה ומוליכין הכלה לבית הטבילה בעת ההיא, ואז היא טובלת בכתר שער הנ', בסוד וזרקתי עליכם שנגמר תיקון של מקוה העליון", עי"ש.

וב'שער הכוונות' (ענין חג השבועות) מצינו: "ובהגיע אשמורת הבוקר **מעט קודם עלות השחר בעת שמשחירין פני הרקיע במזרח אשר אז נק' אילת השחר כנודע**, אז צריך שתטבול במקוה ותכוין אל המקוה העליון שהוא כתר עליון דז"א הנמשך לו בלילה הזה והוא נקרא שער החמשים כמ"ש, ועליו נאמר וזרקתי עליכם מים טהורים כו', ועי"ז אנו מקבלים תוספת קדושה מבחי' הכתר הזה, וטעם הדבר הוא לפי שאנחנו בלילה הזה עושים ב' דברים הא' הוא להמשיך את כתר

העליון דז"א ע"י עסק התורה כנז', ואחר כך באשמורת הבוקר אנו נעשים שושביני' דמטרוניתא רחל נוק' דז"א ומוליכין את הכלה הכלולה לבית הטבילה וטובלת במקוה העליון הנז' שהוא הכתר הנז', וגם אנחנו שושבינין דילה טובלים עמה וכו', ובחי' טבילת הכלה ושושבינין דילה נזכרים בספר הזוהר בפ' אמור (צז:)", עי"ש.

הרי לנו מבואר מדבה"ק דהזמן לטבול הוא **מעט קודם עלות השחר** וכו' שנקרא אילת השחר, וראוי לחקור ולעיין אימתי הוא זמן זה? כי הנה ידוע המו"מ בפרטי זמנים של אור הבוקר שנתחלק בלשון חז"ל: א) אילת השחר, ב) עלות השחר, ג) עמוד השחר, ד) האיר המזרח, ה) נץ החמה, ובאמת אכ"מ לבאר באריכות, אבל בקצה המזלג המסקנא בענין זה הוא כדלהלן.

בפשטות לכאורה משמע בכמה מקומות ד'עלות השחר' ו'אילת השחר' הוא זמן אחד, ויש כמה מפרשים שנקטו כן, וכמו"כ 'עלות השחר' ועמוד השחר' חד הוא, דבלשון התורה כתיב עד 'עלות השחר', ובלשון המשנה (ברכות ב.) שיעלה 'עמוד השחר', (מגילה כ.) משעלה 'עמוד השחר' וכו', אבל בספר 'ערוגת הבושם' [לר' אברהם בן עזריאל חד מבעלי התוס'] ביאר **דעמוד השחר הוא ד' מילין קודם עלות השחר** ומביא ראי' לזה מדברי הירושלמי וכו' [מובא להלן], ומאי דתנן 'משעלה עמוד השחר' היינו בסופו של 'עלות השחר' עי"ש, וכן הוא דעת כמה אחרונים. אולם יש אחרונים המביאים ראיות ד'עמוד השחר' ו'עלות השח"ר חד הוא, ורק 'אילת השחר' הוא ד' מילין קודם העלות, ותו"ד הוא: דבירושלמי (ברכות פ"א ה"א) איתא: "אמר ר' חנינא מאילת השחר עד שיאור המזרח אדם מהלך ארבעה מיל, משיאור המזרח עד שתנץ החמה ארבעה מיל" וכו', הרי מבואר דמ'אילת השחר' עד 'האיר המזרח' הוא ד' מילין, וכמו"כ יש שיעור ד' מילין מ'האיר המזרח' עד ש'תנץ החמה', דהיינו שיעור של ח' מילין קודם הנץ החמה. וכן מבואר ב'רבינו חננאל' (פסחים צד.) וזל"ק: "מאילת השחר עד שיעלה עמוד השחר ארבעה מילין", עי"ש. ובנוסח דומה אבל בשינוי קצת מצינו כן ב'מדרש' (בראשית רבה פ"ג ט"ו) משיעלה עמוד השחר עד שיאיר המזרח ארבעה מיל ומשיאיר המזרח עד שתנץ החמה ארבעה מיל עי"ש. אבל מזה מבואר לנו ד'עמוד השחר' ו'אילת השחר' חד הוא דשיעור שניהם הוא ח' מילין קודם הנץ החמה.

ובשיעור שאמרו ד'עלות השחר' קודם ל'הנץ החמה' הוא ד' מילין, כבר ידוע דנחלקו בזה הרבה אי הד' מילין היינו לפי החשבון שכל מיל הוא י"ח מינוט, דלפי"ז נמצא שד' מילין הוא 72 מינוט, וכן נקט הרמב"ם בפירוש המשניות, ומביאו המג"א (או"ח סי' פ"ט סק"ב) וכן אנו נוהגין לפי הלוח שלנו דנעשה ע"י רבנים של הדור הקודם ובראשם מרן רביה"ק ז"ל. אבל יש שסברו דהוא לפי החשבון שהמיל הוא כ"ב וחצי דקות דהיינו 90 דקות לפני הנץ. עוד יש שחשבו לפי החשבון שכל מיל הוא כ"ד דקות. גם יש שנקטו דחשבינן הד' מילין לפי הקו המשוה ורואין שם כמה מעלות השמש תחת האופק, וכשהוא במקומות אחרים תחת המעלות הנ"ל אז הוא עלות השחר, ויש שחושבין המעלות לפי ירושלים, ויש עוד כמה חשבונות ואכ"מ להאריך בזה.

אבל עכ"פ לפי"ז, ד' מילין לפני 'עלות השחר' תלוי לפי חשבונות הנ"ל, ולפי לוח דידן דהחשבון הוא 72 דקות, א"כ 'אילת השחר' הוא 72 מינוט לפני 'עלות השחר', ומי שמחמיר על שאר שיטות החשבון הנ"ל יהי' תלוי לפי החשבון שלו, ודו"ק.

ובספר 'עלה יונה' (דף כג, מאמר אילת השחר ועמוד השחר) האריך במציאות מהו אילת השחר הזה, דבפשטות העמוד השחר היינו כלשון הרמב"ם בפיה"מ (ברכות פ"א מ"א) וזל"ק: "ועמוד השחר **הוא האור הנוצץ בפאתי מזרח קודם עלות השמש** בכדי שעה וחומש מן השעות הזמניות" וכו'. וביומא (פ"א מ"א) כתב וזל"ק: "כשפני מזרח מתחילים להשתנות" עי"ש. וכ"כ האחרונים [עי' בספר הזמנים בהלכה בארוכה] דכל שמתחיל הרקיע להבריק באיזה שיעור, אף שהוא אור חלש ודק אשר כמעט א"א לעמוד עליו בין האור והחושך, הוא עלות השחר, והיינו ד'עלות השחר' הוא בהופעת האור ואף דעדיין יש כל כוכבים על פני השמים אף בפאת המזרח, על כן משעלה השחר אע"פ שהכוכבים קיימים, יום הוא בדיני תורה.

וא"כ לפי"ז יל"ע מהו 'אילת השחר' הזה, וכמה אחרונים רצו לומר דהוא כוכב הבוקר דהיינו אחד מכוכבי הלכת דהוא **נוגה**, המופיע כבר כהילוך שמונה מיל לפני הנץ החמה בעוד חשכת לילה, ובספר 'דברי יוסף' (יט:) ביאר הענין במתק לשונו: "דנוכל להבחין הרגע ההוא ממש בדקדוק ובצמצום כמו הרגע אשר תחילת נץ החמה, והוא שנראה בצד מזרח בכפת הרקיע הסמוך לארץ, בנקודה אשר תצא ותראה השמש שם

ביום ההוא, פתע פתאום נקודת אור ירוק בלוי ליבט אור כחול, ומתפשט אחד אחד לעינינו עד שנקודה ההיא נעשה אחד אחד עיגול גדול על פני כל רקיע השמים, ודומה בעיני כמי שזרק אבן בתוך קיבוץ מים רבים ויראה שהבלבול שנעשה במים על ידי זריקת האבן עושה עיגול והוא מתפשט אחד אחד על פני כל המים, ונראה לעינינו ממש כאילו האור ההוא פורח באויר הרקיע ודבר נעים ונחמד לראותו, ובכל השתדלותי לא זכיתי לראותו עד עתה כי אם פעם אחת ולראותו צריך ג' תנאים" וכו', עי"ש שהאריך.

בירושלמי (ברכות פ"א ה"א) איתא: "אמר רבי יוסי בי רבי בון הדא איילתא דשחרא **מאן דאמר כוכבתא היא טעיא, זימנין דהיא מקדמא וזמנין דהיא מאחרה** [מאן דאמר דכוכב הוא טועה, דפעמים הוא מקדים ופעמים הוא מאחר], מאי כדון [מה היא עכשיו], כמין תרין דקורנין דנהור דסלקין מן מדינחא ומנהרין [כמו שני קלשונים של אור שעולים מן המזרח ומאירים], ובגמ' (יומא כח:) אמר רבי, תימור של חמה מפציע לכאן ולכאן וכו', מאי טעמא דרבי, דכתיב למנצח על אילת השחר **מה אילה זו קרניה מפצילות לכאן ולכאן, אף שחר מפציע לכאן ולכאן, ומבואר דהוא כמו שני קרני אור מפוצלות בקו האופק** [ועי' בדברי יוסף שם מה שביאר זה לפי שיטתו], ויש אחרונים דביארו שהירושלמי נקט דאינו הכוכב השחר "רק אילת השחר הוא עלות השחר ממש" דאז יש קרני אור הללו, וחולק על שיטות הנ"ל דאילת השחר הוא ד' מילין קודם עלות השחר, אולם ב'עלה יונה' שם האריך לבאר באופן נפלא הקרני האור הללו ואכ"מ להאריך בזה ועוד חזון למועד, ועכ"פ מבואר דהאילת השחר הוא ד' מילין לפני עלות השחר, דהיינו שלפי חשבון שלנו שאנו מחשבין לפי 72 דקות, נמצא שהוא 72 דקות לפני עלות השחר.

ולפי"ז מבואר כוונת רח"ו ז"ל במש"כ "**מעט קודם עלות השחר בעת שמשחירין פני הרקיע במזרח סוד אילת השחר**" דהיינו דאילת השחר נקרא כל זמן ד' מילין הללו עד עלות השחר, ואז עדיין משחיר פני הרקיע במזרח דהיינו דליכא שום אור על הקו המזרח, והטבילה בזמן ההוא הוא מעט קודם עלות השחר [שלא יטבול כל זמן 'אילת השחר' דהיינו כל ה72 דקות הללו, רק מעט קודם עלות השחר].

אולם יל"ע מה נקרא "**מעט לפני**", וכנראה דנחלקו בזה, דהרמ"ע מפאנו במאמר 'מעין גנים' כתב דהזמן הוא: "וכמו **רביע שעה קודם היום**" וכו', עי"ש, וכ"כ בסידור 'קול יעקב' להרה"ק ר' קאפיל חסיד ז"ל, וזל"ק: "סמוך לאור הבוקר כמו רביע שעה תלך למקוה", עי"ש, אבל ב'טור ברקת' להרה"ק ר' חיים כהן ז"ל (תצ"ד) כתב: "וקודם שיאיר היום **חצי שעה** צריך לטבול במים חיים" עי"ש. וכ"כ ב'סידור ר' שבתי', וזל"ק: "סמוך לאור היום קודם עליית השחר בשעת שמשחיר הרקיע וכו' "**כמו חצי שעה**" ילך לטבול" וכו', עי"ש.

ואגב כפי הנראה מלשון ה'טור ברקת' מבואר שיטבול "במים חיים", וצ"ע אי הלשון הוא בדוקא, או דהכונה מקוה כשירה ואף מי גשמים או השקה למי גשמים ראוי לטבילה זו.

וידוע דב'דזיקוב (עי' בפרדס אליעזר, ובמקדש ישראל סימן כ"ט ועוד) היו אומרין על טבילה זו שצריכין ע"ז מסירת נפש, ופעם אחת כשהרה"ק בעל עטרת ישועה ז"ל לא הי' בקו הבריאות, ושאל לאביו הרה"ק האמרי נועם ז"ל האם ילך למקוה, א"ל שיש לנו בקבלה דעל המקוה הזה צריכין מסי"נ ממש, ובספרו 'אמרי נועם' (שבועות אות כ"ט) כתב, וזל"ק: "ידוע מספרים גודל תועלת המקוה בשבועות בשעתא דנהרא צפרא, **והוא הכנה גדולה אל קבלת התורה הטבילה "במקור מים חיים" והוא הנקרא מקור ישראל** [ותעי' בלשונו הק' דבעינן מקור מים ממש] וכו', וזהו כי את אשי ה' לחם אלקיהם הם מקריבים והיו קודש, היינו בעת שמקריבין שתי הלחם בעצרת, אז העיקר הוא תוספות קבלת קדושה ע"י המקוה ברמוז בר"ת ה'ם **מ**'קריבים **ו**'היו **ק**'דש", עי"ש.

והרה"ק ר' נחמן מברסלב ז"ל ביאר הדבר בספרו הק' (ליקוטי מוהר"ן ח"א מאמר נ"ו אות ז) וזל"ק: "כי שבועות הוא בחינת שכל גדול וגבוה מאד שהיא חסד עליון ורחמים גדולים, כי גודל הרחמים תלוי בגדל הדעת, כי בשעת מתן תורה נראה להם כזקן מלא רחמים, וזקן הוא בישוב הדעת, ובזה תלוי גודל הרחמים, וע"כ שבועות הוא חסד עליון ורחמים גדולים, וזה בחינת המקוה של שבועות שהוא בחינת מקוה של שער החמישים, שהוא שער העליון מחמישים שערי בינה, שהוא בחינת שכל עליון ודעת עליון, בחינת חסד עליון ורחמים גדולים, **וע"כ המקוה מושיע מכל הצרות, כמש"כ מקוה ישראל מושיעו בעת צרה, כי הוא חסד עליון שמושיע מכל הצרות** וכו', **וע"כ המקוה שמושיע מכל הצרות ומכל היסורים הוא מטהר מכל הטומאות ומכל החטאים**" וכו', עי"ש.

דבש וחלב תחת לשונך

בו יבואר ענין מנהג אכילת מאכלי חלב בחג השבועות

חג השבועות יום מתן תורתינו, מיוחדת היא במינה כלפי ענין המנהגים, משום שחג הזה אינו גורר עמו שום חיוב מצוה מיוחדת כמו שאר המועדים הגוררים עמהם חיובי מצוות כשופר, סוכה, ארבעת המינים, מצה וכדו' לא כן בחג השבועות שאם כי בזמן שבית המקדש היה קיים היו נוהגים בו מצות שתי הלחם ושאר קרבנות, בזמנינו כאשר אין לנו לא כהן ולא קרבנות אין בו שום קיום מצוה מיוחדת.

אכן דייקא החג הקדוש הזה בולט בעניני המנהגים שלו, ועשיר הוא במנהגיו כמנהגי עשבים ואילנות, קריאת מגילת רות, מנהג קריאת האקדמות, אנו נקטנו בשולי היריעה במנהגי אכילת מאכלי חלב אשר נהגו בו חסידים ואנשי מעשה במנהגים שונים מהם אשר אכלו מאכלי חלב ממש, ומהם כאלו אשר נקטו בשול"י החל"ב ואכלו רק מאכלי חלב ולא חלב בפ"ע וכמו שמדייק הגה"ק בעל עטרת ישועה מדזיקוב ז"ל מלשונו של הרמ"א הכותב "ונוהגין לאכול מאכלי חלב" משמע דשורש המנהג הוא לאכול מאכלי חלב ולא חלב עצמו, על דא ועל עוד במאמר שלפנינו.

ממקור קדוש יהלכון

המנהג לאכול מאכלי חלב ביום חג השבועות עתיק הוא ביותר עוד מתקופת רבותינו הראשונים נ"ע כפי שהעיד על הדבר בספר הכלבו (סי' נ"ב) שנהגו לאכול בשבועות חלב ודבש וכן כתב הרמ"א (סי' תצ"ד) "ונוהגין בכל מקום לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות"

גם הגאון רבי משה מפרעמיסלא ז"ל בספרו 'מטה משה' (תרצ"ב) מזכיר מנהג קדוש זה וכותב: "ונוהגים לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות".

מנהג אכילת מאכלי חלב בליל יו"ט

יש נוהגין שאוכלין המאכלי חלב בסעודת הלילה, ואין אוכלין בלילה בשר כלל, ובסעודת שחרית אוכלין רק מאכלי בשר, ובס' 'משנת יעקב' כתב סמך לזה עפ"י מה שכתב בספר 'מדרש פנחס' (להרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ל) או נראה טעם על שאוכלין בשבועות מאכלי חלב, דהרי איתא ביו"ד דיש לעשות סעודה לגמרה של מצוה, וא"כ צריכין לעשות סעודה לגמר מצות ספירת העומר, וא"א לעשות של בשר כי אינו ניכר שעושה לשם כך רק לכבוד יו"ט, וע"כ עושין סעודת מאכלי חלב, לפ"ז שסעודת מאכלי חלב הוא סעודה לגמר מצות ספירה, יש מקום לעשותה בלילה תיכף בגמר המצוה עיי"ש.

הגאון רבי יצחק ווייס ז"ל אבד"ק וועריבוי בספרו שו"ת 'שיח יצחק' (או"ח סי' רל"ד) כותב בטעם המנהג לא לאכול בשר בליל חג השבועות, די"ל קצת טעם על מנהג זה שהוא כעין מה שמובא בספר 'עשר אורות' בשם הרה"ק רבי משה מסאוראן ז"ל שאמר הטעם שבליל שבועות אין אומרים תורה דדרך ארץ קדמה לתורה ואין דרך ארץ לומר תורה קודם קבלת התורה.

והנה אמרו חז"ל (פסחים מ"ט ע"ב) דעם הארץ אסור לאכול בשר, ובספר 'אמרות ה' (פ' שמיני) יש רמז ע"ז מפסוק וזאת החיה אשר תאכלו ס"ת תורה לרמז דע"ה אסור לאכול בשר אמנם אחר קבלת התורה מצוה לשמוח כמ"ש חז"ל (פסחים ס"ח ע"ב) בעצרת כו"ע מודי דבעינן נמי לכם ועפי"ז י"ל שמהאי טעמא נמנעים לאכול בשר בליל שבועות באשר הוא עוד קודם קבלת התורה אשר יקבלו בשחרית ע"כ הוי עדיין בבחי' עם הארץ שאין לו לאכול בשר.

אבל לבסוף מעיר על זה דגם מנהג אכילת החלב בלילה צריך עיון וכלשונו: "אך מעט צ"ע המנהג הזה דמאכלי חלב מכבידים ומביאים השינה כדאי' בהגהות

מנהגים דמה"ט אוכלים בע"פ מאכלי חלב כדי שיישן ביום ויהיה נעור בלילה וצ"ע דהאי חיובא להיות נעורים בלילה זו כדאיתא במג"א (סי' תצ"ד) עפ"י הזוה"ק"

אבל בספר 'דרכי תשובה' (להגה"ק ממונקאטש ז"ל) דחאו בשתי ידים וכותב: והנה שמעתי שיש שאינם רוצים למנוע מלאכול ביום בשר לכבוד יו"ט ויחכמו שבלילה אוכלים בסעודתם רק מאכלי חלב ובסעודת שחרית אוכלין רק מאכלי בשר באמרם שבזה יוצאין ידי חובתם לכו"ע, אמנם גם מנהג זה לא יתכן לפענ"ד דאם כי ב'שאגת אריה' (שם סי' ס"ו) מבואר דאין חיוב מה"ת בשמחה רק בסעודת שחרית של יו"ט אבל בליל הראשון של יו"ט לא היה השמחה מה"ת רק מדרבנן עיי"ש יש מקום להקל דעכ"פ אין חיוב לאכול בשר דווקא ויכול לקיים סעודת הלילה לענגו ולשמח א"ע בשאר מאכלים שנהנה מהם אמנם הנה בשערי תשובה (סי' תקכ"ט שם ס"ב) הביא מדברי המג"א (סי' תקמ"ו סק"ד) גם בלילה הראשונה של יו"ט הוי החיוב שמחה מדאורייתא עיי"ש ולפי האמור גם בלילה הוי מצוה לאכול בשר דוקא.

מנהג אכילת הקרעפלעך

המנהג לאכול קרעפלעך דהיינו עיסה ממולאת עם מאכלי חלב ובס' 'שיח שרפי קודש' הביא דהעולם אומרים שאוכלין קרעפלעך בעת שמכין, בפורים מכין המן, בהוש"ר הושענות, בעיוה"כ כפרות, אולם בשבועות למה אוכלים קרעפלעך, ואמר הרה"ק מגאסטינין ז"ל, בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין, ומכים בזה היצה"ר ע"כ.

ובטעם המנהג שעושין להקרעפלעך שלש קרנות, כתב בס' 'שיחות חכמים' שהוא מפני שכל מעשה אותו היום משולש, אוריין תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי כדאיתא בשבת דף פ"ח, הענין עי' במהר"ל ב'תפארת ישראל' (פרק י"א) שהוא להורות על היושר שתורתינו הק' שכל מצותי' ישרים ואמיתיים, כי כל שיש בו שלישי יש בו היושר מצד שהשנים הם ב' קצוות והשלישי שביניהם הוא היושר מבלי נטות אל אחד הקצוות.

בספה"ק 'באר משה' ו'ישמח ישראל' כתבו דבא להורות על מדת האמת שנתן לנו תורת אמת, דהמספר שלש רומז למדתו של יעקב אבינו שלישי לאבות שמדתו אמת.

המערערין על המנהג

אולם למרות כי מנהג זה קדמונו הוא מבית מדרשם של הראשונים ומה גם אשר נקבע למעשה ע"י הרמ"א, מ"מ מצינו במשך הדורות גדולים וטובים שלא חששו לקיים מנהג עתיק יומין זה, וגם העדיפו לבטל מנהג זה לגמרי מחמת חומרות ההרחקות בין חלב לבשר כדאיתא בזוה"ק שלא לאכול בשר אחר חלב בשעתא חדא.

ולכן הסתייגו לחלוטין ממנהג אכילת חלב בעצרת לפי שאצלם נתפשט המנהג לאכול קודם סעודת בשר ואח"כ בסעודת המנחה אכלו מאכלי חלב והרי עדיין לא עברו ו' שעות מסעודת הבשר כמו שהעתיק ב'ליקוטי מהרי"ח' בשם ה'חק יעקב'.

(ובאמת סיבת הדבר כתב בספה"ק 'נועם אלימלך' (פר' משפטים ד"ה לא תבשל): יש ליתן טעם לשבח למה נאסר לנו בשר וחלב והמלאכים כשהיו אצל אאע"ה נתן להם דוקא בשר וחלב וגם אנחנו בחג השבועות התירו לנו חז"ל שלא להמתין אחר הגבינה השיעור כמו בשאר ימות השנה וי"ל כי בשר רומז לגשמיות וע"י שהצדיק אוכל הגשמיות ביחודים הוא שואב השפעות מעולמות עליונים ע"ד שאחז"ל (נדה ט ע"א) באשה דם נעכר ונעשה חלב כמו"כ הצדיק באכילתו, אכילתו נעשה חלב דהיינו השפעה נקרא ע"ש חלב ומחמת שאין בנו כח לעשות היחוד למטה לכן צוה השי"ת שלא לאכול בשר וחלב כדי שלא לערב מה שייך למעלה עם מה שלמטה ולא כן המלאכים שכחם בידם לעשות היחוד אמתי גמור למטה כמו למעלה ולכן לא היו צריכין לשאוב דוקא מלמעלה לכן אכלו בשר וחלב וזה הטעם שהתירו לנו בחג השבועות לאכול אחר הגבינה בלא המתנת שיעור מחמת שאז הוא שעת מתן תורה הק' ואנו מראים עצמינו שאנו דוגמת המלאכים בשעת מתן תורה ע"י התורה).

וע"כ כותב בספר 'כלבו' (בו"ח סי' ק"ו): יש נמנעים מלאכול גבינה בסעודת מנחה של עצרת לפי שהאריכו בתפילה עד חצי היום או קרוב לו ומשם ועד סעודת המנחה ליכא שיעור ו' שעות.

סמוכין מן התלמוד לקולא זו שנזכר בכלבו שלא להמתין באכילת גבינה אחר אכילת בשר הובא בספר 'דובר ישרים' (שבועות אות רי"ט) עפ"י מה דאיתא בחולין (דף ק"ה ע"א) דאמר מר עוקבא אבא כי הוי אכיל האידנא לא הוי אכיל גבינה עד למחר כי השתא ובוודאי בחג השבועות גם אבוה דמר עוקבא רצה לקיים מנהג ישראל לאכול חלב ובליל יו"ט בודאי עשה כדין שאכל סעודת יו"ט של בשר ע"כ למחר בודאי נדחה אצלו החומרא בהמתנת מעל"ע בחג השבועות ושוב נלמוד ממנו לדידן שממתינים רק מסעודה לסעודה (ו' שעות) שג"כ יש להקל יותר בחג השבועות

ובספר 'אורח מישור' (יו"ד סי' פ"ט סק"ד) מצינו בנימוק שונה לפי שאצלו התפשט המנהג לאכול קודם סעודת החלב ואח"כ אכלו הבשר ומקשה על השל"ה הק' שכותב לעשות קינוח והדחה היטב ולהפסיק בברהמ"ז ולהמתין שעה אחר אכילת חלב ואח"כ יאכל בשר, ומתפלא ע"ז כי הלא הוי כמברך ברכת המזון על מנת לאכול בשר דמוכרח לאכול בשר ביו"ט דודאי בלא"ה לא היה מברך עדיין ברכה"מ וגם הוי קצת כברכה שאינה צריכה.

וגם בספר תורת חיים (חולין פ"ג ע"ב) שולל מנהג זה וכותב: דלכל הטעמים צריך נמי למיכל בישרא בתר הכי ולפי דברי הזוהר שכתב ב"י בטור או"ח סי' קע"ג אסור לאכול אפי' בישרא בתר חלבא לכן עדיף טפי למנוע המנהג.

מחזיקי המנהג

אולם אין זה אומר כי לאור הוראת גדולי ישראל אלו נתבטל מנהג קדוש זה, כי ברוב המקומות עדיין העדיפו לשמור על מנהג קדמון זה המבוסס על דעתם של גדולי הראשונים, ויסודתו בקודש מאדונינו הרמ"א ז"ל, כמו"ש הגה"ק בעל 'דרבי תשובה' ממונקאטש ז"ל: כיון שמנהג זה לאכול מאכלי חלב בחג השבועות הביא מרן הרמ"א (באו"ח סי' תצ"ד) מי הוא אשר יעבור על זה, ע"כ נכון לפני יותר המנהג שקבלתי מאבותי ורבותי הקדושים נ"ע לאכול המאכלי חלב בעצרת תיכף אחר התפילה בשעת הקידושא רבא בלא פת רק בדרך סעודת ארעי ומברכין ברכה אחרונה וממתינין בערך שעה ויותר ואוכלין סעודת שחרית בבשר ויין ויוצאין בזה לכו"ע רק שצריך לחצוץ את שיניו קודם הסעודה מהגבינה שבין השיניים כנ"ל, וזהו המנהג המובחר לפענ"ד ובזה יוצא ידי חובתו לכולי עלמא.

ובקשר למה שהעלה בעל האורח מישור ז"ל דלא מהני ברכה אחרונה ע"מ שיטול ידיו אח"כ לסעודת בשר הנה מפורש דבר זה להיתר מהאי פוסק הדורות בעל 'פרי מגדים' ז"ל ב'משבצות זהב' (יו"ד סי' פ"ט סק"ג): ואפי' מאן שמחמיר מברך בשבועות ברכת המזון על סעודת חלב ומכינים עצמם לאכול בשר אח"כ כיון דהוא גופא חומרא הבו דלא לוסיף.

ואכן במשך הדורות נתקבל מנהג זה ע"י רוב גאוני וגדולי ישראל, אשר לא הניחו לבטל את מנהגים אלו מקרב קהילות ישראל, למרות כל הטענות והסיבות שהעלו נגדו, וכן בדורות האחרונים נשתרש מנהג זה כמעט בכל תפוצות ישראל.

טעמי המנהג

טעמי ורמיזת אכילת מאכלי חלב בעצרת הלא רבים המה וכבר האריכו למעניתם בספרים הק', בגודל מעלת החשיבות דמנהג ותיק זה בדרוש, באגדה ובחסידות ואכן על מנהג זה תולה האי אילנא רברבא הרה"ק בעל התניא ז"ל מקור למנהגי ישראל קדושים כלשונו בשו"ע שלו (סט"ז): "ומנהג אבותינו תורה היא כי הרבה טעמים נאמרו עליו"

רבינו ה'רמ"א' ז"ל כותב בטעמא דהאי מנהגא קדישא: "ונראה לי הטעם שהוא כמו השני תבשילין שלוקחין בליל פסח זכר לפסח וזכר לחגיגה כן אוכלים מאכל חלב ואח"כ מאכל בשר וצריכין להביא עמהם ב' לחם על השולחן שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לשני הלחם שהיו מקריבין ביום הביכורים" עכ"ל.

אבל בשו"ת 'שם משמעון' (ח"ב קונ' מנחת העומר דף ט"ו) מעיר על דברי הרמ"א הנ"ל וכותב "ומה שכתב הרמ"א... הוא וודאי דבר זר ורחוק דא"כ הוי לי' להנהיג יותר בהלחם משנה דשבועות לבצוע כל השני ככרות אבל במה שאוכלים שני מאכלים דהיינו מאכלי בשר ומאכלי חלב וודאי אין שום זכר לדבר ע"ז וראיה לדבר מדברי הקדמונים שהביאו ראיה להמנהג מהר"ת של מ'נחה ח'דשה ל'ה' ב'שבועותיכם וכו' שהוא מחל"ב דמזה נראה בעליל שמנהג זה בזמן החורבן מצד זכר למקדש ואמנם באמת העיד בנו המג"א שם שיש טעמים אחרים ע"ז.

הרב המקובל הקדוש רבי שמשון מאסטרופאליע ז"ל כותב בטעמא דהאי מנהגא קדישא בספרו 'דן ידין' (מאמר י"ב סי' כ"א): "ודע שהמלאך הזה (השמא"ל) הי' קורא תגר לפני הקב"ה שלא ליתן התורה לישראל כ"א למלאכים (מדרש שוח"ט ד', ובדעת זקינים לבעלי התוס' בראשית יח, ח. ועי' בשמו"ר פכ"ח, א), והשיב לו הקב"ה האיך אתם רוצים התורה אני כתבתי בתורה (שמות כג, יט) לא תבשל גדי בחלב אמו ואתם כשבאתם אצל אברהם אכלתם בשר וחלב שנאמר (וירא יח, ח) ויקח חמאה וחלב ובן הבקר וגו' מיד נסתתם המלאך (השמא"ל). ולכן אוכלים מאכלי חלב בשבועות מטעם זה".

כיוצא בו בהרחב ביאור כותב בספר 'תורת חיים' (ב"מ דף פ"ו ד"ה דקמא): "איתא בתהלים רבה בג' מקומות נתווכחו המלאכים עם הקב"ה כו' ובשעה שבא ליתן תורה לישראל אמרו לפניו כו' ובשעה שעשו את העגל שמחו מלאכי השרת אמו עכשיו תחזור התורה אלינו כו' א"ל הקב"ה כולהו זימנין קטיגרותין עליהון ואתון בשעתא דאיתתו לגבי דאברהם מי לא קא אכילתו בשר וחלב דכתיב ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה כו' מיד הלכו בפחי נפש, ואפשר דמהאי טעמא נוהגין לאכול מאכלי חלב ביום מתן תורה ואח"כ אוכלין בשר כדי שיראו המלאכים מה שאנחנו נזהרין יפה במצות בשר וחלב לאכול חלב תחלה ואח"כ בשר ע"י קינוח והדחה ושאר אזהרות, וע"י כן אין להם מקום לקטרג עלינו ביום מתן תורה, דחיישינן שמא יקטרגו עתה כמו שעשו בשעת מתן תורה... הכי נמי חיישינן דאכתי יקטרגו עלינו, וכשרואין שאנחנו נזהרין במצוה זו שעברו עליה חוששין לקטרג פן ישיב להן הקב"ה כבראשונה אתם אכלתם בשר וחלב והרי תינוק שלהם נזהר יותר מכם".

הרה"ק בעל 'בני ישששכר' ז"ל בספרו הק' (בני ישששכר מאמרי כסלו מ"ג אות מ"ב) כותב: "והנה בשעת נתינת התורה בסיני עמדו המלאכים הקדושים בשמים ואמרו תנה הודך על השמים, והנה רצו לבטלנו מן התורה, והנה המגיד מראשית אחרית פעל ועשה מראש מקדם שבאו המלאכים לבית אברהם והאכילם בשר וחלב, והי' זה לטענה עליהם שאכלו הבשר בחלב בביתו של אברהם ואינם ראויים לתורה כמו שאמרו רז"ל במדרשיהם, והנה מתחלה כתיב ואל הבקר רץ אברהם וכו' וימהר לעשות אותו, ושוב נאמר ויקח חמאה וחלב ובן הבקר וכו', הנה צירף מאכלי חלב אל בן הבקר בכדי שיהי' לסגולה לבניו לקבלת התורה, וע"כ לזכר זה נוהגין לאכול מאכלי חלב בחג השבועות".

משמי' דהרה"ק השרף מקאצק ז"ל מובא בספר 'אוהל תורה' שהסביר טעם למנהג זה, עפ"י מה שאמרו במסכת בכורות (דף ו') "וחלב מנלן דשרי הא אבר מן החי הוא" ומתרצת הגמרא, שלומדים היתר אכילת חלב מהפסוק "ארץ זבת חלב ודבש" (שמות ג') ומכיון שפסוק זה לא ידעו קודם קבלת התורה, וא"כ היה אסור להם חלב משום אבר מן החי, שנכלל הוא בין שבע מצוות בני נח, ורק בקבלת התורה הותר לנו אכילת החלב, לזכר זה נוהגים אנו לאכול מאכלי חלב בשבועות.

מנהגי רבותיה"ק בסעודת מאכלי החלב

אחר שגמר רבינו (בעל דברי יואל) **ז"ל עבודת הקודש של יום מתן תורתינו נכנס לחדר קדשו הסמוך לבית המדרש ופשט טליתו והבגד המיוחד לתפלה, ולבש הבגד המיוחד לסעודה, ושב תיכף לבית המדרש לקידושא רבה ופרסו על השלחן מפה לבנה המיוחדת לסעודת חלב, ועל השולחן הכינו לפניו מיני תרגימא ובתוכם גבינה וכן שאר מיני פת הבאה בכיסנין ולביבות** (שקורין קרעפליך) **וקידש על היין, ואמר הפסוקים אלה מועדי ה' וגו' וידבר משה וגו' סברי מרנן בא"י וכו' בורא פרי הגפן.**

אח"כ טעם ממיני תרגימא מכל מין טעם עד שהצטרפו ביחד לכזית, וחילק שיריים ממאכלי חלב לכל המסובין ואח"כ נתן להמשב"ק שיחלק מהשיריים גם להעומדים מסביב להשלחן ושתה קאווע. (אגב: למרן ז"ל היה שיניים תותבות מיוחדות למאכלי חלב, ושיניים תותבות מיוחדות למאכלי בשר).

רבינו לא טעם מהגבינה שבתוך המזונות רק מהעיסה, גם מהלביבות נטל מעט מן הבצק, כי החמיר לעצמו להמתין ו' שעות לסעודת בשר גם אם טעם גבינה רכה, וע"כ לא אכל גבינה בחג השבועות כדי שיוכל לעשות סעודת החג כראוי, וסיפר רבינו שכן נהג אביו הקדוש ז"ל להמתין שש שעות אפי' אחר גבינה רכה.

אחר שבירך ברכה אחרונה פתח את פיו בחכמה בפלפולא דאורייתא על סוגיא שעליה הגיד שיעורו לתלמידי הישיבה מדי לילה בלילה, כמה שבועות לפני החג, ע"פ רוב מהלכות יו"ט מסוגיות שבמס' ביצה ומתחילה סידר הרבה קושיות וספיקות על כל הסוגיא, וכשבא לכלל ישוב הי' בונה וסותר מסלסל ומפלפל בדברי הש"ס ופוסקים ובעיקר לברר דברי הראשונים ז"ל לאסוקי שמעתא אליבא

דהלכתא ובעמקות ובחריפות נוראה הי' עוקר הרים וטוחנן זו בזו וצלל במים אדירים במעמקי ים התלמוד והעלה בדיו מרגניתא דלית ביה טימי, ערך מערכה מול מערכה בגבורה של תורה, כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, מפרק הויות ומתרץ שברים, מסתת בהרים ומשדד בעמקים, מיישב בדרך חריפות קושיא אחת הרבה אנפין עד שהשמעתא מתבררת כשמלה והדברים היו מאירים ושמחים כנתינתן מסיני, ומי שלא ראה שמחתו בעת אמירת הפלפול לא ראה חדוותא דשמעתתא מימיו, כי השמחה היתה ניכרת בצהלת פניו הטהורים וכל גופו התרומם ממקומו בשעת הפלפול מגודל התלהבות והתרוממות הנפש מאהבת התורה שבערה בקרבו.

בגמר הפלפול נכנס לחדרו הסמוך לביהמ"ד ושהה שם עכ"פ לא פחות משעה אחת כדי להפסיק בין סעודת חלב לבשר.

אגב נביא בכאן מה שמובא בגליון 'מבאר רבותינו' (חג השבועות תש"ס): בראשית ממלכת מרן רביה"ק ז"ל בעיר ארשיווע יצ"ו, בא אליו בשנה אחד על חג השבועות איש חשוב וחסיד ת"ח גדול שדר בפולין והיה מחסידי סטרעטין, בימים ההם נהג מרן רביה"ק דביום א' דשבועות אחר התפילה נכנס לביתו וקידש שם על מיני מזונות בסעודת מאכלי החלב ואח"כ בא שוב לביהמ"ד לומר ה"קרעפיל פשעטיל", ולקידוש הזמינו רק אנשים חשובים ומכובדים והחסיד הזה היה ג"כ בין הקרואים כאשר ישבו שם בחדר רבינו ושתו יי"ש נעשה החסיד בגילופין ובדח דעתי' ואמר שאמירת ההלל ששמע היום יוצאים מפי מרן רביה"ק ממש אין כדוגמתו וככה דיבר בהתפעלות מתפילת מרן רביה"ק ורבינו בשמעו דברים אלו לא ענה כלום, רק סיפר שהרה"ק משינאווא ז"ל היה חתן הרה"ק מראזלא ז"ל והיה מגדולי חסידי הרה"ק מבעלזא ז"ל,

דרוש נפלא מכ"ק רבינו הגה"ק שליט"א

וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבעותיכם מקרא קודש יהיה לכם (במדבר כח כו). מנהג ישראל תורה לאכול בחג השבועות מאכלי חלב, ויש לזה רמז מן התורה שנאמר מנחה חדשה ל'ה' ב'שבועותיכם, ראשי תיבות חל"ב (ספר המנהגים לר"א טירנא חג השבועות אות מט, מטה משה ח"ה אות תרצב). ויש להתבונן בטעמא דמילתא ולמה נרמז בפסוק זה.

ב) איתא במדרש (שמו"ר פכ"ח ס"א) ומשה עלה אל האלקים, הה"ד (תהלים סח יט) עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם, באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, צר הקב"ה קלסתר פניו של משה דומה לאברהם, ואמר להם לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו. והנה גם בזה יש טעם למאכלי חלב בחג השבועות זמן מתן תורתינו, שהרי המלאכים אכלו בביתו של אברהם אבינו מאכלי חלב כמ"ש (בראשית יח ח) ויקח חמאה וחלב, ומחמת זה זכינו למתן תורה. אמנם עדיין יש להתבונן היאך נסתם בזה טענת המלאכים.

ואפ"ל בהקדם מה שכתב רבינו יונה (ברכות מג.) לגבי מוש"ק (מין בשמים שהוא דם שמתקבץ בגרון חיה ואחר כך חוזר ונעשה מוסק ובל"א פיז"ם) דרמ"ה היה אוסר אותו באכילה מפני חשש דם, ואפשר לתת טעם בו להתיר ולומר דפירשא בעלמא הוא, ואף על פי שמתחילה היה דם, לא חיישינן להכי, דבתר השתא אזלינן, תדע שהרי הדבש אם נפל בו חתיכה של איסור, אין הדבש אסור, אף על פי שהאיסור נימוח בתוך הדבש, כיון שדרך הדבש להחזיר הדבר שנופל לתוכו לדבש, כמו דבש דיינינן ליה ומותר, הכי נמי אף על פי שמתחילה היה דם, כיון שעכשיו יצא מתורת דם, בתר השתא אזלינן ומותר אע"פ שנותן בתבשיל טעם לשבח, עכ"ד. והובא גם בראש (ברכות פ"ו סי' לה). ובבית יוסף (או"ח סי' תסז) לגבי דבש בפסח אם יש לחשוש מחמת תערובות קמח דהוי חמץ.

אמנם המגן אברהם (סימן רטז סק"ג) הקשה עליו מהא דאמרינן במס' בכורות (דף ו:) [דאיצטריך קרא לאסור חלב בהמה טמאה, ולא ילפינן ליה מקרא דהטמאים לאסור צירן ורוטבן, משום] דחלב חידוש הוא, כיון דדם נעכר ונעשה חלב הוי ליה לאסרו, [פי' דאפילו חלב טהורה היה ראוי לאסור ואפילו הכי שריא רחמנא, ומשום הו"א דחלב טמאה נמי מותר לכך איצטריך מיעוטא], אם כן שמע מינה דבתר מעיקרא אזלינן [דאי בתר השתא אזלינן מאי חידושיה, דהא השתא הוא חלב ולא דם], וכי תימא נילף מחלב, הא קי"ל (פסחים מד:) דמחידוש לא ילפינן, עי"ש במגן אברהם. והחק יעקב (סי' תס"ז סקט"ז) חולק ומתרץ קושית המגן אברהם, דאי משום הא לא אריא, דשאני התם בחלב דהוי אמינא דלא יהיה לשום חלב שום היתר, כיון דכל חלב נתהוה מאיסור דם באיסורא קמא קאי, ואף שנשתנה במראה לא נשתנה לדבר היתר, משום הכי אמרינן דחידוש הוא שחידשה התורה, מה שאין כן בדבש שהדבש עצמו הוא היתר, אם שמו בתוכו דבר איסור שחוזר ונהפך לעשות דבש, שפיר אזלינן בתר השתא שהוא נעשה לדבר היתר שהוא דבש, ומהיכי תיתי לאוסרו משאר דבש כיון שטעמו ומראהו שוה ונשתנה לדבר היתר, עי"ש. וכל בעלי תריסין נקטו צדדין בזה שהוא נפק"מ לדינא גבי חמץ בפסח וגבי שמן שנעשה מחרצנים של יין נסך, עיין במקור חיים (סי' תס"ז) דס"ל כהמג"א,

וכאשר הגיע פרשת יתרו היה בדעתו ליסע לבעלזא לקבלת התורה וגיסיו בני חותנו ביקשוהו שאל יסע לבעלזא שהרבה חסידים היה באים להרה"ק מבעלזא על שבת קודש זו וא"כ יהיה בזיון לחותנו שחתנו יסע לרבי אחר, אבל הוא באחד שנוסע לבעלזא, ע"כ ביקשו גיסיו את אביו הרה"ק מצאנז ז"ל שיכתוב לבנו שמצוה לו בגזירת כיבוד אב שיבוא אצלו לצאנז על שבת זה, (שזה אין כ"כ בזיון שפוב"ם נוסע לאביו ולא לרבי אחר) **וכן הוה, ונסע לצאנז, ובשב"ק בבוקר בשעת קריאת התורה שהרה"ק מצאנז קרא בעצמו בתורה וכאשר הגיע להעשרת הדברות שמע הרה"ק משינאווע ממש כל סדר קבלת התורה כמו שהי' באמת, וראה את הקולות ואת הלפידים ואת ההר עשן.**

ואח"כ באותו שנה על חג השבועות בא מעצמו לצאנז והכין עצמו בהכנה דרבה לקראת קבלת התורה, אבל בשעת הקריאה לא ראה כלום, ושאל את אביו אח"כ פשר הדבר, על מה זה ועל מה זה לא זכה גם עכשיו לקבלת התורה כמו בפרשת יתרו, ענה לו אביו הקדוש, אסביר לך במשל, איש אחד פתח למסחר בית אופה והיות שרצה שבני העיר יבואו לקנות מאתו, ע"כ הכריז שמי שיבוא יתן חתיכת מזונות בחינם אין כסף, והי' שם אחד שאחר שאכל החתיכה הראשונה ביקש עוד חתיכה אמר לו בעל האופה בפעם הראשון נתתי לך כדי שתרגיש הטעם הטוב אבל לחתיכה השנית צריכין לשלם, וכן הוא כאן בנידן דידן - המשיך הרה"ק להסביר לבנו - בפעם הראשון נתתי לך שתרגיש כי טוב הוא, אבל אח"כ צריכין לעבוד את השי"ת ביתר שאת כדי שיוכלו להגיע למדריגה זו לשמוע קבלת התורה כמו שהי' על הר סיני ע"כ, והי' נראה שזה מכוון מרן ז"ל להסביר לאותו חסיד שמה שהרגיש מתיקות התפילה היום הוי בלי הכנה כראוי מקודם, אבל בפעם הבא יהי' צריך לזה הכנה כדבעי.

ובשו"ת חתם סופר (חיו"ד סי' קיז) פסק כהחק יעקב, ובשו"ת תורת חסד (חאו"ח סי' כא אות ז) ובשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' טו) והאמרי יושר (ח"ב סי' קמ). ובליקוטי הערות על שו"ת חתם סופר ציין בזה הרבה.

וממנו נקח למצות תשובה, דאמרינן (יומא פו:) בתשובה מאהבה זדונות נעשו זכיות, והיינו דאזלינן בתר השתא והוי היתר, ולכאורה יש להעיר בה, הלא זכיות אלו נתהוו מאיסורא מהזדונות שלו, והוי דומה לחלב שעצם הוייתו נתהוה מאיסור דם, ובהכי אף החק יעקב מודה לסברת המגן אברהם דאזלינן בתר מעיקרא אזלינן דהוו איסור, ואמאי הזדונות נחשבו לזכיות.

אך י"ל דשפיר ילפינן מחלב דאזלינן בתר השתא, והגם דחלב הוי חידוש ומחידוש לא ילפינן, הרי כתב במלא הרועים (ח"ב ערך חידוש לא גמרינן) דחידוש מחידוש ילפינן אף דאין חידושיהן שוין, עי"ש. והרי תשובה חידוש הוא, כדאיתא בירושלמי (מכות פ"ב ה"ו) שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו, אמרה להן הנפש החוטאת היא תמות (יחזקאל יח כ), שאלו להקב"ה חוטא מהו עונשו, אמר להן יעשו תשובה ויתכפר. ואם כן כיון דתשובה הוי חידוש, שפיר ילפינן מחלב דאזלינן בתר השתא, וכמו בחלב אמרינן שהדם נעכר ונעשה חלב ומותר, הכי נמי בתשובה הזדונות מהפכות לזכיות, ובתר השתא אזלינן והוו זכיות.

והנה כתב החיד"א בראש דוד (פ' בשלח) אהא דאיתא בגמרא (שבת פח.) שהמלאכים קטרגו בשעת מתן תורה ואמרו תנה הודך על השמים, שהם באו בטענת מצרנות, כי מאחר שמושב המלאכים הוא בגבהי מרומים, ראוי שתנתן להם התורה, עי"ש. ונ"ל לסתור טענתם, על פי שפסק הרמ"א (חו"מ סימן קע"ה סכ"ג) דהיכא דאיכא פסידא למוכר ליכא טענת בר מצרא. והנה אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ועל ידי תשובה מאהבה זדונות נעשים זכיות וזכיות כאלו הרי לא שייך במלאכים, כי אין להם יצר הרע ואין להם חטאים ותשובה, ואם כן אם ינתן תורה למלאכים איכא פסידא למוכר בהני זכיות שיש בהם נחת רוח גדול שמוציא יקר מזולל, ולכן ניתנה תורה לבני ישראל.

ובזה יתבאר המדרש, ומשה עלה אל האלקים, באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, והיינו שהן באו בטענת מצרנות דאין ראוי לתת התורה לבני אדם יושבי מטה, ואם תאמר דאיכא פסידא למוכר מאלו זכיות שמתהפכות על ידי התשובה, לכאורה מהיכי תיתי שהן נחשבים לזכיות, הא אי אזלינן בתר מעיקרא זדונות הוו, על כן צר הקב"ה קלסתר פניו של משה דומה לאברהם, ואמר להם לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו מאכלי חלב, ולכאורה הא חלב מעיקרא דם הוא והיאך מותר לאכלו, ועל כרחך דאזלינן בתר השתא, והכי נמי זכיות אלו אזלינן בתר השתא והוי זכיות, ושפיר איכא פסידא למוכר, ונסתמה טענת המלאכים וניתנה תורה לבני ישראל.

וזה שאמר הכתוב וביום הבכורים בהקריבכם מנחה ח'דשה ל'ה' ב'שבועותיכם, ראשי תיבות חל"ב, כי יום הביכורים הוא זמן מתן תורתינו מכח שבני ישראל מקריבים מנח"ה חדש"ה לה', והיינו זכיות שנתהוו מהזדונות על ידי תשובה מאהבה, שזה לא שייך אצל המלאכים שאין להם יצר הרע, ולכן יש בו רמז על מאכלי חלב בחג השבועות, דממאכלי חלב ילפינן דבתר השתא אזלינן, ונחשבים זדונות אלו לזכיות גמורות כיון דהשתא נתהוו על ידי עבודה מאהבה, ומהאי טעמא זכינו לקבל התורה ולא ניתנה להמלאכים.

חלק מהוצאות הגליון

נתנדב ע"י ידידינו היקר והנעלה

מוה"ר יודא לייב זארגער הי"ו

לרגל שמחת אירוסי בנו נ"ו למז"ט בשעטו"מ

ישאו ברכה מאת ה' ויזכה לראות ולרווות מכל יוצ"ח
רב תענוג ונחת דקדושה, במידה טובה מרובה וגדושה
מיתוך אושר ועושר והרחבת הדעת וכל ברכאן דעפישא

מעתירת וברכת

מערכת "קול התאחדותינו"

לעילוי נשמת

הרה"ח

ר' משה חיים הכהן רובין ז"ל

בן הרה"ח ר' ישעיהו ז"ל

נלב"ע ו' סיון – א' דשבועות

הוצאת ע"י בניו ידידינו החשובים

מוה"ר מרדכי רובין הי"ו

ומוה"ר ישעי' יצחק רובין הי"ו



◆ פרק ה' ◆

משנה א

שנו חכמים בלשון המשנה ברוך שבחר בהם ובמשנתם. נראה בהקדם דברי המהריו"ל (הובא בבאה"ט סי' ג' סק"ו) שיזהר האדם בלימוד המשנה, שזוה נמשך המורה על נשמתו, כי משנה לומיות נשמה.

ואפ"ל בהקדם קושית הפני יהושע (קידושין ג.) מהיע לימיע (זוהר חדש שה"ש דף כד:) יש שאיס רצוע לומיות למורה, נגד שאיס רצוע נשמות ישראל. דלכאורה לפי מספר הלומיות אין מגיע משכון לומיות המורה רק לערך מני משכון הנזכר. ונראה לייאב כי כל לוע שבמורה יש שמי בחינות קדושות, קדושת תורה שבכתב היינו הלופן שהיא כתוב במורה, וקדושת תורה שבעל פה היינו פירוש הכתובים כפי דרשות חז"ל, ואם כן יש לכפול מספר לומיות המורה והן עולין למספר שאיס רצוע. (ועי' בדברינו לעיל פ"ד מ"ו).

ובזה יובן הרמז משנה לומיות נשמה, שעל ידי לימוד משניות נמשך האדם הנשמה, כי המשנה היא היסוד של תורה שבעל פה, וכשהאדם לומד משניות הוא דבוק בתורה שבעל פה, ולכן נמשך מזה האדם לנשמתו, כי על ידי תורה שבעל פה נשלם משכון שאיס רצוע לומיות שבמורה, וממילא יש לכל נשמה שבישראל מחזה בחות חלת במורה, וממנה נמשך האדם לנשמתו.

וזהו שנו חכמים בלשון המשנ"ה, פי' מה שאנו חכמים נקראים בשם משנה לומיות נשמה, וזה בא להורות כי ברוך השם שבחר בהם ובמשנתם, שעל ידי לימוד משניות נמשך האדם לנשמתו מלומיות המורה, והנה כי כן יבורך גבר בקדושה והאדה עליונה.

*

שנו חכמים בלשון המשנה, ברוך שבחר בהם ובמשנתם. רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה. ופ"ל לשלב הני מילי מימרות, דהקדם לתת טעם לשבח על מה שנקרע תורתן של התנאים בשם משנ"ה. והוא על פי מה דאיתע בגמרא (פסחים נג:) כל המטיל מלאי לכיס תלמידי חכמים (שמהנהו מנכסיו), זוכה ויוסב ביאיבה של מעלה, שנאמר (קהלת ז יב) כי בצל החכמה בצל הכסף. והנה משנה פירושו כפול כמו (שמות טז כב) לחם משנה, ולכן יש חלק בתורה הנקרע בשם משנה, להורות שיש שכר כפול על לימוד התורה, הן הלומד בעצמו והן הממזיק ידו, שניהם מקבלים שכר משלם לעולם הבא.

ממש כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' ויחי עמוד מקבת) ביאר, כי מה שהממזיק יש לו חותו שכר של הלומד בעצמו, אין זה אלא שכר של מצות תלמוד תורה, אבל שלימות הנפש שבא על ידי עסק התורה, זוה התלמיד מכח הוא יותר מן הממזיק, עי"ש שהאריך.

וזהו ביאור דברי המשנה, שנו מכמים בלשון המשנ"ה, שנקראו דבריהם בשם משנה על שם שיש שכר כפול על מצות תלמוד תורה, כי הלומד עם הממזיק מקבלים שכר שוה, ומכל מקום ירע שמים יוצע ידי שניהם, וברוך השם שבחר בה"ס בתלמידי חכמים, שהוא תומך ומחזיק ברבי דרבנן דשלהי, וגם בחר בחשנה"ס, שהוא עוסק בחשנתם ולומד תורה בעצמו, והטעם שצריך להתייגע וללמוד בעצמו, ואינו יוצע מובתו בהחזקת ידי הלומדים שמקבל שכר כמותם, שהרי רבי מאיר לומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, שהעוסק בתורה בעצמו זוכה לשלימות הנפש מה שאין ביכולתו של הממזיק להגיע לזה, ועל כן ברוך השם שבחר להגות בעצמו בתורה.

משנה ה

אל תבקש גדולה לעצמך. יתבאר על פי מה שכתב ג"ז זללה"ה בייטב פנים (מבני זכרון אות יב) להסיר התלונה המלורה בחיקוני הזוה"ק (דף כב.) כולהו לוותין הב הב לנף מזונף וסליחה וכפרה ואיי כתבינו לחיים וכו'. כי בחמת מה שאנו מתפללין (בחיים העולמים) זכרינו לחיים וכו' וכתבינו בספר החיים, הוא רק למען"ך מלהים חיים, ואין כוונת הבקשה למעשינו, וכתלונת הזוהר שהוא מדייק בלישנף הב הב ג"כ, היינו לחת לנו לצורכינו, אבל אנו מבקשים למען יתגדל ויתקדש שמו יתברך, על ידי שיושיע את עמו ישראל ההולכים בתורתו ודבקים בחמונתו, וידעו הכל כי לה' הארץ ומלואה ואין מחסור לירחיו, והוא הנרמז בפסוק

ובזה יתפרש המשנה, על תתאוה לשלחנם של מלכים, כלומר (תהלים מב ד) היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה, שהיו בוכה ומצקש פרנסה, כלומר חלי כל היום אינה חלהיך, היינו בשביל שעומדים חלי החומות כל היום אינה חלהיך יבא ויושיעך, עכ"ל.

ולזה אמר על תבקש היינו לץ תתפלל, שיומשך גדול"ה פי' מדת המסך הנקרע גדולה (זוהר המזינו דף שב.), כמו שנרמז בפסוק (דברי הימים-ב כט יח) לך ה' הגדולה והגבורה וגו'. לעומת בעבור עומתך, וכתלונת הזוה"ק לעיתין בכללין הב הב ג"ע, לץ אינה תפלתך שיומשך מדת המסך והפעולת טובות בעבור כבוד שמו, שיכירו וידעו הכל כי אין מחסור ליראיו.

*

ואל תתאוה לשלחנם של מלכים, ששלחנך גדול משלחנם, וכתרך גדול מכתרם. ופ"ל בהקדם מקורות הרעיונים (רמב"ם הלכות תשובה פ"ט ה"ג ורמב"ן ר"פ ויקרא) מאחר שמתן שכרן של מצות הוא חיי העולם הבא, מדוע לץ נתפרשו בתורה כי אם יעודים הגשמיים ושכר עולם הזה, כגון שובע ורעב מלחמה ושלום מלכות ושפלות, ולץ נזכרו היעודים הרוחניים וחיי עולם הבא.

ותירץ השל"ה הקדוש (מאמר תולדות אדם קונטרס בית אתרון) כי כל מה שיש למטה בגשמיות, הוא התפשטות והשתלשלות השפע מלמעלה ממדריגה למדריגה אלף אלפי אלפים עד שמגיעה לעולם הזה הגשמי, וכל השמות והתיבות שבלשון הקודש זהו שם נאמת למעלה בשרשם במקום קודש העליון, ואחר כך בשורד ומשתלשל למטה ממקום קודש הזה, נקרע זה ההשתלשלות בחומו השם בלשון מושתל, נמצע שכל התורים המזכירים בו יתבבך עין חוזן רגל יד וכן כולם, כל אלו שם עצמיים שלשם בקדושה הוא על כח הראיה והשמיעה וגבורה שיש למעלה, ואחר כך בהשתלשלות למטה גם הגשמיים נקראים בשמות אלו בשפלה, וזה מבואר החקירה למה לץ נזכרו היעודים הרוחניים בתורה, כי הוזכרו והוזכרו, ולדרבץ הם נזכרו בעצם ולץ בשפלה, למשל היעוד הראשון בפרשת בחוקותי ואתני גשמיכם, הנה אלו הטפות המימיות היורדות אין שום גשם בעצם, רק כח ההשפעה למעלה בשרשה היא הנקרע גשם, והוא החיות הרוחניית הנמשית ושוד תענוג עולם הבא, אלץ שאחר כך בשורד ונוקד למטה נקרע בכל העולמות גשם בשפלה, וכן הוא ענין כל ההבטחות והיעודים שבתורה, נמצע שהשכר הרוחני נזכר בעצם, ובעוד אנחנו גשמיים מתבלרים לנו התיבות גשמיות כפי ענינו, ע"כ שהאריך בנועם אמריו.

ובזה יתפרש המשנה, על תתאוה לשלחנם של מלכים, כלומר שאתה מצפה ומקווה לקבל שכר לעולם הבא, לץ תתאוה לשלחנם של מלכים ושרים, היינו אלץ תדמה לך שהשכר לעולם הבא תהיה כפי המושגים בעולם הזה כאשר אתה רואה שלחנם של מלכים ושרים, שלחנך גדול משלחנם וכתרך גדול מכתרם, כי מה שלחנם וכתרם נקרע אלמן וכתר אינו אם העצם, אלץ מעט מן המעט דוגמע לא אם העצם שולחן וכתר בעולמות העליונים, והשכר שהבטיחה תורה לעולם הבא, שעתידים הצדיקים להיות יושבים על שולחן של זהב (תענית כה.), ועטרותיהם גרשמיהם (ברכות יז.), אומו שלחן וכתר הוא אם העצם, ותהיה השכר במדריגה עליונה בעולמות העליונים אשר עין לץ ראתה אלהים זולתך, ואין לו ערך וגבול ומושג גשמי כלל, וכמו שנאמר (תהלים לא כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך.

משנה ט

אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות, אמרתי לו בני אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה. וע"פ הויכוח ביניהם, בהקדם מה שהביא התמם קופר (תורת משה פ' תרומה) בשם רבו הגאון רבי נתן אלטער זללה"ה, לבאר הענין שהיה הלרון נוטע את נושעיו (סוטה לה:), כי הלרון שהיה בו הלוחות מרמז לתורה, ובני בדים הם המחזיקים, רומז על מחזיקי התורה, ולפי רלות העין נראה שהמה מחזיקים ומפרנסים את התלמיד חכם, אבל בחמת הוא לייפכא, שהתלמיד חכם נותן את נושעיו, ועל דרך שמצינו ברבי חנינא בן דוסא (ברכות יז:) שיצאה בת קול ואמרה כל העולם ניזון בשביל חנינא בני, עכ"ל.

ובזה יתפרש היטיבות, כי אומו אדם אמר לו, רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואנ"י אתן לך אלף אלפים וכו', כלומר אני אחזיק אותך ואעשה עמך טובה, השיב לו רבי יוסי בן קסמא, אם אתה נותן לי כל כסף וזהב שבעולם איני דר אלא במקום תורה, כי כלום אתה נותן לי, דהלא אדרבה הלומדי תורה הם המפרנסים את העשירים, ועל דרך שמצינו לגבי מצות צדקה (ויק"ר פל"ד ס"ק) יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית.

*

אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה. יבואר על פי מה שכתב ג"ז זללה"ה בקדושת יום טוב (השמטות לפי' ויקח) כן נודע שיש שני מיני נסיונות, נסיון העושי ונסיון העושר,

ולפ כי הענינות מעכיר המלך על דעת קונו, עם כל זה נמנו וגמרו (ילקוט דברים ח ג) שגדול נסיון העושר מנסיון העוני, וכמו שהזהיר הכתוב (דברים ח יב) פן תאכל ושבעת וגו' ורם לבבך ושכחת. למנם זה אינו רק בעשירות הבע נפשע מערכת הממים והמזלות, אבל מי שזכה לעשירות בגזירת המומר ועושה ולע על פי מזלו, זה העושר לע יטה לבו מדרכי השם, כי מאתו יתברך לע תצע הרעות, ואין לך רעה גדולה מזו בשם יסור מאחרי ה', ובלתי ספק אשר השי"ת הנותן לו כסף וזהב ישמרהו שלע יזיק לו לעבודתו, עכ"ל. (ועיין מה שכתב בזה בערכי נחל פ' ויצא).

והנה כתב ע"ז זללה"ה בישמת משה (פ' מזריע) בכוונת אמרם ז"ל (פסחים נד.) תורה קדמה לעולם וישראל קדמו לעולם, כי התורה קודמת לעולם, והרי היא למעלה מכל תוקי הטבע, וישראל שעוסקין בתורה זוכין להתעלות למעלה מדרכי הטבע, ואין תוקי הטבע שולטין בהן, עכ"ל.

וזה שאמר רבי יוסי בן קסמא, אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, אינני דר אלא במקום תורה, ולזה רבי יוסי בן קסמא לרמז לו בדבריו, שאפשר לע יעסוק בתורה הוא מפאת ליקח ממנו כלום אינה כסף וזהב, כי מי ערב לו שיוכל לעמוד בנסיון העושר, אמנם כאשר יאמר ביני עמודי דגירסא יזכה לנאת מגדרי הטבע, ואז העשירות תהיה בגזירת ה' והוא ישמרהו שלע יזיק לו כלל.

משנה יא

כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו. יתבאר בהקדם מה שדרשו חז"ל בפס' בראות (לף נד.) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, בשני יצריך, יצר טוב ויצר הרע, ותמוה אין אפשר לעבוד את ה' בלא הרע, ובלא רשינו יונה (ברכות שם) שלא הטוב הוא מאת הרחמנות וכיוצא בזה, ולא הרע נברא לתאוות וכדומה, וכשאדם אינו מרחם על הרשעים והוא לזכרי להם, נמצא שהוא עושה מלוה גדולה ועבודת ה' עם הלא הרע. והלומנם זה תלית עבודת האדם להפוך מזגו וטבעו מרע לטוב ולהשתמש במדות הפחותות לעבודת השי"ת, ועל דרך שבתינו לעיל (פ"ה מ"כ) הוי עז כנמר וכו' וגבור כארי, שהן מדות פחותות לאדם, לעשות רצון יוצך שבשמים, וכמבואר במוצא הלבבות (שער עבודת האלקים פ"י) בתריכות.

ובאמינה זו פירש בבינה לעתים (דרוש ג) מה שנאמר בדוד המלך (שמואל-ב טז יב) והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב רואי, להורות שהיה מזגו וטבעו נוטה אל האומריות, אדמוני הוא באינת כעסני נוקם ובעל חימה, יפה עינים וטוב רואי הוא באינת בעל תאוה, ונלטער שמואל על זה, ויאמר ה' קום משחהו כי זה הוא, ובמדרש ילקוט (רמז קכד) זה הוא בעולם הזה וזה הוא לעולם הבא. כלומר מה שאתה מוצא עליו לפאותות ולגרעון מרוע טבעו, זהו מעלתו ועיקר שבאו, כי זה הוא בעולם הזה, פי' זה הים שאדם עשו והרבאתו נרשה שקוע בעולם הזה, בזה עשאו יתברך בו להגיע על ידי זה לעולם הבא, שהוא מתרומם ומתגבר על טבעו ומינו משאתם ממנו למה שנוגע לעניני העולם הזה אלא לעורך עבודתו יתברך, עכ"ל.

ומזה ניתור מאמר המשנה, כל מה שברא הקב"ה בעולמו, היינו אף המדות הפחותות שהן מצד היצר הרע, לא ברא אלא לכבודו, כי יש בכולם ניזה תועלת לעבודתו יתברך כפי הצורך ובפי הזמן, ואדרבה יותר מתרבה כבוד שמים מעבודת בעל גסם שהוא מהפך את טבעו ומתגבר על נטיות הרע, להשתמש בהם לצורך עבודתו ית"ש.

*

רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות. י"ל על פי דברי ע"ז הישמת משה זללה"ה (הובא בייטב לב פ' דברים) בביאור הגמרא (מגילה ג.) וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק (יהושע ח יג), מלמד שלן בעומקא של הלכה, על פי מה דאיתא בגמרא (מכות י.) עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים (תהלים קכב ב), מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה, שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה. והענין כי על ידי עסק התורה בעיון שמחדשים חידושים להסיר הקושיות והספיקות, בכח זה מזמר עריצים והקליפות, ויפקוד על צבא מרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה (ישעיה כד כא), ועל ידי זה נופלים האומות למטה, לכן בשרש יצא יהושע להלחם עם האומות לן בעומקא של הלכה, ובכח זה נצח במלחמה, עכדה"ק.

והנה כתב החתם סופר (דרשות לשבת"ג דף רלח:) בביאור אומרו רלה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות, כי תורה שבכתב הוא ספר קטן מעט הכמות, אבל הוא כלל גדול שכולל תחתיו פרטים הרבה, ונתן לנו כח ורשות להוציא הענפים הסמה מהעיקר הזה, וזה נקרא תורה שבעל פה, וזה שאמר לרלותו יתברך לזכות את ישראל הרב"ה להם דייקא, שנתן להם כח להרבות התורה ולחדש חידושים, עכ"ל.

ובזה יתבאר רלה הקב"ה לזכות את ישראל, מלשון נשמון, כמו שבתינו (ברכות יב:) ולא זכיתי, ופירש הברטנורא לא נשתנו. והיינו שרלה הקב"ה שיהיה לישראל כח נשמון במלחמה נגד אומות העולם, לפיכך הרב"ה להם תורה ומצות, שנתן להם כח להרבות התורה ולחדש חידושים, ובכח זה מזמרים את העריצים והקליפות ונלחמים במלחמה.

חוקים להורותם

הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים ולעלים שונים

נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

דינים המצויים לקראת יו"ט שבועות

אפיית מאכלי חלב בתנור

אין לאפות מאכלי חלב בתנור [באותו פתח] שאופים בה בשר, ולצורך גדול כמו בימים שלפני שבועות, יש להקל בזה, וראוי שיעברו 24 שעות מאפיית הבשר, ולחמם קודם את התנור על חום גבוה למשך זמן מה או עד שיכבה הטרמוסטאט, וינקה היטב את התנור משמנונית.

דמעיקר הדין זיעה המצוי בתנור בזמנינו אינו זיעה מרובה האוסר, ונחשב כלפי זה כתנור גדול, וגם ריחא ליכא בזאח"ז, אולם לכתחילה נכון לייחד פתח תנור לחלב לחוד שלא לבוא לידי מכשולות מזיעה מרובה או לכלוך בעין וכדו'.

קרעפלע"ך של חלב

נוהגין לעשות קרעפלע"ך במילוי גבינה, ולפעמים יש בהם היכר שהם של חלב [הרבה פעמים רואים מבחוץ שהם של חלב שהם רכים יותר משל בשר, וכל שכן כשמטגנים אותם לאחר הבישול שהם ניכרים בזה], ונוהגים לעשותם גם בלא היכר.

דיש לדון בהיתר עשייתם מחמת האיסור ללוש פת בחלב דמבואר בשו"ע ובאחרונים (יו"ד סי' צ"ז), דמותר לעשות הרבה רק כשיש בהם היכר שהם חלב, או רק מעט לצורך סעודה אחת, אולם אין לאפותה כמה ימים קודם לסעודה (פמ"ג שפ"ד א), ואם רואים את החלב בעין כתב בד"מ לגבי פלאדין מחלב ופשטיד"א מבשר דמותר לעשותם אף הרבה, מאחר שניכר הבשר או החלב, ואין צריך היכר.

ובקרעפלע"ך יש כמה טעמים להיתר אף בלא היכר, **א)** כיון דניכר המילוי יהא מותר אפי' הרבה או מעט זמן רב קודם שבועות, אלא דבקרעפלע"ך אין ניכר המילוי מבחוץ, ועי' דרכ"ת (פוסקכ"ד) בנילוש בחלב, דמותר רק כשרואים החלב מבחוץ, ואפשר לחלק דדוקא בנילוש בעינן גם מבחוץ, אבל במילוי סגי שניכר מבפנים, ועדיין צ"ע, וגם מבפנים לפעמים המילוי מיעוט ואינו ניכר כ"כ, **ב)** אם עושים מעט לצורך הסעודה מותר, ואף העושים כמה ימים לפני יו"ט, אפשר דכיון דיודעים שזהו מאכל מיוחד לשבועות נחשב כעושהו סמוך לסעודה, דלא יבואו לאכול בבשר, ואינו דומה לפת, וגם כיון דבימים אלו של שבועות ידוע שקרעפליך עשויים במילוי גבינה, לא יטעו לאוכלם עם בשר, ולפי"ז אפילו אם יעשו הרבה, **ג)** ואפשר להוסיף בדומה לזה, דקרעפלי"ך יש מהם רק ב' מינים, יש במילוי בשר ויש במילוי חלב, ולכן לפני האכילה יבררו מאיזה מין הם, ולא יבואו לטעות, ואינו דומה לפת, ועי' כעי"ז בפר"ח לחלק בין פת לבשמים במדוכה, וכעי"ז בדרכ"ת (פסקכ"ב) בשם השד"ח דהיו עושים מולייתא ממולא בלא היכר, כיון דאין אוכלים אותם עד ששואלין אם הוא חלב או בשר.

זהירות בקרעפלע"ך

קרעפלעך הממולאים בחלב, אף שעשייתם מותרת, נכון שיהיו ניכרים שהם של חלב, שלא יטעו להחליפם בקרעפעלך של בשר שרגילים בהם במשך השנה.

ועובדא שא' הבנות שבבית, טעתה והכניסה את הקרעפלעך לתוך המרק של בשר, ורק בעת אכילת המרק הבחינו בזה, ונתעורר השאלה אי מותר לאכול המרק דיש לדון האם בעינן ס' נגד כל הקרעפלע"ך או סגי נגד הגבינה, ותלוי באופן האיסור, ואכ"מ.

תלישת ענפים

לכתחילה יש ליזהר שלא לתלוש ענפים מאילני פירות.

לחוש לדעת ההפלאה בפנים יפות פר' שופטים שהאיסור להשחית אילן בעושה פירות הוא גם בהשחתת ענף לבד, וכן בשו"ת "בית יצחק" יו"ד (ח"א סי' קמ"ד) דאף בזה שייך האיסור דמה לי כולו ומה לי מקצתו, וגם משום חצי שיעור למ"ד דשייך בשאר איסורים, ועי' תשוה"נ (ח"ג סי' רה), וב"משנה למלך" (הלכות איסורי מזבח פ"ז ה"ג) דעתו שאין איסור השחתה בקציצת ענף.

קטן התולש של אחרים

קטן שהגיע לחינוך שתולש ענפים מחצר ששייך ליחיד, צריך לעורר לו שאסור לעשות כן, ואף אם הקטן אינו בנו נכון לעוררו.

האב צריך להפרישו משום מצות חינוך, ולכמה פוסקים אף האם מצווה על זה, ואחרים מצווים להפרישו כיון דגזל הוי איסור דאורייתא, ובאיסור דאורייתא יש לחוש לדעת הח"א הובא במשנ"ב (סי' שמ"ג סק"ז) דיש חיוב חינוך אף על אחרים.

ליל שבועות

השותה כמה כוסות משקה במשך הלילה, ושוהה זמן מה בין

הכוסות, לכתחילה יברך ברכה אחרונה לאחר כל כוס, ואם לא בירך עד שנעשה צמא מחדש לאחר שתייתו הראשונה, אינו מועיל יותר ברכה אחרונה על שתייתו הראשונה.

כדמבואר בשו"ע (סי' קפ"ד סעי' ה), ועי' ביאוה"ל (סי' ק"צ סעי' א') בד"ה אחר ששתה דאחר שיעור עיכול אינו מועיל ברכה אחרונה, ואף ברכה ראשונה אי צריך לברך מחלוקת הוא.

טלטול פרחים ביו"ט

פרחים העומדים לנוי, המונחים בכד מים מותרים בטלטול. דאינם מוקצים דעומדים לנוי.

הנחת מים בפרחים

פרחים שעדיין לא נפתחו העלים, אסור להניחם במים ולא להוסיף עליהם מים, ואף אם היו מונחים כבר במים, אסור להחזירם. דכיון שהם נפתחים במים יש בזה משום זורע.

פרחים שכבר נפתחו העלים, מותר להחזירם למים, ויש אומרים אף להוסיף עליהם מים [עד פחות ממחצה, ערוה"ש], ויש אומרים דאם יש מים מזומנים מותר אף לכתחילה להניחם בתוכם, אולם אסור למלאות מים בכד וליתנם שם. עפ"י השו"ע והאחרונים סי' של"ו סעי' י"א.

דיני ברכות המצויים ביו"ט שבועות

עוגה מגבינה (עשי"ז-קעי"ק)

עוגה מגבינה ברכתה מזונות.

עפ"י שו"ע ואחרונים סי' קס"ח סעי' ז' ח', אם העיסה והגבינה נאפו ביחד מברך רק על המזונות, אף שהמילוי ניכר לחוד, כפי שכתב במשנ"ב דבנאפו יחד מברכים רק מזונות, ואף אם לא נאפו ביחד מברך מזונות משום שהגבינה טפילה למזונות, דבעוגה שיש בה הרבה מהעיסה ומעט מהגבינה, מסתבר דהגבינה באה ליתן טעם בעיסה, וגם דנעשו כאחד ונחשבים כאפויים יחד, וגם סתימות השועה"ר דאין צריך שיהיו אפויים יחד ומברך מזונות.

ואם יש בה רק מעט מהעיסה, והעיסה דקה מאד [מצוי כשמניחים העיסה רק למטה], ובגבינה אין מעורב קמח, נכון לברך, מזונות על העיסה ושהכל על הגבינה.

אם המזונות מעט ומסתפק האם המזונות בא לטעם או לדבק, יקח מכל מין בנפרד ויברך, ועי' שו"ת שבה"ל (ח"ד סי' כ"ג) והוא כתב כן אף בנאפו ביחד.

אוכל הגבינה לחוד

אם אוכל הגבינה לחוד, אם בגבינה מעורב קמח מברך מזונות, ואם אין מעורב בה קמח מברך שהכל, ואם אוכל רק מעט מהגבינה לאחר שכבר התחיל לאכול מהעיסה אינו מברך על הגבינה. שהיא כהמשך מהאכילה הקודמת ונפטר בברכת העיסה.

בלינצ'עס ממולאים

בלינצ'עס הממולא בגבינה, מברך מזונות.

ואף שלא נאפו יחד ולדעת המשנ"ב בעינן שיהיו אפויים ביחד, עכ"ז מברך מזונות, דהמילוי לא בא אלא בכדי להטעים את הבלינצ'עס ונעשית טפל, שו"ת שבה"ל (ח"ז סי' כ"ו).

ואם מטרת אכילתו באה בשביל טעם המילוי, יש להסתפק האם לברך בנפרד על המילוי, כמו במרקחת ודובשנין כשאינם אפויים ביחד, ומטרתו לצורך שניהם דמבואר שם דמברך ב' ברכות, אולם בדרך כלל קשה לשער מהו רצון האדם במטרת אכילתו, וכן הרי סתימת השועה"ר דאין צריך שיהיו אפויים ביחד ובכל ענין מברך מזונות, וגם יש לומר דכיון דהם מכוסים מכל הצדדים בדגן, יש להם מעלת אפויים יחד, ולכן בכל ענין מברכים רק מזונות.

קרעפלעך

קרעפלעך המממולאים בגבינה ברכתם בורא מיני מזונות.

מפני ב' טעמים: **א)** דדינם כעיסה המממולא במיני מתיקה דברכתה מזונות, ואף דגבינה דרך לאכולה לשובע, אולם כיון דהקרעפלע"ך קטנים מועיל גם בזה, עי' ביאוה"ל סוס"י קס"ח, **ב)** כיון דמבשלים אותם ועיסה שבישלה ברכתה מזונות, אלא דמפני טעם זה לחוד היה בדין דירא שמים לא יאכלם אלא בתוך הסעודה כדמבואר סי' קס"ח סעי' י"ג.

ברכה אחרונה

מצוי מזונות שהעיסה מועטת והמילוי מרובה [כגון בלינצ'ס, קרעפל"ך, עוגה ממולא בגבינה], אינו מברך על המחיה אלא אם אוכל מהעיסה לחוד שיעור כזית בתוך 4 מינוט, ואם אוכל שיעור רק בצירוף שאר מינים [כגון גבינה] מברך בורא נפשות

ולגבי מזונות שנילושים עם הרבה משאר מינים כגון טארט אי מצרפים שאר המינים לברכת על המחיה, נחלקו בה האחרונים (בסי' ר"ח סעי' ט'), ובמשנ"ב (סקמ"ח) מיישב מנהג העולם לברך, ובשו"ת דברי יואל (סי' י"ג) מסיק לחוש שלא ליכנס לידי ספק זה, וכן מובא בתשוה"נ (ח"ב סי' קל"ד) דהגרי"ז מבריסק זצ"ל החמיר שצריך כזית מהדגן, ומובא (י"ג אורות, ח"ב עמ' ש"א) דכן הורה הגה"ק מהר"א מבעלזא זצ"ל בשם אביו הגה"ק המהרי"ד מבעלזא זצ"ל, וכן פסק בשו"ת אג"מ (ח"א סי' ע"א).

ובעוגת מגבינה שנילושה עם דגן יש להסתפק האם שייך טעם המשנ"ב לצרף את הקמח לשיעור כזית, דבטארט טעם המשנ"ב דמצטרף הוא כיון דהדבש והצוקער באים להכשיר את הקמח, דבכל מזונות מניחים צוקער ובטארט מניחים הרבה, אולם בגבינה לכאו' אינה באה להכשיר בעלמא אלא העיקר היא טעם הגבינה, ובפרט דמניחים מעט מאד קמח, אולם י"א דגם זה בכלל המנהג כיון דהעיקר הוא הקמח והגבינה באה להכשיר הקמח.

דיני קדימה בסעודת החלב

שני מיני מזונות

יש לפניו שני מיני מזונות, אחד שלם [כגון דעלקעלע או רוגעלע שהם שלימים] **ואחד אינו שלם** [כגון פרוסת עוגה] **- מברך על השלם, ואם שניהם שלימים או אינם שלימים מברך על החביב.**

אפוי ומבושל

יש לפניו שני מינים שחביבים עליו, ואחד מהם אפוי [מזונות רגיל] **והשני מבושל** [קרעפלע"ך, לאקשא"ן קוגל] **או בלינצע"ס - יברך על האפוי.**

דמין אפוי חשיב יותר דראוי לקבוע עליו סעודה, משא"כ מבושל או בלינצע"ס דק שאינם ראויים לקבוע עליהם, עפ"י שועה"ר (סברה"נ פ"ט ס"ז) לגבי דינא דהרשב"א דמין שאינו חשוב אינו פוטר את החשוב בלא כונה עיי"ש, וה"ה לגבי דין קדימה דשווים הם, ובמבושל שלם או גדול ואפוי אינו שלם או קטן, אינו מבואר להדיא איזהו מוקדם.

מזונות קקאו, ושארט

יש לפניו מזונות שיש בה הרבה קמח [מזונות קקאו, מיני עוגיות], **ומזונות שיש בה מעט קמח טארט, לעקי"ך** [עוגה מגבינה שמעורב בה מעט דגן], **ושניהם חביבים, יש להסתפק האם להקדים לברך על המזונות שרובה קמח**

וצדדי הספק עפ"י הפמ"ג (סי' ר"ח משב"ז יב) דפת שאין מעורב בה שאר דברים ופת מעורב [בקמח קטניות], פת בלי תערובת קודם, ועפ"ז מיני מזונות שאינו מעורב עם טארט שהוא מעורב, לכאו' המזונות שאינו מעורב קודם, וכל שכן כשאין בטארט קמח כבא"פ, אולם יש לומר דהפמ"ג כתב כן רק לגבי פת שהוא מעורב בקמח קטניות דבזה איירי השו"ע שם, ואפשר דבמעורב עם שאר מינים שאינם קמח, בזה אין חשיבות לפת שאינו מעורב יותר מאותה הפת, ובפרט לסברת המשנ"ב בטארט דכיון שהתבלינים באים להכשיר את הקמח, הם נחשבים כהקמח.

הנהגות בסעודת החלב

הפרדה מחלב לבשר

יש להחליף המפה בין סעודת החלב לבשר, וכן יש להחליף שאר כלי האכילה כגון הכוסות, ויש להקפיד בגביע של קידוש, שלא לשתות בה הן בסעודת החלב והן בסעודת הבשר, אלא על ידי שטיפה בנתיים. עפ"י שו"ע ואחרונים יו"ד סי' פ"ט.

האוכל סעודת החלב באותו זמן ששאר בני הבית אוכלים בשר [מצוי במי שבא מביהכ"נ שמסיימים להתפלל כששאר בני הבית אוכלים הבשר], **אין לאכול עמהם על שולחן אחד, אלא אם כן יושבים רחוקים זה מזה, או שיהא להם מפה נפרדת, או יניחו היכר ביניהם.**

עפ"י שו"ע ואחרונים יו"ד סי' פ"ח, ומסתבר דזהו רק כשהם כבר אוכלים הבשר, ולא כשהם עדיין בתחילת הסעודה.

אכילת כזית מהדגן

מצוי במאכלי החלב, מינים שיש בהם מעט מהקמח [כגון בלינצע"ס, קרעפלע"ך, עוגות מגבינה], **והנוהגים לאכול מאכלי חלב לאחר קידוש יש להקפיד, שיאכל כזית מהדגן בתוך ד' מינוט.**

הן משום ספק ברכה אחרונה כנ"ל, והן משום שצריך לקיים באכילה זו דין סעודה משום קידוש במקום סעודה, ועדיין יש להסתפק בטארט להשיטות דצירוף שאר המינים מועיל לענין על המחיה, האם מועיל גם לענין קידוש במקום סעודה, ומסתבר דמועיל.

זהירות מאכילה מרובה

כשאוכלים הרבה ממאכלי חלב צריך ליזהר שלא לאכול מהם כשיעור קביעות סעודה דאז צריך נט"י המוציא וברכת המזון.

בשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סי' פ) מלמד זכות על מה שאין מקפידים שלא לאכול הרבה, כיון שמעשיו מוכיחים שאין זה לצורך סעודה קבועה, דהא אח"כ אוכל הסעודה של יו"ט, וכעי"ז כתב בדע"ת לענין האוכל מזונות לאחר קידוש בשבת כדי שתהא קידוש במקום סעודה, דאינו נחשב כקבע דכיון שאינו בוצע על ב' לחמים ואחר הקידוש הוא אוכל סעודת שבת, מעשיו מוכיחים שאין זה קביעות.

ע"י ע"י הרה"ג ר' שמעון יואל בראך שליט"א
מו"ץ לעניני כת"ס דקהלתינו הק' - מח"ס כתיבה תמה כהלכתה

לשכת הסת"ם

שאלות ותשובות בהלכות סת"ם
שהגיע בגרתי ההוראה

באות[י]ות לבית אבותם

במאמר שלפנינו ננסה לצעוד ולברר אודות המסורות השונות של צורות אותיות הסת"ם – האותיות הקדושות שבהם נבראו שמים וארץ \ "לבית אבותם" - ג' המסורות העיקריות שהתקבלו בתפוצות ישראל: כתב בית יוסף, כתב האר"י וכתב וועלי"ש \ בירור מקיף אודות הפולמוס בענין אות צדי"ק ע"פ כתב האר"י עם יו"ד הפוכה \ מו"מ הלכתי של מרן בעל שבט הלוי עם מרן החזון איש בענין לצאת יד"ח בתפילין שנהגו רבבות עמך בית ישראל בכתב האר"י, והאם שינה החזו"א דעתו מבתחילה? \ מי שמונח עליו תפילין בכתב האר"י האם יכול לקרוא בספר תורה שבכתב ב"י וכיו"ב \ איש על מחנהו ואיש על דגלו – לאותות לבית אבותם

איש על מחנהו ואיש על דגלו

בפרשתנו כתוב 'איש על דגלו באותות לבית אבותם' (במדבר ב' ב), **דורשי רשומות רמזו מקרא זה אודות צורת אותיות הסת"ם, אותיות קדושות אלו שבהם נבראו שמים וארץ, אשר מסורות שונות הונחלו בזה במקהלות עמך ישראל בכל מקום שהם, שעל כל אחד ואחד לתפוס מנהג אבותיו ורבותיו - 'לאותיות לבית אבותם', וחס ושלום מלשנות ממסורת בית אבות אשר כולם מרועה אחד נתנו וממקור קדוש יהלכון.**

ובשל"ה הקדוש מביא דבר פלא מהאר"י הק' שהמסורות השונות הקיימים בעם ישראל המה משורש ההתחלקות של בני ישראל במדבר בארבע הדגלים, וזלה"ק: "האר"י ז"ל היה אומר (שעה"כ דרוש עלינו לשבח ונוסח התפלה דרוש א), **כמו שיש ארבעה דגלים, כך ישנו ארבע כתות בישראל חלוקים באיזה מנהגים, ספרד אשכנז קטלונייא אטלייא, וכל אחד ישאר בדגלו לנהוג מנהגו, ואלו ואלו דברי אלקים חיים" עכ"ד. ואם כי אין אתנו יודע עד מה בסודם של דברים, אך מדבריו למדנו אודות שורש המסורות השונות בתפוצות ישראל אשר המה בדוגמת הדגלים השונים, ואשר מלכות שמים אינו מתכונן בזה העולם אלא בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל על מחניהם ועל דגלם.**

כמובן אין די במאמר שלפנינו להקיף את כל פרשת צורות האותיות על כל דקדוקיהם ופרטיהם, ורק נביא במסגרת זו מבט מקיף אודות שלשה הכתבים העיקריים הלוא המה: כתב הבית יוסף, כתב האר"י וכתב וועליש, מקור כתבים אלו והאם הם לעיכובא, ונרחיב מעט אודות הפולמוס הרבתי על אות צד"י שבכתב אר"י הנכתב עם יו"ד הפוכה ודעת גדולי הפוסקים בזה.

מסורת האותיות לבני אשכנז ובני ספרד

בפתח דברינו נקדים קצת אודות מקור מסורת צורת האותיות בכתב האשכנז"י והספרד"י, והרי ידוע לכל הבקי קצת בצורת האותיות על השינויים הרבים הקיימים בכל האותיות בין צורת האותיות של בני אשכנז לבין אלו של בני ספרד.

מקור צורת האותיות לבני אשכנ"ז היא ע"פ מה שהביא והעתיק הבית יוסף בהלכות תפילין (או"ח סימן לו) **מה'אלפא ביתא' שהינו הספר בר הסמכא בכל הנוגע לצורת האותיות וממנו אבן פינה לכל יסודי צורת האותיות, ואילו מקור בני ספרד היא ע"פ מה שהביא היעב"ץ בספרו "מור וקציעה" התמונה הספרדית לכל אות ואות. החיד"א כותב בספרו לדוד אמת: "השינויים שיש באותיות בין הספרדים והאשכנזים, יש סמך לכולם בסתרי תורה, מהרב רבי חיים ויטאל בשם האר"י זצ"ל".**

בני אשכנז עם כתב של בני ספרד ולהיפוך

נידון נרחב מצאנו בין פוסקי הדורות אודות תפילין, ס"ת, מזוזה, שהפרשיות שלהן נכתבו בכתב אשכנזי האם כשרות הן לבני ספרד, וכן להיפך פרשיות סת"ם שנכתבו בכתב ספרדי אם כשרים הם לבני אשכנז. הדבר מצוי מאד בקריאת התורה בבתי מדרשות וכגון בביהמ"ד של ספרדים שבהם קורין לעלות לתורה בן אשכנז או להיפך. וכן בשכירות בתים במי ששוכר דירה ונמצאים שם מזוזות של כתב אחר ממה שנוהג בה האם מחויב הוא להחליפן למזוזות כפי הכתב שהוא רגיל בה, וכן בתפילין אם נצרך לשאול תפילין מחברו שיש לו כתב שונה ממנהגו.

המסקנא הרווחת בדברי הפוסקים שאפשר לצאת בכל סוגי הכתבים, אם כי ודאי מצוה מן המובחר הוא שכל עדה ועדה תחזיק במנהג אבותיו, ואת פסקיהם תמכו על דברי הרא"ש (תשובות כלל ג סי"א), **הביאו הטור** (יו"ד סימן רעד), **וז"ל: "צורת האותיות אינן שוות בכל המדינות, והרבה משונה כתב ארצנו** [ארץ אשכנז שנולד שם] **מכתב הארץ הזאת** [היינו כתב ספרדי], **ואין פסול בזה השינוי, רק שלא יעשה ההי"ן חתי"ן, ביתי"ן כפי"ן כמו שמפורש בגמרא". וכן פסק הרמ"א** (סימן ל"ו ס"א) **שכל שעיקר צורת האות עליה כשר, אפילו אם כתב בשינוי ממה שמוזכר להלכה, והכלל בזה הוא דכל דין וצורה באות שאין לה שורש בגמרא אינו מעכב להלכה, וממילא פשוט ששינויים אלו בין המסורות השונות אינם מעכבים מעיקר הדין.**

[עם זאת, יצויין מש"כ בארוכה בספר 'כתיבה תמה כהלכתה' דמ"מ יש להזהיר לבני ספרד הקונים או שואלים תפילין מבני אשכנז שיבררו היטב אם נעשו הפרשיות פתוחות וסתומות לפי

דעת השו"ע, מפני שיש מחלוקת בין המחבר להט"ז לענין צורת עשיית פרשת "והיה אם שמוע" סתומה, ולדעת המחבר אם עשה כהט"ז התפילין פסולות אפילו בדיעבד, מאידך לבני אשכנז אין עיכוב מעיקר הדין להניח תפילין שנכתבו בידי בני ספרד].

והצדיקו את הצדי"ק

מעתה נבוא לנידון אודות צורת אות הצדי"ק, שבעיקר צורתה ישנם ב' צורות: מנהג האשכנזי"ם לכותבה נו"ן כפופה, ואות יו"ד 'ישרה' על גבה מצד ימין. והוא הנקרא כתב בית יוסף, וכן הוא המשמעות בשו"ע. אמנם דעת האריז"ל והמקובלים (שעה"כ דרוש ב' מדרושי התפילין, וכ"כ בשו"ע הרב סימן ל"ו אות צד"י), לכתוב הצדי"ק ביו"ד 'הפוכה' בתפילין [ראה ציור], ומקור הדברים של היו"ד ההפוכה הוא בזוה"ק (בראשית בהקדמה דף ב:), ואכן נוקטים המקובלים, והמנהג נתפשט לכתוב ביו"ד הפוכה גם במזוזות ובספר תורה.

ידוע מש"כ מרן החתם סופר לכתוב ביו"ד הפוכה כדעת האר"י ז"ל (שו"ת חת"ס יו"ד סימן רסו) וז"ל: "ולהיותי מזכיר דאין קפידא בדיעבד בתמונת האותיות שבסימן לו וכמו שכתב בנוב"י (קמא יו"ד סימן ם), הנני שולח לו מכתב מהאי ספרא דוקנא דידן שלמדנו עמו תמונת האותיות של הרב בית יוסף, ומה שיראה ימיני הצדיקי"ן מהופכין, הוא ע"פ קבלתי ממורי זצ"ל ע"פ קבלת האר"י ז"ל". וכן נהגו ונוהגים רבבות עמך בית ישראל ההולכים בדרכי הבעש"ט, וכן מנהג הספרדים [כתב ועליש].

אלא שבשונה מכל החילוקים והשינויים שיש בצורת האותיות לפי המסורות השונות שכאמור הם אינם מעכבים לדינא כיון שאין להם שורש ועיקר בגמרא, הרי שבענין היו"ד ההפוכה היו מגדולי הדורות שיצאו לדון שהוא נחשב לשינוי בעיקר האות ולא יוכלו לצאת יד"ח בהם, ועל כך נרחיב בשורות הבאות.

מצאנו בגדולי הפוסקים שחולקים להנוהגים לכתוב כפי כתב בית יוסף [צד"י ישרה], האם יוצאין בתפילין שנכתבו ע"פ האר"י [צד"י עם יו"ד הפוכה], דהיינו האם נאמר שאמנם מצד ההלכה צריך לעשות היו"ד שבצד"י בצורתה הרגילה, אך אעפ"כ אינו לעיכובא, וכשר גם אם עשה יו"ד הפוכה, או נאמר שמצד ההלכה מוכרח שתהיה יו"ד רגילה, ואם היפך אותה הרי זה לעיכובא.

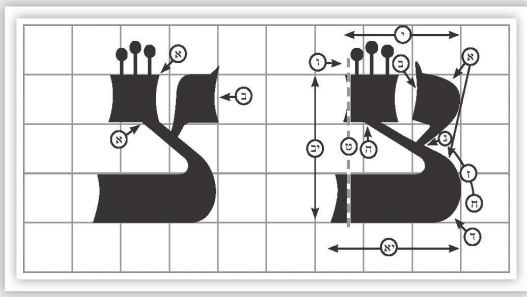
דעת רוב הפוסקים דכיון שיו"ד הצדי"ק אינו מוזכר בגמרא א"כ אינו מעכב דשפיר יוצאין בזה, וע"פ יסוד דברי הרא"ש דשינוי צורת האות, כל שאינו נגד המפורש בגמרא אינו מעכב, ובפרט שיש לזה מקור מפי האריה"ק, כן מצאנו בפנים מאירות (שו"ת ח"א סימן סו), ובנודע ביהודה (שו"ת יו"ד תניינא סימן קנא), ובחתם סופר (שו"ת הנ"ל) ועוד פוסקים רבים (שו"ת השיב משה יו"ד סימן נא, קנאת סופרים בהשמטות לספר שנות חיים סימן קכא), ועוד הוסיפו בזה שאפילו אם כתב בפרשיה אחת מקצת צדי"ק בכתב ב"י ומקצת בכתב אר"י ג"כ כשר, ואין זה נחשב כתרתי דסתרי (שו"ת השיב משה שם).

דעת החזון איש זי"ע

אמנם דעת החזון איש (או"ח סימן ט) דהרגיל בכתב אשכנז אינו יכול לצאת ידי חובתו בכתב שכתב בו צד"י הפוכה, החזו"א סבור כי להנוהגים בכתב ב"י היו"ד ההפוכה בצדי"ק נחשב לשינוי בעיקר הצורה של האות, ואינו דומה למה שייסדו הרא"ש והנוב"י ששינוי בצורת האות שאינו נזכר בגמרא אינו לעיכובא, כיון דיו"ד הפוכה הוא היפוך האות, שהרי זה פשוט שבסתם אות יו"ד אם יכתוב יו"ד הפוכה יהיה פסול, א"כ ה"ה ביו"ד של אות צד"י להנוהגים כהבית יוסף פסול. ואף שמבואר באחרונים שכתב וועלי"ש כשר לבני אשכנז, ובכתב וועליש כותבים צד"י הפוכה, על זה כותב החזו"א שמה שהם כותבים צד"י ביו"ד הפוכה אינו מעיקר המסורת של כתב וועלי"ש, אלא שהספרדים החלו לנהוג בזה מאז נתפשטה חכמת הקבלה ע"פ האר"י, וא"כ אין להביא ראיה ממה שהתירו את המסורת של כתב ועלי"ש, לנידון דידן.

והנה אחר אריכת הדברים בזה בחזון איש מסקנתו הוא כי נהרא נהרא ופשטיה, ובוודאי שכל שמנהג אבותיו לכתוב יו"ד הפוכה בצד"י שלא ישנה ממנהגם, אבל במקומות שמנהג אבותיהם





ציור מדיוק של צורת אות הצד"י והשינויים בין כתב בית יוסף וכתב האר"י ז"ל, עם הדגשים מפורטים בכל דיוקי צורת האות ומידות גודלה ורוחבה, מתוך ספר כתיבה תמה כהלכתה

פשר התעלומה שמרן הבית יוסף לא הביא את הכתב הספרדי

תעלומה גדולה הוא למה לא הביא מרן הבית יוסף זי"ע את תמונת כתב הספרדי שנהג במקומו, ואפילו לא רמז כלל לצורת האות הספרדית. היעב"ץ בספרו מור וקציעה מתבטא על כך: "נפלאתי על שלא זכר אותה השר המשביר בהיותה מנהג אנשי ארצו", וכמובן כיוונים שונים נאמרו ליישב תמיהה רבתי זו.

רעיון נכון אנו מוצאים בספר צדקת הצדיק בשם הגרי"מ טלידאנו זצ"ל: "תמיהתו על הבית יוסף שלא הביא נוסח כתב הספרדי, שתמהו עליו הגאון היעב"ץ והחיד"א, לדעתי יש לתרץ בנקל, שלא הוצרך להציג נוסח הספרדי, שכל הספרים שבכתב ובדפוס הם בנוסח זה, ולא מצא צורך להביאו, משא"כ בנוסח האשכנזי, וכן הסת"ם שבמצרים, וכ"ה בספרד וצפון אפריקה, כולם בכתב הספרדי, וס"ת של הר"ן הנמצא עד היום בטבריה בכתב ידו הוא בכתב ספרדי", עיי"ש.

לכתוב צד"י ביו"ד ישר, יש לחוש שאם כתבו צד"י הפוכה, התפילין פסולות, ואף שמעידים על גדולי חכמי האשכנזים שעלו לתורה בספר תורה שהיודי"ן היו הפוכות, היינו משום שסמכו בזה על שיטת הרמב"ם שאפשר לברך על ס"ת פסול, אבל לענין תפילין אין להקל (עיין עוד מש"כ להלן במסגרת).

עדות בדעת החזון איש

גדולי פוסקי זמננו דנו האם שינה החזון איש את דעתו לבסוף, המנחת יצחק זי"ע כותב בשו"ת (ח"ד סימן מז) **בשם הגאון רבי ישראל וועלץ ז"ל ראב"ד בודאפעסט ששמע מפי החזון איש שחזר בו בזה אחר שראה דברי החתם סופר שהועתקו. והבט וראה מה שכותב השבט הלוי** (שו"ת ח"י סימן ז): **"וכבר ידוע שמרן החתם סופר בתשובה צוה לכתוב כתב ב"י, מלבד היו"ד שעל הצד"י שצוה לכתוב הפוך ע"פ קבלת רבותיו ע"פ קבלת האריז"ל, והיה לי ענין בזה עם מרן החזון איש זי"ע, ואמר שלא ידע מזה, ובקשני שאראה לו בפנים, והראתי לו, ומה היה דעתו אח"כ איני יודע בברור".**

חשוב להדגיש כי כל מחלוקת הפוסקים אם להחמיר לעכב מעיקר הדין ביו"ד הפוכה למי שאינו נוהג במסורת זו, הינו רק גבי תפילין ומזוזות, האם הם כשרים ואפשר לצאת ידי חובת את מצות התפילין והמזוזה, וכן בס"ת אם אפשר לקיים בהם מצות כתיבת ספר תורה "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת", אבל לגבי מצות "קריאת ספר תורה" אם רוצה לצאת מצוה זו והוא נמצא בביהמ"ד שספר תורה נכתב לפי האריז"ל בודאי יצא בזה, ואין לחוש כלל להחמיר, כמו הכלל שנקבע והוסכם בהלכה שבכל ספיקא דדינא שיש בכשרות הספר תורה אפשר להקל ולקרוא בס"ת, משום שמצרפים את שיטות הגאונים והרמב"ם הסוברים שמותר לקרוא בספר תורה פסול, וא"כ כיון שלפי האריז"ל צריך לכתוב כן לכתחילה בוודאי שאינו גרוע מכל שאר ספק בהלכה, וודאי שיוצאים בזה מצות קריאת התורה לכו"ע, וכ"ש מי שקראוהו לעלות לתורה שיכול לעלות לקריאה לכל הדעות שבעולם בלא שום פקפוק ולברך לפניה ולאחריה.

מסקנת הדברים

סוף דבר הוא כי דעת הפוסקים דאפשר לצאת ידי חובת המצוה בתפילין שנכתבו ביו"ד הפוכה כדעת האריז"ל, ולא מיבעי שמי שנוהג מבית אבותיו להניח תפילין בכתב האר"י אל לו לשנות לכתב בית יוסף, אלא שאפילו מי שנוהג להניח תפילין שכתבו בכתב ב"י, לדעת רוב הפוסקים הוא יוצא בכתב האר"י ז"ל, ולא עוד אלא שאם כתב הסופר בטעות מקצת האותיות בכתב ב"י ומקצת בכתב האר"י גם כן אפשר לצאת יד"ח.

ודעת החזון איש בזה בספרו כתב שהנוהג כהבית יוסף אינו יוצא בתפילין שנכתבו בכתב האר"י [אבל הנוהג כהאר"י בוודאי שיוצא בזה ואין לשנות], **אבל כבר הבאנו לעיל מעדותם של גדולי פוסקי זמננו שהחזון איש חזר מדבריו בזה.**

אחר שזכינו להביא - ולו על קצה המזלג - את עיקרי יסודות של צורת האותיות במסורות השונות, את נידוני הפוסקים במי שנוהג במנהג אבותיו אם יכול לקיים המצוות ולצאת ידי חובתו בפרשיות ס"ת שאינם לפי המסורת שנוהג בו, ואימתי יש עיכוב מעיקר הדין בזה, נחתום מעין הפתיחה כי בודאי הדרך הראויה לכל יחיד וכל ציבור מישראל להחזיק במנהג האבות ולא לשנות מהמסורת, איש על מחנהו ואיש על דגלו, "לאותות לבית אבותם".

החזו"א הרגיעו ואמר לו: חמשה מליון יהודים מניחים תפילין כמו שלך...

עדויות שונות ונפלאות אנו מוצאים אודות דעתו של מרן החזון איש זי"ע בענין הצדי"ק ביו"ד ההפוכה, בספר ארחות רבינו (או"ח ח"א אות קד) **כותב כי מרן החזו"א בשנים הראשונות לבואו ארצה פסל לכולם את הצדיקי"ם עם ראש הפוך** (כתב אריז"ל), **אח"כ חזר בו מרן ולא פסלם לאלה שנוהגים כאבותיהם, והניחם לנהוג כמנהג אבותיהם.**

וכתב שם עוד דהוי עובדא בנער שהיה ממקורבי החזון איש זצ"ל ופרשיותיו עדיין לא היו מוכנים לבר מצוה, והציע אחד בפני החזו"א שישאיל לנער את תפיליו שהיה בכתב אריז"ל, ואמר החזו"א שלא, ונימק בגלל הצדיקי"ם. ונבהל הלה ואמר א"כ אני מניח ח"ו תפילין לא כשרות, והרגיעו החזו"א ואמר לו: חמשה מליון יהודים מניחים תפילין כמו שלך.

ועיי"ש עוד שהחזון איש זצ"ל לא התיר למחוק בס"ת את הצדיקי"ם שראשם הפוך ולתקנם בכתב בית יוסף, וזה למרות שסבר שרק הצדיקי"ם כתב בית יוסף הם הכשרים מעיקר הדין.

קשר עליון דאוריית"א

עובדות והנהגות, בירורי הלכות, ופרקי הליכות
בין כ"ק הגאון הצדיק המפורסם
גאב"ד ריסקעווע ואב"ד דקהילתינו וצוק"ל
בעל "אורחות המשפטים"
עם רבותינו הקדושים לבית ס'גוט-סאטמאר

מדור מיוחד לגיל
שנת היובל
למסלקותו
ערב פסח תשל"ה - תשע"ה

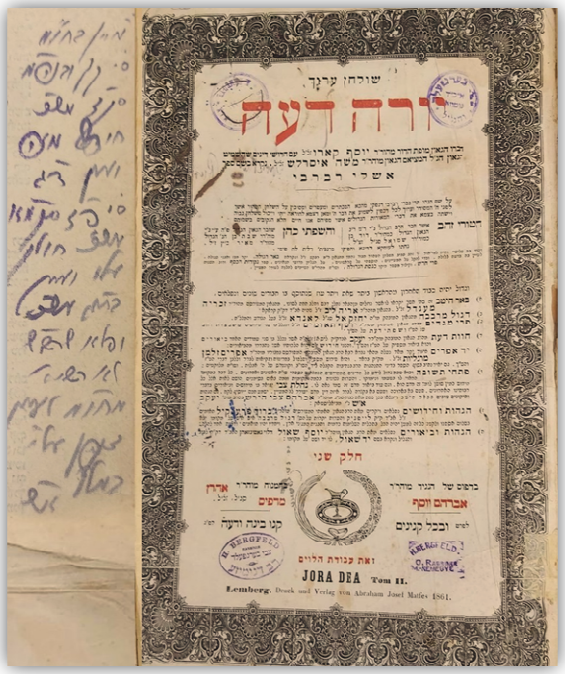
• תשוח"ח לנכדו הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א בן הרב הגאון אב"ד ריסקעווע שליט"א אשר הי' בעזרתינו בעריכת המאמר •

גָּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד... הָאַחֲרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן

דעת מרן רביה"ק זי"ע
בעניין כהן העולה לתורה האם עדיף שיעלה "כהן" או "אחרון"

השאלה שנתעוררה לק"ק נימיזשא בעת שהוכתר הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לאבד"ק נימיזשא

בשעלה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל על כס הרבנות בק"ק נימיז'שא[1], רצו לכבד את הרב החדש בעליה לתורה מידי שבת בשבתו– כנהוג בכל הקהילות, אך היות שהיה משבט הכהונה[2] נתעוררה ספק באיזה עליה לכבדו, – בעליית "כהן" או בעליית "אחרון", ונסתפקו איזה עליה יותר חשוב ומיועדת לכבד בה את המרא דאתרא, אי לכך פנו ראשי הקהילה בשאלה זו אל מרן רביה"ק זיע"א [שכיהן אז ברבנות ק"ק אוירשיווא] ואל הגה"ק מנאסויד זי"ע, כדי לשמוע חוות דעתם בענין זה.


שולחן ערוך יו"ד שהיה מונח באוצרו של הגה"צ אב"ד דקהילתינו בב"ב בעל ראש אליהו זצ"ל עליה מופיע החותמת של הגה"צ רבי צבי בערגפעלד זצ"ל אב"ד דק"ק נימיזשא, ופנים השו"ע מעוטר עם מאות הגהות והוספות מחתנו הגה"צ מריסקעווע זצ"ל כאשר חתם עצמו בר"ת א"ש (אבה"ם שלמה)

---

[1] למלאות מקום חותנו הגה"צ **ר' צבי בערגפעלד** זצ"ל אב"ד נימיז'שא, שהיה ממובחרי תלמידי הגה"ק בעל **ייטב לב** זיע"א, והיה מתפאר עמו תמיד – בקראו בלשון חביבות "**דער נימיז'שער תלמיד**" ... שחל"ח ביום עשרה בטבת שנת תרע"ד, ותקופה קצרה לאחר מכן החליטו ראשי וטובי הקהל למנות את חתנו הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, למלאות מקומו ברבנות העיר בהיותו בן כ"ט שנה בלבד (ספר דברי אש, תולדות, הערה כ').

וראוי לציין כאן מה שסיפר הרה"ח **ר' משה גרין** ע"ה מדעעש (זכרון בספר, עמוד ע"ר): "בשנת תרע"א, כשמרן רביה"ק זיע"א כיהן ברבנות העיר אוירשיווא, נזדמן ששבת פעם על שב"ק בעיר דעעש, ובאו כל נכבדי וחשובי העיר לעשות את שבתם בצל הקודש, **והגה"צ ר' צבי בערגפעלד זצ"ל אב"ד נימיז'שא שכבר היה אז זקן וישיש, הגיע במיוחד לשבות על שב"ק בעיר דעעש לכבודו של מרן רביה"ק זיע"א,** ובליל שב"ק ערך מרן רביה"ק זיע"א את שולחנו הטהור ב"פאליש" בית הכנסת הגדול של העיר, וחיש מהר נתמלא עד אפס מקום, וכשנכנס הרב הישיש הנ"ל לא היה יכול לעבור מרוב הצפיפות, והוצרכו להגביהו על כסא, ולהעבירו מאחד לשני, עד שהגיע לשולחן המזרח והושיבוהו לצד מרן רביה"ק זיע"א".

סיפור זה מראה בעליל, את גודל הערצה וההתבטלות שהיה לו אל מרן רביה"ק זיע"א, על אף שהיה זקן ממנו בהרבה שנים, והיה מתלמידי זקינו מרן הייטב לב זיע"א, וזאת הנחיל גם לחתנו אחריו, - כפי שידוע מההתבטלות הנפלאה שהיה להגה"צ מריסקעווע זצ"ל אל מרן רביה"ק זיע"א.

[2] וכמפורסם שהיה נצר מטע בן אחר בן לכהן הגדול מאחיו הנודע בשערים, מרנא **אליהו הכהן מאיזמיר** זצ"ל בעל **שבט מוסר** ומדרש תלפיות.

תשובתם של מרן הגה"ק מנאסויד זי"ע ומרן רביה"ק זי"ע בענין זה

תשובת הגה"ק מנאסויד זי"ע לא איחרה מלהגיע, ומסקנת דבריו היתה – שעליית "כהן" יותר חשובה מעליית "אחרון"[3], לעומת זאת כתב מרן רביה"ק זיע"א תשובה ארוכה להוכיח מש"ס ופוסקים שעליית "אחרון"[4] חשובה יותר[5], ושלחו להמרא דאתרא הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, והיתה מונחת בבית גנזיו ביחד עם תשובות נוספות בהלכה שקיבל מרביה"ק על שאלות אחרות[6], עד שבעוה"ר נאבדו בשנות הזעם[7].



ספר

לקט הקמח החדש

על או"ח

סימן א-כד

חידושי דינים, ובירורי הלכות, - ביתר ליקוט וביאור מאשר נמצא במלקטים האחרונים. מלוקטים מכמה מאות שו"ת וספרים. והזרבה מהם ספרים נדירים שלא היו בנמצא גם קודם המלחמה - ומצאתים באוצר הספרים פה אמסטרדם

גם סיפתי חיבור לטהרה מה שחנני ה' בהלכות אלו.

אספתי והיברתי ביגיעה רבה בזכות אבותי הקדושים
הק' **יעקב צבי כ"ץ**
לפני השואה אבדק"ק האידוסיבוסלו והגלילות יע"א
בן לאאמ"ו הרב הגאון המפורסם ממה"ר שלמה ז"ל
הרב דגלילות גיבצע ואח"כ אבדק"ק סובוסלו

לונדון, תשל"א

מהדורה שניה. תשנ"ץ

---

[3] כתב **בלקט הקמח החדש** להגאון **ר' יעקב צבי הכהן כ"ץ** זצ"ל אב"ד סאבאסלאוו (ח"ה, סי' קל"ו, מהדו"ת אות ו'): "**יש בידי ראיה לכך, שהעליה החשובה ביותר עבור הכהן, היא בעליית ראשון ולא באחרון** וכו', ממה שכתב במגן אברהם וכו', **אכן יש גם טעם פשוט יותר, והוא, דכיון שתורתינו הק' החשיבה את העליה הזו, שאין עולה בה ישראל, שמע מינה שהיא זו המיועדת לו וגם על ידי כך יחזק הכהן את כהונתו וכו',** ויש לי עוד כמה ראיות לכך אבל אחרי זה התבוננתי כי זה אך למותר לתור ולחפש ולכתוב עוד טעמים לזה. עכ"ל (ועיי' בשולי המאמר מש"כ עוד בדבריו).

[4] בענין דעת מרן רביה"ק זי"ע בחשיבות עליית "אחרון" בכללות, נעתיק ממה שהובא בפרקי זכרונותיו של הרה"ח **ר' מאיר שטיין** ז"ל (ספר ר' מאיר אומר עמוד תכ"ב): "כשדר רבינו בארה"ק בשנת תש"ו, ובאחד מן השבתות בימי הקיץ היה שם בן הרה"צ **ר' יואל אשכנזי** ז"ל מטבריה- קרובו של רבינו, ובקריאת התורה עלה רבינו שישי כדרכו בקודש ואחר הברכה פנה אל ר' מאיר הנ"ל (הוא היה המסדר העליות במקום המשב"ק ר' יוסף ז"ל שנסע כבר לאמריקה להכין נסיעת רבינו) ושאל ממנו: "וועלכע עליה האסטו אוועק געלייגט פארן גאסט?" ענה ר' מאיר שבדעתו ליתן לו עליית מפטיר, אמר לו רבינו: **"עה, געב אים אחרון, אחרון איז די חשובסטע עליה!"** (ואף שעוד היה מוכן עליית שביעי שהוא מהז' קרואים חיובים)" ע"כ.

[5] בשו"ע או"ח (סימן קל"ו) מובא סדר הנקראים לעלות לתורה לפי דרגת חשיבותן, ומתבאר דכל הפחות יותר בחשיבותו – מקבל עלייה מאוחרת יותר, ויוצא לפי זה דעליית "אחרון" נותנים לאחד מן העם, עיי"ש.

אלא שכתב ע"ז הלבוש (שם) "בדורות הללו מחשבין האחרון חשוב מכולם מפני שמסיים הפרשה, **ולגדול שבציבור קוראין לאחרון**" וכ"כ **במגן אברהם** (שם), **וכ"כ במשנה ברורה** (שם סק"ה): "**ועכשיו נהגו שגדול הציבור הוא המסיים הסדרא**". [ומצינו בזה ב' טעמים, בשו"ת **התעוררות תשובה** (ח"א סימן ס"ו) כתב "**משום דאין המצוה נקראת אלא על שם גומרה**", **ובפרי מגדים** (או"ח סימן קל"ח, א"א סק"ד): כתב "**מפני שמעלין בקודש**"].

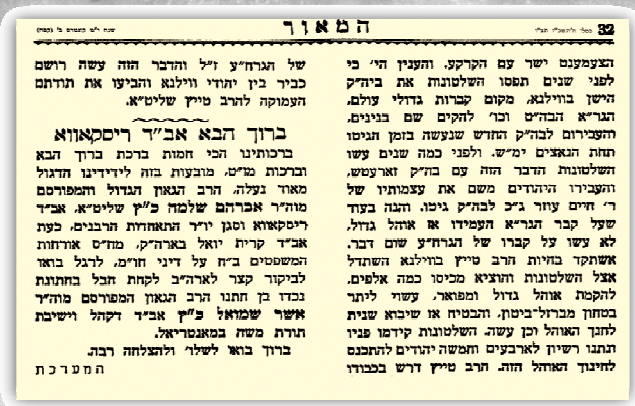
ויש לעיין האם בדורות הללו מחשבין עליית "אחרון" אף יותר מעליית "ראשון", ולפי"ז אף כשלא יהיה כהן בביהכנ"ס ג"כ יעלה הגדול לעליית "אחרון", או רק כלפי שאר העליות אמרינן דאחרון חשוב יותר מהם, אבל לא כלפי עליית "ראשון" דבזה ודאי דאין אחרון חשוב יותר ממנו, [ועיי' **בכף החיים** סימן קלה (ס"ק י"ט) שהביא דרגת חשיבות העליות לפי דעת **האר"י** הק', והביא שעליית שישי ושלישי חשובין יותר אף מעליית "כהן" עייש. ויל"ע דאולי י"ל לפי"ז דלדידן דאחרון חשוב ביותר, ה"נ חשיבותו היא ג"כ יותר מעליית כהן].

ויש להוכיח מדברי **הבית יוסף** (סימן קל"ה) [שממנו מקור דברי הלבוש והמג"א הנ"ל] שהאריך בדין אם רשאי הכהן לחלוק כבוד לאדם גדול ומופלג בדורו לעלות ראשון לתורה במקומו, והסיק להיתר, אלא שכתב וז"ל: "אלא שבדורות הללו לא הקפידו הגדולים לעלות ראשונים כי אם בעליית אחרון, **וטפי עדיף להו לעלות בסוף העולים, ולעולם גדול שבדור עולה בסוף,** ועל ידי כך לא הוצרכו הכהנים למחול כבודם לגדולי הדור". עכ"ל. [והובא דבריו גם **בכף החיים** (שם)] הרי מבואר להדיא, דאף שהרשות ביד גדולי הדור לעלות "**ראשון**" [בהסכמת הכהנים], מ"מ בדורות הללו עדיף להו טפי לעלות "**אחרון**", וחשוב להו יותר מעליית "ראשון", ולעולם גדול הדור עולה "אחרון", ואם כן הוא הדין בנידון דידן באב"ד שהוא "כהן" – אף שיכול לעלות "ראשון" – מכל מקום יותר חשוב שיעלה ל"אחרון" ומטעמים שכתבנו לעיל בשם הפוסקים.

[6] סיפר הגאון הצדיק **אב"ד דקהילתינו בב"ב** בעל ראש אליהו זצ"ל: "ועוד זאת הייתה לו תשובה אחרת מרביה"ק, **בהלכות מזוזה** ערוכה וארוכה בירור מקיף מש"ס ופוסקים, והיו התשובות מונחות בבית גנזיו, אמנם בשנות המלחמה הנוראה נאבדו, וחבל על דאבדין".

ביקור הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בצל הקודש בשנת תשכ"ז לפ"ק

שנים רבות לאחר מכן – בשנת תשכ"ז, כשכבר כיהן הגה"צ מריסקעווע זצ"ל כאב"ד ור"מ דקהילתינו בב"ב, יצא לו פעם אחת לנסוע לארה"ב כדי להשתתף בשמחת נישואי נכדו[8], הגה"צ מריסקעווע הגיע לארה"ב אור ליום שלישי פרשת ויצא ב' כסלו תשכ"ז לפ"ק, ושמחת ההתונה התקיימה למחרתו ביום שלישי בערב.



32 מאור — גליון תשכ"ז, חצי"ל — שנה לא מספרנו ב' (נסח)

והצטמצמנו ישר עם הקרקע. והענין הי' כי לפני שנים תפסו השלטונות את ביה"ק הישן בווילנא, מקום קברות גדולי עולם, הגר"א הבה"ט וכו' להקים שם בנינים, ההפכירום לבה"ק החדש שנעשה בזמן הגיטו תחת הנאצים ימ"ש. ולפני כמה שנים עשו השלטונות הסדר הזה עם בה"ק זארעטש, והעבירו היהודים משם את עצמותיו של ר' חיים עזור ב"כ לבה"ק גיטו, הגה בצדק שעל קבר הגר"א העמידו אז אוהל גדול, לא עשו על קברו של הגרח"ע שום דבר. אשתקד בחזית הרב טייץ בווילנא השתדל אצל השלטונות והוציא מכיסו כמה אלפים, להקפת אוהל גדול ומפואר, עשוי ליתר בטחון מברזל־ביטון. והבטיח או שיבוא שנית לחגך האוהל וכן עשה. השלטונות קידמו פניו ונתנו רשיון לארבעים וחמשה יהודים להתכנס לחיזוק האוהל הזה. הרב טייץ דרש בכבודו של הגרח"ע זי"ל והדבר הזה עשה רושם כביר בין יהודי ווילנא והביעו את תודתם העמוקה להרב טייץ שליט"א.

ברוך הבא אב"ד ריסקאווא

ברכותינו הכי חמות ברכת ברוך הבא וברכות מז"ט, מובעות בזה לידידינו הדגול מאוד נעלה, הרב הגאון הגדול והמפורסם מוה"ר **אברהם שלמה** כ"ץ שליט"א, אב"ד ריסקאווא וסגן יו"ר התאחדות הרבנים, בעת אב"ד קרית יואל באר"ץ, מז"ט אורחות המשפטים ב"ח על דיני חו"מ, לרגל בואו לביקור קצר לארה"ב לקחת חבל בחתונת נכבד בן תחנו הרב הגאון המפורסם מוה"ר **אשר שמואל** ב"ץ אב"ד דקהל וישיבת תורת משה במאנטריאל.

ברוך בואו לשלו' ולהצלחה רבה.

המערכת

ברכת ברוך הבא להגה"צ מריסקעווע זצ"ל שהתפרסם אז בירחון "המאור" (כסלו תשכ"ז)

שמחתו הגדולה של מרן רביה"ק זי"ע בעת שנפגש עם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל

למחרת ההתונה [ביום רביעי] הלך הגה"צ מריסקעווע זצ"ל אל מרן רביה"ק זי"ע כדי לקבל פני קדשו, מרן רביה"ק זי"ע היה אז בביהמ"ד שמתחת לביתו נאוה קודש, והכין את עצמו לתפילת מנחה, כשנכנס הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, כבר עמד מרן רביה"ק זי"ע על מקומו באמצע אמירת הקרבנות, וכשהבחינו הקהל בכניסתו, ניגשו כולם לפתח ביהמ"ד לקבל את פני האורח החשוב, מרן רביה"ק זי"ע – בשמעו את הרעש בקצה ביהמ"ד – הסתובב לאחוריו, ומיד כשראה את הגה"צ מריסקעווע זצ"ל נהרו פניו, ומרוב שמחה והתרגשות רץ עד לפתח ביהמ"ד, וקרא בקול רם: "**שלום עליכם ריסקעווער רב**"!... וכך חיבקו בשתי ידיו הק' באותות אהבה וידידות, והיה למחזה הוד[9].

הקדמת המוציא לאור

להגה"צ מקראסנא זצ"ל, הוא כותב: „מכתבו הגיעני בלילה הזה, ועין אשר ביקש אותי להשיבו מיד ע"י הדואר הראשון ע"כ הנני להשיב לו בקיצור נמרץ וכו'. והמכתב הזה עם השאלה הגיע לרבינו אז בליל ששי, ורבינו ערך תוי"ט באותו יום תשובה ארוכה ונפלאה ושלחה בו ביום, ובבואו ע"ה הוא כותב היום עש"ק וכו'.

שימה מיוחדת הי' לו לרבינו באופני עשיית המקוה כידוע, מיוסד בעיקר לצאת מחשש נפו"ם כדעת הרמב"ם והראב"ד (עיין תשו' ד"ת ח"א ח"ם סימן ל"ז). והמקוה הראשונה שבנה באמעריקא בשנת תשי"ב היתה יחידה בשיטה וכל גדולי הרבנים תפליאו את חלקי הכשרות שבה לכל הדעות, וכיניהם הגה"צ ר' יונתן שטייף זר' מיכאל דוב ווייסבאנדט זצ"ל שהיו אתים לדעה עם רבינו בכל ענייניה; ורבינו בעצמו כשביקר אצלו אויה רב או ת"ח מפורסם הי' רגיל לשלחו לראות המקוה, וראה לשמוע חוו"ד, וכולם הביעו את קורת רוחם לראות מקוה עם כל החומרות והחידודים באופן נפלא. אמנם במקום שליפי דעתו לא היתה המקוה בהכשר ויתרון, לא חת ולא נרתע מפני כל, ופעל כל מה שביכלתו לתקנה. וכאחת מתשובותיו (יו"ד סימן ס"ה) הוא מזכיר גם אודות המקוה בק"ק פאסמער וז"ל: „וכבואי למאקסיר שהיתה עיר ואם בישראל מצאתי שם שני מקוואות וכו' גם מקוה שהיתה נקי' יותר אך הוצרכו למסוך שם על איזה קולא וכו' והי' כן המנהג כמה שנים, אך אח"כ בבואי לשם מרתחי הרבה ע"י הוצאות יתירות ומצאתי בעזה"י תקנה וכו'. ובתשובה אהרת (יו"ד סימן ס"ה) אודות מקוה בלי השנתה כראוי, בקהלה נאה והמהודה עיר ואם בישראל הוא כותב: ולא אוכל למנוע מלעשות בזה כל מה שביכלי וצער גדול יש לי בדבר זה ע"כ. (עיין בתשו' ד"ח ח"א יו"ד סימן ס"ה ... ולכן מאד נפלאתי מעיר ואם במדינה אשר לא יעשו מקוה כשרה בבית הקהל אשר בכל נוכל לעשותו). ויכולים לומר שרוב מקוואות שנבנו בכשיך כל אלו השנים אחר אממחכה, הם עפ"י הוראותיו של רבנו שמסר נפשו בשביל מהרתן של ישראל, ותלי"ת הוראותיו נתקבלו בכל תפוצות ישראל.

באמור, הדבה שאלות שהגיעו אליו נשאלו בלי תשובה, מפני שלא הי' לו פנאי להשיב, אכנם אפילו מהתשובות שכתב, רובא דרובא חסרים לנו, וזה המעט שנשאר הוא ממש מיעוטא דמיעוטא, וכטיפה מן הים מהמון תשובות שכתב במשך קרוב לשישים שנה, ובכמה מהתשובותיו הוא כותב שכבר כתב או כבר האריך בענין זה במקום אחר. ולדוגמא בסימן כ"א, או צוה"פ נחשב כעומד: ובמקום אחר כאחתי דנראה מעיקר דאינו נחשב כעומד עומד וכו', בסימן ס"ג: ואנכי כבר ביארתי מהש"ס והפוסקים בדברים ברורים דצוה"פ לא נחשב כעומד וכו', בסימן ל"ח, אודות שו"ב ששוחטו בלי רשות: הנה כבר כתבתי וביארתי מדברי הפוסקים וכו'. בסימן פ"ג: ובענין חזקת הרבנות אם תתנו כבנו, כבר הארכתי בתשובה אחרת וכו', ואודות העירובין בק"ק פאסמער הי' לו קונטרס מיוחד עם ביאור ארוך ונאבד, להגה"צ מריסקעווא היתה תשובה ארוכה או כתן עדיף או אחרון עדיף, להגה"צ מצעלים הי' תשובה ארוכה או מותר לעשות ביהמ"ד מבית תיפלה של עכו"ם, וכל התשובות הללו אין זכר למו, רק זה המעט שנשאר שחלק מזה הוא משנים הקדמים מלפני המלחמה מה שעלה בידי להציל בהמדי השו"ת, ממש חוץ לדרך המטבע, וקצת מה שכתב כבר פה באמעריקא והעתקתי מקצתם טרם נשלחו אל השואל, וחלק מה שקבלתי הערות מהשואלים או שנדפסו בקונטרסים ובחיבורים שונים.

הרה"ח ר' יוסף אשכנזי ע"ה בהקדמתו לשו"ת דברי יואל מזכיר תשובה זו

---

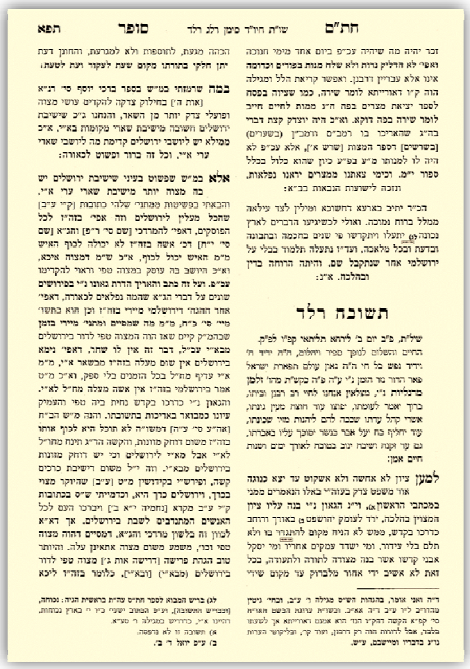
7 בהקדמה לשו"ת **דברי יואל** (עמוד ל"ג), העיד המשב"ק הרה"ח **ר' יוסף אשכנזי** ז"ל בין הדברים: "אמנם אפילו מהתשובות שכתב, רובא דרובא חסרים לנו, וזה המעט שנשאר הוא ממש מיעוטא דמיעוטא, וכטיפה מן הים מהמון תשובות שכתב במשך קרוב לשישים שנה, ובכמה מתשובותיו הוא כותב שכבר כתב או כבר האריך בענין זה במקום אחר. ולדוגמא בסימן כ"א, או צוה"פ נחשב כעומד: ובמקום אחר כאחתי דנראה מעיקר דאינו נחשב כעומד עומד וכו', בסימן ס"ג: ואנכי כבר ביארתי מהש"ס והפוסקים בדברים ברורים דצוה"פ לא נחשב כעומד וכו', בסימן ל"ח, אודות שו"ב ששוחטו בלי רשות: הנה כבר כתבתי וביארתי מדברי הפוסקים וכו'. בסימן פ"ג: ובענין חזקת הרבנות אם תתנו כבנו, כבר הארכתי בתשובה אחרת וכו', ואודות העירובין בק"ק פאסמער הי' לו קונטרס מיוחד עם ביאור ארוך ונאבד, להגה"צ מריסקעווא היתה תשובה ארוכה או כתן עדיף או אחרון עדיף, להגה"צ מצעלים הי' תשובה ארוכה או מותר לעשות ביהמ"ד מבית תיפלה של עכו"ם, וכל התשובות הללו אין זכר למו, רק זה המעט שנשאר שחלק מזה הוא משנים הקדמים מלפני המלחמה מה שעלה בידי להציל בהמדי השו"ת, ממש חוץ לדרך המטבע, וקצת מה שכתב כבר פה באמעריקא והעתקתי מקצתם טרם נשלחו אל השואל, וחלק מה שקבלתי הערות מהשואלים או שנדפסו בקונטרסים ובחיבורים שונים."

8 היה זה בשמחת הנישואין של הרה"ח **ר' פנחס לייב כ"ץ** ז"ל, בן לחתנו הגה"צ ר' **אשר שמואל כ"ץ** זצ"ל אבד"ק ד'זשישבוי ור"מ תורת משה מאנטריאל, שהתקיימה בארה"ב ביום ב' לחודש כסלו שנת תשכ"ז לפ"ק.

9 מפי הגאון הצדיק **אב"ד דקהילתינו בב"ב** בעל ראש אליהו זצ"ל ששמעו מהרה"ח **ר' ברוך הענדלער** הי"ו שנכח שם בביהמ"ד באותו מעמד, וכן סיפר נכדו הגה"צ **ר' צבי ישכר דוב כ"ץ** זצ"ל אבד"ק דושינסקיא ווילימאסבורג שג"כ נכח שם.

מרן רביה"ק זיע"א מתבונן בריקודיו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בזמר "בואי בשלום"...

שבת שבע ברכות – פרשת ויצא נערכה בצל מרן רביה"ק זי"ע, ונשאר הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לעשות את השבת בצל הקודש. בליל שב"ק ביבדו מרן רביה"ק זיע"א לעבור לפני התיבה ל"קבלת שבת" והתפלל בנעימות ועריבות[10], ובזמר בואי בשלום היה דרכו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לרקוד כי כן ראה אצל רבו **הגה"ק מנאסויד** זיע"א[11], וכן עשה גם אז בבית מדרשו של רביה"ק זיע"א, ורביה"ק זיע"א הביט עליו במשך כל הזמן והתבונן בריקודיו הרבה – דבר שלא היה דרכו בכך כלל, והיתה זאת לחידוש גדול בעיני הקהל, ומה נהדר היה מראה כה"ן בעת ההיא[12].



תשובת מרן החת"ס בענין מצות ישוב ארי"ש ומצוות התלויות בארץ
[מרן רביה"ק זיע"א מזכיר תשובה זו בספה"ק ויואל משה (מאמר שלש שבועות, אות ו') וז"ל ש"ס: וכבר ביאר זאת החת"ס בירד"ס סי' רל"ג ורל"ד, דכיון דירושלים מקודשת יותר משאר א"י מקיים היושב בה מצוה יותר מבשאר א"י... ע"י"ש]

שיח מלכים בליל שב"ק אחרי התפילה

אחרי התפילה כשסיימו הקהל לעבור להתברך מפי רביה"ק זיע"א בברכת "שבתא טבא", נשאר מרן רביה"ק זיע"א לשוחח עמו בחביבות יתירה[13] לזמן ארוך בענינים שונים.

תחילת שיחתם נסובה בעניין תשובה מסויימת בדיני מצוות התלויות בארץ מהגאון **החתם סופר** זיע"א, וכך עברה שיחתם בעניני צאנז, סיגעט, וכן הלאה, וכל כך נתארכה שיחתם, עד שכבר התחילו הציבור להגיע לעריכת השולחן הטהור, וכשראו המשמשים שמרן רביה"ק זיע"א מתעכב כ"כ – ניסו לעוררו שהזמן מאוחר כבר, משהבחין מרן רביה"ק זיע"א בכך, הגיב: **"לאז מיר געמאכט, לאז מיר געמאכט"...**, וכך המשיך בנועם שיחו עם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל[14].

---

[10] אגב יצויין, מה שכתב הגה"ח **ר' בן ציון יאקאבאוויטש** ז"ל - מנהל מוסדותינו הק' בב"ב (בספרו **זכור ימות עולם**, ח"ד, מאמר מ"ח, אות י"ב) : "אציין כאן, שרביה"ק שאל אותי כמה פעמים כשבאתי להסתופף בצל קדשו על חג הסוכות – "**האם הריסקעווער רב התפלל לפני התיבה, כי הוא הרי בעל תפלה גדול**".

[11] בספר **זכור לאברהם** (ח"ב, סי' כ"ג, הערה נו), הובא מה שסיפר כ"ק אדמו"ר **בעל דברי אמונה מתו"א** זצוק"ל תחת אחד השיחים (טבת תשנ"ד) : "**זכורני מהגה"ק מנאסויד שהתחיל כבר לרקוד ב"לא תבושי" וב"והיו למשיסה" רקד יותר, וב"ימין ושמאל" עוד יותר, עד שב"בואי בשלום" כבר רקד בכל היכל הביהמ"ד**". ע"כ.

[12] מפי הרה"ח **ר' חיים יאקאב** הי"ו מוומס"ב (והובא גם בספר אביר הרועים עמוד מ"ד).

[13] מרוב חביבות הניח מרן רביה"ק זיע"א את ידיו הק' על כתיפיו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל וכך היה משוחח איתו. כמו"כ עמדו שם ציבור קטן של כמנין אנשים - וביניהם הגה"צ ר' **נתן יוסף מייזלעס** זצ"ל והגה"צ ר' **צבי ישכר דוב כ"ץ** זצ"ל אבד"ק דושינסקי וומס"ב – והאזינו לשיח מלכים שנתארכה למשך שעה ארוכה.

[14] בספר **זקניך ויאמרו לך** (חלק י"ב עמ' 188) מביא עובדא נפלאה בשם **הגה"צ אב"ד דזשיבוי ב"פ** שליט"א, כענין זה איך שמרן רבינו שליט"א היו רגיל לשוחח שעות ארוכות עם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל ברוב חביבות, ולא חלי ולא מרגיש איך שהזמן חולף ועובר, וז"ל שם :

"מיין זיידע **הגה"צ מריסקעווע** זצ"ל איז געווען זייער חביב ביים רבין ז"ל, זייענדיג א גאון עצום, א חכם מחוכם, האט אים דער רבי זייער ליב געהאט און ער פלעגט מיט אים שמועסן בארוכות.

עס איז געווען אמאל 2-3 אזייגער ביינאכט און דער רבי האט עצויגן א לענגערן שמועס מיטן ריסקעווער רב, און די רביצין ע"ה איז געווען זייער אנגעצויגן זעעדיג ווי דער רבי שלאפט נישט נאכט נאך נאכט, אבער זי האט זיך נישט געטרויעט צו גיין פארהאלטן דעם רבין, איז זי אריין אין צימער און זיך אנגערופן צום זיידן "**ריסקעווער רב, איר לייגט זיך צו א שינת צהרים מיטאג?**", האט דער זיידע געזאגט "**ס'מאכט זיך**", האט די רביצין געזאגט "**דער רב לייגט זיך נישט אראפ ביי מיטאג, איר האלט אויף דעם רב**"...

תגובת מרן רביה"ק זי"ע על אבדן התשובה "סאיז געווען פופציג זייטן..."

בתוך הדברים, הזכיר הגה"צ מריסקעווע זצ"ל את התשובה הנ"ל שכתב אליו מרן רביה"ק זיע"א בעת שנתקבל לאבד"ק נימיז'שא, שאלו רביה"ק זיע"א על כך: "**די תשובה איז נאך דא?**", וכשענה שנאבד בשנות הזעם – הגיב רביה"ק זיע"א על כך: "**סאיז געווען פופציג זייטן**"... והיה ניכר מתוך דבריו העגמת נפש הרב שהיה לו מאבדן תשובתו הארוכה[15].

אחרון איז צו טייער...

מרן רביה"ק זיע"א הוסיף לשאלו: "**איך נהגו הקהל למעשה**"? סיפר לו הגה"צ מריסקעווע זצ"ל ששאלה זו הגיע גם ל**הגה"ק מנאסויד** זיע"א, וגם הוא כתב לו תשובה בזה, אלא דמסקנת תשובתו היתה שעליית "כהן" יותר חשובה מעליית "אחרון", והיות שק"ק נימיז'שא היתה בגלילות נאסויד – לא יכלו לנהוג אחרת מפסקו של **הגה"ק מנאסויד** זיע"א ולכן נהגו לכבדו בעליית כהן, נענה אליו מרן רביה"ק זיע"א בדרך צחות: "**קאן זיין אז זיי האבן אייך געגעבן כהן ווייל אחרון איז צו טייער**"[16]... (דהיינו שעליית כהן ההכרח ליתנו רק לכהנים, משא"כ עליית אחרון יכולין למוכרו לכל הקהל ולהרויח בזה לקופת הקהל).

מרן רביה"ק זי"ע מכבד את הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בעליית "אחרון"

למחרתו ביום השבת בעת קריאת התורה כיבד מרן רביה"ק זיע"א את הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בעליית "אחרון", וכשעלה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל על הבימה לעלות לתורה, הלך מרן רביה"ק זי"ע לקראתו, ונענה אליו: "**איך האב אייך דאך מבזר געווען אז אחרון איז חשובער**"[17]... וכאומר, שבכוונה תחילה הניח לכבודו את עליה זו האחרונה...[18]

הגה"צ מריסקעווע העדיף לעלות בהזדמניות שונות ל"אחרון" - לקיים גם דעת רביה"ק זי"ע

וראוי לציין כאן מה שסיפר בנו הגאון הצדיק **אב"ד דקהילתינו בב"ב** בעל ראש אליהו זצ"ל תחת אחד השיחים (י"א מרחשון שנת תשע"ב): "בכל פעם כשהיה מסתופף **אאמו"ר** זצ"ל בצל הקודש, היה מורה מרן רביה"ק זי"ע לכבדו בעליית "אחרון", וכפי שבירר לו לפני המלחמה – שעליה זו חשובה יותר מעליית כהן.

ואף שהוא בעצמו המשיך לעלות ל"כהן" במשך כל השנים [ואף בבית מדרשינו בב"ב היה עולה לעליית כהן] – וכפי שנהג בק"ק נימיז'שא עפ"י הוראתו של הגה"ק מנאסויד זי"ע – **בכל זאת כשנזדמן לו להחליף עלייתו ל"אחרון", כגון שהיה כהן בבית מדרשינו שהיה לו חיוב עליה משום יארצייט וכדו', אזי העדיף לעלות ל"אחרון", והורה אז לכהן לעלות לעליית "ראשון", וכל זאת משום שרצה לקיים לפעמים גם פסקו של מרן רביה"ק זיע"א בתשובתו אליו לפני המלחמה".**

פארן רבי'ן איז נישט געווען אזוי איינגענעם דעם אופן ווי אזוי די רביצין האט 'אריינגעזאגט' פארן ריסקעווער רב, האט ער זיך אנגערופן במליצת לשונו: "**מה-דאך דער ריסקעווער רב האט נישט מורא פאר זיין רביצין, און ער איז נאך דא אזוי שפעט ביינאכט, וועט ער דען מורא האבן פון די סאטמאר'ע רביצין?**"...

[15] מפי הגה"צ **ר' צבי ישכר דוב כ"ץ** זצ"ל אבד"ק דושינסקיא וומס"ב שהתלוה לזקינו זצ"ל בכל אותו הביקור בארה"ב.

[16] ספר **אביר הרועים** עמוד מ"ה.

[17] מפי הרה"ח **ר' חיים יאקאב** הי"ו מוומס"ב

[18] כמו כן סיפר הרה"ח **ר' אלימלך שלמה שווארץ** הי"ו: "כשעדיין היה מקום מגוריו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בארה"ב היה נוהג בכל שבת מברכים לבוא להתפלל בבית מדרשו של מרן רביה"ק זי"ע וזכרוני שפעם אחת בשבת מברכים כבדו מרן רביה"ק זי"ע בעליית "אחרון", ובסיום הקריאה אחרי שבירך ברכתו השניה נענה אליו מרן רביה"ק זי"ע ואמר לו: "**איר געדענקט אז מיר האבן זיך מפלפל געווען וועלכע עליה איז חשובער, איר האט געהאלטן אז כהן איז חשובער, און איך האב געהאלטן אז אחרון איז חשובער, איך האלט מיר נאך ביי מיינס**"... (והיינו שבמכוון כיבדו בעליית "אחרון" כיון שלדעתו היא חשובה יותר מכהן).

והוסיף: "וכן אני נוהג כל השנים, שבאם יש בביהמ"ד אחד שיש לו יארצייט וכדו'[19] והוא כהן, אזי מעדיף אני לעלות ל"אחרון" והכהן החיוב עולה ל"כהן" במקומי, וכמנהג אאמו"ר זצ"ל מהטעם שהזכרנו".

וכן העיד הגאון הגדול ר' **חיים יוסף דוד וויים** שליט"א בעל ויען דוד – אשר היה תלמיד מובהק מהגה"צ מריסקעווע בלמדו בישיבתינו הק' בב"ב – שהוא זוכר שכן היה דרכו במשך כל השנים לעלות לתורה לעליית כהן. והוסיף: "**חוץ מפרשיות שקלים, זכור פרה שנהג לעלות למפטיר,[20] ובפרשת זכור ופרה אף נהג לקרות בעצמו את הקריאה**"[21].

ב ש ו ל י ה מ א מ ר :

כֹּהֵן גָּדוֹל נוֹטֵל חֵלֶק בְּרִא"שׁ?

ראשון ראשון קודם או אחרון אחרון חביב

בענין העובדא שהורה מרן רביה"ק זי"ע לכבד רב אחד כהן בעליית "ראשון"

במאמר זו נתבאר דעת מרן רביה"ק זי"ע בתשובתו להגה"צ מריסקעווע זצ"ל שעליית "אחרון" חשובה יותר מעליית "כהן", מאידך הובא ג"כ דעת מרן הגה"ק מנאסוויד זי"ע שעליית "כהן" חשובה יותר, ובהערה ג' הובא שכן הוא גם דעת הגאון בעל **לקט הקמח החדש** (סי' קל"ג, מהדו"ת אות ו') עיי"ש.

אך ראה זה פלא, שבתוך דבריו שם שמוכיח שעליית "כהן" חשובה יותר, הביא עדות **ממרן רביה"ק זי"ע** בענין זה מה שבדידיה הוי עובדא, וז"ל:

"אחר זמן אירע, כאשר זכיתי לחיות אצל מרן הגאון הקדוש מפאטמאר שליט"א, וקראו אותי לעלות לכהן, ואחר כך סיפרו לי שרצו לקרוא אותי לאחרון או למפטיר, וציוה מרן הגאון הקדוש שליט"א שיקראו אותי לכהן, וכך אמר להם: "ביררתי על פי הלכה שיותר חשוב לכהן שיעלה לכהן", וברוך שכיוונתי לדעת קדושים, והן אמנם לא שמעתי את טעמו, אבל להלכה כיונתי לדעתו הקדושה", עכ"ל.

ועובדא זו תמוה מאוד, דבמאמר זו נתבאר ממקורות נאמנים להיפך, וכפי שהיה רגילים הגאון הצדיק **אב"ד דקהילתינו בב"ב** בעל ראש אליהו זצ"ל, ואחיו הרה"ח **ר' יוסף כ"ץ** זי"ל לספר מה ששמעו מאביהם הגדול-הגה"צ מריסקעווע זצ"ל – **שהיה לו תשובה ממרן רביה"ק זי"ע שעליית "אחרון" יותר חשובה מעליית "כהן"** (ועיי' בתולדות דברי איש עמוד ס"ג), **ותשובה זו כבר הוזכר בהקדמה לשו"ת דברי יואל** שכתב הרה"ח **ר' יוסף אשכנזי** זי"ל- משב"ק ונאמן ביתו של מרן רביה"ק זי"ע, עיי"ש (הובא בפנים המאמר).

כמו כן העידו כמה וכמה מאנ"ש וביניהם נכדו הגה"צ ר' **צבי ישכר דוב כ"ץ** זצ"ל אבד"ק דושינסקיא וומס"ב, ולהבחל"ח הרה"ח **ר' חיים יאקאב** הי"ו מוומס"ב, ועוד, שזכו להסתופף באותו שב"ק פר' ויצא תשכ"ז בצל הקודש, וזוכרים בבירור איך **שנשאל הגה"צ מריסקעווע זצ"ל מאת מרן רביה"ק זי"ע האם התשובה שבירר לו "שאחרון יותר חשוב מכהן", עדיין בנמצא תחת ידו.**

ובהערה י"ז אף הובא עדותו של הרה"ח **ר' אלימלך שלמה שווארץ** הי"ו מה שמונה בזכרונו, שרביה"ק זי"ע כיבד פעם את הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בעליית "**אחרון**" ואמר לו על זה: "**איך האב געהאלטן אז אחרון איז חשובער, און איך האלט מיך נאך ביי מיינם**"...

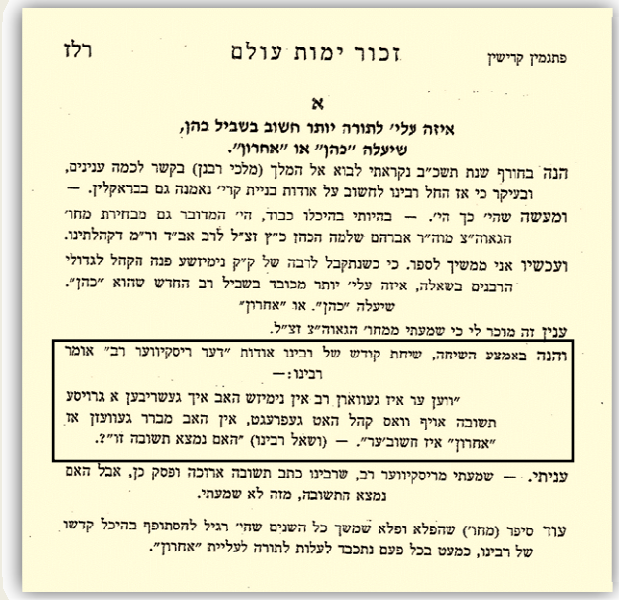
---

[19] וכמו"כ כשהיה בבית מדרשינו בחור שנעשה בר מצוה בעצם יום השב"ק – והוא כהן, אזי הורה להעביר עלייתו - עליית כהן - לחתן הבר מצוה, והוא היה עולה לאחרון. (ומהטעם שהובא בפנים).

[20] עי' **ליקוטי מהרי"ח** (סדר חודש אדר) שהביא בשם ס' שערי רחמים שכן נהג הגר"א ז"ל בכל ד' פרשיות, ומסיים ע"ז הליקוטי מהרי"ח ז"ל וכן נהג עצמו אדומו"ר הגה"ק בעל ייטב לב זצלה"ה. וכידוע שכן נהג ג"כ מרן רביה"ק זי"ע. אמנם מרן הקדושת יו"ט נהג לעלות שישי אף בד' פרשיות כמנהג הרה"ק מצאנז וכן נהג מרן העצי חיים. ועי' בזמירות ברך משה (בצל תומר פרק ט"ז ס"י) שרביה"ק הברך משה נהג מקודם כמנהג אביו, ובק"ק סאטמאר עלה למפטיר, כמנהג דודו מרן הדברי יואל.

[21] והוסיף שיתכן בטעם הדבר, משום שבשני פרשיות אלו יש שיטות שהם מה"ת, כמבואר בשו"ע או"ח סי' תרפ"ה.

ועל כולם העיד הגה"ח **ר' בן ציון יאקאבוויטש** זי"ל (בספרו זכור ימות עולם ח"ד ריש, פרק כ"ג) מנהל מוסדותינו הק' בב"ב, שמרן רביה"ק זי"ע בעצמו סיפר לו בשנת תשכ"ב שכתב תשובה להגה"צ מריסקעווע זצ"ל שעליית אחרון עדיף יותר מעליית כהן (עיי' במוסגר).



פתגמין קדישין — זכור ימות עולם — רלז

א

איזה עלי' לתורה יותר חשוב בשביל כהן, שיעלה "כהן" או "אחרון".

הנה בחורף שנת תשכ"ב נקראתי לבוא אל המלך (מלכי רבנן) בקשר לכמה ענינים, ובעיקר כי אז החל רבינו לחשוב על אודות בניית קרי' נאמנה גם בבראקלין. — **ומעשה** שהי' כך הי'. — בהיותי בהיכלו כבוד, הי' המדובר גם מבוחרת מחר הגאוה"צ מוה"ר אברהם שלמה הכהן כ"ץ זצ"ל לרב אב"ד ור"מ דקהלתינו. **ועכשיו** אני ממשיך לספר. כי כשנתקבל לרבה של ק"ק נימידסע פנה הקהל לגדולי הרבנים בשאלה, איזה עלי' יותר מכובד בשביל רב החדש שהוא "כהן". שיעלה "כהן". או "אחרון".

ענין זה מוכר לי כי שמעתי ממחר הגאוה"צ זצ"ל.

והנה באמצע השיחה, שיחת קודש של רבינו אודות "דער ריסקיווער רב" אומר רבינו:—

"וויען ער איז נעווארן רב אין נימיש האב איך געשריבען א גרויסע תשובה אויף וואס קהל האט נעפרעגט, אין האב מבורר געווען אז "אחרון" איז חשוב'ער". — (ושאל רבינו) "האם נמצא תשובה זו"?.

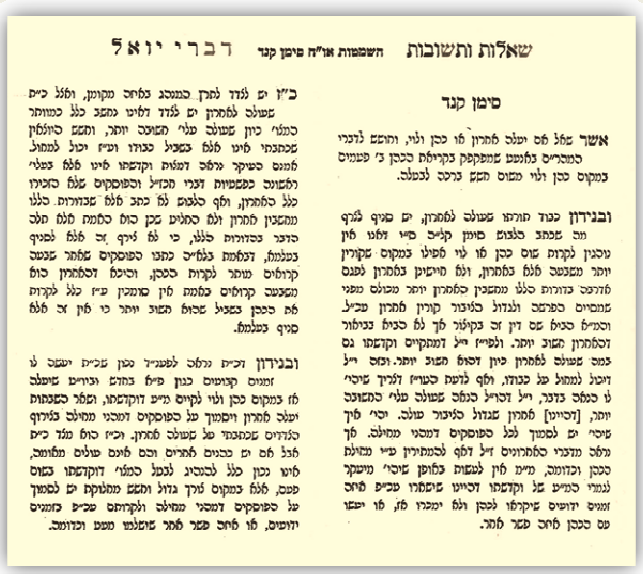
עניתי. — שמעתי מריסקיווער רב, שרבינו כתב תשובה ארוכה ופסק כן, אבל האם נמצא התשובה, מזה לא שמעתי.

ערך ספר (מחר) שהפלא ופלא שמשך כל השנים שחי רגיל להסתופף בהיכל קדשו של רבינו, כמעט בכל פעם נתכבד לעלות להורה לעליית "אחרון".

ולכן, ודאי לא נתלה ח"ו הטעות בהגאון המחבר ז"ל בעצמו, אלא באותם שסיפרו לו כן, וכמו שהעיד הוא גופיה שלא שמע כן להדיא מפי מרן רביה"ק זי"ע בעצמו, רק כתב בזה"ל: "**אחר כך סיפרו לי** שרצו וכו' וציוה מרן וכו'", ויתכן שאותם שסיפרו לו כן לא דייקו כל הצורך, והיתה איזה אי הבנה בענין, ובפרט שסיים שם "**חן אמנם לא שמעתי את טעמו**, אבל להלכה כיונתי לדעתו וכו'" ואולי היה שמיעת הסיבה משנה הבנת כל הענין, כידוע. [ואולי נשאר אז לכבודו רק עליית **כהן** או **מפטיר**, ובזה הורה מרן רביה"ק זי"ע שיותר חשוב לכהן שיעלה לכהן ולא למפטיר, אבל לא היתה הוראתו כלפי עליית "אחרון", ואף שסיפרו לו שרצו לקרוא אותו "**לאחרון או למפטיר**", אולי לא דייקו כל הצורך, וכונתם היתה להעליה **האחרונה** [דהיינו מפטיר] והוא הבין שרצו לכבדו באחרון או מפטיר].

(ועיי' גם בשו"ת **דברי יואל** (ח"ב השמטות סימן קנ"ד) **שנשאל מרן רביה"ק זי"ע** בנידון דומה, ומתחילה נטה מרן רביה"ק זי"ע לומר עפ"י דברי **הלבוש** (שהובא בפנים המאמר הערה ה') "**שבדורות הללו מחשבין עליית "אחרון" יותר חשוב מכולם**", דלפי"ז מתקיים מצות "וקדשתו" גם במה שעולה הכהן לאחרון, כיון שהיא העליה החשובה ביותר.

ואף שהסיק ע"ז דקשה לומר כן, ופשטות מצות וקדשתו הוא שהכהן עולה ראשון, ולכן א"א לעקור לגמרי את מצוות וקדשתו עיי"ש, מ"מ זהו רק באופן שנעקר לגמרי ה"וקדשתו" **והיינו באופן שאין כהנים אחרים בביהמ"ד** – וכבנידון השאלה שם, (ואולי אף עובדא הנ"ל היה בבה"ג שלא היה עוד כהנים ולכן כיבדוהו בראשון) אבל באופן שיש כהנים אחרים ולא נעקר מצות וקדשתו– שהרי עולה כהן אחר לראשון, משמע שם דבבה"ג נשאר בדעתו דשפיר עדיף שיעלה הכהן לעליית אחרון, כיון שהיא העליה החשובה יותר, עיי"ש היטב.



שאלות ותשובות — השמטות או"ח סימן קנד — דברי יואל

סימן קנד

אשר שאל מה יעשה לחתן או כהן ולוי, ומנהג לנדבי במה"ד שנתנו שמשקפין בקריאת כהן ג' פעמים במקום כהן ולוי פעמים משם נראה לכאורה.

ובנידון הנוהג שעושה לחתן, הם סיף מנף מה שנהגו בלונדון שמין קורין מיז אינו מן העיקר שיבין לקרות שוב כהן או לוי לפעול במקום שקורין ויהי משנשב פעם בחתן, וגם מיושבין בחתן לפעם בחתן, ולכאורה כל מחכבין כהן יותר מכולן מפני שמחזירים הספר ומגדול בכיבור קורין לחתן בעיל"ע, וכמ"ש בגיאל כיון שיש זה בקיאין לך עד שיגיע בניאולר ובחתן חתום יותר. ולפי"ז יל דמתקיים וקדשתו גם במה שעושה לחתן כיון דאיכ מצוה יותר. ומצה יל דיכול למנול על כבודו, ולפ לדעת קצרי לדייק מיהו ע כשהוא בנדר, ויל דכיון דנהג שעושה בניי התמונה יותר, [דהיינו] לחתן שנתול כליכור שולה. וכי לוק מיהו אם לסמוך לכל הפוסקים דמכוי מחלה. לך מלה מדברי כל'חמרוים ז"ל דלפ לכמתניתין בני מהלת כהן וכתומה, מ"מ לוי לעשות בפועל מיהו משקל לעניי כמ"ש שם וקדשתו וכיון שיעשו לכהן ולוי יכבדו לוי, או יכבדו שם כהן ולוי פעם אחר.

כ"ן ים לנדד נתן כתנב בחיה מקום, ומלנ כ"ש שעולה לחתן ים לנדד לשיט מחנה כלל כמוחר כמנני כיון שעולה עלי מצוכה יותר, ומנם כיוקמן שכתבתי לעיט מלם בשבת מבורו ומ"ש יכול לחתול חמנם כשקור אלפה דמיוש וקדשתו פיט מלם שלני לפשוט בפשיטות דנני מכיל וכפוסקים שלם כהניט כלל כ"חמרוים, ולפ כשנם לם כתב מלם שכתוכות. כללו מחנכנו לחתן ולם כחליט שכן הוש כחמת מלם חלה כיצד בכהוכות כללו, כי לם לינ זכ מלם לכתוב בשלמ, דכחמת בללי"ם מתני כפוסקים שלחר שנשב קרוקים מוכר נקרות בשבל, וכיכל דכחתן כוש משבשב קרוקים בחמת לין שוחבין ש"ל כלל לקרות לם בשבן בשבל שבוש חשב יותר כי לין זכ מלם קרוק בשלמ.

ובנירון וכ"ש מלה לפנ"ל כהן בחיה וכיוש שעשה ל זמנים קבועים כהן פ"ש בחיה וכיוש שעשה לו במקום כהן ולוי נקוים פ"ש דוקנתו, ומלה כשנתוה לו במקום מיש ויחמיך על כפוסקים דמכוי מחלה כיכול יעשה כהן ולוי גדול ומנם מחנקום יש לחמוך על כפוסקים שכ"ש כזמנים יותנים, לו לחיה מנני שחי שיחנלו משם וכדומה.

המשך יבוא אי"ה

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

ו' סיון

דוד המלך עליו השלום

וזרח השמש

דוד המלך נולד ביום חג השבועות, כמובא בספר בכור שור (עמ"ס בבא בתרא דף יג:) וזת"ד טעם קריאת מגילת רות בחג השבועות, דהנה מגילת רות נכתבה על ידי שמואל הנביא (ב"ב יד:) כדי לייחס את דוד המלך שיצא מרות, ושמה רות הלא היא על שם שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות (ברכות ז:), והיות ודוד מת בעצרת, וקיי"ל בגמרא (קידושין לח.) דהקב"ה יושב וממלא שנותיהן של צדיקים מיום אל יום, וכיוון שמת בעצרת נולד גם כן בעצרת, לכן קורין רות בעצרת ביום לידתו של דוד מלך ישראל עכת"ד, בשנת ב' אלפים תתנ"ד, לאביו ישי שהי' אחד מארבעה אנשים שמתו בעטיו של נחש (שבת נה:), ולאמו נצבת בת עדאל (ב"ב צא.), מזרע פרץ בכור יהודה, דוד נולד מהול (סוטה י:), דוד ע"פ מזלו הי' צריך למות תיכף עם לידתו אלא שקיבל שנותיו במתנה מאדם הראשון וז"ל ילקוט שמעוני (פרשת בראשית רמז מא): ד"א זה ספר תולדות אדם העביר לפניו כל הדורות הראהו דוד חיים חקוקין לו ג' שעות אמר לפניו רבש"ע לא תהא תקנה לזה אמר כך עלתה במחשבה לפני א"ל כמה שני חיי א"ל אלף שנים א"ל יש מתנה ברקיע א"ל הן א"ל ע' שנים משנותי יהיו למזל זה מה עשה אדם הביא את השטר וכתב עליו שטר מתנה וחתם עליו הקב"ה ומטטרון ואדם, אמר אדם רבש"ע יפיות זו מלכות וזמירות הללו נתונות לו במתנה ע' שנה שיחיה ויהא מזמר לפניך וזש"ה הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי, ע"כ, כשנעשה שלש עשרה שנה אמר, ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך, וז"ל זוהר הק' (שמות) פרשת משפטים: כד מטא דוד לתליסר שנין וזכה בההוא יומא דעאל לארביסר כדין כתיב (תהלים ב) יי' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך, ע"כ.

ד' סיון

- רבי ישעי' נפתלי הירץ מדינוב ב"ר דויד (הנותן אמרי שפר) תרמ"ה
- רבי משה זילבערמאן מראצפערט ב"ר נפתלי הירצקא תרפ"ה

ה' סיון

- רבי חיים מלבוב ואחיו רבי יהושע רייצס ב"ר יצחק הי"ד תפ"ח
- רבי שמואל ב"ר יעקב יושע בעל פני יהושע תקכ"א
- רבי זאב וואלף מזיטאמיר (אור המאיר) ב"ר שמואל תקנ"ז
- רבי גרשון אשכנזי אב"ד ניקלשבורג ומיץ ב"ר יצחק (שו"ת עבודת הגרשוני) תנ"ג
- רבי אליהו מזידיטשוב ב"ר יצחק אייזיק תרל"ט
- רבי מאיר מנחם מפיעטרקוב ב"ר הלל מראדישין תרע"ב
- רבי צבי חיים הורוויץ מרימנוב ב"ר אשר ישעי' תרצ"ט
- רבי ישעי' שפירא מא"י ב"ר אלימלך מגראדזיסק תש"ה

ו' סיון

- רבי חיים ב"ר בצלאל מווירמייזא (אחי המהר"ל, ספר החיים) שמ"ח
- מרן הבעש"ט הק' רבי ישראל ב"ר אליעזר תק"כ
- רבי אברהם שלום מסטראפקוב ב"ר יחזקאל שרגא משינאווא ת"ש
- רבי חיים טייטלבוים אב"ד טעטש ב"ר אלי' בצלאל תש"ד

ז' סיון

- דוד מלך ישראל חי וקים בן ישי ב"א תתקכ"ד
- הגר צדק מווילנא אברהם בן אברהם תק"ט
- רבי ישכר בעריש מזידיטשוב ב"ר יצחק אייזיק מכפר סאפרין תקצ"ב
- רבי יעקב שמשון הלוי קאנגער מטשחויב- קלויזנבורג ב"ר משה מסאניק תש"ב
- רבי ברוך מקאמארנא ב"ר שלום תש"ג
- רבי צבי הירש כהנא מספינקא ב"ר נחמן תש"ד
- רבי אהרן משה לייפער מגרוסווארדיין ב"ר ישכר דוב בערצי מסאטמאר תש"ד
- רבי זעליג ראובן בענגיס אב"ד ירושלים (לפלגות ראובן) ב"ר צבי תשי"ג

רועה נאמן

הי' מאוס בעיני אביו, מפני שכשהי' קטן, הי' מתנבא ואומר, עתיד אני להחריב את מקומות הפלשתים, ולהרוג מהם אדם גדול ושמו גלית, ועתיד אני לבנות בית המקדש, מה עשה בו אביו הניחו לרעות את הצאן, (מדה"ג דברים ה יז), עיין עוד בילקוט המכירי תהלים קיח כח, דוד שהי' רועה את הצאן במדבר, הי' מסתכל על המדבר ועובד ה', והי' משבח ואומר "כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך וגו', ובלילה בזמן שכולם ישנים על מטותיהם, הי' הוא יושב במדבר,

ומסתכל לשמים, בירח, כוכבים ומזלות, וצבא השמים, ומשבח ומרומם להקדוש ב"ה, (זהר חדש שה"ש סז), בדק לדוד בצאן, ומצאו רועה יפה, הי' מונע הגדולים מפני הקטנים, והי' מוציא הקטנים לרעות, כדי שירעו עשב רך, ואחר כך מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית, ואחר מוציא הבחורים שיהו אוכלים עשב הקשה, ולא נהגם אלא במדבר להרחיקם מן הגזל, אמר לו הקב"ה, נמצא אתה נאמן בצאן בא ורעה את צאני (שמו"ר ב, ב).

משיח ה'

בן כ"ט שנה הי' כשנמשח בשמן המשחה ע"י שמואל הנביא, וז"ל מדרש ילקוט המכירי (תהלים קיח, כח) והי' הדבר טמון עד עשרים ושמנה שנים, כיון שאמר לו הקדוש ב"ה לשמואל "לך ואשלחך אל ישי בית הלחמי (שמואל–א טז ז) ואמר לו ישי "עוד שאר [נשאר] הקטן והנה רועה בצאן" כיון שבא התחיל השמן מבצבץ ועולה, אמר לו הקב"ה "קום משחהו כי זה הוא", פינה השמן על ראשו ונקרש כאבנים טובות ומרגליות, חזר הקרן מלא כמו שהי', וישי ובניו היו עומדים ברתת ואימה, אמרו: לא בא שמואל אלא לבזותינו ולהודיע לישראל שיש לנו בן פסול, ואמו של דוד שמחה מבפנים ועצבה מבחוץ, כיון שנטל כוס ישועות שמחו כולם, ע"כ, "קום משחהו" בגערה אמר לו, קום מלפניו, משיחי עומד ואתה יושב, (מדה"ג דברים א יז), ויקח שמואל את קרן השמן וימשח אותו בקרב אחיו ותצלח רוח ה' אל דוד מהיום ההוא ומעלה (שמואל–א טז יג) עיין רד"ק ותצלח רוח ה' אל דוד, כתרגומו ושרת רוח נביאה מן קדם ה' על דוד, וגו' וכן רוה"ק נולדה בו מהיום ההוא ומעלה ואמר השירים והמזמורים ברוח הקודש שנולדה בו, כי בכלל רוח ה' רוח הקודש, עכ"ל. ואחר שנמשח הי' ה' עמו, והצליח בכל דרכיו, והרג את גלית הפלשתי בחמשה חלוקי אבנים, שאול המלך נתן לו את בתו מיכל לאשה, ויצא דוד בכל אשר ישלחנו שאול ישכיל וישמהו שאול אל אנשי המלחמה וייטב בעיני כל העם וגם בעיני עבדי שאול (שמואל–א יח ה), והי' מנצח בכל מלחמותיו, עיין מו"ק טז: שהי' זורק חץ ומפיל שמונה מאות חלל בפעם אחת.

דוד מלך ישראל

בן שלשים שנה דוד במלכו ארבעים שנה מלך, בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים, ובירושלים מלך שלשים ושלש שנה על כל ישראל ויהודה, (שמואל–ב ה ד–ה), שלשים ושתים ומחצה היו – אלא בשביל לחלוק לו כבוד לירושלים הוא מונה אותן שלימות, (ירושלמי ר"ה פרק א ה"א), עיין בקדושת לוי (לקוטים) וז"ל: שנותיו של דוד שבעים שנה, משנותיו של יוסף ויעקב ואברהם, [והיא מהזוה"ק פרשת וישלח, וכבר עמדו בזה המפורשים דהלא כתיב שאדם הראשון נתן לו שבעים שנה משנותיו, ולמה הוצרכו גם הם לתת לו, ואם כבר נתנו לו הי' לו לחיות ק"מ שנה, והוא לא חי אלא ע' שנה, ותירצו המפורשים דשבעים שנה של אדם הראשון כשחטא נפגמו, ואינם מועילים לדוד המלך ע"ה, ולכן האבות ויוסף נתנו לו ע' שנים, אי נמי שדוד המלך ע"ה לא הי' ישן כלל, ולא טעם טעם מיתה, נמצא שחי ע' שנה מן הימים וע' שנים מהלילות, (מדבר קדמות להחיד"א)] דהיינו ל"ז שנה מיוסף מה שחסר נגד שנותיו של יעקב, ומאברהם ה' שנים מה שחסר נגד שנותיו של יצחק, ומשנותיו של יעקב עד שנותיו של אברהם שמונה ועשרים שנה, ונמצא שנותיו שמאברהם ויעקב שלשה ושלשים שנה, נגד זה מלך שלשה ושלשים שנה על כל ישראל, כי בחברון שמלך שבע שנים לא מלך על כל ישראל, ובאמת איזה שנים קיבל דוד מאבות, שנותיו האחרונים, והנה אמרו חז"ל (שבת קנב.) תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם, ונמצא קיבל שנותיהם האחרונים המחוכמים ביותר, וזהו הרמז בזוהר דוד מלכא לא קיבל מלכותא עד דאתחבר באבהן, כי השנים שקיבל מאברהם ויעקב הם ל"ג שנים וכנגד זה מלך על כל ישראל ל"ג שנים עכ"ל, עשה הקב"ה לדוד המלך, רגל אחת מהמרכבה העליונה כמו האבות, ולכן נטל המלכות בחברון דוד המלך שבע שנים בכדי להתחבר אתם, (זהר בראשית דף צט ע"א).

תהלה לדוד

שבעה רועים, דוד באמצע, אדם שת מתושלח בימינו, אברהם יצחק יעקב ומשה בשמאלו, (סוכה נב:), שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל, משה ודוד, (יומא פו:) כל מה שעשה משה עשה דוד, משה הוציא את ישראל ממצרים ודוד הוציא את ישראל משעבוד גליות, משה עשה מלחמה ודוד עשה מלחמה, משה מלך על ישראל ויהודה, ודוד מלך על ישראל ועל יהודה, משה קרע לישראל את הים ודוד קרע לישראל את הנהרות, משה בנה מזבח ודוד בנה מזבח, זה הקריב וזה הקריב, משה נתן חמשה חומשי תורה לישראל ודוד נתן חמשה ספרים שבתהלים לישראל, (מד' שוחט א ב), דוד הי' נחשב בין המ"ח נביאים, מי הם נביאים הראשונים דוד שמואל שלמה (סוטה מח:), דוד לא שלט בו יצר הרע, (ב"ב יז.) אמר רב אושעיא א"ר אחא, ה"ק (דוד): מעולם לא עבר עלי

ה' סיון

- **רבי יהושע העשיל מהאליוב** (תלמיד הרה"ק מאפטא) **ב"ר יעקב** (נחלת יהושע) **-תרי"ב**
- **רבי איתמר לייפער מבישטינא ב"ר ישכר דוב בערצי מסאטמאר -תש"ד**

ט' סיון

- **רבי משה רבקש ב"ר נפתלי הירש** (באר הגולה) **- תמ"ד**
- **רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב ב"ר ישכר בעריש - תרל"ג**
- **רבי יחיאל מיכל מראדוויל-בראד ב"ר לוי משה יהודה - תש"ד**

י' סיון

- **רבי בנימין זאב וואלף מבאסקאוויץ ב"ר שמואל הלוי קעלין** (מחצית השקל) **- תקע"ה**
- **רבי משה מראזוואדאב ב"ר אליעזר מדזיקוב - תרנ"ד**
- **רבי יצחק לייפער מבארשא ב"ר יוסף - תש"א**

חצות לילה בשינה. רבי זירא אמר: עד חצות לילה היה מתנמנם כסוס, [שהיא ששים נשימות, סוכה כו:] מכאן ואילך היה מתגבר כארי. רב אשי אמר: עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה, מכאן ואילך בשירות ותשבחות. וגו', ודוד מי הוה ידע פלגא דליליא אימת, השתא משה רבינו לא הוה ידע, דכתיב (שמות י"א) כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים, מאי כחצות אילימא דאמר ליה קודשא בריך הוא כחצות – מי איכא ספיקא קמי שמיא אלא דאמר ליה (למחר) בחצות (כי השתא), ואתא איהו ואמר: כחצות, אלמא מספקא ליה – ודוד הוה ידע – דוד סימנא הוה ליה, דאמר ר' אחא בר ביניה א"ר שמעון חסידא: כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו, מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר. כיון שעלה עמוה"ש נכנסו חכמי ישראל אצלו, א"ל וגו', (ברכות ג:) עי"ש עוד תירוצים בגמ', גבורה תורה וענווה, שלשתן נמצאו בדוד, (מדרש שוח"ט יח כח).

ובא השמש

שבעים שנה מיום ליום היו ימי חייו עלי אדמות, יום פטירתו – הוא יום לידתו – היתה בחג השבועות שחל להיות בשבת, בזמן המנחה, בשנת ב' אלפים תתקכ"ד, וז"ל בירושלמי (ביצה פרק ב ה"ד) דוד מת בעצרת [אחר שהתחילו להקריב שלמים, פני משה] והיו כל ישראל אוננין [ולא היו יכולין להקריב כל הזבחים עד למחר לרוב שהיו להם] והקריבו למחר, ע"כ, אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, הודיעני ה' קצי, אמר לו: גזרה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם. ומדת ימי מה היא, – גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם. ואדעה מה חדל אני – אמר לו: בשבת תמות. – אמות באחד בשבת – אמר לו: כבר הגיע מלכות שלמה בנך, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא. – אמות בערב שבת – אמר לו: (תהלים פד) כי טוב יום בחצריך מאלף. טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח. כל יום השבת הי' לומד כל היום, והמלאך המות לא הי' יכול לו כי לא פסק פיו מללמוד תורה, אמר מה אעשה, הי' לו לדוד פרדס מאחורי ביתו, בא מלאך המות עלה על האילנות והתחיל לנענע אותם בחזקה ונעשה ע"ז רעש גדול, יצא דוד לראות מה היא הרעש, כשירד מהמדרגות נשברה מדרגה תחתיו, נשתתק מלימודו ונפטר לבית עולמו, שלח שלמה לבי מדרשא: אבא מת ומוטל בחמה, וכלבים של בית אבא רעבים, מה אעשה, שלחו ליה: חתוך נבלה והנח לפני הכלבים, ואביך – הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו. ולא יפה אמר שלמה (קהלת ט) כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת, (שבת ל:), הניח עליו וילון ופרש עליו, כדי שלא תרד עליו השמש, ויש אומרים לנשרים קרא ופרשו עליו כנפיהם, (רות רבה ג, ב).

ספר תהלים

דוד כתב ספר תהלים ע"י עשרה זקנים, ע"י אדם הראשן, וע"י מלכי צדק, וע"י אברהם וע"י משה וע"י הימן וע"י ידותון וע"י אסף וע"י שלשה בני קרח, (ב"ב ט"ו), רב הונא בשם ר' אחא אמר אע"פ ע"י עשרה בני אדם נאמרו ספר תהלים מכלהון לא נאמר על שמותם אלא ע"י דוד מלך ישראל, משלו משל למה"ד לחבורה של אנשים שמבקשים לומר הימנון למלך [שיר של שבח, מהר"י הכהן], אמר להם המלך כלכם נעימים כלכם חסידים כלכם משבחין לומר הימנון לפני, אלא איש פלוני יאמר על ידי כלכם, למה שקולו ערב, כך בשעה שבקשו עשרה צדיקים לומר ספר התהלים אמר להם הקדוש ב"ה כלכם נעימים וחסידים ומשובחים לומר הימנון לפני אלא דוד יאמר על ידי כלכם, למה שקולו ערב ההי"ד (ש"ב כ"ג) ונעים זמירות ישראל, רבי הונא בשם רבי אחא אמר מי מנעים זמירותיהם של ישראל דוד בן ישי, (שה"ש רבה ד), ספר תהלים כולו יראת שמים, (מהרש"א ע"ז י"ט.), ידוע שדוד המלך עליו השלום אמר כל המזמורים ברוח קדשו בשביל כל ישראל, (יסוד שורש ועבודה בהקדמה), דוד המלך עליו השלום הי' מתפלל על כל הענינים שצריכים ישראל עד ביאת משיחנו, על החולים שיתרפאו, על הבריאים שלא יחלו, ועל פרנסתם שיתברכו ולבטל מהם כל הגזירות קשות וכו', (מאור ושמש משפטים), אילו ידעתם, אמר הרה"ק בעל צמח צדק זצ"ל, כחם של פסוקים תהלים ופעולתם בשמי מרום, הייתם אומרים אותם בכל עת, תדעו שמזמורי תהלים שוברים כל המחיצות ועולים בעילוי אחר עילוי, בלי שום הפרעה, ומשתטחים לפני אדון עולמים, ופועלים פעולתם בחסד וברחמים, (קובץ מכתבים בשם הרה"ק בעל הצמח צדק מליבאוויטש זי"ע), מי שחשקה נפשו לדבקה בו יתברך ובשבחיו, אז ידבק עצמו בספר תהלים, וכבר אמרו רבותינו ז"ל שהתפלל דוד המלך ע"ה שיאמרו זמירותיו בבתי כנסיות ובתי מדרשות, כי אין לנו דבר גדול יותר מספר תהלים שכלול מן הכל, מרבים שבחים להשם יתברך, ורבים מזמורים הם על התעוררות התשובה, ורבים מזמורים הם של בקשות מחילה וסליחה והכל מיד ה' השכיל דוד המלך ע"ה ברוח הקודש, והאומר תהלים הוא כמתפלל והוא גם כן כעוסק בתורה, כי כבר ביקש דוד המלך ע"ה שיהיו מקבלין שכר הקוראים בתהלים כעוסקין בעמקי התורה בנגעים ואהלות (שלה"ק ענין ס"ת וענין ב"ה).

ו' סיון

מרן רבינו אור שבעת הימים
הבעל שם טוב הקדוש זי"ע

תוקף קדושתו

מרן הק' אור שבעת הימים הרה"ק רבי ישראל בעל שם טוב זי"ע, מי הוא האיש אשר לא יחרד וילפת עת תעלה ברעיונו שמו הקדוש, אשר אבן מקיר תזעק מקדושת אדונינו הבעש"ט הקדוש, וממנה יתד וממנה פינה לאור החסידות המבהיק בכל העולם כולו, אשר עליו כתב בספה"ק אגרא דכלה (ר"פ בראשית) כי בראשי"ת ראשי תיבות א'ור ת'ורת ר'בינו י'שראל ב'על ש'ם, אשר בשבילו נברא העולם, האי עיר וקדיש אשר מן שמיא נחית להאיר בתוך חשיכת הגלות

לבני ישראל באור עבודת השי"ת, וכמו שמביא בספר מפעלות הצדיקים (נדפס בלבוב תרט"ז) בשם המגיד הקדוש מטשערנאביל, כי כל מה שיאנח איש הישראלי וישבר לבו בהרהורי תשובה עד ביאת המשיח, הכל הוא מכח הבעש"ט הקדוש, ובזכותו נזכה גם כן להוושע בתשועת עולמים בקרוב, וכמ"ש בספה"ק דגל מחנה אפרים (פ' בשלח) על דברי התרגום ובני ישראל נפקין בריש גלי, ברי"ש ראשי תיבות ר'בי י'שראל ב'על ש'ם, אשר בזכותו נפקין מן גלותא.

ותפול על האדם אימתה ופחד בראותו דברי קדשו של הרב הקדוש רבי מנחם מענדל מוויטעבסק, מה שכותב בספרו הקדוש פרי הארץ (מכתב ב'), וזל"ק, היה היה דבר השם ביד הבעל שם טוב ויגזור אומר ויקם, אחד היה, ומהקדמונים לא קם כמוהו, ואחריו לעפר מי יקום, עכ"ל.

ופוק חזי מ"ש הקדוש מקאמארנא בספה"ק היכל הברכה (פ' ואתחנן) על מרן הבעש"ט, שכשהיה לומד תורה עם התלמידים הקדושים, היה אש מלהטת סביבותיהם, ומתקבצין מלאכי השרת, והיו שומעין הקולות והברקים ואמירת אנכי ה' אלקיך מפי הש"י, ובספרו מגילת סתרים מאריך עוד מקדושת הבעש"ט, אשר היתה קדושתו נורא מאד מיום הוולדו, והיה מדבר עם נשמת הצדיקים ועם אליהו הנביא, ובפרטות עם מרן אלקי האר"י שהיה שכיח אצלו בכל שעה, והיה בקי במעשה בראשית ובמעשה מרכבה ובכל התורה כולה, ובשיחות כל בריח ובדיה, ושיחות מלאכי השרת, והיה מלא אהבת הש"י ויראת הש"י, וכל מדות טובות חסידות וענוה ואהבת ישראל, והיה צופה מסוף העולם ועד סופו, וכשראה שום כלי כגון ספסל ושולחן אמר כל המחשבות שהיו להאומן כשעשה זה הכלי, עיי"ש מה שהאריך מקדושתו הנשגבה, ובספרו נוצר חסד (פ"ו מ"ו) כתב על הבעש"ט בזה"ל, אחרון שבדורינו, שארית ישראל, וגדול מן הנביאים, מרן אלקי קודש קדשים, אשר זכה ע"י אמונתו באלהיו ודביקות נפשו בהשם, שנעשו על ידו נסים כמו לרבי חנינא בן דוסא, אותן דברים מבהילים לא נראה ולא נשמע מימות התנאים, ורוח הקודש ושכינה שורה עליו בקביעות, והיה לו השגות עליות נשמה ועליות פרדס, השגה ממש של רבי עקיבא וחבריו.

ומסופר שפע"א בא אל הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע אחד מנכדי מרן הבעש"ט הק', וביקש ממנו כתב המלצה עבורו כדי שיוכל לקבל כסף לנשואי בנו. ובתחילה סירב לתת לו המלצה, באמרו שאינו נוהג לתת המלצות כאלה, אך הלה נשאר שם בבעלזא על חג השבועות, ובעת ההפסקה באמצע תפילת החג, קרא לו הרה"ק לחדרו ואמר לו: "הבעש"ט הקדוש היה חתיכת אש שירדה מן השמים בלבוש אדם, הכנס אלי אחרי החג ואתן לן את המכתב שאתה מבקש".

ובספר הקדוש תולדות יעקב יוסף (פ' בלק) כתב וז"ל: אחיה השילוני שקיבל ממשה רבינו עליו השלום והיה מיוצאי מצרים, ואחר כך מבית דינו של דוד המלך עליו השלום, והיה רבו של אליהו הנביא, הוא היה רבו של מורי זלה"ה, ובספה"ק עבודת ישראל (פ' יתרו) כתב שהיה מושל הבעש"ט אפילו על שרי מעלה למנות אותם כרצונו, ובספה"ק בית אהרן מביא, שפעם כאשר קיבל הבעש"ט את השבת על פני השדה היה שם צאן רועים, והגביהו את רגליהם הראשונים למעלה ועמדו רק על ב' רגליהם האחרונים כעמידת איש, כי את הכל העלה ברוב קדושתו, ומתאמרא בשם רבינו הקדוש מלובלין שאף אם יבא אדם ויאמר שראה את הבעש"ט שעשה סולם ועלה לשמים בחיים חיותו אאמין לו, וכ"כ בספר זכרון טוב להרה"ק מנעשחיז (דף ט' ע"ג) כי לכל המעשיות שמספרים מן הבעש"ט ראוי להאמין, כי הגם אם לא היה המעשה בפועל ממש, אבל היה בכוחו וודאי.

עבודת ישרא"ל

התולדות סיפר שפעם אחת עמד כלי גדול עם מים בחדר שהתפלל בו הבעש"ט הק' וראה בשעת תפלתו איך שהמים נעים ונדים, וזה מהשראת השכינה שהי' על הבעשטה"ק ומזה רעדה הארץ כמו שכתוב מפני אשר ירד עליו ד' באש ויחרד כל ההר מאוד ואצל הבעש"ט לא הי' ניכר הרעדת הארץ רק על המים הי' ניכר מאוד ותלמידו הה"ק רבי דוד פורקעס זי"ע סיפר שפעם אחת התפלל הבעש"ט הק' בהיותו על אם הדרך בבית אחד בכותל מזרח וסמוך לכותל מערב עמדו חביות מלאות תבואה וראו שהתבואה רועדת.

וסיפר המגיד הק' ממעזריטש זי"ע דפעם אחת ביו"ט והבעש"ט התפלל שחרית לפני התיבה והיו מתפללין בחשק גדול ובזעקות גדולת והמגיד דהק' לא הי' יכול לסבול הזעקות כי הי' חולה גדול ויצא מביהמ"ד והתפלל בחדר קטן אצל הביהמ"ד וקודם מוסף הלך הבעש"ט למקוה ובא להחדר שהי' שם המגיד ללבוש הקיטל כי הי' צריך לברך טל (או גשם) ואמר המגיד שהי' מכיר בעת שהי' על הבעש"ט הק' השראת השכינה, ועתה כשראה אותו הכיר בו שיש עליו השראת השכינה כי אינו בזה העולם וכשלבש הקיטל נקמט הקיטל על כתיפיו ואחז המגיד בהקיטל לפשטו מקמיטתו וכאשר רק נגע התחיל לרעוד ואחז בשלחן שהי' שם וגם השלחן התחיל לרעוד והבעש"ט כבר הלך משם והוצרך המגיד להתפלל ולבקש מהש"י שיקח ממני דבר זה כי אין בכחו לסבול.

אחר פטירתו של הבעש"ט הק' הי' להמגיד הק' פאטשיילעי (מטפחת) ממנו וראה עלי' מעט טאבאק מן הבעש"ט שנשאר עליו מחייו ואחזו כל כך יראה עד שהתעלף.

ד' עמו והלכה כמותו

בס' ישועת ישראל (מהה"ק רבי אליעזר חיים מיאמפלי זי"ע) כותב איך שהה"ק רבי דוד לייקעס זי"ע נתקרב להבעש"ט הק' שהוא הי' מליטא ושמע את שמע הבעש"ט ושהוא חידוש ונסע למעזיבוזש להכירו והגיע שם ביום ה' בלילה ואחר תפילת ערבית ערכו שלחן והבעש"ט ישב בראשו והוא ישב בשלחן בסוף מול הבעש"ט פנים אל פנים והבעש"ט אמר לאנשיו שכל צדיק בדור רואה פגם של דורו והתיקון של דורו והאר"י הק' בדורו תיקון כוונת המקוה ויחודים לפי ערך דורו, ובדור זה אני הצדיק הדור ואני רואה שצריכים יחודים אחרים והתחיל לומר כוונת ויחודים ולא קיבלו ממנו תלמידיו בין כך ראה רבי דוד את הבעש"ט כמו שהתעלף ולא נתפעלו ומזה

תלמידיו והוא רבי דוד נרדם על השלחן ובחלומו רואה איך שנשמתו יצא ממנו והולכת בעולם העליון וראה שם הרבה נשמות מסתובבים פתאום יצא כרוז ישראל בן שרה בעש"ט הולך והיו הרבה נשמות שבקשו שהבעש"ט הק' שיתקן אותם והמלאכים לא הרשו להם הנשמות שילכו אחרי הבעש"ט ואותו נתנו רשות שילך אחריו וכן עשה, וראה איך שהבעש"ט נכנס להיכל של האר"י הק' ואמר האר"י ישראל בני שב לימיני ושאל אותו מה שלומו וענה לו דאתה היית צדיק הדור ותקנת לצורך יחודים וכוונת המקוה עתה אני הוא הצדיק הדור בעולם העש' והנני רואה שצריכים כוונות אחרות והאריז"ל אמר לו שצריכים לכוין כוונות שלו אמר לו האר"י הק' שילכו להיכל של משיח ונשאל אותו על הדרך ג"כ עמדו הרבה נשמות ובקשו משני הצדיקים שיעשו להם טובה ולא הניחו אותם המלאכים שילכו אחריהם רק לו לרבי דוד נתנו רשות, והם באו להיכל של משיח וההיכל הוא חורבה והמשיח הק' יושב על הארץ וגופו מלא מכות ופצעים מצרות ישראל והרים משיח את עצמו מעל הארץ ואמר להם בני מה אתם צריכים ממנו והם אמרו לו טענותיהם וענה להם שהוא לא יכריע ביניהם רק נלך כולנו להבית דין של מעלה והם יכריעו, והם הלכו להבי"ד של מעלה ולא הניחו להנשמות שילכו אחריהם רק לו לבד והוא רואה איך שהם מציעים טענותיהם לפני הבית דין שלמעלה ויצא הפסק דמי שצריך תיקון על חטאת נעורים שיכוין כוונת המקוה מהבעש"ט, אני ישנתי והבעש"ט הק' הקיץ ושאל לתלמידיו האם כוונות שלי לא יכוונו והם בדעתם שלא יכוונו אותם ועמד הבעש"ט הק' והקיץ אותו ואמר לו דוד בני עמוד על רגליך ותעיד מה שראו עיניך ומה ששמעו אזניך.

והגה"צ רבי מאטיל סלאנימער ז"ל סיפר כי התולדות הי' צועק לפעמים באמצע התורה של הבעש"ט "אין אר"י שטייט אנדערש" ופעם בליל שבת למד הבעש"ט עם האר"י איזה מאמר והעיר הבעש"ט את רבי זאב קיצעס שישן שם שיהי' עד שכך למד עמו האר"י הק' אם יצעק התולדות שלא כך כתוב בהאר"י וכך הי' שלמחרת בעת שחזר הבעש"ט על המאמר צעק התולדות אין אר"י שטייט נישט אזוי וקרא הבעש"ט לרבי זאב קיצעס להגיד שכך שמעו למד עם האר"י ז"ל.

עם נשמת התבואות שור

סיפר מרן הק' משינאווא זי"ע שפ"א הגיע הבעש"ט הק' לעיר א' ובעה"ב א' עשה סעודה לכבודו והזמין את הרב והדיינים משם ובשעה שהביאו הבשר נתהווה שאלה על עצם מהעוף והרב והדיינים וכו' לא רצו לפסוק בפני הבעש"ט הק' ע"כ הגישו השאלה להבעש"ט שאל הבעש"ט לבעל האכסניא אם כל אחד מבני הבית ישנם כאן אצל השלחן ענה כן, ושאל הבעש"ט אם אף א' אינו חסר והשיב לו הבעה"ב שיש לו עוד בן אמנם מאז שנולד לפני י"ג שנים לא נשתנה רק נשאר כאבן דומם והיום נעשה בר מצוה, נתן הבעש"ט המקל לא' וצוה לילך להבחור ולומר לו שהבעש"ט צוה שיבוא להשלחן וכשאמר לו כנ"ל ישב על המטה ואח"כ עמד ולבשוהו ספאדיק ובעקישע ובא להשלחן שישבו הבעש"ט והמסובין כשהבעש"ט הק' ראה אותו עמד מלא קומתו לפני הבחור ונתן לפניו כסא וישב אצלו והגיש השאלה לפניו ואמר לו "זאל דער רבי פסק'נען" והביט הנ"ל עליה ואמר כשר, אח"כ צוה הבעש"ט להחזירו וכשיצא עמד עוה"פ לפניו מלא קומתו וכשהשכיב עצמו על המטה נסתלק תיכף, ואמר אח"כ הבעש"ט שזה הי' הגאון בעל התבואות שור זצ"ל כי פ"א מיהר בערש"ק לילך למקוה ובאה אשה אחת בשאלה על עוף ופסק במהירות טריפה, ובעוף זה הי' גלגול מנשמה שאחר כמה טלטולים הגיע לעוף כשר וליהודי ובזה שהטריפה נדחית עוד פעם, וכשבא הגאון הנ"ל למעלה הזמין אותו לדין תורה ופסקו שצריך לירד עוה"פ ושהנשמה יגולגל עוה"פ בעוף ושיפסוק כשר, וביקש התבואות שור היות שלא חטא בכלום רק בזה על כן רוצה להיות כאבן דומם שלא יהא לו נסיון לקלקל ח"ו ועכשיו נתגלגלה הנשמה הנ"ל בזה העוף והבעש"ט הק' ראה זה ברוח קדשו ע"כ בא לעיר הזאת לתקנם.

במיתתם קרוים חיים

איש אחד מחסידי הבעש"ט ז"ל היה חשוך בנים ר"ל ולעת זקנתו של הבעש"ט אמר לו בשנה זו יהיה לך בן זכר רק תצטרך לשמור אותו ששה שנים רצופות שלא להסיר השגחה מעליו וכשנולד לו התינוק תיכף שכר לאיש שיהיה תמיד אצל התינוק ואחר שנתים נפטר הבעש"ט ז"ל וכשהגיע התינוק לשנה החמישית היה אצלו משרתת, ופעם אחת ראתה שאיש שחור מוליד דוב שמרקד ורצתה ג"כ להסתכל ותיכף נזכרה בהילד וחזרה לביתה ולא היה הילד בבית ואחר שחפשו בכל העיר לא נמצא ונסע אביו לעיר מעזשיבוז וספר דאגתו לפני הצדיקת אדיל'ע בת הבעש"ט ז"ל ותאמר לו אין אני יודעת כלום רק זאת אני יכולה לעשות בשבילכם, אלך על ציון אבי ז"ל ומה שיאמר לי אספר לכם, וכשחזרה מהציון אמרה שאבי ז"ל צוה שתסעו למשל לצד מזרח כסדר וכל מקום שתבואו לפוש או לבית מלון ללון תספרו תיכף להבע"ב דשם מה שאירע לכם וכך נסע שמונה שבועות כסדר ובפעם אחת בא לכפר אחד והיה קודם חצות היום ומהר להניח תפילין להתפלל ותיכף נזכר שלא ספר לבעל האכסניא כלום וקרא אותו בבקשה, שמעוני מה שאספר לכם, וכשגמר המתין הבע"ב עד שהניח תפילין ואמר לו כפי הנראה נמצא הילד שלכם בכפר הזה כי האדון של הכפר הזה איש זקן מאד ואין לו בנים והכומרים אמרו לו אם יהיה באפשרות לחטוף איזה תינוק מילדי העבריים ולהמיר דתו והילד הזה יהיה נחשב לו כבנו ממש וזה ערך תשעה שבועות שהביא אחד מילדי העבריים והיום יום המוגבל להמיר הילד והרבה אדונים וכומרים באו היום לשמחה הזאת רק ממתינים על המיטראפאליט שהוא ימיר אותו והתחיל לבקשו עשו לי איזה טובה אצל האדון שלכם ויאמר לו אשר האדון רשע ושונא ישראל הוא אשר כמוהו לא נמצא שאין יכול להסתכל בצורת ישראל ואין אצלו שום חילוק בינו ובין ישראל אחר רק על המיטראפאליט אומרים שהוא אוהב ישראל ע"כ עצתי שתסעו לנגדו חוץ להכפר וכשיבוא אצלכם תבקשו מאתו אפשר יעשה לכם טובה, וכך עשה ויסע לנגדו, וכאשר ראה שאיש אחד נוסע במרכבה יקרה מאוד וכמה אנשים רוכבים

על סוסים מלפניו ומאחוריו הבין שזה הוא המיטראפאליט ונפל על פניו לפני המרכבה ויצו המיטראפאליט שיספר בקשתו וכאשר סיפר לו ובכה שיחזור לו בן יחידו ויאמר איני יודע איך יפול הדבר ועצתי שתהיה בחצר האדון ואם אוכל לעשות לך איזה טובה בודאי אעשה לך, וכשבא לבית האדון וינפש מעט שאל את האדון מה בקשתך ממני ויספר לו עצת הכומרים, ויאמר לו המיטראפאליט בדעתך שאם אתה תמיר ילד עברי ותמסור לו הון ורכוש שלך ודאי תמיד יחזיק באמונת הנוצרי ואני אומר שיאבוד כל ההון והרכוש שלך ואח"כ יחזור לדת ישראל כי כן דרך העבריים שלבם מושכים זל"ז הלא התינוק הזה כפי שאתה מספר לי הוא אצלך כמה שבועות ובודאי לא ראה בבית אביו המאכלים הטובים עם כל תענוגי העולם והמלבושים הטובים שלובש אצלך עכ"ז נסה נא ונלך בחוץ ואם יראה איזה איש יהודי מה יהיה ויקיח המיטראפאליט ביד אחד של הילד והאדון ביד אחר של הילד וילכו החוצה והילד כשראה את אביו קרא בקול אוי טאטע, ויאמר לו ראה כשראה איש מישראל קורא אותו אבי הנח לו ילך למקום שאין מכירין אותו ויניחוהו וירץ לאביו ואביו הוליכו תיכף להעגלה שלו ויסע אתו בשמחה רבה ובמהירות וכשנסע כמה מילין ראה שכנגדו נוסעת עגלה כמו עגלה של הבעש"ט וכאשר בא סמוך לו ראה שהבעש"ט יושב בעגלה ותיכף עמד לפני הבעש"ט ברעדה ובפחד ויאמר לו הבעש"ט בשביל השטות שלך שלא שמרת אותו הטרחת אותי מעולמות העליונים להתדמות כמו המיטראפאליט להצילו מיד רשעים, וכך היה המעשה להמיטראפאליט שלחו מתנה מן השמים איזה חולי על כמה ימים ואחר שנעשה בריא נסע להאדון הזה וכאשר שאל להאדון מה אתה מבקש ממני ויאמר לו האדון הלא היית בכאן ושמעתי לעצתך שיעצת אותי שלא להיות לי עסק עם היהודים ע"כ.

ו' סיון

הגה"ק רבי אברהם שלום מסטראפקוב זי"ע

צור קודש מחצבתו

נולד בשנת תרט"ז (או תרי"ז) לאביו מרן הדברי יחזקאל משינאווא למחברתו הרביעית הרבנית הצדקנית מרת חנה רחל אלמנת הרה"ק ר' אליעזר בן הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע, אביו הק' הפליג מאוד על רום מעלתו וקדושתו ואמר עליו שהמשיך לבנו נשמה קדושה וטהורה מאד מאד מגבהי מרומים "גבוה מעל גבוה", ואמר אביו הק' שראה בעינים איך שבנו הוא גברא דמארי סייעי' בבחינת רצון יראיו יעשה, כי פעם אחת בא אליו ובקשתו בפיו שיתן לו מעות שהוא צריך למלבוש, ולא הי' מעות בידו ליתן לו, וכשיצא בנו מחדרו נכנס אצלו איש אחד ונתן לו סחורה לעשות ממנו מלבוש, ומפני גודל מדריגת הבטחון שלו (של בנו) נתמלא תיכף בקשתו, אביו הק' אמר לו הנהגות מה שלא אמר לשאר בניו הק', ואמר הרה"ק על עצמו דבר פלא כי הוא הינו בנו של מרן הק' מצאנז דמה שאביו הק' הי' ביניהם לא קלקל כלום.

נשא בזיווג ראשון את בת הרה"ק רבי אברהם חיים מלינסק (השני) ממנה נולד בנו הרה"ק רבי מנחם מענדל מסטראפקוב זי"ע (שנלב"ע בשנת תש"ד בוויליאמסבורג), ולעת זקנתו נשא את בתו של הגאון רבי דוד שליכטער דומ"ץ קאמארנא.

באהבתה ישגה תמיד

הי' ידוע גודל התמדתו בתורה שהי' לו כמו י"ז או י"ח שיעורים בכל מעת לעת, והי' לומד ביגיעה רבה שעות רבות ברציפות, וכשנפל עליו עייפות למד בעמידה כשמחזיק הספר בידו וכה הי' ממשיך בלימודו עד אפיסת הכוחות, ולא הי' חילוק אצלו בין יום ולילה שהי' לומד עד אפיסת כוחותיו ואז הי' ישן קצת וממשיך בלימודו, והי' לו עבודה לפני שהי' מתחיל ללמוד שהי' שם ידו על עיניו ואמר כמה דיבורים בלחש, וכשהי' צריך להפסיק באמצע כגון כשבאו אליו עם פו"פ וכדו', כשהי' חוזר ללימודו הי' עושה כנ"ל.

עבודתו הק'

תפילותיו הקדושים הי' מעורר כל השומעין שהי' ברוב רשפי אש. ובשעת קריאתו בתורה שהי' בהתלהבות נוראה הי' נראה עליו התפשטות הגשמיות, הי' לו עבודה גדולה בתפילת מעריב שהי' ישן מקודם שעה וחצי ואח"כ התפלל בנעימות קודש במתינות גדול (כידוע שהי' עבודה גדולה בצאנז בתפילת מעריב), והי' מתפלל ואומר כל הברכות מתוך סידור דייקא, והי' מקפיד מאוד על דקדוק ההלכה. והי' אצלו דבר פלא דכל פעם ששכב לישון תיכף נפל עליו שינה ובשום פעם לא שכב ער לפני שינתו, ואמרו אנשי מעשה שזה מדריגה גדולה. פעם כשביקר בוויען עקב אחריו בעל האכסניא וראה שבלילה שפך מים רותחין על ידיו.

והאמת נר לרגליו

לא הי' סובל שום דבר שקר, והי איש אמת בתכלית, והי' מגרש את הבאים אליו בלי כוונה אמיתית, והי' אומר להבאים אליו שאין לו בית מלון. על גודל מדרגתו במדת האמת מסופר שפעם בערב שבת בא אליו חסיד אחד ונתן לו סכום גדול לפדיון, וביום שב"ק שכבר עמדו באמצע פסוקי דזמרה לקח מנין והלך לביתו לגמור התפלה, ואחר התפלה כששאלו הגבאים מדוע הלך לביתו באמצע פסוקי דזמרה, ענה להם כי אתמול בערב שב"ק נתן לו אחד פדיון גדול והיום בבוקר עלה על זכרונו מהכסף הנז', ופחד שמא יגנבוהו וזה בלבל אותו מכוונת התפלה על כן הלך לביתו להתפלל, ונתפלאו זקני החסידים על גודל מדת האמת שבו שהי' יכול לומר שאין מרגיש בטוב, כי באמת כן הי' שלא הרגיש טוב ולא הי' לו מנוחה מהכסף, והפליאו שאדמו"ר של חסידים יאמר על עצמו שדאגת הכסף בלבלהו בתפלתו.

פזר נתן לאביונים

הי' מרבה לפרנס עניים, עד שפעמים אפי' בגדו נתן לעני, פ"א הי' אצלו איזה רב אחד לחסות בצלו, אמר לו שזה

אינו לפי כבודו לילך בבגד קרוע כל כך, ונתן לו מלבוש נאה ביותר, כשהרבנית הרגישה בדבר, צעקה אליו הלא זה רק איזה שבועות שעשיתי לך בגד חדש, הלא הי' לך לתת בגדך הישן ולא החדש, השיב לה אם אנו מקימים מצות השי"ת צריכים לקיים במין היותר משובח ונאה וכמו שכתוב כל חלב לה' שצריכים לקיים מצות השי"ת בדבר היותר טוב ונאה כן איתא ברמב"ם הלכות צדקה.

פ"א ראה איש מתפלל בטלית קרוע, קרא אותו לחדרו ונתן לו "טערקישע טלית" נאה מאד, ההוא נתן לו תודה והלך לו, אחר איזה ימים בא אליו בחזרה, ואמר לו הנה בבואי לביהמ"ד חושדין אותי שגנבתי את הטלית כי היתכן איש עני כזה יהי' לו טלית כ"כ נאה, ענה לו יש לי עצה, אכתוב לך תעודה בחותמת שלי שאני נתתיו לך במתנה ואם יחשדוך תראה את המכתב.

מורח ודאין

הי' קדוש מאוד מאוד שאפילו ריח של עבירה לא הי' יכול לסבול, פ"א בעת חתונת בתו, התחיל לצעוק שאינו יכול לשבת אצל השלחן כי הוא מריח ריח רע, ויתכן שבשמחה של מצוה זו לא ישגיחו שיהי' מקום נקי כראוי, והתחילו לחפש חיפוש אחר חיפוש אחר הריח הרע ולא מצאו כלום, אבל הוא באחת שאינו יכול לישב מפני הריח הרע, עד כי אמר אחד הצדיקים שהי' שם, אולי לקחו השלחנות ממקומות רעים שעשו עבירות אצל השלחן, חקרו ודרשו ונודע להם שמפני שהצטרכו הרבה שלחנות ולא מצאו, לכן שאלו כמה שלחנות מבית ועד של פורקי עול, תיכף הוציאו את השלחנות ונכנסו אליו ואמרו שכבר הוציאו את השלחנות ויישב אל השלחן והכל על מקומו יבוא בשלום.

פועל ישועות

אביו הק' משינאווא סמך אותו שיהיה פועל ישועות באמרו עליו שאצלו יכולים להוושע בכל מיני ישועות, עפ"י מה דאיתא בתנא דבי אליהו שהנושא אשה לשם שמים זוכה והוויו לי' בנים שמושיעין את ישראל, ואני נשאתי אמו לשם שמים ע"כ הוא מבטיח שיהי' מושיען של ישראל, וכשבא פעם אחד מבני קהלתו מסטראפקוב להזכיר עצמו לישועה אצל מרן הק' משינאווא זי"ע, נתן שני ידיו הק' על פניו משני צידי עיניו ואמר לו: בני הרב מסטראפקוב יש לו כח לעשות טובות לישראל.

דרכו בקודש הי' לבקש סכומי כסף כשביקשו ממנו לפעול ישועה, ואפי' בהיותו בצל אביו הק' נהג כן (הגם שאביו הק' לא היה דרכו בכך ולא הי' דעתו נוחה מצדיקים אחרים שהתנהגו כך).

צדיק גוזר

פעם כשביקר בעיר מיהאלוויץ בא אליו אשה ובכתה לפניו על מצב בנה בחור כבר שיתסר שנפל למחלה אנושה ר"ל וכבר קראו לאנשי החברה קדישא והדליקו נרות, הרה"ק צוה עליה שתלך לביתה ושתביא אליו כל הכסף שנמצא בביתם, וכן עשתה האשה שהריקה כל הכיסים בביתה ובאה ומסרה כל המטבעות עד לפרטי פרוטות, הרה"ק צוה לה שתרוץ אל החולה ולומר לו כדברים האלה: לא יקרא עוד שמך כמקדם כי רפאל שמך כך אמר הרב מסטראפקוב בן הרב משינאווא בן הרב מצאנז שהשי"ת ירפאך במהרה ותהי' בריא אולם, האשה לא אחרה ותיכף שבה לבנה החולה ואמרה לו כדברים האלה כמה וכמה פעמים, עד שהעומדים שם ראו כן תמהו שפתאום נשתנה מראה החולה ופניו התאדמו קצת, והתחיל הבחור לגמגם בלשונו והרכינו לשמוע מה הוא אומר, ושמעו שחזר על הדיבורים הנ"ל שמי אינו (כמקדם) רק רפאל שמי והרב הנ"ל בן הנ"ל בן הנ"ל אמר שאהי' בריא וארפא ברפואה שלימה, ככה נשתנה פניו משעה לשעה וחזר בתוכו חיות ואחר כמה ימים שב לאיתנו, והרופאים והעומדים שם אמרו שראו תחיית המתים בעין, ולפלא שנשכח לגמרי שמו הראשון וקראוהו רפאל.

מאן דיהיב חי"י

הרה"ק כשכבר לא ראה בעין אחד התחיל לכאוב לו עין השני' ונסע לעיר וויען לדרוש ברופאים, (אגב: אף שלא היה יכול לקרוא בעיניו הי' בניו של בעל האכסניא הרב מביקאווסק קוראים לפניו דפים גמ' תוס' וכו' וככה המשיך בשיעוריו, ואז ראו ריבוי שיעוריו בתוה"ק שלמד במסי"נ) והלך לרופא מומחה הגדול ביותר והרופא אמר לו דעינו הוא בסכנה וצריך לנתחו וגם אינו יכול להבטיח שיועיל הניתוח, הרה"ק הודה להרופא וחזר לאכסניתו, כשהגיע לשם לא דיבר כלום רק שאל אם יש "ביכל" עם השמות ומקום מגורם של הרופאים, וצוה שיספרו מתחילת הרשימה י"ח רופאים ויזמינו ביקור אצל הרופא הי"ח שמופיע בהרשימה, וכן עשו, והרופא הי"ח בהרשימה הי' רופא עינים אבל הי' רופא פשוט, והלך אליו הרה"ק והרופא בדק את עינו ואמר שהעין בריא רק צריך למנוחה, ונתן לו איזה תרופה ונתרפא העין ויהי לפלא.

בצל תומר

העריץ והחשיב מאוד את משפחת עצי התמרים ועשה פעולות שונות להגדיל שמם. סיפר הגה"צ מראחוב זצ"ל שבשנת תרס"א יומא דהילולא קמא של מרן בעל הקדיו"ט זי"ע ראה שחסידים רבים מתכוננים לצאת לדרך, שאלם לאן פניהם מועדות, ענו לו לעיר סיגעט ליומא דהילולא של הקדיו"ט, אמר להם שיקחו גם אותו באומרו "אז מען זעהט אידן פארן דארף מען מיט פארן", כשהגיעו לשם על שבת שחל אז היומא דהילולא, העצי חיים זי"ע הציע לו מקום מיוחד להתפלל ולערוך שולחן בפני עצמו, אבל הוא אמר שרצונו לערוך את השלחן ביחד עם האחים הקדושים בכל השבת, ובעת עריכת השולחנות הציע שהוא רוצה לסדר מקומות הישיבה אצל השולחן, וסידר מקומו באמצע בראש השולחן ואת העצי חיים ורביה"ק זי"ע סידר אחד לימינו ואחד לשמאלו כן עשה כל השבת, ויהי לפלא, וסיים הגה"צ מראחוב שה' נראה שכוונתו להפריד בין שני האחים שלא ישבו יחד בראש האלפים הנאספים מחשש עינא בישא, כי הי'

זה חזיון נפלא ששני אחים יהיו שניהם מושלמים בתורה ובחכמה ובקדושה.

רביה"ק זי"ע העריץ אותו מאד, ושלח לו קויטלעך עם פדיונות, בשנת תרצ"ז כשנסע רביה"ק לפולין לישא זיוו"ש, עבר דרך עיר קאשוי (שאז התגורר הרה"ק מסטראפקוב שם) לקבל ממנו ברכתו לפני יום חתונתו, והרה"ק צוה אז להכין השלחן ולכסותו במפה המיוחדת לשב"ק.

הרה"ק מסטראפקוב הקפיד מאד על באי ביתו, אם נסעו בצל צדיקים אחרים, אבל יוצא מהכלל הי' אם היו נוסעים לרבינו ז"ל. בימים הראשונים כשבא רבינו הקדוש זי"ע לסאטמאר בא הרה"ק מסטראפקוב לשבות בעיר סאטמאר והפצירו בו החסידים שיבוא להתפלל בביהמ"ד דחסידים שבעיר, והוא התעקש ורצה להתפלל דווקא אצל בן הרב מסיגעט שכבר הי' לו ביהמ"ד בפני עצמו, והפצירו בו ולא הסכים בשום אופן, והחליטו לבקש את רבינו שהוא בעצמו ידבר על ליבו, והסכים רק אם השלחן יערוך דווקא בביהמ"ד של רבינו, וכן הי', ובליל שב"ק באו שם קהל עצום שבאו לכבודו של האורח הגדול, לפני ברהמ"ז ביקש רבינו מהרה"ק מסטראפקוב שיאמר דברי תורה ולא רצה באומרו שאביו הרה"ק משינאווא לא אמר תורה רק אם גילה מן השמים (כידוע), וכך הי' בסעודה שני', וכשביקש רבינו בסעודת רעוא דרעוין עוד פעם שיאמר ד"ת, התרגז ואמר אבי הק' אמר שאינו אומר תורה רק אם משפיעים לו מן השמים ובזה אפשר לפרש "זאת חוקת התורה אשר צוה ד' לאמר" פירוש אם יש צווי ה' אז, לאמור, יאמרו ד"ת, ענה לו רבינו, זקיננו היטב לב זי"ע צוה לבניו ולזרעו אחריו שיאמרו תורה לישראל ובזה נראה לפרש אשר צוה ה' לאמור אם יגרום ע"י התורה שישמרו ציווי ה' אז לאמר צריך לומר ד"ת, וכשמוע הרה"ק מסטראפקוב דברי רבינו, אמר לו אז תאמרו אתם ד"ת, ורבינו לא רצה משום כבודו, וכפל ושנה, עד שהכריז הננו מצוה על כבודו שיאמר, ואז אמר רבינו ד"ת כדרכו בקודש, אשר הפליא את כל שומעיו שהי' ציבור גדול ורב, ומני אז נתוספו ספסלי ביהמ"ד והתחילו לנהרות אליו חסידים ואנשי מעשה, וזקני חסידים אמרו אז, שזאת הי' כוונתו שרצה לערוך השלחן דווקא בבית מדרשו של רבינו, כדי להגדיל שמו ברבים.

בספר שאול בחיר ד' מובא שהרה"צ ר' זלמן לייב טייטלבוים זצ"ל אב"ד סיגעט בן מרן העצ"ח בא פ"א לבקר את הרה"ק מסטרפקוב כשבא לביתו אמר לו הגבאי שהרב מתנמנם מעט על השולחן, וישב הרב מסיגעט והמתין, אחר זמן מה כשהקיץ מתנומתו, מסר המשב"ק שהרב מסיגעט בא לבקרו ויושב ליד השלחן ומחכה, כששמע זאת רחץ תיכף ידיו והלביש את עצמו הקאפטין ורחץ עוד פעם את ידיו, וטרם פנה אליו לקח פיסת נייר חלק וכתב עליו "אברהם שלום בן חנה רחל" ואז פנה אליו ונתן לו שלום ונתן לו הנייר בתוך ידו לקוויטל וע"ז הוציא הרב מסיגעט את הקויטל שלו שהוא הכין עוד קודם, וזה הי' אף שהרה"ק מסטראפקוב הי' כבר מפורסם בעולם לבעל רוה"ק ולפועל ישועות, והי' כבר בן ע"ו שנה, והרב מסיגעט לא הי' יותר מעשרים שנה.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

הי' רב בעיר סטראפקוב משנת תרנ"ח ובשנת תר"צ התיישב בעיר קאשוי ואמר שהוא עושה זאת כסגולה לאריכות ימים, וביום ו' סיון חג השבועות ת"ש לפ"ק עלתה נשמתו הק' לגנזי מרומים, יצויין לדבר פלא דבנו מ"מ הרה"ק ר' מנחם מענדל מסטראפקוב זי"ע אמר שזקינו הגה"ק משינאווא נפטר ביום ו' טבת, ואביו הק' נפטר ביום ו' סיון, וזהו הפי' מה שאומרים בזמירות "בווין תתקטר" דאיתא בספה"ק דכשצדיק בא לעולם העליון קושרים כתרים על ראשו, וזהו "בווין" – ביום וא"ו – תתקט"ר יתקשטו בכתרים, ולפלא כי גם הוא נפטר ביום ו' אייר.

י' סיון

הגה"ק רבי משה מראזוואדוב זי"ע

מתולדותיו

נולד ביום ה' אייר תקפ"ה, לאביו הרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב בן מרן הרה"ק אבי החכמים ר' נפתלי מראפשיץ זי"ע, זמן קצר לפני פטירתו של זקינו הרה"ק מראפשיץ הכניס הרה"ק מדזיקוב את בנו הרה"ק מראזוואדאוו שהי' אז בן שנתיים ימים אצל אביו הרה"ק מראפשיץ כנהוג, וכך זכה עוד להכיר את זקינו הרה"ק מראפשיץ זי"ע שנסתלק י"א אייר תקפ"ז, הרה"ק מראזוואדאוו נתגדל ונתחנך על ברכי אביו הרה"ק מדזיקוב וממנו ינק תורתו וקדושתו, וכשהי' עוד ילד קטן נתפרסם מאד בקדושתו וצדקתו,

האיש מקדש

כשהי' נער צעיר בן י"ד שנה בחודש סיון תר"א לקח לאשה את הרבנית הצדקנית בתו הבכירה של מרן הגה"ק הייטב לב זי"ע מרת גיטל יהודית ע"ה, רביה"ק ז"ל דיבר פ"א בשבחה, שהיתה צדקנית ואשה חכמה מאד ובעלת השגה, וסיפר רבינו שכשהי' אבל ל"ע על פטירת אביו הרה"ק בעל הקדוש"ט זי"ע הי' פ"א בראזוואדאוו אצל בנו של הרה"ק ר"מ מראזוואדאוו הרה"ק ר' צבי זי"ע שמילא את מקום אביו, והרבנית ע"ה היתה אז עוד בחיים שזכתה לזקנה מופלגת, ולא רצו לגלות לה מפטירת אחיה הקדוש"ט, וביקש ר' צבי מרבינו שיאמר את הקדיש בעת התפילה בקול נמוך שאמו לא ישמע אותו אומר קדיש וע"י זה יתוודע לה מפטירת אחי', וכך עשה, אחר התפילה נכנס רבינו אצלה, אמרה לו היית יכול לומר הקדיש בקול, הנני יודע הכל, כי זה זמן רב שאיני מקבל שום מכתב מאחי, וראיתי אותו בחלום הלילה ואמר לי שהוא כבר בעלמא דקשוט, אך אמור לי איך הי' בדיוק הפטירה, – חותנו העריצו וחביבו מאד, עיין את התוארים הנפלאים שכתב עליו בספה"ק ייטב לב סו"פ בא וז"ל: ומפי חתני הרב הצדיק הקדוש המפורסם בישראל גדול שמו מהו' משה הורוויץ נ"י

אבד"ק ראזוואדאוו בהיותו בימי נעוריו סביב לשולחני שמעתי.

משה קיבל תורה

זכה להיות תלמיד מובהק של חו"ז מרן בעל ישמח משה זי"ע, שכנשא את אשתו הי' הי"ש"מ בחיים ונסע תיכף אחר חתונתו להסתופף בצלו, עם כי לא ארכה לו הימים שישב אצל זקינו רק שמונה שבועות ישב אצלו, כי באותה שנה בכ"ח תמוז נסתלק הי"ש"מ, ע"כז זכה לקבל מלא חפנים של תורה וחסידות והדרכות אשר זקינו הי"ש"מ השפיע עליו באהבה וחיבה יתירה, רבינו ז"ל סיפר ששמע מחותנו הרה"ק מפלאנטש זי"ע בשם אביו הרה"ק מראזוואדאוו, שהי"ש"מ לא מנע מנכדו החביב שום דבר וגלה לו כל ענינים שידע, רק דבר אחד לא רצה להראות לו, והיא השופלאד שהי' מונח הקמיעות שנהג הי"ש"מ לחלק, והזהירו שח"ו לא ינסה לפותחו, פ"א פתח הרה"ק מראזוואדאוו את השופלאד והי"ש"מ הרגיש תיכף ברוח קדשו שנכדו פתח השופלאד, ובא מהר וא"ל דע כי כל קמיע יש בה חיות ויש לי קשר עם כל קמיע, ותיכף כשפתחת השופלאד הרגשתי תיכף, ולקח הי"ש"מ קמיע אחת והניחה אותו על ידו והראה לנכדו איך שהקמיע מתנועע מהחיות שיש בה, פ"א אמר הי"ש"מ לנכדו הייטב לב לקחת לך חתן – כזו הנהגה לא ראיתי מאז ר' אברהמ'לע המלאך, ידוע שהרה"ק הי"ש"מ הי' דרכו להתפלל בחדרו, בשבת הראשונה כשהרה"ק מראזוואדאוו הגיע אל הי"ש"מ כיבדו הייטב לב להתפלל שחרית לפני התיבה, בשבת שני' כיבדו עוד פעם, אבל אז כבר סירב באמרו אליו "איך בין דען א–היגער חזן", לאחר התפילה שאל הי"ש"מ לנכדו הייטב לב מי התפלל בשבוע העבר לפני התיבה, ענה לו שחתנו התפלל, שאל הי"ש"מ ומדוע לא התפלל גם היום, ענה הייטב לב ביקשתי ממנו אבל הוא סירב, קרא הי"ש"מ להרה"ק מראזוואדאוו ואמר לו אני מבקש ממך שבכל עת שתהי' כאן תתפלל שחרית לפני התיבה, החייתני בתפילתך, – גם הי' מקושר מאד למרן הרה"ק מצאנז זי"ע ועוד בצעירתו הי' מרבה לנסוע לצאנז עפ"י ציווי אביו הרה"ק מדזיקוב, כשאכל מזונות אצל חותנו הייטב לב הי' נוסע לצאנז לכל שבת רביעית או חמישית, דרכו הי' שהי' נותן בכל יום ג' גרייצער לצדקה שניים לעילוי נשמת אביו ואמו, ואחד לאריכות ימיו ושנותיו של מרן בעל הד"ח, וידוע שקיבל מהרה"ק מצאנז את הסוד של ל"ג בעומר ומאז התחיל לערוך שולחנות בל"ג בעומר והי' יום זה מיוחד אצלו לישועות ולרפואות, והי' מרבה לאמר לבאים אליו אחר ישועה שיבואו בל"ג בעומר אליו, בשנה שנפטר הרה"ק מצאנז בכ"ה ניסן חל ערב פסח בשבת וזימן הרה"ק מראזוואדאוו את בניו אליו בשבת לשתות "מעד" בצהריים, וכשנכנסו אליו ראו שעינים שלו אדומות מבכי, והורה להם לנגן "מלך רחמן" ויהי לפלא בעיניהם, בחוה"מ הגיעו טלגרמות לעורר רחמים עבור הרה"ק מצאנז

על כס הרבנות

בראפשיץ הי' המנהג שכשהגיעו לחג השבועות עשרה אנשים מאיזה עיר היו עורכים להם שלחן בנפרד, פ"א הכריז הרה"ק מראפשיץ "דזיקוב זאל זיך מאכן א–עקסטרע טיש, דזיקוב וועט אמאל זיין א שטאט", (כוונתו הי' שלאחר פטירתו התקבל בה בנו לכהן ברבנות) ושוב אמר ראזוואדאוו תשב ליד שלחן לעצמה, "אמאל אמאל וועט ראזוואדאוו אויך זיין א שטאט", ואכן לא הרע לראות ברוח קדשו כי לימים נתמנה נכדו לכהן בה כרב, צעיר לימים הי' כאשר נתמנה לרבה של ראזוואדאוו, אבל ניהל את העיר בחכמה ובתקיפות, פ"א שלח אחרי בעל דין שיבוא לפניו, אבל הבעל דין לא בא, שוב שלח אחריו ועוד פעם לא בא כך הי' כמה פעמים עד שלבסוף אמר לו שאם לא יתייצב לפניו לא יוציא ח"ו שנתו ר"ל, לאחר זמן נסע לאביו לדזיקוב אמר לו אביו שמעתי שאמרת לאחד מקהילתך שלא יוציא שנתו היתכן לומר דבר כזה, אמר לו הרה"ק מרזוואדאוו לא אמרתי לו זאת משום שלא נתן לי דמי חנוכה או משום שלא שלח לי משלוח מנות, אמרתי זאת משום שלא בא להתייצב לפני דין תורה, אמר לו אביו אמרת עליו שלא יוציא את שנתו, חוששני שהוא עוד יגיע לגיל תשעים, ענה לאביו "איך בין א ערליכן מאן" אמרתי ואקיים, – פ"א בא אליו לבקרו חותנו מרן הייטב לב, שאל הרה"ק מאזוואדאוו את חותנו, שמעתי שיש לחותני רדיפות בעירו, מדוע אינו מסלקם מן העולם, לי גם הי' רדיפות וכבר סילקתי את כל אויבי רק על הראש הקהל לא הי' לי עדיין שליטה, ובתוך הדברים בא הראש הקהל לקבל שלום מן הייטב לב ואז אמר הרה"ק מאזוואדאוו הנה עכשיו גם הוא בידי, וכן הוה שלא הוציא שנתו ל"ע.

אשכבתי' דרבי

נפטר ביום י' סיון תרנ"ד, יש הרבה מדברי תורתו בכת"י, סיפר בנו הרה"ק מסטיטשין שפ"א ראה אביו בחלום ואמר לו שמעתי בגן עדן שאתה משבח את התורות שלי, השיבו לא אמרתי כל שבח אלא רק שהתורות של ה"אמרי נועם" על התורה נאים יותר, ואילו על המועדים התורות של אבא יותר חשובים, אמר לו הרה"ק מראזוואדאוו כל עוד העולם קיים, שלא ידפיסו את התורות שלי, – חתנו הרה"ק מבלאזוב זצ"ל ערך פ"א סעודה גדולה בי' סיון לכבוד יומא דהילולא של חותנו, באמצע הסעודה אמר איני מבין לשם מה הסעודה הגדולה הרי הוא מסתובב בגיהנם, מיד נעשה רעש גדול מהדיבורים אלו והגיעו הדברים אל הרבנית בתו של הרה"ק מראזוואדאוו ולא רצתה לתת הבשר להשלחן שאל הרה"ק מבלאזוב למה לא מביאין את הבשר, ענה לו פשר הדבר, נענה ואמר איזו פיקחות לא התכוונתי אלא לומר שהצדיק ביומא דהילולא שלו נכנס אל הגיהנם ומוציא משם את הנשמות השייכות אליו.

דבר בעתו

יו"ט שבועות

לקט מדרשי קודש פרי צדיק וקדושי עליון, תורת קדושת היום וסגולתו

מעמד הר סיני וקדושת היום הנשגב מתעורר בכל שנה בחג השבועות וכשאדם זוכה שומע הוא את הקול שמכריז אנכי ה' אלוקיך.

(קדושת לוי)

◆◆◆

בחג השבועות מקבל האדם את התורה והמצוות בכוח וכן את כל ההרגשות הקדושות של כל השנה ובמשך השנה אם האדם משתדל ברגש ובחיות הוא מוציא לפועל את הכוחות שקיבל.

(הרה"ק האבני נזר מסוכטשוב)

◆◆◆

חג השבועות הוא נגד יום כיפורים וכמו שיש ראש השנה עשי"ת ויום כיפור כן פסח הוא בחינת ראש השנה וימי הספירה הם כנגד עשי"ת וחג השבועות כנגד יוהכ"פ.

(בית אברהם)

◆◆◆

ידוע מדברי קדושי עליונים שבכל ימים טובים חוזר הדבר לאיתנו הראשון ובחג השבועות מי שמזכך ומטהר את עצמו זוכה לפי מדריגתו לקדושה גדולה מעין קדושת ישראל במעמד הקדוש ביום הקדוש הזה בהר סיני וכמו שאז נפתח שער ענוה לישראל וכאמרו כן בכל דור ודור חוזר להיות כן לכל מי שמטהר ומזכך את עצמו ביום הקדוש הזה לבא למדת ענוה.

(מאור ושמש לשבועות)

◆◆◆

מה שלא נתבאר בהדיא בתורה תשלומין לשבועות וכו' והטעם לזה כי חג המצות נקרא חג ע"ש האכילה שהוא מצות וסוכות נקרא ע"ש המקום ודירה שהוא סוכת ואמנם שבועות נקרא ע"ש הזמן המקודש שבועות ז' שבועות תספר והוא ע"ד עולם שנה נפש כמוזכר בספר יצירה וע"כ בשבועות שמקדש הזמן א"א להשלימו בזמן אחר שאיננו אותו הזמן והזמן שעבר עבר וא"א להחזירו לעולם.

(דרשות חת"ס)

◆◆◆

הנה ביום שניתנו לוחות שניות לבנ"י היתה מחילה וסליחה כי זאת היה ביוהכ"פ וניתן יום זה למחילה ולסליחה לדורות ומכל שכן בחג השבועות שניתנה התורה לישראל בוודאי שהוא יום מחילה וסליחה לבנ"י לדורות עולם.

(חסד לאברהם לשבועות)

◆◆◆

י"ל טעם לשבח שפסח וסוכות הם כ"א ימים אחדים ויום חג השבועות הוא רק יום א' ולכאורה הוא העיקר והוא עפ"י דחז"ל (מגילה ו') מקום הארון אינו מן המדה משום דכל דבר שבקדושתו הוא יותר הוא בעולם הזה יותר בהסתר והעלם וכו' ולכן מחמת שהעיקר הוא התורה לכן הוא בכמות קטן יותר.

(הישר והטוב)

◆◆◆

עצרת תרגומו כנישון לשון אסיפה דידוע שבמעמד הר סיני פסקה זוהמת ישראל ונתקן ע"ז חטא עה"ד שהטיל אז זוהמא בהם כנודע ונתקנו כל הנשמות שהיו כלולים באדה"ר כנודע והנה בכל שנה נתעורר אותו אור שהי' במעמד הר סיני ויש תיקון לכל הנשמות ובאים למקומם כל הדברים שנתפזרו וזהו עצרת מלשון אסיפה למקומם.

(תולדות יצחק)

◆◆◆

החג הקדוש הזה הוא כלל המועדים של פסח וסוכות כי ענין יציאת מצרים הוא לדחות את ההיפך וסוכות הוא לכנוס תחת צל קדושתו יתברך ושבועות כולל שניהם וזה שנאמר במ"ת אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים רומז על קדושת חג הפסח שהוא דחיית ההיפוך ואשא אתכם על כנפי נשרים הוא קדושת חג הסוכות לחסות בצל כנפיו יתברך ואביא אתכם אלי הוא קדושת חג השבועות הכולל שניהם.

(תורת אמת)

◆◆◆

והקרבתם מנחה חדשה ובכורים החביב לה' שעושה מרע טוב וממר מתוק ומחול קודש ושלא יעלה על דעתם כי כחם ועוצם ידם עשה את החיל הזה לעשות מרע טוב לזה אמר וקראתם בעצם היום הזה כלו' שתקראו לומר שע"י עצם היום מקרא קודש והי' לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו שכ"כ קדושת היום גורם להשכיל להטיב עד שאתם צריכים לעשות מלאכת עבודה לזה כי עצמו של יום גורם לזה.

(ייטב פנים)

◆◆◆

אמרתי כי אז בחג השבועות זמן השפעת פרנסה ובני חיי ומזוני כיון שהעולם נברא בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה שנקרא ראשית ובעת מ"ת עמודי שמים ירופפון אם לא יקבלו ישראל את התורה והפך העולם לתהו ובהו ע"ז מגיע לישראל העוה"ז דע"י קבלתם התורה הוי מצילים העוה"ז כדין מציל מזוטו של ים ומשלילתו של נהר שה"ז שלו.

(שער יששכר שבועות)

◆◆◆

בכל המועדים שיש בהם מצות פרטיות מצה ולולב וכדומה אנו מברכין על כל מצוה ומצוה הברכה הראויה לה על נטילת לולב או על אכילת מצה וכדומה וזמנו של מצוה זו איננו בזמנו של זה וכל דבר ודבר בעתו מה טוב לא כן בחג הזה בקבלת התורה הנה נכללים בו כל התרי"ג מצות ביחד טועמיה חיים זכו לא תחסר כל בו.

(תפארת שלמה שבועות)

◆◆◆

חסידי קדמאי לא הוי ניימי בהאי ליליא והוו לעאן באורייתא ואמרי ניתי לאחסנא ירותא קדישא לן ולבנן בתרין עלמין וההוא ליליא כנסת ישראל אתעטרא עלייהו ואתיא לאזדווגא ביה במלכא ותרוויהו מתעטרי על רישייהו דאנון דזכאן להכי.

(זהר פ' אמור)

◆◆◆

ודע כי כל מי שלא ישן בלילה כלל ועיקר ויהיה עוסק בתורה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק והוראות הוויות האדם הוא בלילה הזה.

(שו"ע האר"י ז"ל)

◆◆◆

בלילה הזה של חג השבועות ידיר השינה מכל מי שרוצה לדבק בקדושה ויעסוק בתורה כל הלילה.

(של"ה)

◆◆◆

ויזהר האדם מאד למעט באכילתו בסעודת הלילה זו בכל מה דאפשר כדי שיוכל לעשות התקון של הלמוד בלילה הזה ותיכף אחר ברכת המזון ילך בזריזות לבית המדרש לעשות התקון של הלימוד ולא יבטל בשיחת חולין אף רגע כמימרא ח"ו.

(יסוד ושורש העבודה)

◆◆◆

ומה גם בליל התקדש יתלהב האדם ויתעורר מאוד כי הזמן גורם קרבת אלוקים ועת להשליך אחרי גוו אלילי כספו אשר דבק בהם באהבה.

(לב דוד)

◆◆◆

מנהג פשוט בישראל להיות עוסקין בתורה בליל זו של שבועות ומי שאינו ישן אפילו רגע כל הלילה ניצל מכרת אותו השנה שכן אותיות כת"ר הוא כרת ומובטח לו שישלים שנתו ולא יהיה לו שום היזק ומלאכי השרת מכתירים לנשמתו בכתר תורה אשרי לו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא.

(שערי ציון)

◆◆◆

אמנם הנעורים יזהרו שלא יעסקו בדברי בטלה ואין צריך לומר בשחוק וקלות ראש כי אז נאה להם השינה.

(יעב"ץ)

◆◆◆

צריך ליזהר מאד אחר התיקון שעשה בלילה שלא יפסיק בשום שיחה בטילה עד אחר שאמר במוסף קדושת כתר כי אז עולין כל קישוטי הכלה שעשה בלילה ע"כ יזהר מאד לטהר מחשבתו עכ"פ עד כתר זה.

(בעש"ט)

◆◆◆

ויזהר כי הגם שיש לשמוח ולאכול וכמו שמצינו דגדולי עולם שמחים ושבעו ויתענגו מ"מ יקיים וגילה ברעדה כי התורה נתנה ברתת ואימה וגם הוא זמן דין על פירות האילן עוד יוסיף אומץ לתת חלק ביום לתורה כיד ה' הטובה עליו ויום קדוש כזה אל ישלחנו ריקם מלימוד התורה והשם אורחותיו מוצא מקום לנוח מעט ולשמוח בשמחת יו"ט בסעודה וללמוד תורה ביום שקבלוה.

(לב דוד להחיד"א)

◆◆◆

בעצרת נידונים על פירות האילן (ר"ה ט"ז) האילן רומז על בחי' האדם עץ השדה שלפי קבלת התורה שלו בחג הק' הזה משפיעים עליו השפעת העבודה בכל השנה.

(תולדות אהרן)

◆◆◆

לבאר מה שאנו אומרים בנוסח התפלה זמן מתן תורתינו והי' די לומר מתן תורה מהו תורתינו ונראה דהאמת כל אחד מישראל לפי תיקון וכשרון פעולתו כן הוא מקבל חלק תורתו וזהו מתן תורתינו שהוא מתן תורה של כל אחד לפי כשרון מעשיו.

(דעת משה)



שבת שלפני שבועות

'שבת הגדול שלפני שבועות' ◇ בכוחו לתקן כל ימי חייו ◇ ממנה ממשיכין הארה לשבועות
שבת דרך ארץ ◇ מסוגל לרפואת הגוף והנפש ◇ שבת קבלת התורה ◇ השורש והמקור של מתן תורה

מנהג קדמון לקרא לשבת זו 'שבת הגדול שלפני שבועות'

"במחזור ישן בכת"י נמצא דגם שבת שלפני שבועות נקרא שבת הגדול, ונמצא שם "יוצר לשבת הגדול של שבועות" מהפייטן בשם אברהם מיוסד על סדר א"ב. וכן מצינו מזמן הראשונים שהיתה נקראת שבת הגדול, והוא ב'פירוש למסכת משקין' לרבינו שלמה בן היתום, שחי בימי רש"י באיטליה, שכותב: "ר' ינאי הוה ליה ההוא תלמידא, דכולא שתא הוה מקשי ליה בבית המדרש בשעת הלימוד, **מיהו בשבת הגדול שלפני פסח ועצרת וראש השנה, שכן בשבת זו דורשים שם בכתי כנסת** בעניני צדקה, תשובה ומעשים טובים, וסוכה לא היה מקשה ליה, מפני שמתקבצין כל העם לשמוע הדרשה מר' ינאי פן יבלבל דעתו מרוב חריפתו, דתלמיד חריף ומפולפל הוי ושמה ביה ר' ינאי".

וכ"כ בשבלי הלקט (סימן רה; ומשם בתניא רבתי, סימן מב) **"ועל שנעשו נסים לישראל באותו שבת אשר לפני הפסח נקרא שבת הגדול שבת שלפני הפסח, וכן נהגו לקרות שבתות לשלש רגלים".**

ואמנם כן מצינו במחזור רומא: **"יוצר לשבת הגדול של שבועות"**; וכן יש שם: **"אזהרות מרבי שלמה ז"ל ופירושם, אומרים אותם בשבת הגדול של שבועות".** וכן נמצא בסידור לחג השבועות, כ"י קדמון, מנהג קורפו, כתוב בדף הראשון: **סדר לשבת הגדול של שבועות.** ובפנים כתוב: שבת שלפני שבועות נוהגין כאן לקרא אותו שבת הגדול, כמו השבת הגדול של פסח, על שם הנס הגדול שנעשה בו. **"וטעם למנהגנו הוא שקורין גם לזה שבת הגדול, על שם הכרזת התורה, שנתנה בשבועות, שהיא גדולה מן הכהונה ומן המלכות, לכן נוהגין לומר בשבת זו יוצרות ורשות כמו בשבת הגדול של פסח".**

משב"ק שלפני שבועות צריך להמשיך הארה לשבועות

איש על דגלו באותות לבית אבותם. בליל שבת ערב שבועות אמר בשם אביו זצוק"ל. איש על דגלו, על דגלו על דלוגו, והאריך בזה כל אחד לגוון הקבוע לו ולדלוגו במה שמדלג למקומו, איש על דגלו באותות לבית אבותם, שיהיו האותיות והאו"ת הידוע, יהיו לבית אבותם, כמו שהיו במצרים שלא שינו את שמם ולבושם כו', ולא היה אחד מהן פרוץ בערוה כו' (ויקרא רבה לב, ה). ולכך קורין תמיד פרשה זאת קודם שבועות, כי זאת הפרשה הכנה לקבלת התורה, **ופוף דבריו שעיקר הכנה לקבלת התורה בשמחה.**

ואז בזמן מתן תורה, היה צריך להיות קבלת התורה בהתגלות קולות וברקים, **ומאז ועד עתה יש בכל שנה קבלת התורה** אבל לא בהתגלות פרטי כאז בשעת מתן תורה, וסיים היוצא לנו מזה, **כי בשבת זה צריך כל אחד לראות להכין עצמו לקבה"ת,** וחזר ואמר, כי השבת הוא גדול מהג השבועות ואיך יהיה הכנה לו, **רק מהשבת צריך להמשיך הארה להחג ויראה כל אחד להכין עצמו בקדושה ובשמחה לקבלת התורה.**

בית אהרן

שבת זו מסוגל לרפואת הגוף והנפש

"שבת הוא מלזעוק ורפואה קרובה לבא" (שבת יב.) **הוא ביחוד בשבת זה שקודם מתן תורה, כידוע שבמתן תורה נתרפאו כולם,** והנה עפ"י פשוט, שעל ידי קבלת התורה נעשה רפואה לכל המיחושים כמו שנאמר (משלי ג, ח): 'רפאות תהי לשריך'. אולם הלא חז"ל הוציאו זה הדרש מהפסוקים שקודם מתן תורה, שלא היה בהם אלמים שנאמר 'ויענו כל העם'; גדמין וחרשין שנאמר 'נעשה ונשמע', **ואם כן בהכרח**

לומר שנתרפאו קודם מתן תורה על כל האברים שיהיו מוכנים לקבל, כי באמת גם על זה נצרך רפואה לכל החושים שיהיו מוכנים מצד האדם, כמו כלי השמיעה והראיה, וכן כולם, שלא יהיה שום עיכוב מצד האדם. אמנם יש עוד בשורש כח השמיעה והראיה בעצם שממנו נשפע **'כל הכוחות להכלים', וזה נשפע בקדושת שבת שהוא מקורא דכולא** (מקור הכל).

ועל זה רמזו חז"ל (שבת פז.) **'הכל מודים שבשבת ניתנה תורה'**, כי כל כלי המקבל שיהיו מוכנים לקבל, הוא בהכרח רק ע"י קדושת שבת, **"ובודאי בכל שנה נשפע חכח הזה בשבת הקודם למתן תורה, שיהיה שבת הוא מלזעזוע ורפואה קרובה לבא".**

תורת אמת

"שבת שלפני שבועות" לכולי עלמא בשבת ניתנה תורה

בשנה זו (שנת תשל"ח) הכניסו חמשה ספרי תורה לבית המדרש הגדול בקרית יואל שנכתבו על ידי אנ"ש, שני ספרי תורה בכל יום מימי החג, והחמישי היה של הרה"ח ר' יוסף משה טויב ע"ה שעלה ונסתפק אם להכניס את הספר תורה שלו בעצם חג השבועות, לקיים מה דאיתא (עיין ברכ"י או"ח סי' תצ"ד) **כל הנותן ספר תורה חדשה לביהכנ"ס בעצרת כאילו הקריבו מנחה בזמנה**, ואף על פי שלא יוכל לעלות לתורה ולברך על ספרו, או שיקדים להכניסו ביום השבת בכדי שיוכל לעלות לתורה, ושלח לשאול את הכרעת רבינו ז"ל. רבינו ז"ל שמע את שאלתו, **וכתשובה הרים את ידיו הק' ואמר בלה"ק: "לכולי עלמא בשבת ניתנה תורה".** (מס' שבת דף פ"ו:), וכן עשה שהכניס את הספר ביום השבת.

רצון צדיק (דף שכח)

שבת דרך ארץ

בשבת שלפני חג השבועות שאל הרה"ק הרמ"מ מוואורקא זצ"ל שבת שלפני הפסח נקראת "שבת הגדול" שבת שלפני יום הכפורים נקראת "שבת תשובה", ומה שמה של שבת זו שלפני שבועות, הוא שואל והוא משיב: "שבת דרך ארץ", משום שדרך ארץ קדמה לתורה.

בית יצחק. וואורקא

שבת קבלת התורה

והנה בשבת במדבר אמרו בטור ושלחן ערוך (אורח חיים סימן תכח, סעיף ד) **'לעולם קורין פרשת במדבר קודם חג שבועות'**, ובשבת שלפני חג השבועות קבלת תורה הקדושה, 'כיון שכל ברכאין דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין ביום שבת קודש שקודם' **ואור קדושת החג וברכת השפעת התורה העתידה לבא בשבוע זו בחג השבועות הוא תלוי ביום שבת קודש, על כן צריכין להתפלל ביום שב"ת** (שבו ניתנה תור"ה (שבת פו, ב)), **שנזכה לקבל חלקנו בתורה הקדושה באמת, ובשב"ת בודאי מתקבלת התפל"ח על זה כנזכר, ונוושע לנצחים בכל ענינינו:**

חמשה מאמרות. מונקאטש

שבת שקודם שבועות, הוא השורש והמקור של מתן תורה

ברוב שנים קורין פרשת במדבר בשבת שקודם שבועות; וגם טעם קריאת שם הספרה 'במדבר' ולא 'שאו' ע"ש 'שאו את ראש' כמו [פרשת] 'נשא', יש לומר, **'מפני שהשבת שקודם שבועות, הוא השורש והמקור של מתן תורה'**, כי הכל מודים שבשבת ניתנה תורה (שבת פו:), מפני שבראשונה כשנאמר הדיבור 'זכור את יום השבת לקדשו' הופיע מדברים האלו אור קדושת שבת בעצומו של יום, **'ומשם והלאה בכל שבת שקודם שבועות מופיע גם כן המקור של מתן תורה'** ועיקר ההכנה של מתן תורה הוא 'במדבר סיני', וכמו שנאמר 'בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני' (שמות יט, א), כי עיקר הכנת האדם לדברי תורה הוא היציאה מבחינת 'מצרים' לבל יהיה נקשר ונטבע בחמדות ומדות זרות, כי בחינת מצרים הוא שורש ההיפוך, זה לעומת זה, נגד הקדושה, כמ"ש (בראשית יג, י) 'כגן ה' כארץ מצרים', מפני ששם הקשר של כל מ"ט מדות הרעות שנקראו מ"ט שערי טומאה, **ועל ידי שמטהרין ומבררין במ"ט ימי הספירה למאום את כל המדות שמצד תאוות הזרות, באים למ"ט שערי הקדושה שנקרא 'מדבר סיני' על שם שירדה שנאה לאומות העולם עליו** (שבת פט היינו השנאה לבחינת הרע, הם התענוגים זרים שמצד האוה"ע).

ועל זה נאמר: 'ביום הזה באו מדבר סיני כי זה לעומת זה, זה יוצא וזה בא, שכמה שנטהר הלב למאום בתענוגים הזרים של המ"ט מדות ההיפוך, כן לעומת זה נכנסים בשערי הקדושה הנקרא 'מדבר', שהוא בחינת התרחקות מתענוגי עולם הזה.

וי"ל שלזה נרמז בר"ת: **ב**'חודש ה'שלישי ל'צאת **ב**'ני י'שראל גימטריא מ"ט, **רומז על היציאה ממ"ט שערי טומאה**, ור"ת: **ב**'יום ה'זה **ב**'או מ'דבר **גם כן גימטריא מ"ט, רומז על הכניסה למ"ט שערי הקדושה, שבזה נעשים מוכנים לקבלת התורה ביום החמשים".**

תורת אמת

יו"ט שבועות

מעלת וסגולת היום ◇ תיקון ליל שבועות ◇ קבלת התורה ◇ מאכלי חלב

מעלת וסגולת היום

נשפע כח אמונה שבשנה זו נוכה לקבל התורה כראוי

וארשתיך לי לעולם וארשתיך לי בצדק ובמשפט בחסד וברחמים וארשתיך לי באמונה וידעת את ה' (הפטרה לפרשת במדבר) י"ל שמרומז על ג' ימי הגבלה, כי בג' ימי הגבלה נעשים האירוסין וקידושין בינו יתברך ובינינו, כמ"ש וקדשתם היום ומחר, ובמתן תורה היה הנשואין, כש"נ ביום חתנתו, ואמרו ז"ל זה מתן תורה. ולטעם זה קורין על הרוב הפטרה זו קודם שבועות בימים האלו שהם ימי האירוסין, וזהו וארשתיך לי לעולם, שמהאירוסין הראשונים של קודם מתן תורה נקבע בנו לעולם הארת הכח הזה, להתקדש בכל שנה בהגיע הזמן הזה, והוא על ידי וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים, היינו מצד אתערותא דלעילא ברוב רחמיו וחסדיו, כמו שאומרים הטוב כי לא כלו רחמיך והמרחם כי לא תמו חסדיך, **וארשתיך לי באמונה, היינו שלא יפול לב האדם עליו כשיודע כמה שנים עברו עליו זמנים כאלו, ואינו מרגיש בנפשו שנתחדש ונתקרב לחש"י, ואיזה התחדשות יהיה לו בשנה זו יותר מכל השנים שעברו, וע"ז נאמר וארשתיך לי באמונה, שענין אמונה הוא דייקא במה שנתכסה מהאדם ורק מתחזק באמונה, שיוכל להוושע ולהתקדש מהיום, הגם שחוא רחוק מן הדעת לערך העת שעד עתה.**

וכן היה ג"כ באותו זמן שקודם מתן תורה שאמרו נעשה ונשמע ביום הזה שהוא חמישי בחודש, והוא ג"כ ענין אמונה ובטיחות למעלה מן התפיסה, שידוע מאמר חז"ל בכמה מקומות בשבח שהקדימו נעשה לנשמע, שהוא ענין תוקף אמונה קודם השמיעה והשגה, וכן השיב רבא ע"ז אנן דסגינן בשלימותא, כתיב בן תומת ישרים תנחם, **וחנה הגם שאמונה זו נצרך מאתערותא דלתתא, עכ"ז גם הכח הזה נתעורר מלעילא בנפשות ישראל בעת הזה, לחיות מתעוררים לאמונה הזו**, וע"ז נאמר וארשתיך לי באמונה, וכידוע בענין קידושין ואירוסין שהם מכח האיש שנותן הכסף להאשה, ועי"ז נתקדשת. וזהו וארשתיך לי באמונה וגו'.

(**תורת אמת,** שבת לפני שבועות תרל"ג סעודה שניה)

• • •

להאמין שיזדכך מקדושת החג

צריך להאמין שעתה ישוב ויזדכך. הכלל הוא, כי צריכים לשמוח מאד בקבלת התורה, כי כל אחד ואחד מקבל לפי ערכו, **וצריך להאמין שבוודאי עתה ישוב מאולתו ויזדכך, ויהיה באמת כך ובלבד שיקבל עליו בלב שלם.**

(בית אהרן)

• • •

שבועות הוא דוגמת השמנונית של כל התרי"ג מצוות

ישלם ד' פעלך ותהי משכורתך שלימה מעם ה' אלקי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו (רות ב, יב) **הנראה לרמז בזה גודל מעלת קבלת התורה ביום חג השבועות אשר בו מגיע לכל השלימות מכל התרי"ג מצות.** משל למה הדבר דומה על פי הנראה מחכמי הרופאים שיצוה לבשל לחולאים רוטב מכל מיני בשר אשר עולה לסך עצום. ומחמת כח השמנונית מכל מיני בשר עולה לתרופה לחזק כוחות כל הגוף. **כן נוכל להבין גודל מעלות יום הזה זמן מתן תורתנו.** כי בכל המועדים שיש בהם מצות פרטיות מצה ולולב וכדומה אנו מברכין על כל מצוה ומצוה הברכה הראויה לה על נטילת לולב. או על אכילת מצה וכדומה. וזמנו של מצוה זו אינו בזמנו של זו. וכל דבר ודבר בעתו מה טוב. **לא כן בחג חזה בקבלת התורה הנה נכללים בו כל התרי"ג מצות ביחד טועמי' חיים זכו לא תחסר כל בה.** וז"פ ג"כ גבי רות אשר באתה עתה להתגייר ולקבל עלי' כל מצות המחויבת בה הנה מחמת הקבלה תגיע לשכר כל המצות לכן כתי' משכורתך שלימה מפני אשר באתה לחסות תחת כנפיו **בקבלה לבד תגיע לכל השלימות.**

(תפארת שלמה)

• • •

נשבועות מקבל השכל איך יעבוד בו את השי"ת

בשבועות מקבל האדם את התורה היינו באיזה שכל יעבוד השי"ת. זה ידוע, כל המצות זמניות בבוא הזמן של המצוה נתעורר הדבר שהיה בעת הראשון כשנצטוה המצוה. **וכן בשבועות, מקבל כל האדם את התורה, דהיינו שבאיזה שכל יוכל לעבוד את השם באותה שנה.**

(מאור עינים)

• • •

קבלת התוה"ק הוא גם כל התקוות ושמחת הגוף

בגמרא (פסחים סה, ב) אמרינן **הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם.** רצה לומר, דפסח אדם שמח, שגופו שמח, יצא מעבדות, דהוא טובות הגופני, אמנם שבועות דהשמחה היא נתינת התורה ולכאורה היה קשה לגוף לשמוח, דהא מתן תורה הוא רק טובות רוחניות, **לזה אמרו בעצרת דבעינן נמי לכם, שישמח הגוף, דיאמין שהתורה הוא חיי העולם, חיי עולם הבא ועולם חזה, ואורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד** (משלי ג, טז), **ורפאות תהיה לשרך** (שם ג, ח), **ובזה יתענג גופו גם כן,** ויתעלם גם כן בשימו דברים אלו על לבו.

(קדושת לוי)

• • •

כלל ישראל השתוקקו יחד לקבלת התורה

ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. אדמו"ר הה"ק הרבי ר' בונים מפרשיסחא הקשה למה אמרו נעשה ונשמע בלשון רבים הרי כל אחד ואחד היה צריך לומר אעשה ואשמע, ופירש על דרך משל כמו היושבים במאסר בחום היום וצמאים ומים אין להם, ופתאום בא אחד ושאל להם אם ישתו, **וחשיב כל אחד 'נשתה', יען שכל אחד ואחד יודע שהכל צמאים והכל חפצים לשתות. כן בקבלת התורה שכל אחד כלתה נפשו לתורה, אין מים אלא תורה,** עכלה"ק . וקשה דאם כן למה בשירה נאמר אז ישיר ולא אז נשיר בלשון רבים. ונראה לפרש שהשירה היתה לשעה לכן נאמר בלשון יחיד, **וקבלת התורה היה לדורות לכל הדורות הבאים, לפיכך אמרו בלשון רבים.**

(הרה"ק רד"ב מביאלע זללה"ה)

תיקון ליל שבועות

לקבל התורה בצלילות וישוב הרעת

איתא במדרש, שביום מתן תורה, בקשו להתנמנם בבוקר ושנתם ערבה להם עד שעוררן משה רבינו ע"ה לקבל את התורה, ע"ש. ואמר הצדיק הגאון מוה"ר לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, הלילה לחשוב על עם קודש שנפלו בתרדימת העצלות והשינה ביום הנכבד שידעו שיתן הקב"ה את תורתו להם, אלא יש לומר **דכונתם היתה לשם שמים, שמיום שני בסיון התחילו לעשות הכנה לקבלת התורה ועבדו בכל כוחם ובמחשבותם הקדושים עד שנפל עליהם ליאות ועייפות והיו מתייראים פן לא יוכלו לקבל את התורה במחשבה צלולה כראוי.**

(עבודת ישראל)

• • •

לא לדבר שיחה בטילה מאחר התיקון עד קדושת 'כתר'

בשם מורי נר"ו **צריך ליזהר מאד אחר התיקון שעשה בלילה שלא יפסיק בשום שיחה בטילה עד אחר שאמר במוסף קדושת כתר, כי אז עולין כל קישוטי הכלה שעשה בלילה, על כן יזהר מאוד לטהר מחשבתו, על כל פנים עד כתר זה.**

(סידור הר"ר שבתי ז"ל)

• • •

ליזהר באזהרות של מרן אלקי קודש הקדשים הריב"ש טוב **שלא יפסיק בשום שיחה בעולם עד אחר התפלת מוסף, כי אז נגמר עליות כל קשוטי חתן וכלה מה שהתחילו בלילה לכנום בחם,** ואם יש בו כח להתפלל באור הבוקר ולא יפסיק כלל בשום שינה מה טוב, אבל עתה בדורות הללו שאין בבני ישראל הקדושים כל כך כח ומה להתפלל בהשכמה, עכ"פ לא יפסיק שום בר ישראל עד הבוקר בשום שינה בעולם אפילו רגע אחת והוא עד שיטבול במים חיים בקדרותא דצפרא, ואחר סדר זה מותר להניח לישן עד קודם זמן התפלה, **ולא יפסיק בשום דבר הגשמי בעולם מעת הטבילה של קדרותא דצפרא עד סוף כל התפלה של שחרית ומוסף, כי אז הוא עת רצון גדול להתפלל ולדבק באמונה ובטחון גדול ביוצר בראשית.**

(דמשק אליעזר – קאמארנא**)**

• • •

מצות היום הוא התעוררות התשוקה והחמרה לקבל התורה

כ"ק אבי אדמו"ר [בעל אבני נזר] זצללה"ה אמר כי בכל המועדים ניחא מה ששמחת יום טוב אינה נוהגת בלילה משום דיש חיוב לקיים מצוות אשר על ידן מקבלים קדושת היו"ט, בפסח חובה לאכול מצה, בסוכות לאכול בסוכה, והלילה ראשון חובה. משא"כ בשבועות דליכא שום חובה א"כ תתנהג שמחה גם בלילה. אך לפימש"כ בזוה"ק (ח"ג צז, ב) **'דצריך לנטרא דכיו עלאה דמטי עלי' בחהוא ליליא'** [שצריך לשמור הטהרה עליונה שבא עליו בלילה זו] ניחא, עכתדה"ק.

ועדיין אינו מובן הלא זה בא מן השמים והאדם אינו עושה שום פעולה בזה. אך י"ל דלשון נטרא היא שמירה בלשון הקודש, מלשון (בראשית לז, יא) ואביו שמר את הדבר, **שיצפה האדם וישתוקק להאי דכיו** ואפילו למ"ד (בבא מציעא צג, א) משמר לאו כעושה מעשה, **מ"מ להשתוקקות זו צריך האדם לעורר א"ע ואינה באה מאליה, ובזה מקבלים קדושת היו"ט, א"כ שוב לא שייכת שמחה קודם זה כמו בכל המועדים, והבן.**

(שם משמואל, תר"ע)

קבלת התורה

הרב בוצינא קדישא מוה"ר דוב בער (המגיד ממעזריטש) זללה"ה אמר, שמצינו בדברי רז"ל (שבת פח, א) שהשי"ת ב"ה כפה על ישראל הר כגיגית ואמר אם תקבלו את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. ולמה הוצרך לכך, הלא ישראל אמרו נעשה ונשמע, ומרצונם קבלו את התורה. **אלא מפני שחיו ישראל אז במדריגה גדולה כזו במוחין גדולין, אמרו נעשה ונשמע**, שאמר השי"ת מי גילה לבני רז זה, לשון שמלאכי השרת וכו'. הראה להם השי"ת שאע"פ שאח"כ יפלו ממדריגתן ויפלו המוחין, שלא יעשו עצמן חפשי מן העבודה והמצוות, **וכפה עליהם הר כגיגית, לומר שהם מוכרחים בעבודה, ואעפ"י שאינן נהנין מן העבודה, שאין להם מוחין צריכים לעבוד השי"ת כפי יכולתם ומדריגתם במקום שהם,** עכ"ד ודפח"ח.

(פרי חיים, אורח לחיים, בהר)

• • •

אופן המחשבות וההרגשים של בר ישראל ביום זה

יחשוב במעמד הר סיני, כי אנחנו כולנו היינו שם, וקבלנו התורה, וברוך שהבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו. ויחשוב כי פנים בפנים דיבר ה' אתנו, ויחשוב בשבועה שנשבענו, כי כולנו מושבעים ועומדים מהר סיני. **והרבה דברים כאלה יחשוב, וימלא רתת, ויעשה לעצמו לב טהור. ויעשה מוסכם חזק כאלו עתה בזה היום קיבל התורה, ויתלהב בלבו להטביע אהבה להשי"ת לעבדו בשמחה ובטוב לבב.**

(של"ה הק')

• • •

הולך וחזק, בכל שנה ושנה, לכל אחד מישראל

קול השפר הולך וחזק (שמות יט, יט) מתוספ ומתחזק מדי פעם. **בכל שנה ושנה מתעורר מחדש כוח נתינת התורה, התורה ניתנת בבחינה מחודשת שלא היתה עדיין בעולם, וכל אחד מישראל מקבלה לפי השגתו ולפי מה שהכין עצמו לחג הקדוש.**

(אור המאיר)

• • •

יסוד ועיקר גדול לאמונתינו הוא זכירת מעמד הנבחר

רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים (דברים ד, ט) הכתוב הזה לפי דעתי מצות לא תעשה, הזהיר בה מאד, כי כאשר אמר שנזהר בכל המצות ונשמור החוקים והמשפטים לעשותם, חזר ואמר "**רק אני מזהירך מאד להשמר ולשמור עצמך מאד מאד לזכור מאין באו אליך המצות, שלא תשכח מעמד הר סיני מכל הדברים אשר ראו עיניך חקולות וחלפידים, את כבודו ואת גדלו ודבריו אשר שמעת שם מתוך האש, ותודיע כל הדברים אשר ראו עיניך במעמד הנכבד ההוא לבניך ולבני בניך עד עולם**". ופירש הטעם, כי השם עשה המעמד ההוא כדי שתלמדו ליראה אותו כל הימים ואת בניכם תלמדון לדורות עולם, אם כן עשו אתם ככה ואל תשכחו אותו.

והנה, קודם שיזכיר הדברות שנאמרו שם, הזהיר במצות לא תעשה שלא נשכח דבר מן המעמד ההוא ולא נסירהו מלבנו לעולם, **וצוה במצות עשה שנודיע בו לכל זרענו מדור לדור כל מה שהיה שם בראיה ובשמיעה. והתועלת במצוה הזאת גדולה מאד,** שאם היו דברי התורה באים אלינו מפי משה בלבד, אע"פ שנבואתו נתאמתה באותות ובמופתים, אם יקום בקרבנו נביא או חולם חלום ויצונו בהפך מן התורה ונתן אלינו אות או מופת יכנם ספק בלב האנשים; **אבל כשתגיע אלינו התורה מפי הגבורה לאזנינו ועינינו הרואות אין שם אמצעי, נכחיש כל חולק וכל מספק, ונשקר אותו,** לא יועילהו אות ולא יצילהו מופת מן המיתה בידינו, כי אנחנו היודעים בשקרותו. זהו שאמר שם (שמות יט, ט) גם בך יאמינו לעולם, **כי כשנעתיק גם כן הדבר לבנינו, ידעו שהיה הדבר אמת בלא ספק כאלו ראוהו כל הדורות, כי לא נעיד שקר לבנינו ולא ננחיל אותם דבר הבל ואין בם מועיל, והם לא יסתפקו כלל בעדותנו שנעיד להם אבל יאמינו בודאי שראינו כולנו**

בעינינו וכל מה שספרנו להם כו' וכבר הזכרתיו שם בפרשת בחדש השלישי.

(רמכ"ן)

• • •

מיסודי התורה שבכל דור יש צריק שעפ"י תורתו וקדושתו כן יקום

בשם החידושי הרי"מ זי"ע, ביום הששי אנו אומרים 'זמן מתן תורתנו' וגם מה שאומרים לשון מתן ולא לשון קבלה כמאמר לשון קיבל, אכן **עיקר ויסוד התורה ככתוב על פי התורה אשר יורוך וכן בכל דור ודור כמו שהצדיק גוזר הדין עפ"י תורתו וקדושתו כן יקום, והראה לנו השי"ת שקיים כדברי משה רבינו שהוסיף יום א' מדעתו ולא שריא שכינה עד צפרא ונתוודע לנו שהתורה נתונה לנו במתנה להצדיקים וחכמי תורה** וזה הוא ביום הששי תיכף ולאחר אומרים אנו ביום הששי יום מתן תורתנו, **ודבר פלא הוא** וד"ק.

(שיח שרפי קודש)

• • •

בעינן נמי לכם, כי קבלת התורה נתנה קיום לעולם

הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם (פסחים סח, ב) הנה, אלמלא קבלו ישראל את התורה היה העולם חוזר לתוהו ובהו, כמאמרם ז"ל (שבת פ ח, א) ועל ידי ישראל מתקיים העולם. וזהו: **"הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם" – כי בכך שקיבלו את התורה קיימו את העולם.** [כלומר דהיינו 'בעינן לכם', שראוי להם לישראל כל שפע טובה וברכה שבעולם, אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, שהם בלבד מקיימי עולם הזה].

(הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב זללה"ה)

• • •

חזר על כל אומה ולשון כדי שיוכל להשפיע לנו כל טוב

מצינו בחז"ל (ע"ז ב, ב) שהקב"ה חיזר על כל האומות שיקבלו את התורה והם מיאנו בדבר. ותמוה: וכי איכא ספיקא כלפי שמיא, והרי ידוע בבירור שלא ירצו לקבלה, אמנם כוונתו ית"ש היתה בכדי שלא יהיה קיטרוג על השפע שישפיע לישראל בניו אהוביו, **שהרי ק"ו הוא אם לעובדי רצונו העכו"ם שמיאנו לקבל את התורה, לא חסר כלום ונשפע להם כל מחסורם ועוד יותר, על אחת כמה וכמה שישראל קדושים שקיבלו את התורה וחקדימו נעשה לנשמע, בודאי שמגיע להם כל טוב וראויים הם להשפיע להם חכמה עושר וכבוד.**

(הרה"ק הרבי מלובלין זללה"ה)

מאכלי חלב

בשבועות יש לנו כח לפעול יחודים כמו המלאכים

יש ליתן טעם לשבח למה נאסר לנו בשר בחלב, והמלאכים כשהיו אצל אברהם אבינו ע"ה נתן להם דוקא בשר בחלב, **וגם אנחנו בחג השבועות התירו לנו חז"ל שלא להמתין אחר הגבינה השיעור כמו בשאר ימות השנה.** ויש לומר, כי בשר רמז לנשמיות, ועל ידי שהצדיק אוכל הנשמיות ביחודים, הוא שואב השפעות מעולמות העליונים, ע"ד שאמרו חז"ל באשה דם נעבר ונעשה חלב (בכורות ו:), כמו כן הצדיק באכילתו, אכילתו נעשה חלב, דהיינו השפע הנקרא ע"ש חלב. ומחמת שאין בנו כח לעשות היחוד למטה, לכן ציוה השי"ת שלא לאכול בשר בחלב, כדי שלא לערב מהשייך למעלה עם מה שלמטה, ולא כן המלאכים שכח בידם לעשות היחוד אמתי גמור למטה כמו למעלה, ולכן לא היו צריכין לשאוב דוקא מלמעלה, לכן אכלו בשר בחלב. **וזה הטעם שהתירו לנו בחג השבועות לאכול אחר גבינה בלא המתנת שיעור, מחמת שאז הוא שעת מתן תורה הקדוש, ואנו מראים עצמינו שאנו דוגמת המלאכים בשעת מתן תורה על ידי התורה.**

(ספה"ק נועם אלימלך)

• • •

ב' טעמים נפלאים לאכילת מאכלי חלב

בשם הרב ז"ל (הרה"ק רבי פנחס מאריין זללה"ה), **טעם לאכילת מאכלי חלב בשבועות,** דאיתא ויעש שלמה משתה לכל עבדיו מכאן שעושין סעודה לגמרה של מצוה, ובשבועות גומרין מצות ספירת העומר, ולכך עושין סעודה, **ואם היו עושין סעודת בשר, אין היכר אם האכילה לשם זה אם לשם יום טוב, לכך עושין מחלב.** טעם אחר אמר באכילת מאכלי החלב, **משום שהתורה אין אוחבת אלא שפלות, לכך בימים קדמונים היו לומדים על הארץ. ולכך אוכלים מאכלי חלב בשבועות שהוא קטנות. ומורה על ענוה ושפלות ברך.**

(אמרי פנחס)

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | Tel. 845.774.4040

בעזהשי"ת

חג השבועות תשפ"ה לפ"ק

זמנים לחג השבועות

במקהלות אלפי אנ"ש בצל הקודש של
כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

הדלקה"נ 8:09 | עלוה"ש 4:13 | סוזק"ש 8:34 | ר"ת 9:37

מנחה ערב יו"ט ..... בשעה 9:10

עריכת שולחן הטהור

בשעה 1:30

יום א' דיו"ט

תפלת שחרית ..... בשעה 10:30

קרעפל טיש
תיכף אחר תפלת מוסף

קריאת התואם
מנחה בשעה 8:45

ליל ב' דיו"ט

עריכת שולחן הטהור ..... בשעה 12:30
בבנין מבצר הכוללים

יום ב' דיו"ט

עלוה"ש 4:13 | סוזק"ש 8:33 | מוצאי יו"ט 9:38

מעמד לימוד התורה דרבים ..... בשעה 8:30
תפלת שחרית ..... בשעה 10:30

נעילת החג
מנחה בשעה 8:45

ברכת המזון
תיכף אחר הבדלה



פנימי תשצו בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה בביקור אצל הגאון רבי משה חיים אפרים פאדווא שליט"א

גאב"ד לאנדאן יע"א – בעמח"ס שו"ת מנחת אפרים

יום ד' פרשת ויגש תשע"ט לפ"ק

גאב"ד לאנדאן: ס'איז געווען יעצט חנוכה, דער פרי חדש ברענגט אין יו"ד סימן י"ג, אז די גמרא זאגט (שבת כג.) אז א חצר וואס האט שני פתחים דארף מען צינדן ביי ביידע פתחים מפני חשדא דבני מתא...[1] און אין שולחן ערוך אין יורה דעה סימן י"ג, ביי א בן פקועה, דארט וואו ס'איז הפרים על גבי קרקע דארף מען שחטן. ווייל ס'זעהט זיך אויס ווי מ'עסט א געהעריגע בהמה אהן קיין שחיטה, במילא דארף מען שחטן.[2] שטייט אין רשב"א (בתשובותיו ח"א סי' תקכ"ה) אז מ'זאל שחטן מיט א ברכה.[3]

זאגט דער פרי חדש (יו"ד סי' י"ג ס"ק ה) אז דער ר"ן שרייבט קלאר ביי חשדא אז מ'דארף נישט צינדן מיט א ברכה, מאבט ער א מחלוקת צווישן דעם רשב"א מיטן ר"ן.[4]

חתנו הרה"ג ר' יואל שטיין שליט"א, מו"ץ בקהלתינו הק', וחבר הבי"ד "החאחקה"ח": דער פרי חדש זאגט אז ס'איז א מחלוקת, דער ר"ן וואס זאגט אז ביי

---

1 וז"ל הגמ' שם: אמר רב הונא חצר שיש לה שני פתחים צריכה שתי נרות, ואמר רבא לא אמרן אלא משתי רוחות אבל מרוח אחת לא צריך, מאי טעמא אילימא משום חשדא, חשדא דמאן, אילימא חשדא דעלמא, אפילו ברוח אחת נמי ליבעי, אי חשדא דבני מתא, אפילו משתי רוחות נמי לא ליבעי, לעולם משום חשדא דבני מתא, וזימנין דמחלפי בהאי ולא חלפי בהאי, ואמרי כי היכי דבהאי פיתחא לא אדליק בהך פיתחא נמי לא אדליק.

2 וז"ל השו"ע: השוחט את הבהמה ונמצאת כשרה, ומצא בה עובר בן ח' בין חי בין מת, או בן ט' מת, מותר באכילה ואינו טעון שחיטה; ואם מצא בה בן ט' חי, אם הפריס על גבי קרקע, טעון שחיטה, אבל שאר טרפות אינו אוסר אותו; ואם לא הפריס על גבי קרקע, אינו טעון שחיטה.

3 וז"ל הרשב"א שם: שאלת עוד הא דאמר רבא (פסחים פ"ק דף ו') עיסת ארנונא חייבת בחלה משום דלית לה קלא אם חייב לברך על הפרשתה? דנראה שאינו חייב כיון שאינו אלא משום הרואין ולא מן הדין דהא כתוב עריסותיכם. וכן הדומין לזה כבן פקועה שהפריס על גבי קרקע. - תשובה: כל שהצריכו חכמים להפריש או לשחוט מאיזה טעם שאמרו מצוה של דבריהם היא. ועל מצוה של דבריהם מברכין.

4 וז"ל הפר"ח שם: אבל שאר טרפות אינו אוסר אותו. ר"ל טרפות שאינו מחמת שחיטה דלא מפרסי כולי האי, אבל טרפות שהוא מחמת שחיטה כגון שעשה א' מה' דברים המפסידין השחיטה וכיוצא באלו לא שחט דמי דכיון שהצריכו שחיטה בעי שחיטה מעלייתא וכ"פ הרא"ש והר"ן והרא"ה בב"ה דף כ"ח ואפי' בדיעבד שחיטתו פסולה ודלא כהט"ז אבל דעת הרשב"א לשם בת"ה שאפילו החליד או דרס מותר וכן אם שחטו בסכין פגומה לפי שאין הרואה יודע זה ע"כ.

ול"נ דנ"מ נמי מהך פלוגתא אי מברך על שחיטתו או לא דלדעת המצריכין שחיטה כתיקנה משמע ודאי שיברך על השחיטה דהא מצוה דרבנן הויא ואדרבנן מברכינן וכדאיתא בפ' ב"מ אבל לדעת הרשב"א משמע שאינו מברך כיון שאין שחיטה נוהגין בו אלא שמצאתי להרשב"א גופיה בתשובה סי' תקכ"ה שכתב דבן פקועה שהפריס ע"ג קרקע דמצוה של דבריהם היא ומברכין על שחיטתו ואפשר שטעמו דכיון דמצוה לשחוט מדרבנן לאפוקי ניחור ועיקור דאף לדידיה לא מהני א"כ שייך שפיר לברך וצונו על השחיטה אעפ"י שאין כל דיני שחיטה נוהגין בו ובלאו הכי הא קי"ל כסברת הרא"ש והר"ן ושאר פוסקים דבעינן שחיטה מעליא וכל דברים הפוסלות בשאר שחיטות פוסלות גם כן בזו וא"כ פשיטא שמברכין על השחיטה וכדכתיבנא ודלא כדמשמע מדברי הר"ן בפ' ב"מ גבי חצר שיש לה שני פתחים שכתב דכיון שאינו מדליק אלא משום חשדא לא מברך אלא אחד פתחא וליתא דכיון דמדרבנן צריך להדליק אע"ג שלא הצריכו להדליק אלא משום חשדא דעלמא מצוה דרבנן היא ומחייב לברוכי עלה.

חשדא מאכט מען נישט קיין ברכה, קריגט זיך מיטן רשב"א וואם זאגט ביי בן פקועה מאכט מען א ברכה מפני החשד.

רבינו: יא, ס'איז דא א שיינער תירוץ פונעם כתב סופר (שו"ת יו"ד סי' קמט) ער מאכט א חילוק צווישן א ברכה וואם מ'מאכט 'על' און ווען מ'מאכט מיט א 'למ"ד', ביי שחיטה זאגט מען די ברכה 'על השחיטה' דאם גייט ארויף אויף דער עצם מצוה פון שחיטה, דעמאלטס קען מען מאכן א ברכה אפילו אויף אזא אופן, ווייל מ'רעדט נישט פון די יעצטיגע שחיטה, נאר אויף די עצם מצוה. אבער ביי חנוכה איז דאך דער נוסח הברכה 'להדליק' נר חנוכה, מיט א למ"ד, וואם גייט ארויף אויף יעצט און ער האט דאך שוין גענצינדן.[5]

גאב"ד לאנדאן: אבער לכאורה קען מען זיך דינגען, דארטן ביי חנוכה ברענגט מען נישט קיין 'חשדא' נאר 'מראית העין', דא ביי בן פקועה איז דאך דא 'חשדא'.

רבינו: יא, ס'איז דא וואם זאגן דאם, צי 'חשדא' און 'מראית העין' זענען די זעלבע ענין, צי ס'איז נישט די זעלבע ענין. ס'איז דא א גרויסער מדובר אין דעם.

דער פלתי (סי' י"ג ס"ק ד') איז טאקע אזוי מחלק, ער זאגט אז דאם איז טאקע דער חילוק פון בן פקועה מיט חנוכה.[6] אבער דער ברכי יוסף פרעגט אויף אים, ער זאגט אז ס'איז נישט מסתבר צו זאגן אזוי, ווייל דער רשב"א ברענגט דאך די הלכה לגבי חלה וואם דארט איז עם אלץ חשדא.[7]

גאב"ד לאנדאן: כ'מיין אז מ'קען מחלק זיין, 'חשדא' הייסט א זאך וואם באמת איז עם נישט באערעטיגט, לדוגמא אז ער האט צוויי טיהרן, מיינט מען אז ער צינדט נישט. דאם איז נישט קיין מצוה, נאר אלץ והייתם נקיים דארף מען נאכאמאל צינדן כדי צו מונע זיין א חשד. אבער ביי א בהמה אין פעלד, און כ'וויים נישט אז ס'איז א בן פקועה, איז באערעטיגט דער חשד, במילא איז דאם מראית העין און ס'איז הארבער.

5

עיי"ש שמבאר עפ"י דברי הטו"ז (או"ח סי' ח') שכתב לחלק בין ברכה שהנוסח הוא ב'על' לברכה שנוסחה בלמ"ד, ד'על' לא קאי על מעשה שעושה עכשיו, אלא שמברכים להשי"ת שנתן לנו מצוה זו אף על פי שאינו מקיימה עכשיו כתיקונה, עיין שם. וזה נ"ל ג"כ כוונת הרשב"א בתשובה דמייתי פר"ח יו"ד סי' י"ג דמברך על שחיטת בן פקועה ונ"ל טעמו כיון דמברכים על השחיטה, דקאי על כלל מצות שחיטה שצונו ה' ולא על מעשה זה שעושה עכשיו, וכיון שצריך לעשות בבן פקועה מעשה השחיטה משום מראית עין או חשדא ראוי שיברך על מצות שחיטה שציונו ה' הגם שאינו כהוגן ואינו מקיים עתה המצוה בעצמותה ועיין טו"ז יו"ד סי' א' ס"ק י"ז, ולמ"ש אין מזה סתירה למ"ש הר"ן שבת פ' במה מדליקין בחצר שיש לו שני פתחים דאינו מברך כשמדליק ברוח השני כיון שאינו מדליק רק משום חשדא, דשם מברך להדליק דקאי על מעשה זה שעושה עתה וכיון שאינו רק משום חשדא אין ראוי לברך, ודינו של רשב"א ושל ר"ן מתאימות, דלא כפר"ח.

אולם יש לציין מש"כ על זה בנו בשו"ת שבט סופר (או"ח סי' ג') שמביא מי שמקשה על סברת אביו מהא דכתב הרשב"א שם באותה תשובה דאפי' בעיסת ארנונא דחייב בחלה רק משום דלית ליה קלא, והתם מברך 'להפריש' ואפ"ה כתב הרשב"א דצריך לברך. ובאמת אין עיקר וכוונת אאמוה"ג ז"ל רק לומר דאפילו מברך על בן פקועה מ"מ בהדלקת נר אינו מברך, ועיקר כוונתו דכל היכא דטופס הברכה הוא בעל בוודאי יכול לברך, ולדידך שיצקת מים ע"י קדושת אאמו"ו מאוה"ג בוודאי לא יהי' הדבר תמוה לך כ"כ כי כמה פעמים אמר כי מרוב הטרדות אין לו פנאי לחפש בספרים ולעיין הכל בפנים, והפר"ח לא הביא מתשובת הרשב"א רק הא דבן פקועה וע"ז יצא לדון ולחלק.

ומחלק שם השבט סופר באופן אחר וז"ל: ויש לחלק ולומר דהרשב"א מודה לדברי הר"ן דאינו מברך בשני פתחים לפ"מ שנקטינן לעיקר דדווקא לכתחילה המצוה להדליק משקיעת החמה אבל אם שכח או הזיד ולא הדליק יכול להדליק כל הלילה ואפילו בברכה כמש"כ הרמ"א תרע"ב סק"ו דהכי משמע מדסתם בב"י א"כ י"ל דווקא היכא דהחשד הוא שלא עשה המצוה כלל אז יברך משא"כ בשני פתחים אף על גב דכל החשש הוא בשביל בני המתא מ"מ לא שכיח שיעברו עוברין ושבין כל הלילה לפני פתחי' של החצר הזה ומי שעבר בתחילת הלילה יעבור ג"כ כל הלילה ואף אם רואין שאין מדליק בזמנו יאמינו שלא רוצה לבטל מצות הדלקה לגמרי רק ששכח או שמתרשל להדליק בעיקר מצותו משקיעת החמה ואפי' משום חשש זה חייבו חכמים להדליק בשני פתחים משום דכל מקום עיקר מצותו להדליק מתחילת השקיעה בשעה שלא תכלה רגל מן השוק ואז הוי עיקר פרסומי ניסא אבל מ"מ אין מברך עליו משום חשדא זו, עיי"ש עוד באריכות.

6

וז"ל שם: והרשב"א בתשובה (ח"א סי' תקכ"ה) כתב שיש לברך כמו על כל מצוות דרבנן, ופר"ח (ס"ק ה') פקפק מדברי הר"ן פרק במה מדליקין (שבת י' ע"א ד"ה אמר רב הונא) בחצר שיש לו שני פתחים דמדליק בשניהם, וכתב הר"ן דאין לברך, הואיל וליכא רק משום חשדא, ע"ש. ואין הנדון דומה, דשם משום חשדא, והכא משום מראית עין, ומי מדמה זה לזה. גם שם הפירוש שלא יברך בשני פתחים, רק בפתח אחד, ומוציא חבירו, דכיון דהוא משום חשדא, הני שני פתחים שייכים בהדדי, וכחד יחשב, ומברך על אחד ופוטר חבירו. אבל כאן לפטור אותו כלל מברכה, והוא מקיים מצוה דרבנן, זו לא שמענו.

7

וז"ל הברכ"י: שוב ראיתי להרב מהר"י בפלתי שחילק כדאמרן, אלא דבתחילת דבריו כתב וז"ל, הרשב"א כתב שיש לברך ופר"ח פקפק מדברי הר"ן וכו' ואין הנדון דומה לראיה דשם משום חשדא והכא משום מראית העין ומי מדמה זה לזה ע"ל... וגם מה שחילק בין מראית העין לחשדא אינו מחוור ותו לא זכר דהרשב"א בתשובה זו עצמה אמרה גם בחלה שמפריש מעיסת ארנונא והתם לפום תלמודין פ"ק דפסחים הוי משום חשדא וכדמוכח מתשובת הרשב"א סימן ש"ם וכתב הרשב"א שיברך, עיי"ש באריכות.

רבינו: איז מראית עין הארבער ווי חשדא.

גאב"ד לאנדאן: יא, ווייל ס'פעלט א מצוה.

רבינו: מ'פרעגט די קשיא, פארוואס פסק'נט מען כבתה אין זקוק לה, פארוואס איז נישטא די חשדא?

הגרי"ש: אזוי ווי ביי שני פתחים.

רבינו: ס'איז א שטארקע קשיא, דער קרבן נתנאל אויפן רא"ש (שבת פ"ב אות י') פרעגט די קשיא.

גאב"ד לאנדאן: בזמן הדלקת הנרות דארף איך מיך באווארענען מפני החשד, אבער שפעטער אז ס'איז כבתה מוז איך נישט הושש זיין אויף דעם.

א' מבניו: אפשר וועט מען מוזן לאזן די מנורה א האלבע שעה אלין חשד, מ'וועט נישט קענען ארויין נעמען די מנורה. נאר מ'זאל לאזן די שמן ופתילות אפילו נאך ווען ס'איז כבתה.

רבינו: ס'שטייט נישט אזא הלכה, ס'איז א שטארקע קשיא.

גאב"ד לאנדאן: כ'בין נישט מחויב צו באווארענען יעדן חשד.

הגרי"ש: מ'זעהט אז די גמרא פרעגט 'ומנא תימרא דחיישינן לחשד', [8] דאם שטייט נאר דא, נישט ביי מראית העין.

גאב"ד לאנדאן: אין הכי נמי, דאם איז נאך א ראיה אז 'חשדא' איז נישט 'מראית העין', ווייל ביי מראית העין טרעפן מיר נישט אז די גמרא זאל פרעגן 'ומנא תימרא', נאר דא פרעגט די גמרא 'ומנא תימרא', ווייל א חשד וואם איז נישט בארעכטיגט דארף איך האבן א מקור, אבער מראית העין דארף איך נישט קיין מקור.

רבינו: ס'איז דא זאכן וואם מ'האט יא מורא געהאט וועגן 'חשדא', און ס'איז דא זאכן וואם נישט, אזוי זעהט מען, דאם איז לפי ראות עיני חכמים, ס'איז דא זאכן וואם מ'האט געזאגט אז דאם איז דער תירוץ. ס'איז דא מערערע פלעצער וואו מ'האט יא הושש געווען וועגן חשדא.

גאב"ד לאנדאן: שטייט טאקע אין פרי חדש (או"ח סימן תס"א) אז מראית העין קען מען נישט אליין מחדש זיין, נאר אויף וואם חז"ל האבן קובע געווען ביי דעם איז דא מראית העין. [9]

רבינו: די הלכה איז דאך אזוי, אז ביי א זאך וואם מ'האט מחמיר געווען אויף מראית העין איז אפילו בחדרי חדרים אסור. [10]

הגרי"ש: נאר ביי א דאורייתא. ביי דרבנן נישט.

רבינו: ס'איז דא וואם זאגן אזוי, חצר שיש לה שני פתחים איז דאך א מימרא פון רב הונא, רב הונא ער איז דער בעל המימרא, און רב הונא האלט דאך כבתה זקוק לה, במילא אויף רב הונא איז נישט קיין קשיא, דאם איז טאקע דער טעם פון רב הונא, ער האלט כבתה זקוק לה, וועגן חשדא. [11]

אבער די קשיא איז אויפן רמב"ם וואם פסק'נט כבתה אין זקוק לה, פארוואס איז ער נישט הושש וועגן חשדא.

כ'מיין אז דער קרבן נתנאל זאגט דאם אז רב הונא גייט לשיטתיה אז כבתה זקוק לה. און אפילו לויטן רמב"ם איז אויך נישטא קיין חשדא, וויבאלד ס'איז געווען דער סדר אזוי, אז מ'האט עס אריין געגומען אין שטוב נאכ'ן צינדן, במילא וועט מען נישט הושד זיין. [12]

---

8 כ"ה בהמשך דברי הגמ' שם (שבת כג:): ומנא תימרא דחיישינן לחשד, דתניא אמר רבי שמעון בשביל ארבעה דברים אמרה תורה להניח פאה בסוף שדהו, מפני גזל עניים, ומפני ביטול עניים, ומפני החשד... שלא יהיו עוברין ושבין אומרים תבא מארה לאדם שלא הניח פאה בשדהו.

9 וז"ל הפר"ח שם: עוד כתב בתשובה הנזכר שמותר לעשות סופגנים ממצה אפוי' וכת' בס' כנה"ג שלעשות פאשטוליש הנחוגות בכל שבת זכר למן וכן מה שנוהגין כשמטגנין דגים בשמן במחבת טחים אותם בקמח כדי שלא ידבקו כל זה אסור לעשותו ואף במצה אפויה משום מעשה שהיה שאשת חבר עשתה כן וששכינתא חשבה שהיה קמח ממש ולמחר טגנה דגים בקמח ממש ולפיכך יש לאסור מפני מראית העין.

ואני אומר שהכל מותר מן הדין ואין לנו לגזור גזירות מדעתינו ומה בכך אם אשה אחת טעתה בדין והרי בפרק אין מעמידין אמרי' גבי קנקנים של עכו"ם דרבינא שרא ליה לרב חייא בריה דרב יצחק למרמא בהו שיכרא אויל רמא בהו חמרא ואפ"ה לא חש למילתיה אמר אקראי בעלמא הוא והכא נמי דכוותה והרי בש"ס לא חשו למראית העין מהא דגרסינן בפרק כ"ש לא למחי אינש קדרה בקמחא דאבשונא דילמא לא בשיל שפיר ואתי לידי חימוץ הא לאו הכי שרי וכן נמי שרינן התם ותיקא דעבדי במשחה ומלחא ואמרינן תו התם דרבא גופי' מחי ליה קידרא בחסיסי ובין לפירוש רש"י שפירש קמחא דאבשונא ובין לפי' הערוך דחסיסי הוי קמח של עדשים וכמה שכתבו התוספות נמצינו למדים מכל הני דכל שמותר מעיקר הדין עבדינן בפסחא ולא חיישינן למראית העין והכי נקטינן.

10 כן הוא לשון הגמ' (שבת סד:) 'אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור'.

11 עיין בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' מ"ח), שע"ת (סקי"ב), וכ"כ בית הלוי לחנוכה (ד"ה כבתה) שבאמת זקוק להדליקה משום חשד, אלא שאינו מעיקר המצוה, והאריך בזה בשו"ת ערוגת הבשם (או"ח סי' ר"ד) ובשו"ת קרן לדוד (או"ח סי' קנ"ט אות ז') ועוד.

12 וז"ל הקרבן נתנאל שם: אלא משתי רוחות. ויזמנין דחלף אחד פיתחא וחשדינן ליה כי היכא שבהאי פתחא לא אדליק בהך פתחא נמי לא

וכיבדו רבינו לברך על הפירות

גאב"ד לאנדאן: דער רבי זאל קודם מאכן א ברכה.

הגרי"ש: דאהי עסט מען טרויבן, מוואשט עם גוט אפ,

אדליק. ש"ס. יש מקשין הא ע"כ צ"ל לרב הונא דחייש לחשדא כבתה זקוק לה נמי מהאי טעמא דאי תו לא אדלקי יחשדו לו שלא הדליק כלל אלא דרב הונא לטעמיה דס"ל כבתה זקוק לה. והרמב"ם פסק להא דרב הונא ופסק כבתה אין זקוק לה. ונראה ליישב דבשבת דרכן היה להניח הנר על פתח החצר אפילו לאחר שכבה. מהא דפ' כירה דף מ"ה דמבעיא ליה מהו למלטולי שרגא דחנוכה מקמי חברי בשבתא. א"כ הא דאצטריך רב הונא להדליק בשתי רוחות משום לתא דשבת כשחלוף להאי פתחא דלא אדליק ולמראה עינים ישפוט כיון דלא מצא שם עומד נר כלל ש"מ דלא אדליק. משא"כ נר שכבה אף שאין זקוק לה מ"מ ידון אותו לכף זכות שכבה וכבתה אין זקוק לה וכבר לקח הנר מפתח החצר כי כן דרכם בחול. [ועי' עוד מש"כ כעי"ז בשו"ת שואל ומשיב (תנינא ח"ב סי' ע"א)].

וז"ל הבני יששכר בחידושי מהרצ"א על הל' חנוכה (שבת כ"ג.): ועוי"ל דהנה קשה אי חיישינן לחשדא מהיכן שמע רבא (לעיל דף כ"א) מהא דאמר רב הונא פתילות ושמנים וכו' אין מדליקין בהם בחנוכה דסבר רב הונא כבתה זקוק לה, לעולם ס"ל כבתה אין זקוק לה, והא דאוסר להדליק בפתילות ושמנים כאלו הוא דלמא יכבו וחיישינן לחשדא דיאמרו דלא אדליק כלל, ואם תאמר כיון דידעו בני העולם הדין דכבתה אין זקוק לה לא יחשדוהו, דיאמרו ודאי הדליק וכבה, א"כ קשה לרבא דודאי הוא סבר כהלכתא כבתה אין זקוק לה, ולמה חש הכא לחשדא, אלא על כרחך צריך לומר דלאו כולי עלמא דיני גמירי וחיישינן לחשדא, א"כ הדרא קושיא לדוכתא, מהיכן שמע מדברי רב הונא לעיל דס"ל כבתה זקוק לה, דלמא טעמו דחיישינן לחשדא, והיא קושיא אלימתא.

ומתוך הקושיא הזאת י"ל לרש"י דטעם הפלוגתא דכבתה אי זקוק אי אין זקוק תליא בחשדא, דמאן דס"ל כבתה זקוק לה ס"ל דחיישינן לחשדא דעלמא, דגר חנוכה נתקן להראות הנס גם לעוברים ושבים, וא"כ חיישינן לחשדא דעוברים ושבים דלא יזדמנו לראות עת הדלקתן, ויאמרו לא הדליק כלל, על כן כבתה זקוק לחזור ולהדליקה, כדי שיהיה דולק זמן חשוב, ובתוך כך יראו העוברים ושבים מעלמא, ומאן דס"ל כבתה אין זקוק לה ס"ל דלא חיישינן לחשדא דעלמא בנר חנוכה, דלא נתקן רק להראות פרסום הנס לבני מתא, ובני מתא ראוהו בשעה שהדליק ואין כאן חשד, ע"כ כבתה אין זקוק לה, וא"כ שפיר שמע רבא מדברי רב הונא דכבתה זקוק לה, ולא קשה דלמא משום חשדא, דהאמת הוא כן דהא בהא תליא וחד טעמא, דמאן דחייש לחשדא דעלמא ס"ל כבתה זקוק לה, ממילא רב הונא דאמר בכאן חצר שיש לה ב' פתחים צריכה ב' נרות, כמלא דיבר אפילו מרוח אחת דחיישינן לחשדא דעלמא, וזה שפירש"י כל בדברי רב הונא דע"כ צריך לפרש כן כמ"ש, ורבא דס"ל להלכה כבתה אין זקוק לה אמר לא אמרן (לדידן דס"ל כבתה אין זקוק לה) אלא מב' רוחות אבל וכו' דכיון דס"ל כבתה אין זקוק לה לא חיישינן לחשדא דעלמא, ומקשו בגמ' אי לא חיישינן לחשדא דעלמא אפילו מב' רוחות, והשיב אעפי"כ זמנין דמחלפי וכו' ואיכא חשדא דבני מתא [ומשו"ה ג"כ גרס ואמר רבא בוא"ו דהוא ענין אחר] וזה נכון מאוד, עכ"ל.

ס'איז נאר צווישן די טרויבן וואס איז דא דער חשש... אבער די טרויבן אליין זענען ריין.

א' הנוכחים: דער רבי קען מאכן א שהחיינו...

רבינו: ווייל אין אמעריקא עסט מען נישט קיין טרויבן.

הגרי"ש: ראזשינקעס לאזט מען דא אויך נישט עסן.

רבינו: די תולעים איף די ראזשינקעס זענען פון די טרויבן, נישט פון ראזשינקעס.

הגרי"ש: יא, נאר טרויבן קען מען אפוואשן, די ראזשינקעס קען מען נישט וואשן.

רבינו: דאהי איז יעצט דער טאג קורצער ווי אין ניו יארק, נישט אזוי?

הגרי"ש: יא, ס'איז אסאך קורצער באלד א דריי פערטל שעה. ס'איז זייער קורץ, ס'איז נישטא קיין אבט שעה אינעם טאג. קומענדיגע וואך וועט זיין עשרה בטבת, מ'האט כמעט נישט ווען צו פאסטן.

א' הנוכחים: פאסטן האט נישט קיין באשטימטע צייט אויפן זייגער ווי לאנג ס'דארף זיין.

א' מבניו: דער תניא ווען ער רעדט פון די תעניתים פון תשובה, זאגט ער, מ'זאל נעמען די ווינטער'דיגע טעג ווען ס'איז קורצע טעג,[13] ס'איז נישט שווער.

רבינו: עשרה בטבת איז גאר א הארבער תענית. אפילו ווען ס'געפאלט ווען אויס אום שבת וואלט מען געדארפט צו פאסטן, דער בית יוסף ברענגט אזוי.[14]

13 עיי' מה שכ' באגרת התשובה (פ"ג) וז"ל: ומ"מ כל בעל נפש וכו' פ"ד צומות פעם אחת בימי חייו, ויכול לדחותן לימים הקצרים בחורף, וייתענה כעשר תעניות, עד"מ בחורף אחד או פחות ויגמור מספר הפ"ד צומות בט' שנים או יותר כפי כחו, וגם יכול לאכול מעט כג' שעות לפני נץ החמה, ואעפ"כ נחשב לתענית אם התנה כן עכ"ל.

14 עי' בבית יוסף (או"ח סי' תק"ן) שמביא בשם האבודרהם (הל' תענית סי' רנ"ד) שעשרה בטבת הוא משונה משאר תעניות שאם היה חל בשבת, לא היו יכולים לדחותו ליום אחר, משום שנא' בו "בעצם היום הזה" כמו ביוהכ"פ. וכתב ע"ז הב"י "ולא ידעתי מנין לו זה", אח"כ הביא עוד מאבודרהם שעשרה בטבת חל לפעמים בששי ומתענין בו ביום (וכן נקטינן) ושאר צומות לעולם אין חלין בששי.

ועי' באור שמח (על הרמב"ם תענית פ"ה ה"ו במאמר המוסגר) שמצא מקור לדברי אבודרהם בדברי הגמ' עירובין סוף פרק בכל מערבין דאיבעא שם צורבא מדרבנן דיתיב בתעניתא בערב שבת אם משלים את התענית, ולמה לא הביא הגמ' ראיה מזה שבי' בטבת שחל בער"ש מתענין ומשלימין? אלא מאי שמשם אין ראיה שהרי עשרה בטבת היו מתענין אפי' בעצם יום השבת ומכש"כ שיהיו משלימין אם מתענין בערב שבת, ודפח"ח

דער חתם סופר זאגט (תורת משה ויקרא, בדרוש לז' אדר) אז יעדעם יאר אום עשרה בטבת איז מען דן אויפן עתיד צי משיח זאל קומען היי יאר.[15]

וועגן דעם דארף מען פאסטן אפילו אום שבת כדי צו מבטל זיין...

גאב"ד לאנדאן: אזוי ווי ביי תענית חלום.

רבינו: יא, אזוי ווי א תענית חלום פאסט מען אום שבת.

ובירכו רבינו: א גוטן טאג, זייט געזונט בבריאת השלימות, מיט אריכת ימים ושנים.

גאב"ד לאנדאן: אמן, א יישר כח.

ונפרד רבינו ממנו ברב ברכות

ובדרך צאתו ביקש רבינו מבניו של הגאב"ד לאנדאן למסור לאביהם, שלא יטריח לבוא לביקור גומלין מחמת חולשתו

ביקור גומלין של הגאון
רבי משה חיים אפרים פאדווא שליט"א
גאב"ד לאנדאן יע"א – בעמח"ס שו"ת מנחת אפרים
בבית אכסניית כ"ק רבינו שליט"א – בעיה"ב לאנדאן יצ"ו

יום ב' פרשת ויחי תשע"ט לפ"ק

גאב"ד לאנדאן הגיע לביקור גומלין באכסניית רבינו על אף גודל חולשתו ורבינו קידם פניו בברכה ודרש בשלומו

רבינו: כ'האב געזאגט דארט ווען איך בין געווען [לביקור בביתו] אז ס'פעלט נישט אויס די טירחא, כהאב געזעהן ס'קומט אהן שווער.

גאב"ד לאנדאן: ס'אז ביי מיר א חשיבות.

הגרי"ש: דער שווער האט נישט נאכגעגעבן, ער האט דוקא יא געוואלט קומען אהער.

*

א' מבניו: איך האב שוין געזעהן דעם היכל, היינט בין איך געווען דארט.[16]

דער טאטע האט געזאגט נעכטן (אצל מעמד הנוכח הבית) אז דירה נאה מרחיבה דעתו של אדם, דאם איז געווען נאך פארץ אליינם זעהן דעם היכל, אבער אז ער וועט עם זעהן...

רבינו: ס'איז טאקע שיין בתפארתו, אבער ס'איז נאך שענער וועז ס'זיצן דארט לומדי תורה, דעמאלטם איז עם שיין.

א' מבניו: יא, א גרויסער עולם איז געווען דארט היינט.

הרבני הנגיד ר' אשר זעליג לעוו הי"ו, ראה"ק דקהילתינו לאנדאן: דער עולם זיצט און לערנט דארט, ברוך ה', אזוי קומט מען פארציילן, ס'איז נתרבו ספסלי דבי מדרשא, נישט אז מ'כאפט אוועק פון אנדערע בתי מדרשים מענטשן, נאר מער מענטשן לערנען, דאם איז דער אויפטוה, נתרבו ספסלי דבי מדרשא.

---

15 וז"ל שם: י' טבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים להחריבה, וכתי' באבודרהם, דאם אפשר הי' שחל להיות יו"ד טבת בשבת היו צריכין להתענות בשבת יען שכתוב בו כתב לך את עצם היום הזה עיצומו של יום, כמו ביוהכ"פ כתיב בעצם היום הזה ויש להבין הלא יו"ד טבת לא הי' רק התחלת מצור העיר ועד שתי שנים ומחצה לא נחרבה, וקשה חורבנה מסתמא מן התחלת המצור, ולמה ט"ב אין דוחה שבת ועיי' בעירובין בענין ט"ב שחל בע"ש אין משלימין ויו"ד טבת בערב שבת משלימין, והי' דוחה שבת ונראה לבאר דהנה הטעם שקבעו תענית על מצור ההיא, הלא היתה ירושלים כמה פעמים במצור בימי פרעה נכה וכדומה, רק הטעם הוא דמה שהיתה העיר בטרדת המצור שתי שנים ומחצה זו מחמת שבאותו יום שסמך מלך בבל למטה על ירושלים כמו כן ישבו ב"ד שלמעלה אלו מיימינים אלו משמאילים עד שגברו המשמאילים ונחרב הבית.

והנה אין לך שנה שאין קללתה מרובה מחברתה, וכל דור שלא נבנה בהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו, נמצא שבכל שנה ושנה נתחדש חורבן חדש, וזו בכל פעם כשמגיע אותו יום של עשרה בטבת, שהתחיל אז למעלה משפט החורבן, כמו כן בכל דור ודור, יושבין ב"ד שלמעלה וגוזרין החורבן של כל שנה ושנה, ודבר זה מרומז קצת בספר הקרנים, עיין בפירושו הנקרא דן ידין, בענין חודש טבת.

וידוע דעל צרה שעברה כמו יום שמת בו אביו ואמו אין אנו מתענין בשבת, אבל תענית חלום מותר להתענות, דבשביל עונג שיש לו שמבטל צרה העתידה לבוא עליו לא מעונה הוא, הילכך תענית ט"ב, דזהו רק על צרה שעברה לא דחו שבת, אבל תענית י' טבת זהו על בטל צרה העתידה עונג הוא, והיה דחי שבת.

16 רבינו שליט"א נסע אז לבקר בקרב קהלתינו הק' בלאנדאן, לרגל חנוכת הבית של ההיכל התורה המפואר החדש 'היכל ישעי' זאב' שנבנה ברוב פאר והדר ע"י הרבני הנגיד מוה"ר אשר זעליג לעוו הי"ו ראה"ק דקהלתינו, בבנין בית מדרשינו הגדול דשם, ונתחדש אורה ללמוד וללמד באותן הימים, לרגל בואו של רבינו שליט"א בעיר.

רבינו: אז נישט איז דער פשט אז מ׳נעמט צו פון ערגעץ אנדערש, איז דאך דאס נישט נתרבה.

הגרי״ש: מ׳זאגט נאך פון רבי עקיבא איגר אז ער האט געהייסן זיין זוהן דרוקן דעם ספר מיט א שיינע דרוק, עם זאל זיין געשמאק צו לערנען. זה קלי ואנוהו.

רבינו: יא, ער שרייבט אזוי אין די הקדמה (בהקדמתו לשו״ת רעק״א).[17]

רא״ז: מיט שיינע פאפיר.

הגרי״ש: דער רבינו תם האט געהאט פאר זיך גאלדענע רענדלך בשעת ער האט געלערנט.

רבינו: א שיסל מיט גאלד שטיק, להרחיב דעתו, דער מהרי״ל זאגט אזוי.[18]

רא״ז: יא, אבער דאס איז געווען אייגן געלט, היינט בארגט מען זיך צוזאם געלט... איז עס נישט מרחיבין דעתו של אדם.

רבינו: ס׳איז דא אזא מימרא אין חז״ל, ׳דעתא בליבא תליא וליבא בכיסא תליא׳.[19]

א מבניו: אז ס׳לערנט זיך געשמאקער ווערן די שעות אנדערע שעות, די זעלבע שעות. ס׳איז מער באיכות.

א׳ הנוכחים: כ׳בין געווען דארט זעקסע–זיבענע נאכמיטאג איז געווען דארט א זעכציג–זיבעציג אידן. מ׳איז געזיצן און געלערנט אזוי.

ס׳איז שווער אריין צו גיין פאר״ן דאווענען, ווייל מ׳פארגעסט זיך ווי מ׳איז.

הגרי״ש: די טריקענע הלכה איז דאך אזוי, מ׳טאר נישט לערנען פאר״ן דאווענען, שמא ימשך...

רבינו: דלמא מטריד בגירסיה. (לשון המחבר או״ח סי׳ פט ס״ק ו).[20]

א׳ הנוכחים: ס׳איז אינטערסאנט, אמאליגע צייטן ווען מ׳האט געלעבט מיט שטרויענע דעכער, איז די בתי מדרשים געווען אזוי שיין, מ׳קען נאך היינט זעהן אלטע בתי מדרשים, ס׳איז געבויעט און געמאכט אזוי שיין, ס׳איז געווען דער העכסטער בנין אין שטאט. און ס׳איז שיין געווען. היינט פארשטייט מען אז קודם הייבט מען אהן אהערצושטעלן און שיין מאכן אינדערהיים... איז אז מ׳מאכט אזא שיינע ביהמ״ד איז דאס א חשיבות.

רבינו: אמאל איז דאס ביהמ״ד געווען די היים פון יעדן איד....

גאב״ד לאנדאן: אין פסוק שטייט, תבאמו ותטעמו בהר נחלתך, מ׳האט דען אריין געברענגט אלע אידן אין בית המקדש? מ׳האט דאך זיי נאר אריין געברענגט קיין ארץ ישראל. זאגט ער, דער מקום פון א איד איז אין ביהמ״ק, בהר נחלתך, דאס איז דער מקום זיינער, נאר אז מ׳מוז זיין ערגעץ אנדערש, מ׳האט נישט קיין ברירה, מ׳מוז דאך ברענגען פרנסה, אבער דער פלאץ איז בהר נחלתך.

רא״ז: שתולים בבית ה׳, אלע אידן דארפן זיין שתולים בבית ה׳.

גאב״ד לאנדאן: שטייט אין פסוק (במדבר יט, כ) ׳ואיש אשר יטמא ולא יתחטא׳, זאגט די תורה ׳את מקדש ה׳ טמא׳, לכאורה שטייט נישט אז ער איז אריין געגאנגען, ס׳פעלט אין פסוק, נאר יעדער איד איז אין ביהמ״ק.

רבינו: ס׳שטייט אין תפארת שלמה (פ׳ דברים) אז אלע מעשים טובים פון א מענטש, די מצוות און די עבירות, אלעם קומט אהן אין מקום המקדש.[21]

---

17 וז״ל שם: ...והנני רואה שבני הגר״י כבר קרוב להתחיל בדפוס אבקשך בני ידידי לפקוח עין ע״ז שיהיה נדפס על נייר יפה דיו שחור ואותיות נאותות כי לדעתי הנפש מתפעלת והדעת מתרוחת והכונה מתעוררת מתוך הלימוד בספר נאה ומהודר וההיפוך בהפכו אם הכתב מטושטש.

18 עיין בליקוטי מנהגי מהרי״ל שבסוף ספרו (אות פ״ג): ...אמר שמעידין על רבינו תם כשהיה רוצה ללמוד תמצית מהלכה חמורה, היה נותן לפניו תל של זהובים לשמוח בהן ונתרחב לבו ולמד בכה, עיי״ש.

ועי׳ בזה בבן יהוידע (יומא יח.) בזה״ל: כי יהיה העושר סיוע לקנות החכמה כמו שאמרו על רבינו תם ז״ל שהיה עשיר והיה דרכו להביא לפניו על השלחן קערה גדולה מלאה זהובים בעת שהיה לומד ועוסק בתורה בפלפול וסברה מפני שהעושר פותח את הלב לחכמה וכו׳.

19 בירושלמי (תרומות סוף פ״ח) איתא: מעשה בר׳ יוחנן שאיבד כיס של מעות ולא ידע להשיב בדברי תורה, ואמרו ליה משום שאבדת מעותיך אבדת דעתך, והשיב ׳דעתא בליבא תליא וליבא בכיסא תליא׳ (הדעת תלויה בלב והלב תלוי בכיס), עיי״ש.

20 למי שאינו רגיל לילך לבית הכנסת, כדי שלא יעבור זמן קר״ש ותפילה, ועי׳ במ״ב (שם) שמאריך בצדדי ההיתר ללמוד, וכן הי׳ נוהגין רבותיה״ק ללמוד שיעור קבוע לפני התפילה ואח״כ להתפלל.

21 וז״ל שם: מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך וגו׳ (תהלים עט, א) הנ״ל לבאר ענין ביאת גוים במקדש וטומאתה מאין נעשה זה שיהיה להם כח לעלות ולכנוס במקדש לפני ולפנים ולעשו׳ בו כרצונם. אף אם חלילה גבר החטא מ״מ קדושת המקדש להיכן הלכה. הלא ע״ז מתמה הכתוב עד שאמר (איכה ד, יב) לא האמינו כל מלכי הארץ כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים. אכן הנה מבואר בתיקון שלשה משמרות וז״ל. ואינון נשמתין דצדיקיא אזלין ושאטן לעילא וכו׳ לגו ההוא אתר דאקרי הר ה׳ כגוונא דרזא דהר הבית לתתא ומתמן עאלין לגו ההוא אתר דאקרי מקום קדשו וכו׳ דאקרי עזרת ישראל בשעתא דנשמתין קיימין תמן כדין חדוה דמאריהון לאתתקנא בהו אתר דאקרי קדש הקדשים ותמן רשימין כל עובדיהון וזכוון דלהון ע״כ. המבואר מזה כי ביהמ״ק שלמעלה מכוון נגד בית המקדש

גאב"ד לאנדאן: שטייט אזוי אויף תפילה, וזה שער השמים.[22]

הגרי"ש: דער מהרש"א זאגט אין מגילה (דף כט.) אויף דעם וואס די גמרא זאגט דארט אז די בתי כנסיות וועלן נקבע ווערן אין ארץ ישראל, זאגט דער מהרש"א אין מקום המקדש אליינם.[23]

רבינו: וואס דער מהרש"א זאגט איז א צווייטע זאך. אבער דער תפארת שלמה זאגט אז יעדע זאך וואס א איד טוהט קומט אהין אין מקום המקדש. ער זאגט אז דאס איז דער פשט אז מנשה העמיד צלם בהיכל (סנהדרין קג:).[24]

ס'איז דא אן אנדערער מהרש"א, דער פעטער ז"ל זאגט אין על הגאולה (סי' צ"ו וסי' צ"ז) אז מנשה העמיד צלם בהיכל אז ער האט געהאט א מחשבת עבודה זרה אין ביהמ"ק, און מיט דעם האט ער באשאפן שלעכטע מלאכים.[25] – וויל דער מהרש"א (מכות י:) זאגט דארט אז מיט די מחשבה וועלט באשאפן א מאלך וואס זעהט אויס און טראגט דעם נאמען פון די עבירה, במילא איז ער בכלל נישט געווען אין ביהמ"ק, נאר אלעם איז אנגעקומען אין ביהמ"ק.

א' הנוכחים: דער שפת אמת זאגט אויף דעם וואס מ'זאגט חנוכה 'ואחר כך באו בניך לדביר ביתך', זאגט ער, נישט יעדער וואס איז געווען אין ביהמ"ק האט זוכה זיין צו זיין אין ביהמ"ק, אן ערליכער איד איז געווען אין ביהמ"ק, והראיה זאגט ער, אונז האב מיר די תורה, די תורה איז גרעסער ווי ביהמ"ק (עי' גמ' מס' מגילה), און נאר ווען

שלמטה בכל תכונתו ושם בקדשי קדשים רשימין כל עובדיהון וזכוון דלהון כנ"ל. נמצא כל המצות ומעש"ט של ישראל כולם כתובים ורשימין בבהמ"ק שלמעלה ועד שם מגיעין לזכרון בהיכל ה' תמיד למעלה ולכך היו ג"כ למטה כמ"ש הכתוב (דברים יב, יא) והי' המקום אשר יבחר ה' וגו' שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם ר"ל כי למקום הבהמ"ק שמה תביאו את כל המצות ומעש"ט שלכם ושם מקומם ותמן רשימין כנ"ל ושם נעלה ונראה לפני ה' כמ"ש (שמות כג, יז) יראה את כל זכורך הם המ"ע לפני ה' אלהיך והמה כתובים בק"ק לפני ה'. וז"ש בגמרא (ברכות ד, ה) העומד בתפלה יכוון לבו נגד ק"ק כנ"ל שיעלה ויבא ג"כ לרצון לפני ה' בהיכל קדשו כנ"ל. והנה כמו שהמצות והזכיות של בנ"י המה בכל יום ויום עולים בבית ה' בק"ק לטובה הנה גם להיפך ח"ו הפגמים ג"כ נרשמים שם וכמ"ש בזוהר ותמן רשימין כל עובדיהון ואם ח"ו גוברים העונות הנה נרשמין שם והם הם המטמאים ח"ו את ביהמ"ק כנ"ל... עיי"ש באריכות.

22 וכאמרם ז"ל עה"פ (מלכים א. ח, מה) והתפללו אליך דרך ארצם.

23 וז"ל שם: עתידים בתי כנסיות כו' שיקבעו בא"י כו'. ועד"ז יש לכוין במזמור שמחתי באומרים לי בית ה' נלך גו' זה המזמור בגלות נאמר ששמחתי באומרים לי בית ה' נלך שהוא בית הכנסת כאילו עומדות היו רגלינו בבה"מ בירושלים ולכך שמחתי בהליכתי לבית הכנסת כאילו באתי למקדש לפי שירושלים הבנויה כעיר שחוברה גו' ר"ל ע"פ שאמרו במדרש לעתיד יהיה בהמ"ק גדול בירושלים שבעוה"ז וירושלים יהיה גדול ככל א"י וע"ז אמר מה טעם יהיה בית המקדש לעתיד כ"כ גדול לפי שבירושלים הבנויה לעתיד יהיה חוברה לה למקדש יחדיו כל מקומות של בתי הכנסיות שהיו בעוה"ז ונמצא עתה בגלות שאני עומד בבית הכנסת הרי הוא מקום המקדש גופי דלעתיד ועד"ז אמרו פ"ק דברכות תפלתם לא נאמר אלא בבית תפלתי שהקב"ה מתפלל שם כמ"ש בברכות ששמע ר"י כ"ג שהיה הקב"ה מתפלל ה"ר מלפני שיכבשו רחמי כו' ומסיים ושמחתים בבית תפלתי דהיינו בבה"מ שיבנה לעתיד בא"י דבעוה"ז בגלות הוא יקרא לכל העמים דהיינו בתי כנסיות שבכל ארץ העמים שיקבעו לעתיד בא"י מחובר לבית המקדש (ועי' בדברי יואל פ' פקודי עמ' תכ"ג, ובעוד כמה מקומות).

24 וז"ל התפארת שלמה שם בהמשך דבריו: ועד"ז אמרו חכז"ל במנשה שהעמיד צלם בהיכל והוא קשה להבין. אכן הוא כנ"ל שהפגם נמשך ונרשם שם בהיכל כמ"ש. וז"ש (מל"ב כא, ז) וישם שם את פסל האשרה בבית אשר אמר ה' כו' אשים שמי לעולם שכל העבירות שעשה נכתבו בקדשי קדשים כנ"ל. וז"ש ביאשיהו (שם כג, ג) ויעמוד המלך על העמוד ויכרות את הברית וגו' ללכת אחרי ה' ויעמוד כל העם בברית. ויצו המלך את חלקיהו הכהן ויוציאו מהיכל ה' את כל הכלים העושים לבעל כו' (שם ד). לכאור' למה לא צוה זה ראשונה להוציא כלי הבעל מבהמ"ק אך הוא כנ"ל שכל מה שעשו עבירות וכלי הבעל היו נכתבים בבהמ"ק לכן כאשר שבו בתשובה הנה צוה אז וכפר הכהן על כל הנכתב למחוק הענין הנרשם שם בבית ה' כנ"ל.

25 כן ביאר שם מרן רבינו ז"ל על פי המבואר במהרש"א (מכות י:) שאם מחשב בעבירה נברא לו מלאך רע, וכתב האור החיים הקדוש (שמות ל, יב) שהמלאך הנברא מעבירה הוא מין העון ממש כמעשהו, ושמו נקרא על שם העבירה. ולפי זה י"ל שאין הכוונה שהעמיד צלם בהיכל בפועל ממש, אלא היה לו מחשבת עבודה זרה בעמדו בהיכל ה', ובמחשבה זו ברא מלאכים רעים בדמות הצלם ועבודה זרה ממש, וסתם בני אדם לא הרגישו ולא ראו צורת הצלם שהעמיד בהיכל, אלא זכי הראות ויחידי סגולה הם הרגישו זה, ולכן לא מיחו בו ישראל ולא נתבטל העבודה בבית המקדש. ועל זה מוכיח ישעיה הנביא את ישראל בשם ה' (ישעיה א, יב) מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי, ופירש"י לרמוס את חצרי אחרי שאין לבבכם שלם עמי, הכוונה שאין לבבכם שלם עמי ביחוד אהדותו ית"ש, ויש לכם מחשבת עבודה זרה, והרי זה כמכניסין צלם בהיכל ה', עכ"ד.

ועי' בדברי יואל (פ' ויהי עמוד תקצ"א) שהאריך בתוכחת מוסר, שגם בזמן הזה בעוה"ר, מי יודע כמה וכמה הבאים לבית הכנסת ובית המדרש ורוצים להתפלל לפניו יתברך בלב נקי ופנוי מהרהורים, אבל על ידי שלא נטהרו מכתמי ילדותיהם ולא עשו עדיין תשובה על חטאת נעוריהם ורושם החטוא קאי וקיים, על כן יש בכח השטן להתגבר עליהם, ואם מידי מעשה יצאו אבל מידי מחשבה לא נטהרו לגמרי, וכשבאים לבית הכנסת להתפלל וללמוד ואינם יכולים לטהר מחשבותיהם כראוי, מכניסין על ידי זה בעוה"ר צורות מלאכי עבירה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, והצורות האלו גורמין ח"ו סילוק השכינה ומונעין תפלת הרבים מלהתקבל, עיי"ש בדבה"ק (ועי' לב אהרן פ' וירא עמ' קי"ט מה שפי' בזה רבינו שליט"א).

מ׳לערנט און מ׳איז זיך מייגע אויף תורה איז מען א מחותן מיט די תורה, זאגט ער ׳ואחר כך׳ באו בניך לדביר ביתך, דאם איז טייטש אז אהן קיין מעשים טובים האט מען נישט געקענט זיין אין ביהמ״ק.[26]

גאב״ד לאנדאן: פון טאטן (הגאון בעל חשב האפוד ז״ל) האב איך געהערט בשם דעם בעלזער רב (מהר״י) ז״ל, אז ער האט געהערט פון.... וואס האט עם נאכגעזאגט פונעם נאסאדער רב, אז דער מיטעלער בעלזער רב האט געהאט אזא נוסח, פרייטאג צונאכטס פלעגט ער שמועסן פארשידענע זאכן, האט ער אמאל געזאגט אין א געלעגנהייט, אז ווען אידן וואלטן געווואוסט דעם גרויסן ענין פון זיך אפטיילן פון די פושעים, איז דארט ווי ס׳איז נישט געווען קיין פושע ישראל, וואלט זיי אפילו געדונגען א פושע ישראל כדי מ׳זאל זיך קענען אפשיידן פון אים.[27]

מיט דעם קען מען פארשטיין, ס׳שטייט אינעם נוסח וואס מ׳זאגט חנוכה, ׳על הנסים ועל הנפלאות ועל המלחמות׳, וואס איז די גוטסקייט פון די מלחמות?, נאר דאס איז אויך א מעלה, דער עצם זאך אז מ׳האלט מלחמה מיט די רשעים און מ׳וויל זיך נישט מתחבר זיין מיט זיי איז אויך א מעלה.[28]

רבינו: מ׳זאגט אז משה רבינו ווען ער איז אראפ געקומען פון הימל, האט ער געזאגט (שמות לב, יז) ׳קול מלחמה במחנה׳? אז מ׳שלאגט זיך מיט זיי קודם איז שוין גוט, צי ס׳וועט יא געלונגען צי נישט געלונגען דאס איז שוין עפעס אנדערש, אבער דאס אז ס׳איז דא א מלחמה איז שוין גוט. דער חתם סופר זאגט אזוי דארט אין פ׳ כי תשא.[29]

רא״ז: דאס איז דער ׳על המלחמות׳, נישט אויף די נצחון המלחמה, נאר אויף דער עצם מלחמה.

א׳ הנוכחים: די וועלט זאגט אזוי נאך פונעם חפץ חיים, אז דער חפץ חיים האט געזאגט אז ווען מ׳וואלט זיך ווען געשלאגן מיט קאמיוניזום, מ׳האט דאך געדארפט האבן מסירות נפש זיך צו שלאגן מיט זיי, דעמאלטס וואלטן אפשר ח״ו געקומען געווארן אפאר אידן, אבער מ׳וואלט געבראכן די קליפה.[30]

---

26 עי׳ בשפת אמת לחנוכה (תרמ״ב תרמ״ג) וז״ל: במ״א כתבנו כי חנוכה ופורים הם בחי׳ משה ואהרן. כי הנס הי׳ ע״י הכהנים. והענין עפ״י מאמרם ז״ל מדת אהרן אוהב הבריות ומקרבן לתורה כשהי׳ רואה אדם עובר עבירה נתקרב אצלו עד שהי׳ בוש מעצמו ע״ש. כן עשה עמנו השי״ת בימים הללו שהיו בני ישראל שפלים מאוד אז כמ״ש על יון שהחשיך עיניהם של ישראל. והשי״ת עשה עמנו נסים וחיבה יתירה לקרב אותנו ע״י דרך הזה. ובנ״י נמשכו אחר זה הנס כמ״ש ואח״כ באו בניך כו׳ וטהרו והדליקו. כנראה שהיו מקודם מרוחקין. כי יש לנו לידע כי גם בזמן ביהמ״ק הי׳ צריכין יגיעה רבה לראות הפנימיות לכן צריכין להכין עצמינו להיות מוכנים לבנין ביהמ״ק. ולא לבקש בנין ביהמ״ק בלבד. והראי׳ כי התורה היא אצלינו והיא למעלה יותר מביהמ״ק ומ״מ א״י לבוא אל קדושה הפנימיות שבתורה. רק ע״י יגיעה רבה מאוד. וכן הי׳ ביהמ״ק חיצוניות ופנימיות כנ״ל. וע״י חיבת הנס נתרוממו נפשות בני ישראל כי כך דרכן של בנ״י שיכולין ברגע א׳ לחזור למקור הקדושה שיש בהם בעצם. וי״ל שזה הרמז הלל והודאה שיש להלל על הנס. ולהודות שלא היינו ראויים כלל לאלה הנסים רק שהשי״ת עשה עמנו חבה יתירה כנ״ל. ועי״ז יש לנו להתעורר בתשובה. לכן גם עתה יש לבקש רחמים בעני בפתח שהוא זמן שהשי״ת עושה נסים לעניים בחיבה יתירה כנ״ל.

27 גם רבינו הברך משה ז״ל הי׳ מרגלי׳ בפומי׳ אימרא זו בשם הגה״ק מהר״י מבעלזא ז״ל, ובלשו״ק: מ׳זאל אהער ברענגן א פושע ישראל כדי מ׳זאל האבן פון וועם זיך אפצוטיילן.

28 ועי׳ בדברי יואל לחנוכה דרוש ה׳, ובעוד כמה דרושים שם.

29 עי׳ בהקדמת הספה״ק ויואל משה (עמוד טו) בשם מרן החת״ס ז״ל, וז״ל (בחת״ס עה״ת): ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה פי׳ דגם יהושע הבין שהוא קול ענות רק שהסברא הוא נותן שא״א שישתקו הצדיקים למעשה הזה ויש מלחמה במחנה, וגם משה חשב ג״כ זה דמה״ט הביא הלוחות ולא הניחם למעלה או שברם למעלה כי חשב שיש בהם צדיקים רק כאשר בא הרגיש שאין כאן מלחמה רק קול ענות וא״כ הי׳ ראוי לשבר תיכף הלוחות אלא שאין לדון עפ״י אומדנא כדאיתא במדרש רבה דלכן לא שבר הלוחות עד שראה את העגל שעשו כדי ללמוד לדורות שאין לדון עד שיראה הדיין בעיניו ע״כ המתין עד שראה בעצמו אעפ״י ששמע מהקב״ה וכו׳..

30 עיין מה שכתב הגאון רבי אלחנן וואסערמאן ז״ל הי״ד (במאמר ׳עיקבתא דמשיחא) בשם רבו החפץ חיים ז״ל, וז״ל: שמעתי מפה קדוש בעל החפץ חיים ז״ל בזה הלשון: יודען האבן פארזעהן בשעת עס האבן זיך אנגעהויבען די גזירות פון די יעוועסקעס האבן אידן געדארפט ארויסגיין קעגן זיי אויף מלחמה במסירות נפש, אמת עס וואלס טאקע אסאך יודען נהרג געווארן, אבער דער כח פון שטן וואלט גיוואלט אפגעשוואכט, בשעת עס האט זיך אבער ניט געפונגען וועד עס זאל זיך מוסר נפש זיין אין מלחמה, זיינען די יעווסקעס גיוורן שטארקער, עכ״ד.

אגב, רבי אלחנן וואסערמאן ז״ל כתב בס׳ קובץ מאמרים בענין גלות וגאולה (אות ג) אודות היעווסקעס, וז״ל: שמעתי מהקדוש הח״ח ז״ל אודות היעווסקעס בזה״ל: ביי מיר איז ברור אז זיי זיינען פון זרע עמלק, עיי״ש.

ועיי׳ עוד בס׳ שבילי ראדין, שהח״ח אמר פעם שמחפש עוד עשרים גדולי ישראל שיילכו עמו להילחם עם רוסיא, ואמר זאת בכל התקיפות, אמר לו רבי משה לאנדינסקי ז״ל, ר׳ ישראל מאיר, האם אתה חושב שיכול אתה להכנס לרוסיא, הלא יהרגו אותך כבר בפתח המדינה, הח״ח הקפיד עליו ואמר לו, דו האלטסט מיר פאר אזא נאר?, האם אינני יודע שיהרגו אותי, אבל כך, ורק כך, תתבטל הגזירה, הולכים להילחם על כבוד שמו יתברך ואח״כ הקב״ה עוזר, עיי״ש.

גאב"ד לאנדאן: דער חפץ חיים זאגט אז דאס איז דער חילוק צווישן הנוכה מיט פורים, פארוואס הנוכה האט מען געהאלטן מלחמה, און פורים האט מען מתפלל געווען?, ווייל אויב ס'איז אויפן דת דארף מען האלטן מלחמה.

וכיבדו רבינו בברכת לחיים

וברכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן בבריאות השלימות, מ'זאל זיין געזונט מיט אריכות ימים ושנים.

גאב"ד לאנדאן: אמן, פאר"ן רבי'ן אויך, לאורך ימים.

רבינו: כ'בין געווען דאנערשטאג ביי די שחיטה, דא אין לאנדאן, ברוך ה' ס'איז זייער פיין.

מ'האט גע'שחט'ן אינדיקעס, ס'איז דא פיינע שוחטים, און שיינע חלפים.

גאב"ד לאנדאן: ס'איז א קלענערע שחיטה איז לייכטער מהדר צו זיין.

רבינו: יא, די גאנצע שחיטה איז בזעיר אנפין אזוי.

רא"ז: זיי זוכן א נייע פלאץ, מ'וויל פון דארט ארויס גיין, ס'איז זייער שווער צו טרעפן, זיי האבן מיר געזאגט אז זיי זוכן א נייע פלאץ, זיי זוכן אסאך גרעסער.

רבינו: כ'שטעל מיר פאר אז דאס פלאץ איז שוין אויסגעווואקסן. ס'איז שוין צוואנציג יאר זיכער דאס פלאץ, פאר צוואנציג יאר האט מען געדארפט א קלענער פלאץ ווי היינט.

רא"ז: מ'שחט אויך פאר געיטסעהיד. און די געיטסהעיד'ער קהילה וואקסט אויך, ס'איז דא היינט דארט אליין פיר–פינעף הונדערט משפחות. ס'איז זייער צוואוואקסן געיטסהעיד. קען זיין אז זיי עסן נישט קיין סאך פלייש, ס'איז דא דארט אריימעלייט... דאס קען זיין, אבער ס'איז דא דארט א גרויסער עולם.

א' הנוכחים: אין בעלגיע האט מען לעצטנס גאסר"ט שחיטה.

רבינו: בהמות.

א' הנוכחים: יא, ס'איז א נייע זאך, ממש לעצטנס.

רא"ז: די ליבעראלן נעמען איבער גאנץ יוראפ. ס'איז ממש א גזירה. די צער בעלי חיים'ניקעם.

זיי זאגן אז די סייעתא דשמיא איז אז די אראבער"ם די מוסלימענער, זיי דארפן אויך גע'שחט'ן פלייש, זיי עסן נישט עפעס אנדערש, ביי די רעגירונג האבן זיי א כח, און אז זיי שלאגן זיך אויף דעם קען מען זיך מיטכאפן. הגם זיי האבן נישט די זעלבע הלכות וואס אידן האבן ביים שחט'ן, אבער זיי שחט'ן אויך דאס פלייש.

רבינו: אפילו אין פוילן וואו מ'שחט איז אויך אומלעגאל וואס מ'טוהט.

א' הנוכחים: ס'איז אזוי, פאר דארט אליינס מעג מען שחט'ן, נאר מ'טאר נישט ארויס טראגן. אזוי האט מיר א שוחט געזאגט. דאס איז אויך א נייער געזעץ.

רבינו: דאס הייסט נאר פאר עקספארט לאזן זיי נישט.

א' הנוכחים: דארט איז דאס פלייש זייער גוט, וועגן דעם האבן זיי מורא מ'זאל דאס נעמען.

רבינו: אבער איינער האט מיר געזאגט אז זיי פארקוקן, מ'איז מעלים עין.

ווייל ס'איז א געשעפט פאר זיי.

רא"ז: בשר שנתעלם מן העין...

גאב"ד לאנדאן: מ'דערמאנט אונז אומעטום אז מ'איז אין גלות.

רבינו: יא, מ'דערמאנט אזוי אין גרויסן. מ'האט זיך אזוי צופירט די הענט, במילא דערמאנט מען. מ'דערמאנט אין ענגלאנד, מ'דערמאנט אין קאנאדע, מ'דערמאנט ניו יארק. איבעראל איז דא גזירות און מ'ווייזט איבעראל אז מ'איז אין גלות.

מ'האט זיך נישט געקענט פארשטעלן אזא זאך, אז אין ניו יארק וועט די רעגירונג איינטיילן אין חינוך, לא עלתה על הדעת, קיינער האט נישט געהאט א הוה אמינא אז ס'קען אזאנס זיין.

גאב"ד לאנדאן: אין די פרייע אמעריקא.

רבינו: ס'איז געווען אין געזעץ ביז היינט אויך, אבער זיי האבן זיך נישט צוטוהן געמאכט. וועגן דעם האט קיינער נישט געוואלט גלייבן וועז מ'האט אנגעהויבן צו זאגן אז ס'איז דא א פראבלעם, קיינער האט נישט געוואלט גלייבן.

ונפרד מרבינו ואמר: א גוטע נאכט, מזאל זיך זעהן מתוך שמחה.

וברכו רבינו: א גוטע נאכט, מ'זאל הערן בשורות טובות.

ועי' מה שהעיד הגה"צ רבי יעקב ניימאן ז"ל בספרו דרכי מוסר, וכה תיאר: פעם סעדתי אצל מרן החפץ חיים זצ"ל בסעודה שלישית עם עוד כמה רבנים, צעק החפץ חיים, מדוע אנו שותקים ומחרישים לנעשה ברוסיה שהבולשביקים ועוזריהם היעווסקים פורקי העול רדפו את התורה ושומריה עד חרמה, הרי לא נותנים ליהודים שם לשמור את התורה עלינו לקום ולערוך מלחמה ממה פוחדים אנו שיהרגונו כדאי ליהרג עבור כבוד שמו יתברך.



שיעור תהלים
לתלמידי המתיבתא הק' בקרית יואל יצ"ו

- סניף ברך משה -

יום ה' פ' במדבר, ב' סיון יום המיוחס תשפ"ה לפ"ק

דוד המלך זאגט אין תהלים, קאפיטל כ"ה, **דרכיך ה' הודיעני ארחותיך למדני.**

כ'האב געקלערט אזוי, אין די גמרא אנהויב מסכת קידושין (דף ב.) זאגט די גמרא, תורה וועלט אהנגערופן 'דרך', און די גמרא ברענגט אראפ דעם פסוק (שמות יח, כ) והודעת להם את הדרך ילכו בה, במילא זעה איך דארט אז די תורה וועלט אהנגערופן דרך.

אונז זעמיר מתפלל יעדן טאג 'ותן בלבינו בינה להבין ולהשכיל וכו' והאר עינינו בתורתיך'. און ביי שמונה עשרה בעהט מען עקסטער 'חננו מאתך דעה בינה והשכל', דער אויבערשטער זאל אונז געבן פארשטאנד מ'זאל קענען פארשטיין לימוד התורה.

'**דרכיך**' מיינט מען די תורה הק', והודעת להם את 'הדרך' ילכו בה. מ'בעהט דעם אויבערשטן 'דרכיך ה' הודיעני', זיי מיר מודיע איך זאל קענען פארשטיין און לערנען תורה, זיי מיר מודיע 'והודעת להם את הדרך ילכו בה', מ'זאל זיך פירן אויפן דרך התורה, מ'זאל זוכה זיין צו ידיעת התורה, וויסן תורה, פארשטיין תורה. אז ס'איז דא אן התעוררות דלתתא צו לערנען, דעמאלטס העלפט דער אויבערשטער, און ער העלפט צו אז מ'זאל קענען פארשטיין לערנען, מ'זאל וועלן לערנען, און מ'זאל קענען האבן א ידיעת התורה.

מ'איז מתפלל אויף דעם א גאנץ יאר, ווייל מ'דארף האבן השפעות קדושות פון הייליגן באשעפער אויף צו לערנען תורה א גאנץ יאר. כל שכן אום יו"ט שבועות, די טאג פון קבלת התורה, וועז דער אויבערשטער האט געגעבן די תורה פאר כלל ישראל, איז עס אויך געקומען וויל די אידן האבן מתפלל געווען פארן הייליגן באשעפער אז מ'זאל לערנען תורה, און מ'זאל פארשטיין תורה.

נו, אז ס'קומט יו"ט שבועות, און עס גייט אדורך א יו"ט אהן א לימוד התורה אפאר שעה, איז ווי אזוי בעהט מען פונעם אויבערשטן 'חננו מאתך דעה בינה והשכל',

מ׳וויזט נישט פארן באשעפער אז מ׳וויל לערנען, מ׳וויזט נישט פארן באשעפער אז מ׳וויל פארשטיין לערנען.

עס איז שוין דא א מנהג טוב, אינעם צווייטן טאג שבועות פארן דאוונען זאלן זיך צוזאם קומען קהל עדת ישראל אין די בתי מדרשים, זקנים עם נערים, בעלי בתים, זיצן און עוסק זיין אין תורה צוויי שעה פארן דאוונען, נאכן לערנען צוויי שעה איז זיך אנדערש מתפלל, עס דאוונט זיך גאנץ אנדערש. וועז עס קומט צו אהבה רבה און מ׳זאגט ״אבינו אב הרחמן המרחם רחם עלינו ותן בלבינו בינה״ מיינט עס עפעס, זאגט עס עפעס וועדטער. וועגן דעם לכאורה וואלט איבעריג געווען צו רעדן אפילו דערפון, נאר ערב יו״ט שבועות פילט זיך א פליכט צו רעדן, מעורר צו זיין, דאס איז ״דרכיך ה׳ הודיעני״, מ׳בעהט דעם אויבערשטן ער זאל מודיע זיין די דרכי ה׳.

איך וויל אבער רעדן אויף נאך אן אופן דעם ״דרכיך ה׳ הודיעני״, און איך מיין נישט יעצט די בחורים פון די ישיבה, כ׳האב מורא אז איך וועל דארפן אפגעבן א דין וחשבון פארן באשעפער פארן נישט רעדן, כאטש איך האב שוין געדעדט אמאל, אבער כ׳האב נישט יוצא געווען ידי חובתי, דאס איז בענין פאר די תושבים פון ווילאמסבורג, בנוגע דאס וואוינען אין ווילאמסבורג. יעדער ווייסט דעם מאמר חז״ל (ירושלמי ברכות פ״ד ה״ד) ״כל הדרכים בחזקת סכנה״, כ׳מיין צו זאגן ״כל הדרכים״ מיינט מען אלע גאסן, ״בחזקת סכנה״ איז א סכנה בגשמיות, און א סכנה ברוחניות.

יעדער ווייסט וואס האט פאסירט אין ווילאמסבורג, עס איז דא א מכה וואס וועלט אהנגערופן ״בייק-לעין״ ווי מ׳האט אראפ געקלאפט א אידיש קינד נישט לאנג צוריק, עס איז געווארן אן אויפרודערונג אין שטאט, אבער די קשיא פרעגט זיך, וויפיל אידישע קינדער און וויפיל אידישע בחורים זענען שוין אראפ געקלאפט געווארן ברוחניות אין די לעצטע פאר יאר, מי יודע וויפיל נפשות דאס האט שוין געקאסט? ס׳איז טאקע א סכנה בגשמיות, אבער נאך א גרעסערע סכנה ברוחניות. דאס איז חוץ פון דעם וואס די גאסן פון ווילאמסבורג זענען א סכנה פון די פוס-גייער׳ס וואס זיי גייען מיט א געוואלדיגע פריצות, אויסגעלאסן, רחמנא ליצלן.

דרכיך ה׳ הודיעני, זיי מיר מודיע צו וואוינען אויף א פלאץ וואו די דרכים, די גאסן, זענען ריין, זענען דרכי ה׳, א גאס וואו די שכינה קען רוהען.

חוץ מזה - דאס איז אביסל געדעדט ברוחניות - עס טוט מיר וויי יעדן טאג, איך הער פון אידן וואס זיי רעדן פון דירות, די לחץ זו הדחק פון די דירות אין ווילאמסבורג, איז געפערליך, די ענגשאפט וואס מ׳וואוינט איז נישט ארוים צו זאגן מיטן מויל, און פאר דעם באצאלט מען אלפים יעדן חודש. **איך וויל רופן צו אלע עלטערן פון די יונגעלייט, זאלן רחמנות האבן אויף זייערע זוהן און זייער טעכטער, וואס זיי וואוינען אין אזא ענגע דירה באופן נורא, און אויף דעם באצאלט מען נאך שוועדע טויזענטער יעדן חודש, אלעס גייט מיט א תירוץ, וויייל עס איז גוט צו וואוינען נעבן די עלטערן, אין ארץ ישראל איז אויך דא טאטע און מאמע, זיי האבן אויך קינדער, פארהייראטע קינדער, און זיי האבן אויך ליעב זייערע קינדער, זיי זענען אויך נאנט צו זייערע קינדער, דארט פארשטייט שוין א געוואלדיגער גרויסער ציבור - אין ירושלים און אין בני ברק - אז די דירות זענען געשטיגן מורא׳דיג, און מ׳שיקט אוועק די קינדער וואוינען אין אנדערע שטעט, אויף פלעצער וואו ס׳איז ביליגער.**

מ׳מוז רעדן איינמאל און נאכאמאל, ביז ווען ס׳וועט אריינגיין אין די הערצער, אין די מוחות פון מענטשן, זיי זאלן רחמנות האבן אויף זייערע קינדער, עס רירט אהן בריאות הגוף און בריאות הנפש, דאס דחקות וואס מ׳וואוינט, דאס דחקות פון די דירה דאס גייט אויף די

נערוון פון א אידישע מאמע, די הויכע פרייזן פון די דירות דאס גייט אויף די נערוון פון א אידישן טאטן.

ס׳איז דא אנדערע מקומות וואו מ׳קען צוקומען צו א דירה, יא, אמת, דא אין קרית יואל קען מען האבן דירות בשפע פאר מער ווי האלב געלט פון וויליאמסבורג און פון בארא פארק. א יונגערמאן האט חתונה, איך פרעג וויפיל וועט קאסטן דירה, א דירה פון צוויי צימער, א דיינונג-רום מיט א קאך, קאסט היינט אין וויליאמסבורג פאר דריי טויזענט דריי הונדערט דאללער א חודש, א יונגערמאן האט חתונה און ער דארף שוין צאלן דריי טויזענט דריי הונדערט דאללער א חודש. דאס איז א יונגערמאן צו די חתונה. און ווען דער אויבערשטער העלפט די משפחה וועלן גרעסער, די דירה וועלן ענגער, וועלן שוועלער.

עס האט מיר געזאגט די וואך א חתן וואס האט חתונה אין שטאט, ער צאלט צוויי א האלב טויזענט דאללער פאר איין שלאף שטוב מיט א קאך, דאס איז די דירה, א שלאף שטוב מיט א קאך!, דאס איז א באנגאלאו, פאר דעם צאלט מען צוויי און א האלב טויזענט דאללער א חודש!!!, מ׳האט זיך נישט וואו צו רירן. עס איז נישט קיין מענטשליכע דירה.

עס האט מיר געזאגט די וואך א איד, ער האט געוומען א דירה פאר א חתן כלה, פיר צימערן, צוויי שלאף שטובער מיט א דיינונג-רום מיט א קאך, ער האט אראפ געלייגט דמי כניסה, פופציג אלפים!, און עס גייט אים קאסטן דירה געלט דריי טויזענט דאללער א חודש, און מ׳גייט אראפ רעכענען טויזענט דאללער א חודש אויף משך פון העכער פיר יאר, און ער וועט צאלן נאר צוויי טויזענט דאללער א חודש, ווייל מ׳וועט אים אראפ רעכענען פון די פופציג אלפים טויזענט דאללער א חודש, מ׳האט געצאלט פאראוים פופציג אלפים... דאס איז נארמאל? יא, ער האט באקומען לעיס אויף פינעף יאר, ער איז גליקלעך...

כ׳האב אינזין געהאט, עס קומט יו״ט שבועות, עס קומען געסט אויף קרית יואל, איך וויל בעטן די געסט וואס זיי קומען אויף יו״ט, זיי זאלן אהנקומן די נאסן פון קרית יואל, וואס הייסט א הערליכע גאס, א ריינע גאס, און מ׳קען ארויס לאזן א קינד, א אידיש קינד, און נישט מורא האבן, און מ׳דארף נישט האבן פינעף שלעסער אויף די טיהרן. מ׳זאל זיך אומקוקן אויף די גאסן, אויף די דירות, און אויף די פרייזן, און החכם עיניו בראשו.

דאס איז אלעס חוץ פון די הוצאות פון זוממער, וואס מ׳רופט עס די ׳קאנטרי׳ מיט די ׳קעמפ׳ס, וואס דאס איז כולל די טירחא פון א בעה״ב וואס בלייבט אין שטאט און די משפחה פארט ארויס, און אלע ענינים וואס יעדער איינער וויסט וואס א זוממער מיינט. די זאכן גייען עד כדי כך, אז די האר פון קאפ שטעלט זיך אויף, וואס כ׳האב געהערט איבער דעם. **פון מדריכות וואס לערנען מיט כלות, די פראבלעמען פון די כלות וואס זייער ענגשאפט האט זיי געברענגט אויפן עתיד, וואס איך וויל עס נישט ארויף ברענגען אויף מיין מויל, עס קומט אהן שמועות פון פראבלעמען וואס מ׳בלייבט ממש שטיין, אזעלכע ערנסטע ענינים...**

פאר א משפחה פון פינעף זעקס קינדער וואס זיי דארפן א בריטערע דירה, צאלט מען פינעף-זעקס טויזענט דאללער א חודש, פון וואו זאל א טאטע דאס נעמען? פון וואו? עלטערן דארפן רחמנות האבן אויף זייערע קינדער, און זעהן מחזק צו זיין, אז ס׳איז געקומען דער זמן זיך אוועק צו רירן פון וויליאמסבורג.

און אויף דעם ׳דרכיך ה׳ הודיעני׳, איך זאג פאר די וויליאמסבורגער אידן ׳איכא דרכא אחרינא׳, מ׳קען לעבן אנדערש, און מ׳דארף לעבן אנדערש.

דער אויבערשטער זאל העלפן, ער זאל אפהיטן אלע אידישע קינדער וואו זיי וואוינען, ער זאל געבן הרחבת הדעת, הרחבת הדירה, אידן זאלן קענען וואוינען רוהיג בגשמיות וברוחניות מיט אלע גוטע ענינים, ביז משיח וועט קומען בב״א.

כֵּן תַּעֲזְרֵנוּ לְהַתְחִיל:

טויזנטער אנ"ש שרייען אויס:

יהי חלקינו עמהם!

ב' שלח, בין איר אַ חלק פון תורתך שעשועי, ברכות ב:

איך נעם מאך יעצט מיין פעסטע באשלוס	איך נעם יעצט א קביעות'דיגע חברותא	איך שיק יעצט אריין מיין אפליקאציע	איך באקום מיין 'ברטיס בניסה' צום מעמד הסיום

ביום הזה באו! קבלת תורה שבעל פה מחדש!

ב' שלח: יו"ש מתחילי הש"ס

חדשים וגם ישנים מתחילים באלפיהם!

מיין טאַטע.
מיין חבר.
מיין ברודער.
מיין שבן.
מיין שוואָגער.
מיין ארבעטער
מיין בעה"ב.

זיי שטראַלן יעצט ביים ענדיגן די לעצטע בלעטער פון גאנץ ש"ס!



פולט אויס אן
אפליקאציע
להתחלת לימוד הש"ס

אריפן ספעציעלע "קול הסיום":
718.970.8976
limudshas.satmer.org

און באקומט אייער "ברטיס בניסה" צום חגיגת הסיום

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה כְּתָרִים הֵם, כֶּתֶר תּוֹרָה כֶּתֶר כְּהֻנָּה וְכֶתֶר מַלְכוּת. וְכֶתֶר שֵׁם טוֹב עוֹלֶה עַל גַּבֵּיהֶן.

(אבות דרבי נתן מא, א)

וְאַתֶּם כֻּלְּכֶם בִּבְרִית אֶחָד

כל קהלא קדישא הדין דברבי'א עם זעירי'א

בעלי בתים • אברכים יקרים • אלפי בחורי חמד

מעמד אדיר ונשגב

סדר לימוד ברבים

ביום שני של חג השבועות

יום מתן תורתינו הקדושה

משעה 8:15 עד תפלת שחרית

ביום מתן תורה טרם ניגש לשפוך שיח

בתפלת וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ

נתדבק בקדושת התורה ושעשועיה,

כהכנה דרבה לעבודת התפלה

הר ציון קרית מלך רב:

ק"ק קרית יואל יצ"ז

בהיכל האדיר והענק

בית המדרש הגדול

עם כל המניפים והאגפים, הדרים וישנים, והיכלי התורה

וויליאמסבורג

בית המדרש הגדול

הופפער סט.

ביהמ"ד בית מנחם ציבי
וואלאבאש סט.

ביהמ"ד ברך משה
סקיללמאן סט.

ביהמ"ד בנין בראך
בעדפאדד פארק

ביהמ"ד בנין געלבשטיין
שכונת קעמפסיד

ביהמ"ד לב אהרן
סאוט אבט

ביהמ"ד ישמח משה
ראטלידזש סט.

מאנסי

ביהמ"ד הגדול
13 מאנסי בלוור.

ביהמ"ד בנין שיף
שכונת רעמסאן

ביהמ"ד ישמח משה
סטעמנאש רידזש

ביהמ"ד ברך משה
רושל לעק

ביהמ"ד דברי יואל
יונאן

לאנדאן

ביהמ"ד הגדול
26 קלעפטאן קאממאן

אנטווערפען

ביהמ"ד הגדול
רקהל יוב לב

בארא פארק

בית המדרש הגדול

53סטע סט.

ביהמ"ד 10סטע עוו.

ביהמ"ד 15סטע עוו.

ביהמ"ד 18סטע עוו.

ביהמ"ד דברי יואל
49סטע סטרייט

ביהמ"ד תפלה למשה
51סטע סטרייט

ביהמ"ד קדושת יו"ט
53סטע סטרייט

ביהמ"ד ברך משה
43סטע סטרייט

ביהמ"ד 36סטע סטרייט

מאנטרעאל

בית המדרש הגדול
פארק עוועניו

מאנטשעסטער

בית המדרש ויואל משה
רקהל יוב לב דסאטמאר

לינדן

ביהמ"ד הגדול
עלמוואוד טעראס

לעיקוואוד

ביהמ"ד הגדול
קענעדי בלוור.

לע"נ הרב הגאון חו"פ רבי פנחס חיים בן רבי נפתלי הלוי ז"ל רובינפעלד
בעמח"ס עטרת השלחן ועוד ספרים בפרד"ס התורה נלב"ע ביום ב' דחג השבועות תש"פ לפ"ק